

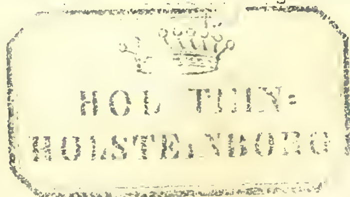
4

DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS, VVLGÒ DE ZIFERIS LIBRI IIII.

IOAN. BAPTISTA PORTA
NEAPOLITANO AVTORE.

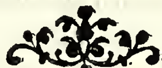
CVM PRIVILEGIO
NEAPOLI,
Apud Ioa. Mariam Scotum. M D L X III.

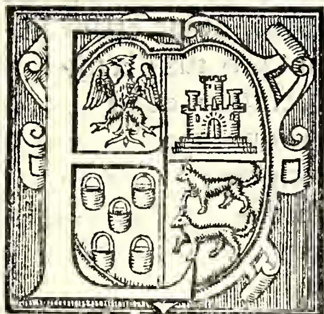

EXCELLENTI VIRO IOANNI SOTO PHILIPPI REGIS IN HOC REGNO A' SECRETIS,

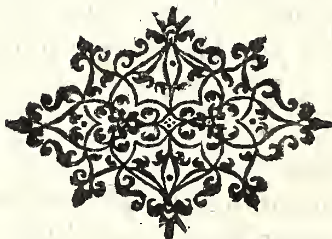
Ioa. Maria Scotus.

GO quidem Sote clarissime in libris, operibusq; dedicandis illud in primis obseruandum arbitror, vt ijs dedicentur, qui sua nos valeant autoritate à quibuscunque obtrectatoribus defendere, ac tueri. Quod facile assequemur, si delectum aliquem habebimus in libris nuncupandis, ne cuiquam nuncupemus, qui non & ijs vehementer delectetur, & de eisdem grauissimum ferre iudicium minimè posse videatur. Qua in re à compluribus hominibus hac nostra tempestate peccatum esse video, qui haud veriti sunt ingeniorum monimenta quibusdam Principibus consecrare, qui non modò ea non intelligere, aut re vera approbare; sed ne inspicere quidem vnquàm potuerunt. Longè aliter ego facere semper decreui, vir amplissime, in operibus, quotquot meo sumptu typis excusa in lucem prodibunt: deligamq; sem-

per aliquem ex grauiſſimis viris, ijsdemque bene merentibus, cui dedicem. quod ſi vnquàm anteà, nunc certè maximè præſtiti. qui cùm opus Domini Ioa. Baptiſtæ Portæ de clandeſtinis literis, ſecretisque notis, quas Ziferas vocant, typis meis imprimendum ſuſcepiſſem, te vnum potiſſimùm delegi, cui iure quodam optimo nuncuparem. Tu enim is es, qui eiuſcemodi ſtudijs magnoperè delectaris, in eisque mirum in modum excellere videris. Accedit ad hæc amor ille tuus, atque incredibile ſtudium erga noſtram hanc artem Typographicam, quam, cùm totus ſis in ornanda Neapolitana republica, ideoq; te in nobiliſſimum huiuſce vrbis Patritiorum ordinem cooptari volueris, ſperamus in dies Neapoli auctiorem, luculentioremque tua opera, & conſilio futuram. Vt interim ſileam virtutes illas animi tui egregias, ac verè diuinas: quæ vel ſolæ me ad hoc vehementiſſimè hortari poſſent, atque etiam impellere. Tuæ igitur partes erunt, pro tua illa ſingulari humanitate, animiq; celſitate, quod tibi toto animo, ac ſyncerè nuncupamus, hilari fronte accipere; & me tui obſeruantiſſimum in tuorum numero retinere.

AD LECTORES

PRAEFATIO.

EQVIRENTI mihi veterum in omni rerum genere quædam manu ſcripta monumenta, vt arcani quid & abditi inde depromerem,(ita me ſemper ad hęc propenſum natura tulit) cum non ſemel contigiſſet in obſcuras quaſdam notas, & characteres impingere, quibus ſcriptores dum legentibus inuident rerum cognitionem, ex induſtria ſolent ſua ſcripta occultare, ea dimittere ſæpenumero cogebar, ad quæ magis cupiditas animum accendebat, Verùm cum ea ſit hominum conditio, vt quæ multum appetimus, eò ardentius appetamus, quò ad ea aſſequenda maior eſſe ſolet difficultas, ea de cauſa factum eſt, vt ſubſtinuerim non prius ab incœpto deſiſtere, quàm omnes eiuſmodi notas, quæ occurrerant interpretarer, nec voto fortunæ beneficium defuit, characterum enim ſignificationem accuratius perquirenti, & in hoc non parum elaboranti, res ita fœliciter ceſſit, vt huic mox inquiſitioni ſerio addictus, non paucas eiuſmodi notas interpretarer, quod cùm de cætero aliquandiu enixius quæſiuiſſem, ita profeci, vt collectis eiuſmodi quamplurimis characteribus, cum multiplex eſſet ratio interpretandi, & multorum ſcriptorum collatione comprobata, de illis librum conſcribere decreuerim: ſed quomodo id fieret, rectè primum neque ipſe ſatis intelligebam, quare circa initia, vt nonnulla ad hoc oportuna colligerem, quæ libro formam traderent, mihi labor fuit non modicus, calamo demum nonnullas præceptiones, quæ ſe memoriæ ſtatim offerebant commiſi: ne in ijs perquirendis, quoties opus eſſet nimis elaborarem, neque enim ſperabam rerum

varietate in tantum posse opus excrescere, siquidem cum huic rei intentius operam nauarē (quid enim labor non efficit?) tantum profeci, vt breui allatas vndique epistolas huiusmodi notis scriptas amicis rogantibus interpretarer, vnde eam de me apud eorum animos admirationem excitaui, vt non defuerint literarum imperiti, qui hoc mihi non aliunde, quàm ex arte magica, vel alicuius numinis afflatu prouenire existimarent, quod totum ratio contextus ex orthographiæ petita fontibus satis aperte indicabat. Sed vt videant, quibus regulis in his progrederer, quas collegeram per hos dies, dum animus grauioribus curis feriatus, leuioribus his studijs incumbit, typis excudendum curare statueram. Verùm cogitans quam varijs hominum iudicijs, & zoilorum obtrectationibus, qui sui ingenij acumen in aliorum laboribus solent experiri, illi exponerentur, qui libros in publicum emittunt, statui (lectores humanissimi) hoc opus tandiu apud me reseruari, donec illud cum aliorum librorum classe, quorum nomina in nostrę Encyclopediæ indice protulimus, simul obsolutum ederetur. Sed pluribus tandem rationibus necesse fuit consilium mutare, cum enim huius operis fama vulgaretur, dum adhuc sub incude esset, partim amicorum non paucis efflagitationibus, quos magna iamdudum legendi operis cupido incesserat, & partim inuidorum motus impulsibus, qui eius rei, cum à nemine hactenus fuisset pertentata, honorem hunc nobis inuidebant, commodum duxi rem vlterius non differre, sed diligenter editionem festinare. Nos verò negotium hoc totum in duas partes diuidemus: scilicet occultè significare, & significata percipere, vni primum & secundum, alteri tertium & quartum librum dedimus. Signa, quibus significamus, vocalia, semiuocalia, & muta, quomodo fiant, ex veterum & recentiorum præceptionibus, visibilia, quæque visum effugiant, vniuerso primo libro conscripsimus, scripta

verò

verò literis charta exaratis, & quæ interceptorem eludant, quæ labore, quæque minime interpretari possunt, postremo, quæ non solum intelligi, sed ne suspicionem quidem inferant secundo libro docuimus. Tertio quomodo interpretari scripta debeant, exempla duo apposuimus, vnde lector reliqua valeat interpretari. Demum quarto libro tabulas conscripsimus, quarum auxilio verba facilius quæsita reperiri possint, ne quid facilitatis & diligentiæ huic negotio deesse videretur.

EORVM QVAE IN OPERE TRACTANTVR

INDEX.

A

Abbatis Tritemij liber. 111
Aegyptij colūba ingratitudinē innuebant. 28
Aegyptij hippotamo iniquitatem depingebant. 28
Aegyptij res ſacras notis ſcribebant. 2
Aegyptij ſerpente mundum depingebant. 29
Aegyptij Sole & Luna deſcribunt annum. 29
Aelianus de columba internuncia. 141
Aenigma Dametæ 16
Aenigma de anno. 16
Aenigma de homine. 16
Aenigma de Termino Deo 16
Aenigma Menalcæ. 16
Aenigma quid. 16
Agrippæ de occulta philoſophia liber. 92
Alciati emblemata. 29
Alexāder tacita ābage Epheſtioni ſilētiū admonet. 27
Allegoria quid. 15
Ambagibus multa poſſe demonſtrari. 23
Amilcar igne hoſteſ decipit. 32
Amphibolia quid. 16
Antigrapho quando vtebantur antiqui. 6
Antiqui myſteria notis ſcribebant. 1
Antiqui neceſſarijs in rebus notis vtebantur. 8
Antiqui Poetę & philoſophi allegoricè loquebantur. 15
Antiqui vt occulte ſcriberent, notis ſcribebant. 4
Antiquorum ſcribēdi modos vanos eſſe. 43
Antoninus occiditur ex prodita literę ſententia. 10
Antonomaſia quid. 15
Apuleius de numero trigenario. 36
& de notis magorum. 4
Ariſtarcus quando vtebatur aſteriſco cum obelo. 6
Ariſtoteles de generibus figurarum loquendi. 13
& de magicis opuſculū. 88
Artabazi, & Timoxeni calliditas in mittēdis epiſtolis. 140
Aſconius Pedianus de literis veterum. 6
Aſteriſco quando vtebantur antiqui. 6
Aſtrologorum notæ quæ. 6

Attali scribendi astus. 47
Augustini interpretatio in Sybillę carmina. 58
Augustus notas repperit breuitatis causa. 5. & 72
Ausonij ęnigma de hõine. 16

B

Beda de loquela per digitorum flexus. 35
Bracteæ alia forma. 110
Bractea perforata, qua scriptum obscuratur. 107
Breuitas in scribendo valet occultationi. 68

C

Campani Romanos astu fallunt. 139
Capite, quæ significare possimus. 22
Carmina, quæ præpostere legantur. 60
Carthaginẽsibus clades. ex male occultato consilio. 10
C. Cæsaris commentariorum liber. 140
C. Cęsaris scribẽdi modus. 42
C. Cæsaris scribendi modus arguitur. 44
C. Cæsaris solertia in mittendis epistolis. 140
Chabalistarum scribẽdi modus. 94
Chęremõ hieroglyphia scripsit. 3
Characteres si in scripto pauci quid faciendum. 181
Character vnus quomodo quatuor literarum potestate fungatur. 93
Chrisanon quando vtebantur antiqui. 6
Chrysippus quæ putat ambigua. 16
Chymistæ allegorice loquuntur. 15
Chymistarum notæ quæ. 7
Cicero de generibus figurarum loquendi. 13
Ciceronis obscuritas in epistolis ad Atticum. 143
Ciceronis scribẽdi modus. 43
Ciceronis scribendi modus arguitur. 45
Circulare scriptum quid. 70
Clandestina nuncia. 137
Claui quomodo scribatur, sine qua scriptum aperiri non possit. 99
Cleonymi lacedæmonis astus. 140
Collo aliqua posse demonstrari. 24
Colũbę literas deferẽtes. 141
Commodus occiditur ex male occultato consilio. 11
Consonantes finales quę. 152

Consonantes frequentes quę. 152
Consonãtes in simplici scripto quibus regulis deprehendantur. 127
Consonantes quæ. 152
Consonantes quæ geminentur. 152
Consonantes raræ. 152
Con sonantes rarissimę. 152
Cõsonãtes simplices quę. 152
Cõsonãtiũ potestates quibus regulis venari possimus. 155
Cõtinuati scripti exẽplũ. 175
Continuati scripti partes quo modo dirimantur. 172
Cornelius Tacitus de Aegyptijs. 2
Corporis membra quomodo significent. 22
Cruce duplici quomodo scribatur. 94

D

Delphinus anchora inuolutus quid significet. 30
Demarati scribendi astus. 41
Dictio vna alteram significet. 104
Diogenes de Cleobolo. 16
& de medio digito. 25
Diogenis literæ alio mire asportantur. 11
Donatus de romanorum notis. 5

E

Echeneis telo contorta, quid significet. 30
Emblemata quæ. 29
Ennius multas notas reppe rit. 5
& dictũ in impudicam. 38
Epistolæ auibus asportantur. 141
Epistolæ canibus gluciendæ dantur. 138
Epistolæ flumine quomodo deferantur. 140
Epistolæ in placenta occultatæ. 138
Epistolę lepore inclusæ. 138
Epistolę ligno includãtur. 137
Epistolæ ouo includãtur. 137
Epistolę sagittis mittũtur. 140
Epistolæ soleis & baltheo occultatæ. 138
Epistola viridi ligno coalescat. 137
Erythreæ sybillæ carmina de Christo. 59
Ezechiel de litera thau. 7

F

Facibus literas demõstrare 34
aliter. 35
Fronte aliqua demonstrari posse. 23
Frontinus de occultè mit-

tendis epistolis. 140. 141
Furtiuæ characterũ notæ quo modo pingantur. 61
Furtiuæ literarum notæ quæ sint. 1
Furtiua scripta quæ non possint interpretari. 96
Furtiua scripta quę possint interpretari. 61
Furtiuis notis scribere quid sit. 53

G

Geber dę chymicis occultè scripsit. 15
Gellius quos vocet scirpos. 16
de Lacedæmonum occulte scribendi modo. 40
de pœnu cuiusdam scribendi astu. 41
Genis aliqua demonstrari posse. 23
Getę imperatoris cõmentũ. 5

H

Harpagi astus. 139
Hebræorum ritus in tradendis legibus. 18
Hecateus de notis ægyptiorum. 29
Hermes de chymicis obscure scripsit. 15
Herodianus de Materniano. 11
de Cõmodo imperatore. 11
Herodoti oracula. 17
de Periandri ambage. 27
de Demarati astu. 41
de Histiæi astu. 41 &. 140
Hieroglyphia grãmata quę. 2
Hieroglyphicis literis sermonem exprimi posse. 28
Hieronymus de numero trigenario. 36
de literis Esdræ. 53
Hircij factum in asportandis literis. 141
Histiæi astus arguitur. 44
Histiæi scribendi astus. 41
Histiæus pœnas luit occultis notis non scripsisse. 9
Hippallage quid. 15
Homeri catena aurea. 15
Honorius Thebanus. 3
Horatius de breuitate verborum. 68

I

Iamblicus de Hermete. 3
Igne noctu aliquid significari posse. 31
In obeliscis Aegypti literas hieroglyphicas inueniri. 3
Insignia quæ. 29
Interpres qualis esse debeat. 144
Interpretẽ expedit nomẽ & ingeniũ scribentis scire. 149
Interpretem ingeniosum esse

oportet

oportet. 144
Interpretem multarum linguarum oportet esse expertum. 145
Interpretem necesse est epistolę idioma callere. 127
Interpretem necesse est orthographiam callere. 145
Interpretem necesse est epistolam scribentis manu perscriptam habere. 150
Interpretē proficiet si tractatam rē epistola nouerit. 149
Iosippi vafricies in mittendis epistolis. 139
Iouij libellus de insignib9 30
Isidorus quid nota. 1
& de antiquorum notis. 6
Iustinianus è libris legum notas abolendas sanxit. 6
Iuuenalis de digito medio 25
de numero dextra computando. 36
& de columba internuncia. 141

L

Labijs aliqua posse demonstrari. 24
Lacedæmoniorum scribendi astus. 40
L. Anneus Seneca opus de notis scripsit. 5
Leguleiorum notę quę. 6
Linus de philosophia allegoricè scripsit. 13
Literæ accidit ordo, figura, & potestas. 53
Literæ albæ in nigra charta appareant. 50
Literæ aquis immersæ appareant. 49
Literæ delitescentes conspiciantur, & conspicuæ delitescant. 49
Literæ digitorum gestu demonstrentur. 37
Literæ diu delitescentes noctu conspiciantur. 46
Literæ igne conspicuæ fiant virides, nigræ, & rubeæ. 48
Literæ in charta quomodo appareant. 48
Literæ in corporis parte aliqua appareant. 47
Literę indicio fucum quomodo demonstrentur. 32
Literæ inuisibiles 46
Literæ quæ luminis candelæ, vel syderis videntur. 50
Literæ quæ non nisi combusta papyro videantur. 49
Literæ quæ prius non apparent videantur. 49
Literæ, quas euitare possumus, quæ sint. 67
Literæ quot sint. 151

Literæ ſonitu demonſtrari poſſunt. 20
Literæ quæ ſint. 151
Literas corporis partibus demonſtrare. 38
Literas ouo inſcribere. 50
Literas raras eſſe & frequentes per ſe, & per accidens. 152
Literarum contextus qualis. 62
Literarum lineamenta. 61
Literarum proportio in quibus conſtet. 63
Litera vnde. 41
Liquidæ quæ. 152
Liuius de Tarquinij ambage. 26
Locutio circulatorum. 19
Lucanus de literis ægyptiorum. 3
Luculli vafricies. 140

M

Mocrobius de digitis Iani. 35
Magas igne rem ſignificat. 31
Male terminati ſcripti partes quomodo terminentur, & interpretentur. 176
Manetus de notis ægyptiorum. 29
Manibus occulte rem demonſtrari poſſes. 24
Manuenſes qui. 4
Marrhes cornix internuncia. 142
Medæa igne rem amicis ſignificat. 31
Mercurius de philoſophia allegorice ſcripſit. 13
Mercurius hieroglyphicis literis ſcripſit. 3
Methaphora quid. 13
Militares notæ quæ. 7
Minotaurus vexillo depictus quid ſignificet. 30
Monoſyllabarum euitatio valet occultationi. 68
M. Varronis ænigma de termino deo. 16
Muſæus de philoſophia allegorice ſcripſit. 13
Muſicorum notæ quæ. 152
Mutæ quæ. 152
Muta ſigna quæ. 21

N

Nicearchi facetum dictum. 36
Notæ ad occultæ & breuiter ſcribendum repertæ. 2
Notæ quæ. 1
Notarij qui. 1
Notarum multiplex numerus valet occultationi. 68

Notis solum sex vel quatuor scribere. 86
alio modo. 88
Notulæ pro dictionibus valent occultationi. 69
Nullæ literæ quæ sint. 66
Nutum pro sermone valere. 22

O

Obelo quando vtebantur antiqui. 6
Occultandi astus in pugillaribus. 41
Ociosæ literæ quæ. 66
Oculis indicare rem occulte posse. 22
Ouidius de uerbis vultu significandis. 22
de supercilijs loquentibus. 23
de puella nutibus quomodo loqui debeat. 25
de literis digitorum. 38
de literis vino protractis. 39
de literis non apparentibus. 48
& de asportandis occulte literis. 138
Ori Apollinis liber. 29
Orpheus de philosophia allegorice scripsit. 13
Orthographiæ contemptus valet occultationi. 68

P

Palamedis literæ. 54
Paucitas literarum valet occultationi. 67
Periestigmenon quando vtebantur antiqui. 6
Persannius philargirus notas notis addidit. 5
Persius de litera thau. 7
Per synonima scribendi modus. 110
Petri Valeriani liber. 29
Phęnices hieroglyphicis literis primi scripserunt. 3
Platonis notæ. 5
de occultandis mysterijs. 18
de philosophia occulte scripsit. 13
Plauti subtilitas. 59
Plinius de ui superciliorum & frontis. 23
de digitis Iani. 35
succus qui valet occultandis literis. 48
Plutarcus de notis antiquorum. 4
de prænominibus Romanorum. 5

de ſcythala. 40
Polyænus græcus. 47
Polybius de literis facibus occultandis. 32
Polycretes fœminę aſtus. 138
Pontanus de aſpiratione. 148
Prænomina notis antiqui ſcribebant. 5
Priapi occulta locutio. 60
Priſcianus de prænominibus romanorum. 5
Probi Grãmatici libellus de notis. 43
Puella amanti quomodo loquatur. 38
Pueri & mulieres quomodo notis occulte ſcribant. 95
Puluere in die ſignificare. 31
Pugillarijs literas celare. 41
Pythagorici de chymicis occultè ſcripſerunt. 18

Q

Quintilianus de generibus figurarum loquendi. 13
& de ſignis corporis. 22

R

Ratio vſus tabularum continuati ſcripti. 219
Ratio vſus tabularum ſimplicis permutationis. 203
Ratio vſus tabularum ſcripti Rotæ. 223
Regulæ quibus ſimplex permutatę figurę modus deprehendatur. 153
Regulis quomodo vti debemus interpretandi ſimplicis permutatę figurę modus. 163
Romani in vexillis Minotaurum pingebant. 30
Rotæ absq; inſtrumento ſcribi poſſe. 87
Rotæ conſtructio qualis. 70
Rotæ cum ocioſis literis figura. 79
Rotæ indiſſolubilis figura. 83
Rotæ inſtrumento quomodo vtendum. 74
Rotæ ſchœma. 73
Rota in ſcribendo error quomodo deprehendatur. 75
Rota quæ ſit. 70
Rota ſcriptum aliud ocioſis literis inuolutum quomodo deprehendatur. 195
Rota ſcriptum aliud ocioſis literis inuolutum quomodo interpretetur. 197
Rota ſcriptum continuatum interpretandi exẽplum. 193
Rota ſcriptum continuatum quomodo deprehẽdatur. 192
Rota ſcriptum continuatum quomodo interpretetur. 193
Rota ſcriptum continuatum valet occultationi. 77

Rota ſcriptum dolis & fallacijs occultare. 77
Rota ſcriptum ocioſis characteribus inuolutũ aliud interpretandi exemplum. 199
Rota ſcriptum ocioſis charateribus inuolutum quomodo deprehendatur. 195
Rota ſcriptum ocioſis characteribus inuolutũ quomodo deprehendatur, & interpretetur. 197
Rota ſcriptum ocioſis literis obſcurari. 78
Rota ſcriptum quibus regulis deprehendatur. 182
Rota ſcriptum quomodo indiſſolubile fiat. 82
Rota ſcriptum quomodo interpretetur. 183

S

Saladini euentus in aſportandis literis. 142
Scribendi modus rudibus hominibus aptus. 93
Scribendi modus tranſpoſitione literarum. 55
alia ratio. 56
Scribendi ratio in quibus verſetur. 61
Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus ſcriptũ variari videatur. 89
Scripti obſcuritas in quibus conſtet. 39
Scripti prius doli ſpecies attendenda. 146
Scriptum multiplici dolo inuoluatur. 84
Scriptum ocioſis characteribus inuolutũ quomodo deprehendatur. 177
Scriptum ocioſis characteribus inuolutũ quomodo interpretur exemplum. 179
Scriptum ocioſis literis inuolutum quomodo manifeſtetur. 177
Scriptum, quod claue claudatur quomodo fiat. 99
Scythalę ſcribendi modus arguitur. 44
Scythala quæ. 40
Scythæ tacita ambage Perſas admonent. 27
Semiuocales quæ. 152
Semiuocalia ſigna quæ. 20
Sermo quomodo ſub alio occultetur. 19
Signa quæ. 12
Simonidis literæ. 54
Simplex cur ſcribendi modus dicatur. 64
Simplex occultãdi modus. 64
Simplex ſcribẽdi modus dolis & fallacijs occultandi. 65

Simplicis occulti ſcripti permutatæ figuræ exemplum. 166
Sinon igne rem ſignificat. 31
Socrates de occultandis myſterijs. 18
Solomon de literis digitorum 38
Soſipater de prænominibus romanorum. 5
Suetonius de notis antiquorum. 4
Suniator in pœnas incidit notis male conſilium occultaſſe. 19
Supercilijs occulte demonſtrari poſſe. 23
Syllabarum tranſpoſitio in dictione valet occultationi. 20
Symbola pythagoreorum aliqua. 17
Synonimorum tabulæ. 144

T

Tabella ad literas facibus demonſtrandas. 35
Tabulæ dictionum continuati ſcripti. 183
Tabulæ dictionum ſcripti rotæ. 186
Tabulæ dictionum ſimplicis permutationis. 205
Tamerlanus tacita ambage obſeſſis deditionem ſignificat. 27
Tarquinius muto ſigno Gabinorum mortẽ ſignificat. 26
Terentius de fronte. 23
Theophraſtus de viridi ligno occludendis literis. 139
Tibullus de notis vino protractis. 39
Timoxenus Sicioneus pænas luit literas non occultaſſe. 9
Titi Veſpaſiani inſigne. 30
Tito & Tiberio obfuit literas non occultaſſe. 9
Titus Veſpaſianus notis multa exprimebat. 4
Tranſpoſitione literarum occulte ſcribi poſſe. 54
Tranſpoſitione literarũ ſcriptum indiſſolubile fiat. 96
Tranſpoſitionẽ quomodo ſine ſuſpicione ſcribatur. 57
Triphonis ſolertia. 21
Trogus de Suniatore hiſtoria. 11
Tullius Tiro repperit multas notas. 5

V

Valerius Probus ſcripſit de notis Romanorum. 5
Vegetius de tribus ſignis. 12
Verba permutatis & additis

syllabis occultare 20
Verba quomodo pictura exprimamus. 19
Verbi eiusdē repetitio valet interpretationi. 69
Vergilij somni portæ. 15
& de Sinonis signo. 32
Victruuius de Triphone. 21
Vocales quæ. 152
Vocalia signa quæ. 13
Vocalium potestas quibus signis acucupemur. 162
Vsus alieni sermonis qualis. 18
Vultu quæ significare possimus. 22

Z

Zipheræ vulgò quæ. 9

SERIES CHARTARVM.

† * A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes sunt duernæ excepta Ee, quæ est ternio.

ERRATA SIC CORRIGITO

			corrige
pag.	10	Antonin.	Antonini.
pag.	15	Paehtontem	Phaetontem
pag.	16	vtrumque	vtrunque
pag.	16	quadruples	quadrupes
pag.	36	Aplueius	Apuleius
pag.	39	tenni	tenui
pag.	39	obre	orbe
pag.	47	Polybius	Polyænus
pag.	48	fit	fiet
pag.	62	qnam	quam
pag.	76	CAPVT. VIII.	CAPVT. X.
		85.	89
pag.	181	Sriptum	Scriptum
pag.	201	TERTIIS.	TERTII.
pag.	228	anguste	auguste.

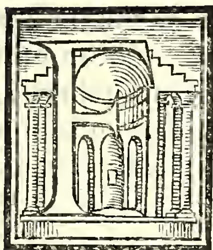
Auctoritate, & Licentia R. D. Aloysij Campagnæ Episcopi Montis Pelusij, ac Neapolitanę Diocęsis Vicarij.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

LIBER PRIMVS.

Quid sint furtiuæ literarum notæ.

CAPVT. I.

VRTIVAS notas politioris literaturæ viri eas literas appellant, quæ artificio huiusmodi confictæ sunt, vt nō possint ab alio, quàm ab eo, cui literæ destinantur, interpretari. Quod si rectè nobis animaduersum fuerit, id nomen literis illis cōgruere plane videbimus, quas nostrates vulgò ZIFERAS nominant. Has igitur furtiuas literas si maiorū nostrorum monumenta percurrentibus, licebit quicquam animo coniectare, nil aliud, nisi notas esse dicemus, quibus vel occulte vel breuiter aliquid rei gnaris, quibus rem exploratam volumus, manifestamus. Notas verò appellamus, quod literas, syllabas, & dictiones (vt Isidorus ait) præfixis characteribus notent, & legentiū animos ad significationū notitiam reuocent, quò fit, vt qui eas scribant, notarios appellemus. Quod si earū vsum perspexerimus, his tantum rebus eas inseruire dicemus, cuiusmodi sunt res sacræ, occultarūq; rerum scientiæ: siquidem ne à prophanis, nec dum sacris illis mediocriter initiatis illæ violentur, neùe abdita detegantur mysteria ea sæpe ignorabilibus characteribus, & symbolicis quibusdam figuris à maioribus tegi, & occultari consueuerunt. In arduis quoque rebus, magnisque negotijs, vt pote ciuitatum obsidionibus, arciū expugnationibus, pon-

tificalium suffragiorum comitijs, in amoribus etiam, alijsque id genus ad securitatem vtemur: quoties enim expedit regibus, eorum vicarijs absentibus, doli conscijs, alijsue alijs in rebus occulta nostri animi consilia exponere, ne literæ ab exploratoribus, grassatoribus, præsidibus, qui oportunis locis dispositi adhibentur (longe enim Regum & Principum sunt manus) interceptæ, occulta illis consilia detegāt, in maxima præcipue temporis licentia, cum delicta vetare nemo audeat, ad earum vsum, vt nobis cautionem præstent, confugiemus. Præterea breuitatis causa inductæ sunt, vtputa si quid compendiose scribendum sit, ne verborum, nominumque crebra repetitio in scribendo tædium afferat, vtque minori cum labore possit quicquid opus sit, arctius comprehendi. Non immerito igitur in his notis excogitandis multorum diuexata sunt ingenia, quorum quamplura super ea re commenta suis locis prosequemur.

Quod furtiuis hisce notis vsi sunt, qui res sacras & occultas scientias scripserunt.

CAPVT. II.

AEGYPTII sacrorũ antistites, vt Cornelius Tacitus ait, veriti ne sacra locum inter prophana sortirentur, ænigmaticis illa quibusdam scalpturis & characteribus contegebant, inuisibilia enim per visibilia rerum mysteria significantes, nefas arbitrabantur facile sic ea literis committere, vt possint à communi & indigna plebe violari. Vnde suas literas communes habebant, quas omnes perdiscerent, sed quas appellabant sacras, soli nouerant sacerdotes, à parentibus priuatim acceptas. Apud Aethiopes etiam, quorum coloni fuisse videntur Aegyptij, ijsdem omnes vtebantur figuris, cuius generis literæ hieroglypha grammata nuncupant,

quod ijs notis ſacrarum rerum myſteria traderentur. Chæremon etiam fuiſſe traditur, qui hieroglyphia ſcripſerit. Sunt tamen qui putent, cum per animalium figuras ſenſus mentis Aegyptij effingerent, non dum vſitatiſſimam literarum & ſcripturæ rationē extitiſſe. Verùm ſic mos hic ſcribendi antiquiſſimis temporibus inualuit, vt vetuſtatis monumēta omnia in columnis, quę in Mineruæ, aliorumque Deorum templis erant poſitę, huiuſmodi notis ſignarentur: cuiuſmodi columnas multas fuiſſe ab Hermete Triſmegiſtro inſcriptas Iamblicus alijque teſtantur. Legitur etiam Mercurius Deificam viam & anagogicam ad diuina hieroglyphicis literis perſcripſiſſe, quas poſtea in adytis Aegyptiæ vrbis, quā Soin dicunt, Bithis propheta inuentas, Ammoni Regi interpretatus eſt. In obeliſcis quoque Seſoſtridis et Semnoſernei, qui ex Aegypto in vrbem deuecti ſunt, per huiuſmodi notas rerum naturæ interpretationē adnotatam eſſe Plinius & Strabo teſtātur. Vnde Aegyptiorū Theologiæ ænigmata propter obſcuritatem (Iamblicus ait) diuinæ ſapientiæ muſa, vt ſoluantur, indigere. Hi nāque in huiuſmodi Myſtagogia vniuerſi naturam, ac Deorum architecturam imitati, myſticarum & latentium intelligentiarum quaſdam imagines symbolicis nutibus aperiunt, & antiquiſſima etiamnum vetuſtatis monumenta immanibus impreſſa ſaxis cernuntur, qualia me olim interpretari memini. In hanc ſententiam Lucanus doctiſſime ita breuiter canit.

„ Phœnices primi: famæ ſi creditur, auſi
„ Manſuram rudibus vocem ſignaſſe figuris.
„ Non dum flumineas Memphis contexere biblos
„ Nouerat, & ſaxis tantum volucresque, feræque,
„ Sculptaque ſeruabant magicas animalia linguas.

Quoſdam ſibi etiam Magos characteres effinxiſſe, & reperiſſe vidimus, quibus ſuam ſcientiam ab uſu et vulgarium lectione vendicarent, vt quisque in Honorio Thebano & alijs

videre poterit. Apuleius de his notis ſic meminit.
,, De opertis adyti profert quoſdam libros, ignotis literis
,, prænotatos, partim figuris huiuſcemodi animalium con-
,, cepti ſermonis compendioſa verba ſuggerentes, partim
,, nodoſis, & in modum rotæ tortuoſis, capreolatimque cõ-
,, dẽſis apicibus à curioſitate prophanorũ lectione munita.

Quod his etiam notis ſcribunt, qui velint compendioſe ſcribere.

CAPVT. III.

VETERES quoque, vt in ſcribendo celeritas in prõptu eſſet, ſibi vulgares notas quaſdam præfigurarunt ex arbitrio, vt cum in ſenatu adeſſent, illis vſi ſic breuitatis cauſa ſcriberent, & Ciceronis ætate ab anagnoſtis epiſtolæ et orationes ſcribebantur, vt ne verbum quidem excideret, & quicquid per contentionem in iudicijs dicerent, librarij complures, vel manuenſes exciperent, eos autem his nominibus vocabant, quorum miniſterio à manibus vtebantur, idque diuerſis inter ſe partibus. Apud Plutarchum etiam legimus ex Catonis orationibus illam, quam is in coniuratos Catilinæ contra Cæſaris ſentẽtiam habuit, hoc modo exceptam, & ad ſua vſque tẽpora ſeruatam ſolam ſic extare. ſic & ſenatorum ſententias, dum recitarentur breui ſcripto multa comprehẽdẽte, exceptas fuiſſe. Nec ſolum in Senatu, ſed etiam in ſcholis olim pleraque dictabantur diſcipulis excipienda, ita vt, licet incommode, notulis tamen & lineamẽtis compendioſe ſcriberent. Et Suetonius refert Titum quoq; Veſpaſianum pluribus notis verba excipere velociſſime ſolitum more notariorum. Vt celeriter quoq; verba comprehenderent, nominum verborumque primas literas notabant, vti nunc in monumẽtis hiſtoriarũque libris ſatis liquet. Sic C R ciuẽ romanũ ſignificabant, O P oportere, A B V C ab vrbe condita,

Sic P P P P E S S S E V V V V V V V F F F F primus pater patriæ profectus est, secum salus sublata est, venit victor validus, vicit vires vrbis vestræ, ferro fame flamma frigore, vt apud Valerij Probi libellũ de Romanorum notis interpretandis videre licet, quem multis postmodum notis Petrus Diaconus auctiorem reddidit. D I L V A etiam significari volebant, de isto lapide inuenies aurum, his etiam notis D T dumtaxat denotatur. Huiusmodi notas Ennius mille & centũ induxit, Sed Romæ Tullius Tyro Ciceronis libertus in hunc modum figuras præpositionũ adinuenit, & post hunc Persannius Pilargirus & Aquila libertus Mœcenatis alias addiderunt, Deinde Lucius Anneus Seneca coniuncto omnium, digestoque, & aucto numero opus effecit ad quinq; millia prolatũ. Refert etiam Aelianus Spartianus ad Constantinum Augustum de imperatore Geta lepidum & vrbanum commentum, quo in conuiuijs agendis vtebatur, quoties enim is vellet L. Luculli cœnas imitari, consuetudinem hanc in conuiuijs seruabat, vt notulis intelligi vellet pro apportandis ferculis. Nam sicubi in prandio exhiberi voluisset Pauos, Porcellos, Pisces, & Pernas, sic apponebat P P P P, si Farcta, Fasianos, & Ficus, F F F scribebat, & pari literarũ ordine alia varij generis edulia designabat. Augustum quoq; apud Suetonium, cum per C S scribi antea cõsueuisset, tali charactere X breuitatis causa vsum legimus, quod ad nostrã vsq; ætatem vsu manauit, eundemq; Z characterẽ ex Græcis mutuatum fuisse, ne in scribẽdo duplex S S tædium afferret. Erãt & romanorum prænomina notulis perscripta, vt in nummis argenteis, & antiquissimis marmoribus apparet, & Plutarchus, Sosipater, Donatus, & Priscianus testãtur. Quædam etiam scripturarum notę apud celeberrimos scriptores inueniuntur, quarum ad breuiter quippiam denotandum in scripturis plurimis est vsus, inter quas sunt Platonis notæ, siquidem is ad dogmata, peculiaresque opiniones denotãdas,

duplici XX vtebatur, duplicique περιεγμένη ad electiores quasdam sententias, ornatusque verborum, & asterisco ad dogmatum conuenientiam. Sic obelum istum ⟵ in verbis & scientijs superfluè iteratis, siue falsitate notatis, vt quasi sagitta iugulet superflua, & falsa confodiat, veteres apposuerunt: & antigraphum ↄ vbi in translationibus diuersus sensus habetur, hoc etiam asterisco cum obelo ⟵※ Aristarchus in versibus vtebatur, qui non recte suo ordine fuissent dispositi. Chrisimon ☧ etiam ab omnibus ex arbitrio ad aliquid notandum adiungitur. Sunt & alia, quę in ethimologijs Isidorus memorię prodidit. Nec minus in omnibus scientijs videre licet, vt in libris legum, vbi suorum verborum notæ figurantur. Apud veteres enim mos fuit, vt in peragendis caussis rem certis literis denotarent; notas enim condemnationis, & absolutionis constituerunt, vt ab Asconio Pediano recte animaduersum est, siquidē damnatus K litera denotabatur, absolutus verò A. Et de iudicio recuperatorio in veterũ notis & elogijs à notarũ magistris sic scribi solitum est. Q E R E T P I R D T Q P D T D D P F. Quāti ea res erit, tantæ pecuniæ iudicium recuperatoriũ dabo, testibusq; publice dumtaxat decem denunciandi potestatem facit. E alij per ω supremam literam mille notabant, per duo etiam KK calumniæ causa, per DM dolum malum, & per IE iudex esto. Sed has iuris notas Iustinianus imperator postea à legum libris abolendas sanxit, cum multi ingenio callidi per eas ignaros deciperent, vnde ad vitanda incommoda literas legibus inscribēdas mandauit, ne amplius fraudes, ambagesque huiusmodi notæ inducerent, extant tamen adhuc hæ figuræ § & ff, quarũ altera paragraphos, altera digesta designat. Sunt & aliæ multæ, quarum in libris legum maximus est vsus. Idem quoq; in mathematicis præsertim astrologia, in qua etiamnum harum figurarum reliquiæ manent. Veteres enim astrologi, vel quod suam disciplinam tan

quam diuinam & sacram vulgo occultare quæsierint, vel quod cœlestia signa ab Aegyptijs (vnde ferũt eam primum manasse sciẽtiam ob aeris obsequium) figura dignoscerẽtur, vel quod breuiter scriberent, illas induxerunt, suasque figurant ἀποδείξεις. Arietem enim & Taurum ♈ ♉ à cornibus tali charactere præfigurant, sic ♊ Geminos ab eorum amplexibus, Leonem Scorpionem & Capricornum à cauda pingunt ♌ ♏ ♑, à spica ♍ Virginem, à bilance ♎ Libram, & Sagittarium à sagitta ♐, nec dissimili ratione Saturnũ à falce ♄ vel ab incuruitate, à sceptro ♃ Iouem, à claua vel sagitta ♂ Martẽ, à fulgore & radijs ☉ Solem, à speculo ♀ Venerẽ, à caduceo ☿ Mercuriũ, à crescẽtibus & decrescentibus cornibus ☽ Lunam. Sic & horũ aspectus, triplicitates, & octauę sphærę configurationes notant. Chymica quoq; ars ijs vtitur, vt obscurè simplicia describat, quæ non nisi à prudentum lectione vindicentur. Ammoniacum itaq; salem chymici delta △ litera notant, arsenicum ☍, sic auripigmentum, & huiusmodi reliqua, quę suis modis recẽsere superuacanei laboris esset. Nec Musici suis carent notulis, ad tempus siquidem mensuramque denotandam diuersos excogitauere characteres, vt in eorum libris planè videre est. Erant & militares notæ apud veteres, in breuiculis enim, quibus militum nomina cõtinebantur, propriæ erant, in quibus duces militum numerum, quot ex ijs superessent, quotque in cladibus occubuissent inspicerent, nam qui super erãt T thau versiculi initio notabãtur, qui verò ceciderant θ thita, quasi haberent per medium telum Martis signum.
,, De thau, quod salutaris sit nota, legitur in Ezechiele: Et
,, scripsit thau super frontes virorum gemẽtium. Eoque modo θ thita damnationis & mortis erat nota. Persius ad id.

,, Et potis es nigrum vitio præfigere Theta.

Si pueritiã denotare vellent, lamda litera λ veteres vtebantur, sic & ad designandam stipẽdiorum largitionem propriæ

erant notæ. Quare colligendum est, omnes scientias proprios sibi characteres asciuisse, quibus occultius, breuiusque scientiarum materiæ traderentur.

Quod his notis scribere præcipue solent, qui magna negotia tractant, quamq; earum cognitio vtilis semper, & necessaria extiterit.

CAPVT. IIII.

QVOD in rebus necessarijs ijs notis maiores vsi fuerint, clare inferius demõstrabimus, cum modos referemus, quibus illi secreta tractaturi perscriberent, nam vel alieno & ignoto idiomate loquebantur, vel diuersis characteribus, diuersisque eorum trãspositionibus, vt à C. Cæsare, ab Augusto, & à Cicerone postmodũ factum referemus. Sed primo quãtum harum notarum ars vtilis semper, necessariaq; extiterit, indicabimus, vt ijs, si qui sunt, qui hanc memorabilẽ industriã sensa occultãdi, & ad literarũ diuersos sonos, suæ characterum notæ accommodentur, quasi inutilem & vanam aspernãtur, & propterea in eam inuehuntur, obuiemus. Quid enim vtilius profectò, præstantiusque esse potest, quàm magnis in rebus, quarum si occulta consilia proderentur, maxima essent subeunda discrimina, ante sibi quempiam cauere, vt non modo missæ literæ non intelligantur, sed ne doli quidem ex se suspicionẽ relinquant? quo fiet, vt ijs indetectis, & rerum possit is pericula effugere, & sui facile voti compos euadere? Sed ne interim tormenta locum habeant, vt veritas exigatur, quo astu possit præcaueri, ne literæ intercipiantur, post traditos nouos cõponendi modos, indicabimus, atq; alienas in se paratas fraudes sic agnoscere, vt frustratis ijs, facile possit se à damnis & insidijs omnibus eximere. quod quantum afferat momenti pro ipsa negotiorum qualitate extimabitur. Negotia huiusmodi permulta, magnaq;

gnaq; esse possunt, cuiusmodi sunt res priuatæ, amantium, aliorumque pontificum præterea comitia, hostium consilia, aliaque eius generis permulta, quorum innumeri poterunt casus euenire. Sed vt res exemplis comprobetur, non inopor tunũ existimo hoc in loco materiam ab historicis, tum græcis, tum latinis petere, à quibus facile disci poterit, quantis fuerint in malis versati, qui in magnis rerum negotijs, in qui bus oportebat consilia occultari, non ab ijs remedijs sibi cau tionem quæsiuerunt, tum verò quanta cum dexteritate impune res suas peregerunt, qui sibi præcauẽtes, ad eorum adminicula confugerant. Narrat itaq; Herodotus Histiæum ad Persas, qui Sardibus commorabantur, quique de rebellione antea secum fuerant collocuti, literas misisse, easq; tabellario cuidam Hermippo Artaniteo dedisse, verum euenisse, vt is literas, non quibus destinabantur, sed Artapherni redderet, quo factum est, vt Artaphernes dimisso nuncio, & Persarum responso relato, omne proditionis consilium detexerit, & de Persis postmodum supplicium sumpserit. Idem fermè etiam Timoxeno Sicioneo contigit interceptis literis, quas ad Artabazum vulgatis characteribus scriptas dederat: siqui dẽ conuenerat interutrũq; vt exiguus libellus telo suspensus ad constitutũ locũ emitteretur, cũ itaq; sagittã Timoxenus dirigeret, vt Artabazo ciuitatem oppugnanti insidias significaret, frustrante ictu, humerũ cuiusdam Potidæatæ percussit, ad quem saucium, cum turba, vt assolet fieri, concurrisset, subito reuulsa sagitta, proditionis fraus detecta est, & grauiter in proditorem animaduersum. Nec minus Tito & Tyberio Bruti filijs non occultati consilij temeritas obfuit; quamuis culpa non in literis solum, sed in negotiorum etiam ostentatione videatur constitisse, postquam literæ, quas ad Tarquinios de consulibus trucidandis, deque vrbe capienda legatis dederant, detecta per seruum fraude, ad P. Valerij, qui & au thor publicæ libertatis fuerat, manus peruenerunt, si pectoris

enim arcanum intra animi potius ſepta ſimulatione, quàm in verborum & ſignorũ oſtentatione poſuiſſent, & literæ ignotis characteribus fuiſſent exaratę, neq; fortaſſe euētus fruſtratus erat, neq; illi pœnas capitali ſuplicio luiſſent. Paulo verò cōſultior Suniator opibus inter Pœnos, authore Trogo, ſua tempeſtate primarius, quamq̃ nec eius conſilium comprobauit euētus. is enim cum aduerſus Siculos à Carthaginēſibus bellum inferretur, quod grauiter Annoni, qui exercitui præerat, eſſet infenſus, literas ad Dionyſium miſit, non patrio, ſed græco ſermone perſcriptas, quibus illi apparatũ, aduentumq; exercitus, & ducis ſegnitiem indicabat: Verùm euenit, vt ab Annone gręcæ linguæ nō ignaro deprehenſis literis & Carthaginē remiſſis, proditionis conuictus, capitali pœna plecteretur. Eadem fermè literarum temeritas effecit, vt nō ſperatus euentus interimendi Macrini, ſed Antonin cædes Macrini conſilio patrata ſequeretur: Refert itaq; Herodianus Maternianum, ſiue re vera id ex certis cōiecturis aruſpicum & vatum acceperit, ſiue Macrinum peroſus ſcripſerit, Antonino per literas nunciaſſe, vt Macrinum, qui imperio inſidiaretur, de medio tolleret, verum redditis literis Antonini negligentia contigiſſe, vt ipſe aurigandi ſtudio intentus, literas Macrino legendas traderet, iubens vt ſi quid in ijs momenti eſſet, ſibi poſtea renunciaret, is itaq; percepto nuncio, qui ad ſuam perniciem tendebat, veritus Antonini ſæuitiam, ne aliàs prius de ea re nuncius veniret, Martialem centurionem, qui fuerat à Principe iniurijs affectus, in eius necem deſtinauit, à quo paulo poſt pugione percuſſus & occiſus eſt, quòd ſi literæ obſcuriùs fuiſſent perſcriptæ, Macrinus de re fortaſſe, quia non erat nihil veritus, nec epiſtolæ ſententiam percipiens, Antonino literas reddidiſſet, eoque modo, neque nuncius in eum damnum vergiſſet, cui fuit alioquin vtilitatem allaturus. Huc ſpectat & Carthaginenſium clades à Romanis Claudij ductu, quæ eadem

negligentia literarum prouenit, illata. Is enim consul interceptis hostium literis, cum Asdrubalem appropinquare cognouisset, castris sub legati custodiam relictis cum exercitus parte Picenum & Senam peruenit, vbi cum altero collega iunctis copijs propè Metaurum flumen Asdrubalem adortus, tam secundo prælio conflixit, vt ad sexaginta sex hostium millia ea die cæsa referantur. Non dissimile est his, quod Commodo imperatori ab Herodiano eadem ex causa traditur euenisse: hic enim cum in libello, quales de phylira fiunt, quos ea nocte mortis suplicio addixerat, designasset, eumque in cubiculo deposuisset, neminem illuc ingressurum ratus, pusio quidam, qui illi delicatissimo erat oblectamento, inter balnea & crapulas occupato Commodo, cubiculum ingressus, sumptus in manus libellum, foras eduxit, qui cum forte in Martiæ amicæ manus incidisset, agnito illa Commodi scripto, vbi funesta contineri nouerat, ac se primam peti, Lætumque & Electum subsequi, multorum præterea futuram cædem, eos omnes conuocauit. hi veneno primum rem agere decernunt, verùm cum res ex voto minime contigisset, in ipso postmodum cubiculo statim strangularunt, sic ille negligentiæ suæ pœnas dedit. Liquet ex his exemplis non parum scribentis, & eius ad quem scribitur interesse arcana tuto literis committi, varij enim casus, diuersæque fortunæ solent contingere, quibus secreta consilia possunt in inimicorum notitiam peruenire, eoque modo nec res suos sortiri effectus, nec earum authores impunitos euadere. Placet propterea tot exemplis postremum miri euentus adijcere, quotusenimquisq; existimasset tabellario, qui ad Dionysium proficiscebatur de Dione literas perferente, casum eiusmodi potuisse contingere? vt positas in sacculo literas, in quo & carnis frustrum reponebatur, sopito tabellario per noctem in sylua carnis odore lupum inuitatum, literas simul cum

carne extraxisse,& mordicus asportasse,donec Dionis amici in ore lupi literas cognoscētes exciperent & legerent, remque omnem Dioni indicarent. Sed longum esset singula per immensum historiarum corpus diffusa exempla percensere, ex quibus clarum esse possit, quantum literas sine dolo scribentibus obfuerit, quantumque ex aduerso profuerit literas occultatas fuisse. Nobis verò, qui hæc scribimus sæpenumero contingit in hoc amicis gratū officium præstare, dum interceptis huiusmodi dolosis literis, ijsque interpretatis, eos ab insidijs, quę parabātur auertimus, alioquin facile incurrisset.

Diuisio furtiuarum notarum, & primo de vocalibus signis.

CAPVT. V.

QVAM vtilis, quamq; necessaria furtiuarum notarū ars semper extiterit, superiori sermone tradidimus, modos nunc occulte animū indicādi exponere, iam tēpestiuū videtur. Sed vt quæ discreta sunt, facili ordinataq; serie procedant, primum omnium modorum furtim significandi diuisionem statuemus, eamque sic in partes secabimus, vt sua cuiq; tractatio reddatur, & accommodetur. Furtim igitur animum indicandi modi, vel exaratis in charta characterum notis, vel signis effinguntur. Signorum nos in pręsens tractationem aggrediemur, eorum præsertim, quæ memoria suggerit, quod vbi absoluerimus, ad nouos diuersosque characteres effingendos secundo libro procedemus. Signa igitur infinitis propemodum modis, vel vt tempus locus & necessitas exiget, cōminisci possumus: ea Vegetius rei militaris author trifariam diuidit, cuius nos partitione cōtenti, ad eas partes omnia signa referemus, quæ quantum momenti ad rem militarem afferant, eius verba declarant. Nil magis (is ait) ad victoriam proficere, quàm monitis obtemperare signorum, cū voce sola inter pugnātium tumultus, neq; quid faciendum,

neq; a quo abstinendum sit, percipi possit. Antiquitus ergo gentium omnium vsu receptũ est, vt tribus signis, vocalibus nempe, semiuocalibus, & mutis in bello omnia significarent duces, quæ ille diuisis copijs cognosci iubet. His signis occulte animum cuiq; indicare possumus, quare furori simile esse videtur sibi aliquem persuadere, tam circumspectum hominem esse posse vt se à furtiuo quouis scripto, abditaque machinatione tueri possit, nam astãs quilibet, vel procul distans loquitur, & factum nunciat, vt non solum a nemine percipiatur, sed ne sic quidem significari quippiam posse qui videat, existimet. Sed nunc ad rem accedamus, & vocalia primum, mox reliqua signa prosequamur. Vocalia igitur signa dicuntur ea, quæ voce efferuntur, eaq; multiplices occultæ animi significationes exhibẽtur. Huius loci videntur esse schœmata, quibus sensus à proprio sermone, dum in occultiorem transfertur, obscurior fit, quę quamuis proprie ad Rhetorẽ spectent, ea nos tamen nõ vt ab oratore tractantur, sed vt ad præsentem materiam pertinere videntur, indicabimus. Harum loquendi figurarum, & si complura genera esse nõ ignoro, vt ab Aristotele, Cicerone, & Fabio primarijs artis dicendi authoribus est traditum, eas tantũ nos solum attingemus, quæ frequẽtius hac in re solent euenire. Omnium itaq; primum se offert ea transmutandi latini sermonis ratio, quam græci methaphoram, latini trãslationem vocant, ea quoties materia grauioribus postulat verbis exornari, oratores dignitatis causa vtuntur, vt cum ipsa pariter assurgat oratio. Verum nolunt huiusmodi figuras in oratione in longum duci, qui de ea facultate præcepta tradiderunt, contenti vt singularia verba translata solum suis locis tanquam geminæ orationi aspergantur; nos verò, qui non ornatũ orationis quærimus, sed obscuritatem, vt pote qui non ea audientem, vel legentem delectet, ambimus, sed vt in scripto vel sermone consilia tegantur intendimus, tam longas esse pręcipimus, vt

vel tota oratio (nisi aliæ adhibeantur figuræ) in sola trãslatione consumetur. Metaphoricus siue translatus loquendi modus erit, vt si quis materia, de qua tractaturus est cum re alia collata, eius membra cum qua cõparat, aptè ad rei partes exprimẽdas, de qua fit comparatio trãsportet; vt exempli causa, nauis cum castris comparata, pugna cum nauigatione, nautæ cum militibus, procellæ cũ hostibus, magister cum imperatore, clauis cum militari prudẽtia, portum cum victoria, naufragium cum captiuitate aptè cõnectantur, quare fingamus de castris vel de pugna sic velle nos dicere. Nos in castris sumus, & iam pugnã cum hoste cõmittimus; sed maximo timore angimur, quod hostium vires, quæ iam fermè debilitatę videbãtur, cõualuerunt; satis itaq; firmis viribus indigemus: vt hostilem potentiã superemus; alium itaq; ad nos ducem, qui prudẽtior sit, nouumque militum pręsidium mitti oportet, alioquin facile erit, vt hostili manu oppressi superemur. Eam sententiam sic aptè per metaphoram exprimemus. Nos in naui sumus, & iam nauigationẽ suscepimus, verùm timore angimur, quòd procellæ, quas iam demitti putabamus, acrius videntur sæuire, satis igitur cautos nos esse oportet, vt aduersam ventorũ vim substinere possimus, alium itaq; ad nos magistrum, qui regendo clauo aptior sit, nouosque nautas habeamus necesse est, si volumus in portũ deferri incolumes, alioquin perfacile erit, vt procellarum tempestatibus superati, naufragium patiamur. Ad huius exẽplar, qui hac figura, sui sensus occultandi causa, vti voluerit, poterit suos sermones effingere. Non procul ab hoc loquẽdi modo μετωνυμία, vel hyppallage, est enim nominis pro nomine positio, vt pro eo, quod dicitur causa, ponatur per quam dicitur, eo modo Vulcanum pro igne, Venerem pro coitu, Liberum & Cererem pro vino & frugibus, Martem pro bello, & sic de reliquis ponimus: solet enim & hac figura non nihil sermo obscurari, vt non facile ab omnibus percipiatur. Huic

ſimilis eſt Antonomaſia, qua vtimur cum appellatiuum nomen, vice proprij excellentiæ cauſa, ponimus: vt ſi Poetam pro Virgilio, Philoſophum pro Ariſtotele, Vrbem pro Roma nominemus. Ad hæc adijcitur ἀλληγορία, quam inuerſionē interpretamur, quæ fit cum aliud, quàm verba innuunt, ſignificamus, ac etiam interim contrarium, dum res non exprimitur, ſed quadam ſimilitudine implicatur. Hæc figura quāuis cum metaphora quicquam commune habeat, eius tamen differens vſus eſſe ſolet. In metaphora enim vel vnum verbum ſatis eſt pro ſimili reponatur, quemadmodum oratores obſeruant, non ſic in allegoria, in qua verba omnia ſimul commutantur. Verùm quādo nos in longum tranſlationem duci volumus, hac perinde, vt illa vtemur, eademque fere apud nos allegoriæ erit ratio, quæ ſit metaphoræ. Huiuſmodi fuit priſcorum philoſophorum, & poetarum ſcribendi ratio, vtriq; enim ſacra Naturæ myſteria & naturam excedentia tractaturi, ne ſua ſenſa à prophanis violarentur, ſerio fabularum inuolucris, quaſi quodam velamento obduxerunt. In hunc modum Mercurij, Orphei, Muſæi, Lini vetuſtiſſimorum poetarum & interdum Platonis ſcripta eſſe cenſentur: imò verò etiam plures Platoni plerumq; allegoricum ſenſum exhibendū putant. Veluti illud eſt Timæi principio, Paehtontem ſolis filium fulmine terrā exuſſiſſe; quod ab interpretibus exponitur, vaſtum cometā natura ſolarē intollerabiles æſtus concitauiſſe, hoc modo multis in locis ille fabulatur, in quibus aliter ſenſus haberi debet, quàm verba vidētur innuere, fortè etiā incēdia, quæ Moſes diuinitus miſſa narrat. Hac ratione ſunt interpretanda, quemadmodū apud Homerū, catena aurea; apud Maronē ſomni portę, Iris Didoni capillū ſoluens, Cerberus triceps & quæcūq; de inferis ab illo cōficta ſunt, allegoricos.n.habēt ſenſus. Sic & ſapiētes chymiſtę ſua ſcripta hiſce involucris cōtexerūt, veluti Hermetē, Gebrū, Raymūdū, & veteres omnes Pythagoricos allocutos cō

perimus. Sed si dictum paulo obscurius, quàm allegoriã deceat, ænigma fiet, quod adeò intellectu difficile est, vt non nisi ab authore maximo cũ labore possit sensus elici. In hunc modum obscure dicta Gellius putat veteres scirpos appellasse. Horum exemplum illud afferam, quod a M. Varrone secundo libro de latino sermone ad Marcellum scriptum est, de TERMINO Deo, qui ne ipsi quidem Ioui cedere voluit. Verba sunt.

,, Semel minus ne, an bis minus sit, non sat scio.
,, An vtrumq; eorum, vt quondam audiui ipsi
,, Dicier Ioui Regi noluit concedere.

Sic Sphinx prætereuntibus de HOMINE ænigma proponebat in hanc sententiam, vt Ausonius ait.

,, Qui bipes, & quadruples foret, & tripes omnia solus.

Diogenes author est Cleobolum ænigmatum vatem extitisse, obscurasque sententias ad tria millia versuum perscripsisse, ex quibus vnum illud ex commentarijs Pamphilæ depromitur. In quo de ANNO ita scriptum est.

,, Est genitor, proles, cui sit bis sena, sed horum
,, Cuius triginta natæ, sed dispare forma.
,, Hæ niueis totæ, fuscis sed vultibus illæ,
,, Atq; immortales cum sint, morientur ad vnum.

Proponitur & apud Maronem in Buccolicis à Domœta Menalcæ dubium in hæc verba.

,, Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
,, Treis pateat cœli spacium non amplius vlnas?

Et à Menalca Damœtæ aliud in hunc modum.

,, Dic quibus in terris inscripti nomina regum
,, Nascantur flores, & Phyllida solus habeto?

Huc spectat & verbi ambiguitas, quæ Amphibolia dicitur, quæ fit, quoties verba duo vel plura habent significata. Chrysippus ambigua natura esse putat, quia ex eodẽ duo, vel plura accipi possunt. Huiusmodi schœma vel vocibus singulis accidit,

accidit, vel connexis. Singulis si idem verbum plura significabit, vt MALVS, nauis arborē, fructum, & eum, qui est improbus, potest significare. Accidere potest non modo integro verbo, verùm etiam diuiso, vt INGENS, vt duplex verbum esse possit, nomen, & præpositio. Euenit & connexioni verborum, eoque modo maior ambiguitas oriri solet, cuiusmodi est illud Apollinis Oraculo prolatum.

„ Aio te Aeacida Romanos vincere posse.

& aliud.

„ Quinquaginta vbi erant, centū inde occidit Achilles.

Vnde per casus, per flexum & collocationem, aliasque species, quas proferri superuacuum est, ambiguitas poterit euenire. Potest esse & Amphibologia in obscuritate verborum, vt sensus occultetur, & oratio ænigmati ferè similis videatur, cuiusmodi sunt vatū, & poetarum scripta. Possem huc spectātia referre Oraculorum, & Sibyllarum vaticinia complura, quæ ancipites sensus maxime obscuros retinent, vt vix sensus elici possit. quem inmodum ædita sunt Apollinis responsa, quæ ab Herodoto recensentur, quo fit, vt prouerbio receptum sit, vt qui ita obscurè loquitur, Sibyllæ folium promere censeatur. Aenigmatibus etiam similia sunt Pythagoreorum symbola, vetustissimis enim Pythagoræ discipulis & coæuis typo nō vulgari neq; communi dicendi mos fuit, propria enim dogmata inter se seruantes, nemini ea prodita volebant: siquidē præceptoris lege cautum erat, vt si quis non per symbola disseruisset, ridicula cuncta & anilia dicere censeretur. Sermones hos obscuros Iamblicus in eius vita, & Plutarchus in libro de liberis educandis & in conuiualibus quęstionibus exponit, cuiusmodi sunt, quos recensebimus.

„ Quæ nigrantes habent caudas gustari non oportere.

Quæ verba Pythagorei interpretātur, cū ijs hominibus cōsuetudinē ineundā nō esse, quos morū deprauatio denigrat.

„ Et Ignem ferro cædi minime oportere.

Hoc eſt furentem irritandum non eſſe,non enim decet iram augeri, cum potius illi, dum intumeſcit cedendum ſit. Sic

„ Ollæ veſtigium ne obliteres.

Ollæ veſtigium in cinere videtur,cinere vſus eſt pro puluere tabularum,vbi mathematicæ demonſtrationes conficiebantur: quaſi innuat, intellectualibus vti debere demonſtrationibus, obliuiſci enim corporeas & viſibiles. Rurſus

„ Nihil educes, quod vnguibus inſtructum aduncis ſit.

Vbi conſulit homines benignos & dapſiles eſſe; non in retinendo tenaces, & reliqua quæ ab illo ſymbola perſcripta ſunt. Isque character apud græcos & Aegyptios occultandis diuinis & ſacris aptiſſimus fuit. Socrates etiam apud Platonem admonet, rerum ſacrarum myſteria velanda eſſe, vt à plebeculæ indignitate ſeperentur. Plato alibi conſulit, indignũ prorſus ac fœdum eſſe, rerum occultarum myſteria populo aperiri, cum ab hominum genere illa pollutis manibus contrectentur,quę ab hominibus tantum philoſophiæ ſacris initiatis tractari fas ſit. Quamobrem à Macrobio relatum eſt, Eleuſinas Deas per ſomnum Numenio philoſopho in lupanari proſtitutas apparuiſſe,cum ille earum ſacra interpretari auſus eſſet, ita vt etiam à vulgo noſcerentur: Vnde ille ſuam culpam ſomnio admonitus, agnouit,cum percontanti cauſam, illæ irata fronte reſpondiſſent: Ab adyto ueteris pudicitiæ abſtractas, ſeque omnibus paſſim proſtitutas eius culpa fuiſſe. Quod nec Hebræi in tractandis ſacris legibus negligunt. Hactenus obſcurandi ſermonis modos edocuiſſe viſi ſumus,quamuis & alia ſchœmata, quæ ad eam rem facere poſſint, à rethoribus proponuntur,quæ nobis aliud agẽtibus prætermittere viſum eſt. Verùm ne quid diſcẽtibus deſideretur,quod ad ſermonis obſcuritatẽ faciat, alios obſcure loquendi modos obiter attingemus. Ad hoc igitur ſpectabit alieni idiomatis vſus, qui minime ijs cognitus ſit, quibus rem noſtrã exploratam volumus, vt ſi latinus apud

latinos barbaro sermone vtatur,& Italus hac tēpestate italis germanico, vel theutonico, seu gallico. Huiusmodi Cæsar ad Ciceronem epistolam scripsit, non Romana lingua, sed græca, ne ea, quæ scriberet, gallis fortasse intercepta proderentur, quibus græcus sermo minime erat cognitus. Identidem vt supra dictum est Suniator fecerat,qui & grę co sermone ad Dionysium scribens,ne consilium suum de proditione chartaginensibus pateret, epistolā concinnauit. Ex his scribendi emersit ratio, cuius significatio haberi non potest,nisi sermo vnus in alium transferatur,eiusmodi non nulla scripta oblata,amicis sæpenumero rogātibus detexi. Exēplum apponemus,vt si aliquando inciderit,ita confictum esse nō ignorent. Nos verba patrij sermonis intercisa vel duplicata in latinum conuertimus,quæ pristinæ linguæ reddita idē innuant, etiam permutata significatione. De hac re quoniam minus aptè latinæ interpretationis exemplum efferri potest,non indicens erit,nostri sermonis thema proponere.

,, Passer mai solitario in alcun tetto.

,, Transibo sed illi solita malus in aliquis, fastigium.

Aliter quoq; literis & picturis rei sensum exprimimus, sed quoniam latinum exemplum non suppetit,vulgare apponimus,si dicet quis SEMPRE VIVA, nos semper viuū pingimus,videlicet maius sedū,quod vulgò SEMPRE VIVA dicitur,si autē CORE, & SOL, nos cor pingimus,musicisq; rhōbis,vel notulis apposita claue,sol,cōfingemus,& reliqua huiusmodi,quæ quoniam apud vulgares circumferuntur, omittimus. Vsurpatur hac tempestate locutio circulatoribus, tabernarijs, latronibus,& qui rudes homines dolis circumueniunt, valde familiaris, qui quamplurimis vocabulis vtuntur, à communi loquendi vsu alienis, ne intelligantur, quæ sibi magis propria esse existiment: in hunc modum multos, & pueros & seruos loqui videmus, dum fraudes alicui nectere conantur, vt doli suspicionem vix inferant.

Sunt & qui ſyllabas permutent, vt quæ vltima prima ſit, & ex aduerſo, vt ſi dicturi ſint, HOSTIS ADEST CAVE TIBI, dicant, STISHO ESTAD VECA BITI, vel aliter vtcunq; libuerit, trãſuertent. Aliter non nulli dũ ſingulis ſyllabis inanes & inutiles interſerũt, vti RAT, SIS vt idẽ dicturi dicãt aliter, HORAT STISSIS, ADRAT ESTRAT CASIS VERAT TISIS BISIS. & aliæ huiuſmodi loquendi formulæ, quas cum in infinitum poſſint euariari, vtpote tractatu indignas, prætereundas ducimus. Sed de tali ſignificandi modo, qui per vocem effertur, iam ſatis dictum videtur. Nunc ad reliqua ſigna tranſeamus.

Semiuocalia ſigna, quæ ſint, & quomodo per ea animum indicare, & percipere poſſimus.

CAPVT. VI.

PROXIMVM eſt vt de ſemiuocalibus ſignis verba faciamus, quæ non parum ad rem noſtram afferent adiumenti. Sic enim occultiùs, ſecretiusq́ue rei cõſcijs proximè, vel longè diſtantibus animi concepta ſignificabimus. Semiuocalia itaq; ſigna Vegetius nominat ea, quæ aliter, quàm voce emitti ſolent: nempe duorum corporum ſe cõplodentium ictu, vel flatus ſpiritu ad inſtrumentum immiſſo. Cuius generis ſunt ſonus campanæ, liræ, buccinę, vel tormenti bellici, & reliqua id genus omnium ſigna, quæ auribus percipiuntur. Poſſumus autem eiuſmodi ſignis, nõ res ipſas modo, verùm etiam verba per literas, quibus illa coſtruuntur ſignificare, vtpote ſi pulſatuũ numeris ſuæ literæ eo ordine, quo ſunt diſpoſitæ reddantur, hoc verò effici poterit quouis inſtrumẽto, quo res aptius poſſit indicari. Legitur patrum noſtrorum memoria, obſeſſam Nouariã cum in dies magis ac magis rerum omnium inopia laboraret, tormentorum ſclopis certo ordine & numero æditis, omnibus demum ſignificationibus factis ſuprema rerum pericula amicis expreſſiſſe, & maturam

opem exploraſſe, eoque inditio habito à ſocijs ciuitati fuiſſe ſubuctum. Sic amici carcere occluſi, nec multum diſtantes, plagis inter ſe tacite loqui poſſunt, & exaudiri, noctù præcipuè, & ſi domus cõtinua eſt, percuſſa enim parietis parte exiguo quouis ictu totus reſonat, ita vt qui aures muro admouerit, vel clauum fixum mordicus tenuerit etiam eminus, rite plagarum numerum excipiet. Idem etiam præſtat & haſta, quamuis oblonga, ſi occluſis auribus mordicus teneatur, modo lyram tangat: ſic enim facile fiet, vt qui ita haſtam teneat, emiſſum ſonum auribus percipiat. Ad hoc valent & parietibus ænea vaſa ſuſpenſa, & tympana ordine diſpoſita, vt pendentia amicis ad plagas reſonent. Tripho Alexandrinus architectus Vitruuio referẽte hoſtibus in mœnia ingreſſis ea ratione patriæ periculum cauit; ſiquidem cum eorum irrumpentium vim per clamorem exaudiret, periclitanti vrbi aſtuto cõſilio ſubuenit. Poterit & quiſq; lyram, aliudùe id genus in manibus habens, nunc hypate, nunc perhypate, nunc nete, vel meſe pulſans, nunc diapaſon, diapẽte, vel diateſſaron abſoluens, donec alphabeti literas neceſſarias abſoluerit, aſtantibus omnibus amicum de re certiorem facere. De rerum ſignificatione, quę non fit per literas ſuperfluum eſſe exiſtimo quicquam dicere, cum omnibus ſit exploratum dari certarum rerum ſigna, quæ per ſonos intelligantur. Hoc de ſemiuocalibus ſignis dixiſſe ſufficiat.

Muta ſigna, quæ ſint, & quomodo per illa quicquam ſignificare poſſimus, & primum de corporis motu.

CAPVT. VII.

SVPEREST de ſignis, quæ muta ſunt, ſermonem habere, hanc enim inſtituti noſtri tertiam partem initio conſtituimus. Siquidem ſum pollicitus vocalibus & ſemiuocalibus muta ſigna adijcere. Muta igitur ſigna appellamus, quòd

tacite, & sine voce vel sono rerum admoneant significationes, visu vel tactu quodammodo excepta. Hæc itaq; rerum signa esse possunt in nutibus capitis, in frōtis silentio, vultus compositione, manuum & pedum motionibus, totius deniq; corporis repræsentatione, rerum præterea motionibus, & demōstrationibus. Nutus in mutis pro sermone habetur, & ex eorum vultu, motuque animorum perspicitur voluntas, animalium enim voce carentium, ira, lætitia, alijq; affectus oculis & quibusdam alijs corporis signis exprimuntur. Nec mirum aliquibus videri debet, cum ita ijs, quæ cum aliquo posita sunt motu, tantum valeant, vt etiam animi voluntatem repræsentent, pictura enim tacens opus est, & eiusdem semper habitus: sic intimos tamen demonstrat affectus vt ipsam vim dicendi nonnunquam superare videatur. Huiusmodi itaq; signorum, quoniam plura sunt genera, quæ si in vnum colligenda essent, materia vt nimis longa, sic magis confusa videretur, eam iccirco capitibus distinguemus, quorum ordo suis locis indicabitur, sed primùm de signis corporis loquamur: de capite igitur initium recte auspicabitur. Caput (vt Fabius inquit) deiectum humilitatem, supinum arrogātiam, in latus inclinatum languorem, prædurum ac rigens feritatem quandam mentis ostendit: Sunt quoq; annuendi, renuendi, confirmādi, sunt & verecūdiæ, metus, admirationis, & indignationis nutus. Vultu nunc supplices, nunc minaces, nunc blandos & mites, nunc hilares & erectos, nunc summissos & tristes ostendimus, nunc amorem, nunc odium, quibus signis tacito quodam naturæ indicio internos affectus, & animi nostri voluntatem alijs significamus, quo sit, vt eo indicandi modo sæpe pro verbis vtamur, vnde Ouidius.

„ Sæpe tacens vocem, verbaq; vultus habet.

Sunt oculi, qui plurimum in ipso vultu valent, & per eos maxime animus indicatur, vt citra motum & hilaritatem intumescant, & tristitiæ nubilum ostendant, horum lachrimis, &

dolorem & tristitiam monstrare possumus, & multis modis variantur in illis affectiones. Siquidem nunc motu intenti, nunc remissi, nunc superbi & torui, nunc hilares & mites, nunc asperi rigidi & extenti, nunc languidi stupidi & torpentes, nunc lasciui & mobiles, nunc natantes & voluptate affusi, nunc simi & venerei, poscentes aliquid & pollicentes, vt actus volũtatis exposcit. Supercilij quoq; variantur indicia, nunc enim erecto, nunc composito multa demonstrantur, nã oculos formant aliquatenus, & fronti imperant, cum contrahuntur tristitiam, cum adducuntur hilaritatẽ, cum remittuntur pudorẽ ostẽdunt. Sunt in his annuendi, & remittẽdi notę, cũ remittuntur, & eleuantur. Ouidius hoc innuens, ait.

,, Multa supercilio, multa loquare notis.

In his, Plinius ait, animi partem consistere, fastus indicare, & superbia alibi conceptaculum, hîc sedem habere: nil altius, nilùe simul abruptius inuenit in corpore, vbi solitaria esset. Sic supercilium attolli arrogantiam significat, adduci fastidium indicat, poni dicimus supercilium, cum à fastu recedimus, deniq; semper ipsum supercilium pro fastu & arrogantia ponitur: Vnde multa de supercilio prouerbia tracta sunt, ab ipsis Naturæ significationibus desumpta. Fronte enim multa præfigurantur, nam eam exporrigimus vel explicamus cum hilarescimus, contrahimus autem cum ringimus, hoc est cum aliquid nobis molestum esse indicamus. Hanc quoque Plinius tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, & serenitatis indicem nominat. Vnde Terentius in tristem.

,, Exporrige frontem.

Idest tristitiam dimitte. Genæ habent & quodam his deseruiens ministerium: nã sanguis ille, qui mentis habitu mouetur, cum verecundia cutẽ accipit, effunditur in ruborem, cum metu refugit, pallore frigescit, & temperatus mediũ quoddã serenũ efficit. Faciem vel genã perfricamus, cum pudorẽ omnẽ deposuisse videri volumus, velut absterso pudore manu.

Hinc euenit, vt effrontes vocemus inuerecundos, vnde prouerbio Frontem perfricare dicuntur, qui pudore carent. Naribus quoq; & labijs multa decenter ostendimus, nares corrugamus inflamus & mouemus. Diducimus labia & manibus resupinamus, porrigimus, scindimus, astringimus, & diducimus: vnde derisus, contemptus, & fastidium ijs significare solemus. Collum contrahitur & tenditur, sic & humeri: horum enim contractione breuiatur ceruix, vnde gestum humilem & seruilem faciunt, atq; eos in adulationis, admirationis, & metus habitum fingere possumus. Manus etiam vix dici potest quot motus habeant, nam & si cæteræ partes, vt recte loquantur adiuuant, hæ ipsæ primum loquuntur. his poscimus, his pollicemur, vocamus, dimittimus, minamur, supplicamus, abhominamur, timemus, interrogamus, negamus, & annuimus: his gaudium, tristitiam, dubitationẽ, cõfessionem, pœnitentiam, modum, copiam, numerum & tempus ostendimus, eædem in demonstrandis locis, atq; personis aduerbiorum, atq; pronominum obtinent vicem, vt in tanta per omnes gentes nationesque linguarum diuersitate, hic mihi omnium hominum cõmunis sermo videatur. Contractis tribus digitis & pollice compressis, digito indice tantum explicato, in exprobrando & indicãdo (vnde ei nomen est) valet: & alleuata ac spectante humerũ manu, paulum inclinatus affirmat: versus in terrã & quasi pronus, vrget. Estque inuerecundæ actioni aptissimus, quo quatuor primis leuiter in summum coeuntibus digitis, non procul ab ore, aut pectore fertur ad nos manus, deinde prona, aut paululum prolata laxatur. Binis digitis distinguimus, sed non inserto pollice, paulum tamen inferioribus intro spectantibus, nec illis quidem tensis, qui supra sunt. Parce & timide aliquid loquentibus sunt breues gestus illi, cum manus leuiter pandata, qualis fouentium est, paruis interuallis & sub assentientibus humeris mouetur. Admiratio conuenienti gestu illicò mon-

monstratur, quo manus modice supinata, ac per singulos à minimo collecta digitos, redeunte flexu simul explicatur, atq; conuertitur. Approbare,narrare,distinguere,& aliquid significare volenti, pollici proximum digitum mediumque, qua dexter est,vnguem pollici summo suo iungens, remissis cæteris apte accommodatur. Cum leuiter admiramur, & in terim subita indignatione pauescimus & deprecamur, digitos cum summi coierunt, & ad os referimus. Cum manum comprimimus, & pectori admouemus, pœnitentiæ, vel iræ signum est. Auerso pollice demonstramus aliquid. Cum digitum medium ostendimus, contemptum supremum significamus,Diogenes hospitibus quibusdam Demosthenem videre vrgentibus, non indice digito, sed medio porrecto demonstrauit, prauum virum innuens & effœminatum. Sic porrectione digiti medij quippiam obscœnum significari innuit, cum ait insanos haberi, qui medium digitum porrigant. Vnde Iuuenalis.

„ Mandaret laqueum, mediumque ostenderet vnguem.

Sunt & gestus alij, videlicet aliqua poscentes,vel minantes, præsertim si prius conscium amicum feceris,quæ omnia prosequi propè infinitum videtur. De nutibus & signis, quæ in vultu exprimuntur, meminit Ouidius puellam admonens, quomodo animum expressura, & secum præsente viro tacitè locutura sit.

Cùm premet ille torum, vultu comes ipsa modesto
Ibis: vt accumbes, clàm mihi tange pedem.
Me specta, nutusque meos, vultumque loquacem:
Excipe furtiuas, & refer ipsa notas.
Verba superciliis sine voce loquentia dicam:
Verba leges digitis, verba notata mero.
Cùm tibi succurret Veneris lasciuia nostræ,
Purpureas tenero pollice tange genas.
Si quid erit, de me tacita quod mente loquaris,

Pendeat extrema mollis ab aure manus.
Cùm tibi, quæ faciam, mea lux, dicamùe placebunt,
Verſetur digitis anulus vsq; tuis.
Tange manu menſam, tangunt quo more precantes
Optabis meritò, cùm mala multa viro.

Digitorum motibus non ſolum res ſignificare, ſed etiam literas, quibus verba colliguntur, poſſumus. Quod ne præſens caput longius protrahatur in ſequens ſubijciemus.

Multa tacitis ambagibus poſſe indicari.

CAPVT. VIII.

INTER cætera, quę facile innumera excogitari poſſunt, muta ſigna quædam noua recenſere non pigebit, vt talium exemplorum ſimilitudine, reliqua quiſq; poſſit comminiſci. ex quibus illud eſt, quod à Tarquinio factum proditur. Legitur itaque apud Liuium Tarquinij miſſum ſine voce nuncium à filio interpretatum, fuit autem illud eiuſmodi. Tarquinius Tarquinij filius Gabiorum principes interimendos ſibi in animum inducens, cùm eos virtute expugnare nequiret, aſtum viribus potiorem in hunc modum excogitauit. Ad Gabios ſe contulit, parentiſque ſimulatam ſæuitiam conqueſtus, tanquam è patrijs telis elapſus & gladijs, nihil ſe vsquam inueniſſe tutum, niſi apud hoſtes refert, ab eiſq; opem aduerſus patrem implorat: Verborum calliditate Gabinis ita perſuaſit, vt acerrimũ in eius patrem odium alerent: fictis itaq; & compoſitis blanditijs, adeo ſibi primatum beneuolentiam conciliauit, vt potentia apud eos plurimum valeret. Paucis itaq; poſt diebus Romam hominem patrem ſciſcitatum miſit, quidnam ſibi eſſet faciendum, is nuncij fidem veritus, nemini conſilium proditum volens, ſenili calliditate in hunc modum ſine voce reſpondit. In hortũ ergo ædium tranſit, & inambulans æditiſſima papauerum ca-

pita vita decussit, tum ea demonstratione facta, nuncium dimisit, hic domum reuersus, nullum sibi responsum factum refert, verùm quod viderat, factum nunciat: adolescens dato signo, sanguinariū patris responsum tacitis ambagibus percepit: Sic patris consilium secutus, Gabinorū primores criminatus, aut exilio submouit, aut morte mulctauit. Huic simile est, quod Herodotus tradit de Periādro Gypseli filio, qui cum pręconem ad Thrasibulum misisset rogatum, qua ratione rebus tuto constitutis, ciuitatem optime gubernaret, nullo dato vocali responso ex ijs, quæ sibi visa per nuncium relata sunt (siquidē Thrasibulus satum ingressus editiores & super alias eminētes spicas resecauit, donec totam segetē ęquaret) quid esset faciendum, ex Thrasibuli sentētia percepit, & executus est. Legimus & Dario Persarum Regi à Scythis obsessis caduceatorem cum muneribus, aue, rana, mure, & sagittis quinq; missum, quibus vt Gobria interprete significatum fuit, Persas nisi vt aues effecti in cœlum euolassent, aut perinde vt ranę in paludes prosiluissent, aut velut mures sub terram se abdidissent, Scytharum vim nequaq̄ euasuros, quin sagittis obruerentur. Pari argumēto Alexander lectis ab Ephestione Olympiadis literis, ne quod ijs scriptū erat cuiquam is postea temere referret, quasi sigillo obsignaret, modestè taciteq; anulo eius ori admoto, silentium indicauit. Non alienum prorsus ab hoc loco esse videtur recensere, quod de Tamerlano Scytharū imperatore patrum nostrorū memoria ab historicis est proditum, quamuis res nō sit adeò obscuris ambagibus inuoluta. Hic quidem, ne diu in debellandis hostibus laboraret, numerosissimo fretus exercitu, vt populis, quos obsidebat, deditionem non in tertium diem differendam significaret, triplici tentorio vtebatur, primo die album tentorium ostentabat, vt intelligerent obsessi, si se dederent, rem pacifice cum illis agendam, altero nigrum tendebat, quo animaduersum volebat, iam ira commotum

Tamerlanum esse, vt si in posterũ diem deditio differretur, iam non pace, sed sanguine & ciuium incendijs ageretur, quod tertio rubro tentorio postridie indicabat.

Per notas Hieroglyphicas, atq; per rerum animaliumque figuras tacite sermonem exprimi posse.

CAPVT. IX.

POSSVMVS etiam commodè aliter sine loquela per rerum animaliumque figuras, quod voluerimus indicare, quæ singula interdum verba, nonnunquam integros sensus significabunt: sic vetustissimos Aegyptios scripsisse cõperimus, qui cognita omnium animalium natura, ex peculiari earum qualitate illorũ imaginibus res ipsas repręsentabant, vnde illorum naturam exploratam habere oportebat, quorum conditionem, quæ essent exprimenda, aliquo pacto imitari viderentur. Hoc erit exemplum: Vt si ingratum quempiam in eos, qui de se bene meriti sunt, significatũ velimus, columbam depingemus, eius enim conditio, quamuis bilis expers sit in vniuersa animãtium peste, ab huius tamen morbi contagio non vacat, vt in parentes ingratitudinis nota infamis esse non debeat, quippe cum simul ac mas viribus firmior euasit, patrem à matris consortio pugna expellit, vt cũ ea mox ipse coniugio misceatur. Sic & Hippotami, idest fluuialis equi, geminos vngues depingendo iniquitatem & ingratitudinem notabimus: hoc enim animal cum per ætatis florem licuerit, patrem viribus experitur, quem si pugna superarit ac sibi cedere agnouerit, vita tãtum concessa, patrem à matris coniungio arcet, quam sibi postea matrimonio cõiungit, quod si victus pater minus permiserit cum matre concumbere, tum eum filius viribus & robore nixus impatienter interimit. Vnde illud videtur emanasse, vt in Regum sceptris superius ciconia, inferius Hippotamus pingeretur,

ſic enim innuebatur vim iuſtitiæ parere, ſiquidem ciconia æquitatis ac pietatis ſymbolum, Hippotamus verò iniquitatis ſignum eſt. Sic Aegyptij pro mundo ſerpentem reuolutum in caudam os habentem, eamq́ue corrodentem ad exprimendam formam depingunt, & annum per ſolem & lunam, qui tempus metiuntur, menſem per ramum, Deum per accipitrem indicant, & pro fato ſydus, pro Luna & æquinoctijs cynocephalum, pro animi præſtantia leonem, pro corde Ibim, & pro rerum viciſſitudine phœnicem deliniant, ſic & per Scarabœum draconem aliaq; animalia (vt Manethus autor eſt in naturalium epithome, & Hecatheus libro primo de philoſophia) reliquarum rerum Aegyptij ſignificationem præbent. Ratio quare huiuſmodi notas illi excogitaſſent, fuit, quemadmodum dictum eſt, ne indignis hominibus doctorum ſenſa proderentur, ſic enim vulgaribus hominum ingenijs rerum intellectum vario rerum tegmine, operimētoq́ue ſubtrahebant, ne nuda apertaq; rerum expoſitio pateret, ſed velut fabuloſa tractarentur, vt quo magis ridicula viderentur, eo magis ipſa myſteria figurarum nubilo operirentur, at ſummatibus viris ſapientia interprete nuda rerum talium ſe natura præberet, ac veri arcani conſcij redderentur. De his extat Ori Apollinis liber de ſacris & myſticis Aegyptiorum cælaturis inſcriptus, & Petri Valeriani recens ſuper eodē argumento liber æditus. Huc referri poſſunt inſignia, & demonſtrationum commēta, quibus ſæpe parietes, periſtromata, lacunaria, fores, & clypei ornantur, equitum etiam capita dum haſta concurritur in feſtiuis ludis ſolet inſigniri, vulgus cimeros, Alciatus vocat Emblemata, hæc enim tacitis rerum demōſtrationibus quicquid velint exprimunt, quæ cōmuniſci mos eſt eos, qui familiæ ſuæ originē volunt præclaro aliquo facinore honeſtare, vel aliter alicuius rei ſignificationem edere, quam tacite cognitam velint. Amphiaraum Thebano bello in clypeo draconē pictum geſtaſſe

narrat Pyndarus. Statius Capaneum hydrum, Polinicem verò Sphingem. Plutarchus quoq; Pompeium magnum ensiferum leonem pro insignibus depictũ habuisse, huiusmodi veterum imperatorum numismata celaturas non paucas retinent. In Titi Vespasiani numismate Delphinus in anchora inuolutus spectatur, quasi innuat tarde properandum, neq; vbi præsertim temporis maturitate opus est, rem esse nimia festinatione intercidendam, neq; multa cunctatione in moras protrahẽdam, sed mature seruata temporis mediocritate peragendam. Symboli cõgrua ratio est: per delphinum siquidem festinatio designatur. hic enim piscis omnium non modo piscium, verùm etiam animantium velocissime fertur, vt Aristoteles & plures testãtur, per anchorã ex aduerso retẽtus, cursus mora intimatur, velocitas itaq; delphini anchoræ firmitate cohibetur, & anchoræ rursus mora delphini pernicitate moderate excitatur. Eiusdem rei pari ratione Echeneis piscis missili telo contorta monumentum dabit, velocitatem telum exprimit, tarditatem remora indicabit, vtriusq; indicio velocitas cum tarditate designabitur, quarum altera, cum alterius adminiculo coniuncta non parum in rebus agendis afferunt emolumenti. Romanis præterea mos fuit, vexillis, quæ ad bella gerebant Minotaurum depingere, ratio erat, vt quemadmodum Dedalus obscuris illum labirinthi ambagibus inclusisset, ita omnes sibi ducum consilia custodienda, & prodita authori obesse intelligerent. Vnde eius rei argumentum tali emblemate notabatur.

Verùm eiusmodi rerum commenta, non obscure nimis tractari oportet, ne Apolline interprete semper indigeant, sed vt interdum etiam infimæ plebeculæ expositæ esse possint, Vnde picturæ sæpe verba ad interpretanda adiungi solent, ne nimis spectatorum intelligendi auiditatem picturæ obscuritas remoretur. huius loci sunt, quæ à Iouio in libello de insignibus tractantur.

Noctu igne, interdiu verò puluere posse significari.

CAPVT. X.

RESTAT nunc vt modum indicemus ecquid noctu igne & interdiu puluere rerum nostrarum edere significationem possimus, neq; enim hoc occultandi genus parum vtilitatis in se continet, hac enim tempestate ad aliquid eminus significandum socij de rebus incidentibus indicium prębent. Id autem duplici ratione potest euenire, siquidem vel igne aliquid ex improuiso amicis cõscijs demonstramus, vel quoties libuerit, etiam si nulla præcesserit rei significandæ notitia, facum numeris literas ad res denotandas opportunas ostendimus, vt longe videntes numeros annotantes nunciata sentiant. De primo modo legitur Medeam si Peliam occidisset, argonautis promisisse è specula se noctu igne, die verò fumo illud nunciaturam, res itaq;, cum ex voto successisset, lunæ votum persoluere simulantem, igne facto, accensis lampadibus sub dio è fastigio, vt erat pollicita, significationem dedisse, talique nuncio excepto, argonautas regiam inuasisse, occisisq; custodibus voti illam compotem effectam. Legitur & Magam occupato Paratonio, vt facem amicam sub vespera, atque iterum summo mane eandem tollerent, cum speculatoribus composuisse, eaque ratione significationẽ factam esse, vt nuncius eo usque, vbi Clius est, processerit. Amicis etiam extra ciuitatem degentibus, redditus, & annonæ qualitas prodente igne potest nunciari. Constat hac arte Annibalem (vt à Polybio proditum est) cũ Agrigẽtini à Romanis obsiderentur, multis crebrisq; per noctẽ ignibus, intollerabilẽ exercitus famẽ indicasse, eaq; de causa multos ex socijs annonæ penuria ad hostes defecisse. Cum Sinone etiã Argiui pepigerũt, noctu, Troianis somno

solutis ad Troiam accedentes face venientis classis signum daturos, vt eo accepto nuncio, Sinon equi laxatis claustris, milites inclusos exponeret. Vnde Maro.

,, flammas, cum regia puppis
,, Extulerat, fatisque Deum defensus iniquis
,, Inclusos vtero Danaos, & pinea furtim
,, Laxat claustra Sinon.

Fuit & veteribus mos, qui etiamnum permanet, vt amicis extra ciuitatem commorantibus, fumo redditus, aliudue significaretur, vnde factum est, vt Amilcaris dolo Agrigentini inter inimicos persequēdum longius ab vrbe distracti in insidiaria loca coniectis hostibus, incensaq; sylua magnam cladem paterētur: ij siquidem fumo, quem à mœnibus surgere existimabant, rati se à domesticis reuocari, cum se conuerso cursu ad vrbem reciperent, Amilcare duce insequentibus, pœnis, qui prius fugerant, trucidati sunt. Possunt & si quid necessarium vrgeat, facum indicio literæ demonstrari, quod à Polybio in codicibus manuscriptis est traditum, eiusmodi vsus vtilis multum esse potest, & hoc significandi remedium obsessæ vrbes, villæ, & arces, amantes etiam, vt tutius res suas nuncient, habebunt. Edendi signa, vel turrium fastigia, aliaue editiora huiusmodi loca, vt faces prospici possint, commodum prę̈stabunt. Scriptum itaq; præ manibus habeatur, quod amicis nunciari oporteat, literæ deinde bifariam seu trifariam diuidantur, vt vndenæ vel septenæ cuiusq; partis sint: Si erunt septenæ tū primæ singulis, alteræ binis, tertiæ ternis facibus demonstrentur. Potest & quadrifariam literarum numerus diuidi, vt libuerit: verùm in earum ostensione, motus varietatem attendere debemus, nam vna semel erecta, vel ostensa A demonstrabit, eadem bis B, ter C, sic septies postremam primi ordinis G: Postmodum binæ semel H, totidem bis I, ter L indicabunt, sic & de reliquis eiusdem ordinis: Tum Q ternis semel, R ijsdem bis, demum

mum S ter totidem intimabitur. Quòd ſi in quatuor ordines alphabetum partiri velimus, vltimus quaternis facibus indicabitur, tum cuiusque ordinis numerus minuendus ſit, & ordo aliter diſtribuendus: ratio autem, quæ dicta eſt ſeruabitur, tunc conſcij & facum numeros, & vices, quot illæ fuerint oſtenſæ, accurate excipient, eaque ratione vel facile ſignificata percipient. In hunc modum mulier è ſpecula, quæ amantis cubiculum ſpectat, ternis luminibus quinquies oſtenſis, mox binis bis, tum ternis bis: Rurſùs verò vno ſemel, eodem quater, & poſtmodum quinquies, ternis deinde ter, poſtremo totidē quater, VIR ADEST, ſignificabit. Sed hoc etiam aliter fieri poteſt multiſque modis, quorum duos tantum, qui potiores ſunt, recenſebimus. Sit itaq; primus huiuſmodi, vt quid facilius oſtendatur. Alphabeti literæ quatuor in partes disgregentur, vt inferiori patet tabella.

ordines

numeri ordinum	1	2	3	4
1	a	f	m	r
2	b	g	n	s
3	c	h	o	t
4	d	i	p	u
5	e	l	q	z

Nouem itaq; faces haberi oportet, quatuor à dextris, à ſiniſtris quinq; diſponantur, quaternarius numerus ſectionum ordines, quinarius verò literarum cuiusq; ordinis indicabit, ſic viginti notæ erunt, quæ minus neceſſariæ ſunt omittātur. Literas igitur demonſtranti, vtrinq; faces attolli oportet, à dextris & à ſiniſtris, vt ſi A velit oſtendere, vnam à dextra fa

cem ordinem literæ, alteram à læua numerum, in quo litera collocatur, designantem erigat, sic etiam si B, vnam à dextra, à læua duas. Si C vnam item à dextra, tres à sinistra, & in reliquis eodem modo. Exemplum tale erit, vt si mulierem idem hoc modo significare velimus, quatuor primum à dextra faces, totidem à sinistra, duas deinde à dextra, quatuor à sinistra, tum quatuor à dextra, vnam à sinistra attolli oportet. Rursus vnam à dextra, aliam à sinistra, iterum vnam à dextra, quatuor à sinistra, tertio quoq; vnam à dextra, quinq; à sinistra, quatuor deinde à dextra, duas à sinistra, sic & postremo quatuor à dextra, tres à sinistra, eaque ratione VIR ADEST significabit. Possumus & aliter vitandæ confusionis gratia omnes alphabeti literas bis ternis facibus in hunc modum demonstrare. Duo statuantur locorum fastigia, quæ ex æquo sibi alphabeti notas partiantur, vt vndenas singula pronuncient, ternæ cum singulis adhibeantur faces, quarum vnaquæq; quaternas literas enunciet, quæ pro motus qualitate distinguentur. Tres autem characterum statuantur ordines, primum ordinem fax vna significabit, secundum binæ, tertiũ ternæ: fax verò tertia, ternas tantum notas demonstrabit, eoque modo numerus duarum & viginti literarum exprimetur. Motuum discrimina, quibus cuiusq; ordinis notæ demonstrentur, tali modo confingemus. Erecta fax A, depressa B, in dextrum inclinata C, in sinistrum D significabit: quaternas alias eodem modo indicabimus. Sic & tertias, vt binæ sursum erectæ E literam designent, summissæ F, & sic de reliquis, & rursus tertiæ sublatæ I, depressæ L literam indicabunt. Idem fiet in vndenis alijs alio de loco demõstrandis.

De cõputo & loquela per digitorũ gestum, quo maiores supputarint, & in caute loquendo vsi sint.

CAPVT. XI.

NVNC per digitorum flexũ computandi loquendiq; morem ex maiorum nostrorum vsu libet hoc loco demonstrare, vt ad ea perdiscẽda, aliaq; denuo reperienda prõptiora spectantium ingenia reddantur. Legimus apud Plutarchum Orontem Artaxersis Persę Regis generum, cum se à socero inhonoratũ & contemptũ animaduerteret solitum dicere, principum familiares computorum digitis similes videri: Quemadmodum enim cõputando nunc myriada gestu conficere possunt, nunc verò monada, pariter & regũ amici modo plurimum pollent, modo verò minimum, & omnibus derisui esse solent. Ad hoc facit, quod est à Plinio etiam de digitis numeros significantibus memorię proditũ. Ianum à Numa Rege dicatum digitis ita figuratis effictum stetisse, vt trecentorũ sexaginta quinq; dierũ nota per similitudinẽ temporis & æui se deũ indicaret, quod est à Macrobio quoq; annotatũ in Saturnalibus. Nos igitur de tali cõputo & loquela id demõstrabimus, quod doctissimus Beda literis mandauit. Monada igitur digitorũ computator significaturus minimũ lęuæ digitũ inflectens arctum in medium palmæ figat. Simili modo si duo velit indicare, à minimo secundũ ibidem imponat. Si tria tertium. Si quatuor itidẽ minimũ eleuet. Si quinq; secundũ à minimo similiter erigat. Si sex tertiũ nihilominus solo, qui medius apellatur, volæ medio apposito attollat. Et minimũ super palmę radicẽ cęteris erectis imponat, si septẽ. Iuxta quem octo significãti medius apponatur. Nouem verò si impudicum è regione componet indicabit. Decem si indicis vnguem in medio pollicis arctum infiget. Viginti si impudici apicem inter nodos indicis, & pollicis arcte apponet. Triginta si indicis & pollicis vngues mutuo cõiunget ample

,, xu: Vnde Hieronymus ait, trigenarium numerũ ad nup-
,, tias referri, nam & ipſa digitorum coniunctio: quaſi molli
,, oſculo cõplexans ſe & fœderans, maritum pingit & coniu-
,, gem. Idq́ue Aplueius in oratione pro Magia his verbis in
,, ſinuat. Si triginta ãnos per decẽ dixiſſes, poſſes videri pro
,, cõputationis geſtu erraſſe, quos circulare debueras, digi-
,, tos aperuiſſe. Quadraginta verò ſi ĩteriora pollicis dorſo indicis ſuper inducatur. Item quinquaginta ſi pollex curuatus inſtar græcæ literæ Γ ad palmam inclinetur. Et ſexaginta ſi idem digitus itidem curuatus indice circumflexo diligenter à fronte pręcingatur. Ideo hunc numerum ad viduas Hieronymus referri dixit, quod in anguſtijs & calamitate poſitus eſſe videatur, dum pollex à ſuperiori digito deprimitur. Septuaginta quoq; ſi pollex in longum extenſus indicem ſupra circumflexum adimpleat, vngue illius dumtaxat erecto trans medium indicis arctum. Octoginta quoq; ſi index vt ſupra circumflexus pollice in longum tenſo impleatur, vngue videlicet illius in medium indicis arctum admoto. Nonaginta etiam ſi indicis inflexi vnguis radici erecti pollicis infigatur. Numerum verò centenarium, qui voluerit indicare, in dextrum, transferat, ijſdem vtendo digitis, quibus in lęua ad decem usq; ad cẽtum vſus eſt. Proinde Nicearchus facete in vetulam nimio plus viuacem, quæ annorum ætate etiam ceruos ſuperabat, ita ludit, vt iterum iam dextra annos ſcribat.

,, Ἡ φάος ἀθρήσασ' ἐλάφον πλεὸν ἤχρι λαιῇ
,, γῆρας ἀριθμεῖσθαι δεύτερον ἀρξαμένη

& Iuuenalis.

,, Atque ſuos iam dextra computet annos

Idem ſacræ paginę interpres centenarium numerum ad virginitatem refert, nam in læua nuptæ & viduæ notabantur. Ducenta igitur expreſſurus eadem ratione vtetur, qua ad viginti ſignificandum vſus eſt. Sic & de reliquis ſentiẽdum eſt

numeris vltra centenariũ noningenta, vt eodem procedatur ordine, quem ad decem vsq; ad nonaginta ſeruari debere di ximus. Deinde mille etiam in dextra, eo modo, quo vnum in læua deſignabitur. Et deinceps bis mille in eadem quẽ-admodum duo in læua, ſic & in reliquis numeris multiplicato millenario ſtatuetur: donec ad nouem millia perueniatur, quo cum ventum ſit, tum myriada (quo nomine decem millia deſignantur) læua medio pectori in ſupinum admota indicabit, digitis tantum in altum erectis. Quod ſi uiginti millia eadem expanſa. Si verò triginta millia eadem prona ſed erecta, & pollice medij pectoris chartilagini appoſito denotabit. Sic quadraginta millia ſi eandẽ in vmbilicum erectam ſupinabit, exprimetur. Et poſtmodum quinquaginta ſi eiusdem prona ſed erecta pollicem vmbilico imponet. Sexaginta deinde millia eadem prona læuum fœmur deſuper comprehendet, denotabit. Mox ſeptuaginta millia ſi ſupina fœmori ſuperponetur. Octoginta de hinc millia ſi eadẽ prona fœmori ſuperponetur. Tum nonaginta millia ſi lumbos pollice ad inguina conuerſo comprehendet. At centum millia, & de hinc ducenta, vſq; ad noningẽta millia eodem, quo diximus ordine in dextra corporis parte notabuntur. Sed decies centena millia ambæ manus complicatæ in rectis inuicem digitis indicabunt. Hic eſt veterum computãdi mos, & inde prouenit, quod apud ſcriptores legenti ſæpè fit obuiam, vt in digitos mittere, pro eo eleganter etiam dicatur, quod eſt accurate numerare. Diximus de ſupputãdi modo, qui per digitos ſolet indicari, ſupereſt nunc de loquendi ordine, qui per digitos etiam tradi poteſt, aliquid dicere. Prima igitur alphabeti nota eodem modo, quo vnum digito demonſtrari diximus deſignabitur. Secundo eo etiam modo, quo duo, ſic & tertia ea ratione, qua tria: ſic deinceps vſq; ad alteram & vigeſimam, quæ alphabeti poſtrema eſt, per ſuum vnoquoq; elemento numerum denotato: eo ordine, quo in

alphabeto illud dispositum sit. Huiusmodi digitorum flexu, & gesticulationum solèrtia amans puellæ, cuius amore deperit, coram eius parētibus huiusmodi digitornm indicio sic loquitur. Primo tria, inde vnū, mox vndeuiginti, postmodū quinq; ostendit. Rursus vnum diuisim, deinde sex, postea sexdecim, inde vnum, tum duodeuiginti, postmodū sexdecim, postremo quinq; indicat, taliq; ordine CAVE A' FRATRE insinuat. Huiusmodi notarum amantium Ouidius meminit.

,, Nil opus est digitis per quos arcana loquaris

& alibi

,, Nec in digitis litera nulla fuit

Huc refertur quod ab Ennio in quandam impudicā dicitur, cuius nulla pars corporis ab impudico munere vacaret.
,, Quasi in choro pila ludens, datatim dat se se, & commu-
,, nem facit, aliū tenet, alijs nutat, alibi manus est occupa-
,, ta, alijs peruellit pedem, alijs dat anulum expectandum à
,, labris, alium inuocat, cum alio cantat, attamē alijs dat di-
,, gito literas. & Solomō ad idē. Annuit oculo, terit pede,
,, digito loquitur. Verū idē alia ratione haberi potest, vt ea quis facilius promptiusq; loqui discat, in grçco alphabeto velit idem facere. Græci siquidem non quemadmodum latini paucis ad exprimendos numeros literis vtuntur & geminatis. Sed vniuerso alphabeto singulis notis quoslibet numeros indicant. Sunt & alij aliter digitorum indicio sermonem fingentes, quod faciunt, dum corporis eas partes ostendunt, vel digitis contingunt, ad quas scribendas primum literæ exiguntur, quas rei nostræ exprimendæ, necessarias esse cognoscimus, donec totum id quod velimus expressum sit. Exemplum erit, vt si A indicare statuimus, Aures contingamus, similiter si B Barbam indicemus, sic Caput pro C, & de reliquis huiusmodi, vt Dentes, Epar, Frontem, Guttur, Humeros, Ilia, Linguam, Manum, Nasum, Oculos, Palatum, Quinque digitos, Renes, Supercilia, Tempora,

& Ventrem oſtendimus pro ijs literis demonſtrandis, quæ ijs inſcribendis primæ requiruntur. Poteſt & ſimiliter ſcribi, vt ſcriptum occultetur, id fiet ſi clanculum, velut aliud agenti vino, vel alia quauis materia ad rem apta literæ ad id, quod volumus exprimendum, neceſſariæ protrahantur. Docet hoc Naſo.

Hinc tibi multa licet ſermone latentia recto
Dicere, quæ dici ſentiat illa ſibi.
Blanditiasque leues tenni præſcribere vino
Vt dominam in menſa ſe legat illa ſuam.

& Tibullus.

Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem
Ne trahat, & menſæ ducat in obre notas.

Huiuſmodi Paris Helenæ amoris ſui ſignificationem daturus, Menelao coram vino literas protrahit, vnde ipſa queritur in epiſtolis.

Orbe quoq; in menſæ legi ſub nomine noſtro,
Quod deducta mero littera facit AMO.
Credere me tamen hoc, oculo renuente negaui.
Hei mihi, iam didici ſic quoq; poſſe loqui.

Sed quis modorum omnium meminiſſe poteſt, cum infiniti ferè ſint, vt hominum excogitantium ingenia? Neq; enim ſanæ mentis exiſtimo, in hoc ſerio tempus conterere. Sed redeamus ad rem, longius fortaſſe digreſſi ſumus.

De literis clandeſtinis ex veterum ſcriptis.

CAPVT. XII.

QVONIAM igitur eo paulatim ventum eſt, vt de ijs ſignis meminerimus, quæ ſcripto noſtra conſilia occultant, qui characteres appellantur, proximum eſt, vt eorum obſcuritatem duplici modo partiamur. Sripti itaque obſcuritas, aut ex literarum perplexitate,

aut ex alia ſcribendi ratione proueniet, de characterum inuolucris: ſecundo libro tractabitur nunc de obſcuritate, quæ à ſcribendi modo inducitur, verba faciamus. Non inutile igitur videtur fore rationem tradere, qua ſic ſcribi poſſit, vt nemini ſcriptum, niſi cui voluerimus poſſit agnoſci. Sed quia nõnulla veterum in hunc modum cõmenta ab hiſtoricis memoriæ prodita ſunt, eorũ prius in ea re vſum proſequamur. Teſtis eſt Gellius in libris noctium acticarum Lacedęmonas cum ad imperatores ſuos ſcriberent, ne literæ interceptæ occulta hoſtibus conſilia indicarent, hoc ſcripti genus ex induſtria excogitaſſe, quamuis alij eius rei commentum ad Archimedem Syracuſanum referant. Surculi duo teretes longiuſculi, & torno perpoliti æquabantur, vt par vtriq; longitudo & latitudo eſſet, eorum alter imperatori ad bellum proficiſcenti dabatur, alter domi penes magiſtratus diligenter ſeruabatur, quoties itaq; vſus neceſſitas incidebat, pagina, quanta rei ſatis erat, ſurculo circumuoluta, vt rotũdum volumen efficeret, & oræ bene adiũctæ in modum lori aptè ligno cohærerent, ne rimæ interponerentur, tum in chartam ſic circũuolutam literæ à ſummo capite per trãſuerſum ad imum in eo loro inſcribebantur. Perſcriptũ inde lorum ſurculo prolixum, & anguſtum eximebatur, & ad imperatorem dabatur, exiſtimabant enim ſi in hoſtium manus illud forte interceptum incidiſſet, truncatas literas, ſyllabas, dictioneſque, & eorum partes longe diſtractas intuentes ſcriptum nequaquam percepturos, nec ſpem fruſtrabatur euentus, quoties enim illud in hoſtes incidebat, nihil in loro ſcriptum poterant cõiectari, ſed velut incondite & fruſtra ſcriptum dimittebant, is verò, cui illud deſtinabatur, applicato loro, in eumque modum circumuoluto, quo antea fuerat, cum ſcriberetur, ita vt continuata ſcripti ſeries ſequeretur, nuncium agnoſcebat. Huiuſmodi ſcriptum σκυτάλην græcè appellabant. In hunc modũ ſcriptam epiſtolam Liſandro ad Helleſpontũ allatam

Plutar-

Plutarchus author est. Alium quoq; ad hanc rem astum in veteri historia ab incerto pœno, alioquin illustri, vt refert Gellius, excogitatum legimus. Herodotus tum idem à Demarato factum meminit. Is, vt ille refert, Susis commorans, cum Xersem aduersus Græciam expeditionē sumere statuētem accepisset, eam rem censuit Græcis nunciandam: sed occupatis per custodes itineribus, cum res aliter fieri nequiret, ne nuncius interceptus deprehenderetur, rem in hunc modum comminiscitur. Pugillaria noua accepit non dum cæra illita, inde literis in ligno exaratis regis consilium prodit, tabulam deinde, vt mos erat, cæra colliniuit, ne scriptura detecta sibi quid negotij apud viarū custodes exhiberet, eamq; tabellam veluti scripto vacuam domestico seruo perferendam tradidit, verùm nulla prius commenti significatione facta, Lacedæmones, cum quid ea perlata sibi vellet, nequirent interpretari, nihil scriptū intuentes, verùm rem (vt erat) non frustra factam suspicantes, Cleomenis (vt ego accipio) filia, eademque Leonidæ Gorgo vxori, detracta è pugillaribus cæra, nuncium accepere. Ex huiusmodi pugillaribus cæra illitis, in quibus scribi mos erat, literæ ethymon datum Grammatici asseuerant, quod à litura literæ nomen deductum putent, quod à veteribus incæratis hoc modo tabulis scribi soleret, & scriptum postea deleri. Fuit & alia imperscrutabilis techna barbarico astu digna, cuius Herodotus sub persona Histiei authoris meminit. Is imperante Dario in terra Asia non ignobili loco natus, cum in Perside apud regem ageret, & Aristagoræ, vt ab eo deficeret, vellet furtiuo scripto nunciare, veritus, ne si non accurate nuncium misisset, res prodita maximum sibi periculum afferret, huiusmodi astum comminiscitur. Seruo suo diu oculorum ægritudine laboranti capillum ex capite, tanquam medicari voluisset, deradit, & eius capiti leui atramēto literarum formas impressit, quibus id ipsum, quod nunciare in animum induxerat, scrip-

tum erat, ſecum deinde, donec capilli renaſcerentur, domi retinet, quod vbi factum eſt: illum ad Ariſtagoram dimittit, iubens cum ad eum veniſſet, illum admoneret, vt quemadmodum ille nuper fecerat, ſibi caput deraderet, ſeruus cum ad Miletum ad Ariſtagoram veniſſet, domini iuſſus memor, Ariſtagoræ rem ſignificat, ille rem fruſtra non fore (vt erat) ratus, commiſſum exequitur, ſic nuncium percepit.

Furtiuæ literarum notæ, quibus maiores in ſcribendo vſi ſint.

CAPVT. XIII.

EXPOSITIS ijs, quæ de characteribus, qui ſine artificio cerni non poſſunt, proximum eſt de ijs verba facere, quæ per ſe ſub viſum cadent, alioquin technis impliciti. Sed quoniam hac in re non nullos priſci modos inuenerunt, qui multum à noſtri temporis dolis & inuolucris differunt, veterum primum huiuſmodi ſcribendi rationem proſequemur, occultos mox noſtri temporis ſcribendi modos in ſecundum librum differemus. Maiores itaq; cum res, vel tempus obſcuritatem exigeret, varijs in ſcribendo ambagibus vſi ſunt: teſtes ſunt Suetonius & Gellius, qui hac ſcribendi ratione C. Cæſarem in epiſtolis ad C. Oppium, Cornelium Balbum, Ciceronem, & cæteros familiares, qui res eius domeſticas, vt abſentes curabant, vſum eſſe meminerunt. Occulte ſcribendi modus hic erat, vt literarum poteſtas cõmutaretur, & primas literas quarta quæq; ſuccedens indicaret, quo fiebat, vt ſcriptum ſæpiſſime ſine coagmentis ſyllabarum componeretur, ita vt incõdite literas poſitas putes, inter eos verò interpretandi clandeſtinum commercium erat: Res exemplo dilucidior fiet. Pro A litera D ponebatur, E pro B, F pro C, & de reliquis in hunc modum, ſic in legendo ſonus cuiq; ſuus, & poteſtas reddebatur, & oc-

culte ſcriptum legebatur. Extat de hoc ſcribendi modo Probi grammatici ſatis curioſus commentarius, in quo de occulta literarum ſignificatione à C. Cæſare ſcriptarum pertractatur. Aliter verò literarum poteſtatem Auguſtus commutabat, cuius extat ſcriptũ ad filiũ huiuſmodi. Quia innumera incidunt aſſidue, quę ſcribere alterutrũ & ſecreta eſſe oporteat, habeamus inter nos notas ſi vis tales, vt quicquid ſcribendum ſit, pro vnaquaq; litera, ſuccedentem ſcribamus hoc modo, vt pro A ponamus B, & C pro B, & de reliquis in hunc modum, & pro Z duplex AA, vt à nouiſſima ad primam duplicatam redeamus: hic fuit Auguſto ſcriptũ obſcurandi modus. Aliter Cicero, (vt aliquibus videtur) qui inſtar dictionarij librum conſcripſit, in quo ſingulis verbis ſingulas notas, quibus illa ſignificarentur præfixit, tantaq; erat notarum & verborũ copia, vt quæcunq; latino ſermone ſcribi poſſent, ſuis notis exprimerentur. Vnde character hic M MVNDVM ſignificabat, hic M MODVM, hic *ij* HOMINEM, & hic F TEMPVS, alius in hunc modum h' SYLLABAM, alius verò ſic ɔ ACCOMMODABAT, huius generis reliqua erant, quæ in eo libro commentus ille fuit, quibus pro exprimendis occulte animi concepta vterentur, nec defuerunt ex priſcis autoribus, qui pro notis verba ſcriberent.

Antiquorum ſcribendi modos noſtra tempeſtate vanos & inutiles eſſe.

CAPVT. XIIII.

HAEC priſci commenta ad ſcriptum obuelandum inuenenerunt, verùm vt de ijs verba faciamus à ſcythala initium auſpicabimur. Quotus igitur quiſque noſtra tempeſtate erit, qui maximis & arduis in rebus, quæ deſiderant occultari, capitis ſui & fortunarum diſcrimen

in scythalæ securitatem reponendum tuto existimabit, quin potius à quouis vel minimum curioso id genus scripti artificium censeat facile posse deprehēdi? quis autē rursus nō intelligat, nō alia ratione illud, quàm in eū modū, quo scriptū fuit cōpositū, debere interpretari? in ligno verò cum scriberetur circumuolutum non agnoscat, quòd si digitis vel surculo æquatę crassitudinis complicetur, quis non videat iterum coeuntibus partibus statim facillime scriptum aperiri? Iam verò quam vanum in pugillaribus scriptū sit, videamus. Ego quidem meo iudicio existimo in hunc modum molestius esse scribere, quàm cuiquam, qui vel mediocris iudicij sit, latēs scriptum indagare, parumq; conferre hanc scribendi rationem nostra ætate fuisse sublatam, vt eo minus occulta fraus prodi possit, siquidem etiam si nulla prisci moris notitia haberetur, certe rem ipsam suspicio detegeret. Sed neq; illud satis tutum esse potest, vt derasis capillis capiti inscribantur literæ, siquidem sudore, cui caput est obnoxium, facile possunt aboleri, quod si acu etiam cutis perforetur, ne hoc quidem satis ad suspicionem sufficiet, si is, qui inscriptionem gerit intercipitur, tum enim diligentissima fit inquisitio, metus & necessitas vigilantiam præstant, nec prius satis sibi factum putant, quàm cuncta penitus, quibus veritas eruatur, exquisierint, nunc pollicitationibus quæruntur illicia, nunc nimis terror incutitur, quod si hæc parum prosint, suppliciis & tormentis res agitur, at si ne hoc quidem prodest, ne interim literæ furtim perferantur, non solum calligæ & soleæ perquiri solent, vestes eximi, & suturæ dissolui, sed ne à visceribus qui dē perscrutandis abstineatur, tantum abest, vt illi ab inquisitione intactū caput relinquāt. Sed hactenus de huiusmodi literarum velamento, nunc ad notas, quibus ijdem vsi sunt, verba conuertamus, de quibus ne sermo nimis in longum in re ludicra protrahatur, nil est, quod dicam, nisi vanissimas esse, quæq; vel à pueris possint facile agnosci, obseruata enim

characterum poteſtate, qui ſæpius repetuntur, nemo eſt quin videat, parum conferre ad ſcripti obſcuritatem characterum poteſtatem immutari, neq; ſolum poteſtatem, ſed etiam figuram, ſiquidem ne latens ſcriptum mentis inquiſitione eruatur, parui videtur referre characterem vel barbaricum eſſe, vel aliam quamuis formam pro charactere depingi, modo compertum ſit, quo ſermone charta concinnetur, iſque ſermo interceptori minime obſcurus exiſtat. Sed vt de Ciceronis inuento loquamur, quis eius laborem in eiuſmodi notis perquirendis citra nauſeam ſubibit, vt tot ſibi characteres effingat, quot rebus ſingulis, quæ vſu venire poſſunt, vt ſinguli aptentur ſufficiant, quibus quamuis tuto ſcribi poſſit, quomodo tamen paucis diebus, ne dicam horis idem conſcius interpretabitur, qui hunc verborū indicē retineat? Abeant igitur cum ſua vetuſtate tam copioſa veterum commenta, nos animi occulta conſilia ſcripto commiſſuri, nequaquam ijs tutos exiſtimabimus, longe alios aſtus, longeq; aliam vafritiem hæc ętas videtur expoſcere, in qua vel infantes non dum verba balbutire cognouimus, cum ſubdolæ mentis quædam ſigna, veluti malitiæ primitias ingerunt, quaſi à nutricis huberibus ſimul cum lacte illam ſuxiſſe, ne dicam à matris vtero contraxiſſe videantur, quare in vſum, qui velint hæc admittant, nos certe ſicubi res occultiſſimas neceſſario latebras expoſcit, pro rerum occaſione, illis nequaquam vitæ & fortunarum diſcrimen committendum ducimus, niſi res minoris eſſe videatur, vt in re occultanda nimis laboremus, cuiuſmodi igitur ad hæc aſtus ætas noſtra protulerit, nunc in medium proferamus.

Furtiuas literarum notas fieri, quæ cerni non possunt; tum earum ratio & vsus.

CAPVT. XV.

DIXIMVS, quæ ad ſcriptum ſic operiendum, vt locus, in quo facta ſit inſcriptio, ſcriptum occultet, commenta priſcorum ætas induxit, nunc inuiſibiles ſcribendi modos, quos eorum vice noſtra ſolertius indagarit, videamus. Scribendi modum inuiſibilem nuncupamus, quod niſi ratio adhibeatur, qua ſcriptum indicetur, characteres intuentis omninò viſum effugient, ita vt is, cui ſcriptum deſtinatur, notas exponendi modum ab eo, qui ſcripſit præcognitum habere oporteat. Porrò hoc ſcripti genere, quoniam multum habet obſcuritatis, in maximi momenti rebus, quas non parum interſit occultari, potius quàm quouis alio vti expediet, præſertim ſi ſub eo ſcripti etiam perplexitas occultetur, quare ne quid omiſſum videatur, quod ad præſentem materiam poſſit pertinere, ea de re aliquot modos præſcribemus, quos è noſtris naturalis Magiæ antea experimento comprobatos, huc tranſtulimus, nihil enim ibi commiſſum eſt, quod verum antea non indicaſſet euentus, quos repetere hoc loco non inoportunũ videtur, quorũ quamuis aliqui etiam lippis & tonſoribus noti ſint, eos tamen exigente materia non prçteribimus. Fiunt itaq; literæ, quæ interdiu deliteſcant, noctu verò luminis abſceſſu vel tenebris conſpicuæ fiant, quarum ſcribendarum ratio eſt huiuſmodi: Nitedulæ capiantur, ex quibus humor ſtillatorijs vaſis accuratius extrahatur, quemadmodum in Magia docuimus, tum ex ea aqua graphicè ſupra chartam notæ exarentur, qua in re ſi ſeduli fuerimus, nequaquam interdiu characteres apparebunt, noctu verò igneo colore nitentes videbuntur. Alij verò ſecus ſalicis corruptum aqua lignum

diſtillant, & extracto liquore characteres deſcribunt: licet hic ſcribendi modus à ſubtilitate potius, quàm à facilitate & vtilitate commendandus ſit, neque enim ſine faſtidio ſic res perfici poteſt, & facile ſit, vt opus laborem fruſtretur, nam ſi ab intercipiente igni exponitur, ſtatim ſcriptum detegitur. Poſſumus verò aliter conſequi, vt in alba charta, aliaùe corporis parte inſcriptæ notæ deliteſcant, & cum opus fuerit detegantur: Super brachium vel dorſum, aliudùe membrum aceto vel vrina clanculum fiat inſcriptio, eáque exiccetur, vt ne veſtigia quidem appareant: Vt verò ſcriptum exponatur, fuligo vel combuſta papyrus exteratur, ſic enim literæ internitebunt. Vel aliter ſi adipe vel ſepo, alioùe pingui, vel gummi delineentur notæ, & carbonis inde, vel combuſtæ chartæ pollis inſpergatur, vt detegat. Hoc fortaſſe aſtu (vt Polybius græcus ait) Attalus victimæ inſcriptione impreſſa vſus eſt, hic enim vt ſuos milites ad fortiter agendum cum gallis hoſtibus, qui multo plures erant, impelleret, non parum referre arbitratus, ſi eorum animis indubitatæ victoriæ fiduciam proponeret, ludicram rem, alioquin vtilem, huiuſmodi cum ſacrificaturo vate comminiſcitur. Ante conflictus diem victoriam parat, tum Sudinus vates ſacra faciens, deos præcatus libat, & victimam diſſecat, at Rex contrito gummi in dextram manum inſcribit REGIS VICTORIA, inſcriptionem hanc à dextris ad ſiniſtra producens, cumque viſcera extraherentur, manum in calidiorem ac fungoſum locum ſupponit, abſtergitque inſcriptionem. Sed vates reliquas partes percurrens, & ſua munera obiens, conuertit particulam, qua inſcriptio continebatur huiuſmodi, Regis victoria, hæc res vulgata ingenti cum militum gaudio, plauſuque excepta eſt, vt alacriores, promptioreſque ad pugnam animos indicarent, ſic quaſi non dubiæ ſpe victoriæ adducti, ac pollicito numine fre-

ti, acriter pugnantes Gallos superarunt. Sed ad rem redeamus. Id etiam præstabit lac ficulneum, si eo alba charta describatur, & postmodum ab amico scriptum carbonis polline insperso confricetur, & detergatur: fit enim vt literæ statim nigrescant. Ad id etiam confert (vt Plinius refert) tithymali lac ad designādas notas, & super illud inspersus cinis ad detegendas, eoque modo multi, vt ille testatur, adulteras alloqui maluere, quàm codicillis. Confirmat hoc Ouidius admonens in arte amandi puellam, quemadmodum cum amantibus tutò per scriptum colloquatur.

Tuta quoq; est, fallitque oculos è lacte recenti
    Littera, carbonis puluere tange, leges.
Fallet & humiduli, quæ fit acumine lini,
    Et feret occultas pura tabella notas.

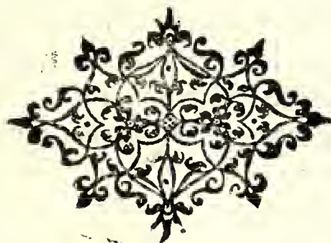
Literæ autem, quæ igne conspicuæ fiunt, quamuis ferè vulgatum sit, quemadmodum efficiantur, earum tamē rationem hic tradere non videtur absurdum. Epistola ab eius rei, quæ scribitur, suspicione prorsus aliena sumatur, tum omissis spacijs minime necessarijs, literæ, syllabæ, & dictiones oportune humenti succo citrij, vel medici mali, vel cæpæ, vel omnium ferè acrium succo iterum delineentur, nam siccato humore inconspicuæ fiunt, & eæ tantum, quas solum atramentum delineauit, apparebunt, cæteræ delitescent, ita, vt qui legat tabellam, inutiliter scriptam & vanam opinetur: at si pagina igni admota incaluerit, literarum rursus lineamenta clarissime indicabit. Est & salis genus, quod ammoniacum vocant, hoc contusum, & aquæ immixtum literas quidem scribenti albas reddit, quæque cum papyro colore vix internoscantur: verùm si admoueantur igni, nigræ apparebunt. Succus autem cerasorum si calamo adhibeatur, viridi colore, si cyclamino, ruffo literas designabit: sic varij fructuum succi, varios quoq; igne colores indicabunt. Hac ratione acceptis, remissisque amatorijs tabellis, puellæ amantes sæpe paren-

parentum custodiam frustrantur. Fiunt quoq; characteres, qui nō nisi combusta papyro interniteant: Modus talis est: Literæ gummi, vel quouis salis genere, vel calce in papyro producantur, quæ cum per ignem apparere nequeant, combusta denigrataque statim papyro characteres albicant. Fieri quoq; possunt literæ, quæ nisi charta aquis mergatur, legi nō possint, eas delineandi modus talis est: Alumen aqua dissoluitur, eoque dissoluto characteres describuntur, qui cum siccescunt, conspici desinunt, vt verò legi possint, charta aquis immergitur, sic immersa characteres cōspicuos reddit. Idem etiam aliter fit: In vitreis chymistarum vasis è calcantho humor distillatur, eoque in papyro characteres formantur, & sic fallent intuitum: Vt verò cerni possint in omphacitis gallæ aquam charta, vel in vinum, in quo ea inferuerit, mergitur. Vt verò alibi magis quàm in charta scribi possit, hoc modo scriptum fiet, quod lactis candorem imitabitur: Lithargiris primo teritur, tritus in fictile, vbi sit aqua aceto commixta immittitur, & decoquitur, & per colum traijcitur, mox seruatur, tum in limonis citrigeri succo in lapide, vel aliqua corporis parte, vel alibi exarantur notæ, illæ siccato humore minime apparebunt, sed vt legi possint, ea lithargiri aqua madefactæ, conspicientur lactis candorem imitari. Potest etiam epistola hoc modo concinnari, vt ea, quæ volumus latere medijs interuersus, qui cernuntur spacijs scripta delitescant, cumque opus sit, aboletis, quæ prius apparebant, cerni possint: Modus hic erit: Stillatitio calcanthi liquore (vel affusa in illud feruenti aqua, dum illud solutum fatiscat) super papyrum arcana literarum lineamenta designentur, cum arefactæ sint, illicò celantur, cæterum vt inane scriptum deleatur, hac ratione fiet. Combusta palea, vel salicis carbones super porphyreticum marmor triturentur, tum omphacite galla in albo vino decoquatur, sicque eo humore in spongiā attracto, vernaculus color ater obliteratus

delitescet, pristinus verò, qui delituerat, refricatus apparebit. Fiet idem, si commune atramentum tantum aqua diluatur, quantum illa occultandis literarum lineamentis satis sit, eoque modo totum id, quod volumus latere, describatur, tum atramentum ex carbonis, salicis, vel paleę combustę polline paretur, eoque super albicans scriptum inania, quæ velimus describantur, huiusmodi atramentum parum aut nihil à vero differt colore: cęterum vt arcanum scriptum legi possit, vino in eadem galla decocto, spongia pagina detergitur, sic quod prius apparebat scriptum, delitescet, quod verò cerni non poterat, indicabitur. Verùm si libuerit characteres sic designare, vt nisi lumen vel syderis vel candelæ interponatur, cerni non possint, in hunc modum fiet: Cerussa aliusùe color gummi liquefacto immiscebitur, ex eaque immixtione materia chartæ concolor parabitur, vt nihil ab ea discernatur, tum qui nuncium sit excepturus, charta oculis & lumini interposita, subobscuras characterum formulas cõspiciet: fit enim ratione optices, vt ea materia parum densa, dum opposita externo lumini, impedit, quo minus vlteriores radij ad intuitum nostrum perueniant, conspicuam nobis lineamentorum vmbram efficiat. Fieri etiam potest, vt nigra charta albos characteres conspicuos reddat: Ratio est hæc: Oui luteum albumenque commiscentur, vt instar scriptorij atramenti liquescat, eo liquore literarum figuræ in papyro protrahuntur & exiccantur, tum super exiccatam chartam color ater inducitur, eaque iterum exiccata mittitur, verùm vt literæ conspici possint, lato ferro chartæ superficies eraditur, sic enim fiet, vt sublato inde atramento, vbi literæ erant, earum albi coloris signa conspiciantur. Maxime quoq; tutum fuerit ouo literas inscribere, quod sua non carebit fallacia: Alumen ex galla tunduntur, pollis aceto immiscetur, donec atramenti instar liquescat, hoc modo parato liquore characteres super oui cortice designantur; &

exiccantur: inde muriæ vel acri aceto imponitur illud, vbi cum quadriduũ permanſerit, poſtmodum eximitur, & exiccatur, ad amicum mittitur, tunc enim literæ amplius foris non apparent: Vt verò is ſcriptum legat, igni illud admouebit, & toſtum emundabit, ſic intus characterum ſigna conſpiciet. Fit idem alia ratione: Cæra ouum circumlinitur, in eaque ſtylo ferreo literæ delineantur ad corticem, tum humore ex aceto, & gallis comparato fatiſcentes rimæ complentur, & exiccantur: perdiem ſubinde ouum in aceto ſeruatur, mox ablata cæra ad conſcium mittitur, at ille eo decocto & mundato, in peruio cortice & duro albumini impreſſos characteres inueniet. Sed quoniam ea, quæ obſcuras characterum notas præcedere viſa ſunt, ad iuſtam metam produximus: proximum eſt, vt hoc clauſo volumine, inſtantia, quæ noſtri muneris magis propria ſunt, ſecũdo libro proſequamur.

FINIS PRIMI LIBRI.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

LIBER SECVNDVS.

PROOEMIVM.

VID olim notæ & quorſum à maioribus earum vſus inductus ſit, primo volumine indicauimus. Proximum nunc eſt occultè ſcribendi, ijsque vtendi modos: vt tuto epiſtolis arcana committantur, tum ne illæ intercipiantur proſequamur. Huius voluminis materiam quatuor in partes diuidemus, eos primùm modos, qui artificioſa legentes ſimulatione deludent indicabimus: notarum deinde inuolucra, quæ non niſi magno cum labore interpretari poſſint ſuggeremus: mox ea proſequemur, quæ tanta doli perplexitate inuoluuntur, vt ne Oedipi quidem conatus non fruſtrentur: tum ad ea procedemus, quæ non modo perueſtigari nequeant, verùm etiam nullam doli, aut rei ſub adulterinis literis contentæ, ſuſpicionem relinquant: ſed vt alterius propoſiti ſcriptum negligendum præbeant. Verùm dicet aliquis, quorſum in re tam friuola tantum laboris impendium? quotus enim quiſq; tam rudis & obeſi ingenij erit, qui in his componendis, poſtquam huic negotio aliquandiu operam dederit, peritus non euadat, vt ad effingendos id genus nouos & diuerſos ſcribendi modos ſine magiſtro facile idoneus non exiſtat? qui præterea tam multi eſſe poterunt, vt ijs, neq; volumen capiendis, neq; quiſq; percenſendis ſatis eſſe videatur? Non diffiteor nouas poſſe horum characterum figuras ex arbitrio quemlibet confingere, verùm non omnes eiuſmodi

erunt, vt & ſcribenti & interpretanti nauſeam non pariant, at qui nos eos modos tradere conati ſumus, quorum præter multiplices literarum characteres in omni ferè ſcribendi ratione, cum facilis erit vſus, tum verò facilior exemplum habentibus ad percipiendum interpretatio, eo enim penitus ſublato, omnino perdifficile erit, vt ſcriptum legi poſſe nullo planè modo videatur. Sed quoniam innumeris penè modis hæ ſcribendi rationes poſſunt variari, nos ex ijs aliquas, quæ inſigniores viſæ ſunt, attigiſſe ſatis erit, ad quarum exemplaria quiuis nouas & præſtantiores poterit comminiſci. Sed ne longius ſermo protrahatur, ad eas præceptiones opportunum fuerit accedere.

Quid ſit furtiuis literarum notis ſcribere.

CAPVT. I.

NIL aliud furtiuis literarum notis animi ſenſa committere appellamus (quod in hoc volumine præcipuum intendimus) quàm eo ſcribendi vti artificio, vt quod per epiſtolam nunciare velimus, ità occultemus, vt non alia ratione, quàm ea, quæ à nobis iuducta eſt poſſit interpretari, quo fit, vt huiuſmodi ſcriptum nemini niſi amico, cui res noſtras percipi volumus, facile cognoſcatur. Huius verò artificij tria potiſſimum ſunt genera, tria enim præcipue accidunt literæ, ordo, figura, & poteſtas: quare alia ſcribendi ratio ordinis permutatione obſcuratur, vt ſi ROMA pro eo quod eſt AMOR ſcribatur. Alia figuræ commutatione, vt ſi pro formis noſtrarum literarum quiduis aliud ex arbitrio depingatur, & ſua quæq; literę poteſtas forma exprimatur. In hunc modum Eſdras ſcriba & iuris peritus (vt Hieronymus in libri Regum præfatione teſtatur) cum eum librum ſcriberet, in quo leges continebantur, nouis characteribus vſus eſt, qui poſtea à Iudæis vſu recepti, omnibus temporum ſucceſſione per-

ſpicui facti ſunt, vt non alius apud Hebræos characteris uſus etiamnum perduret, quàm eorum, qui tunc nuper reperti, erant obſcuri. Alia permutata figurarum poteſtate obſcurior redditur, vt ſi pro vna Tyriorũ litera, alia Palamedis, & pro Palamedis vna Simonidis Melici pariter alia reponatur, vel ex aduerſo: Nam ſi veterum monumentis fides habenda eſt, Tyrij apud Græcos literas induxerũt numero ſexdecim, poſt hunc Palamedes quatuor, demũ Simonides totidem adiunxiſſe traditur, ita vt omnes quatuor & viginti numerum abſoluant. Hęc ſunt præcipua occultè ſcribendi genera, verùm ex ijs multæ ſpecies emanant, quæ pro diuerſa eorum compoſitione variantur, nam & ordinis tranſpoſitio, figuræ forma, & poteſtatis functio multiplex eſſe poteſt, & ea ſimul poſita diuerſiſſimam obſcurãdi ſcripti perplexitatem efficiunt, vnde tam multa, diuerſaque eſſe poſſunt genera, quàm varia excogitantiũ in omni tempore ingenia. Sed hæc ſuis locis interlegendum fient clariora, quare velle hic ea percenſere, abſurdum eſſe exiſtimo. Nunc ad reliqua tranſeamus.

Quomodo per literarum tranſpoſitionem occultè ſcribi poſſit.

CAPVT. II.

Vt igitur ad occulte ſcribendi modos accedamus, ratio poſcit, vt ab ordinis tranſpoſitione, & in hoc genere à ſimpliciſſimis & ſcriptu facillimis exordiamur, initijs enim ſimpliciora magis conuenire videntur, talique ordine omnes ad diſciplinas commodius prouehimur, vt primum cognitu facilia, mox aliquanto difficiliora, & minus ſimplicia diſcamus. Quare inter cæteros talis ſcripturæ modos, qui ab huius rei non ignaris circumferuntur, hic primum occurrit, qui eo artificio contegitur, vt literæ certo ordine ſeruato, in ſcripto tranſponantur. Huius generis duplex

ratio esse potest, altera erit, quæ suspicione prorsus carere videbitur, altera, quę licet suspicionem afferat, se tamen sua obscuritate tuebitur, nisi nimis curiosus interceptor, obseruato literarum ordine, quomodo literarum nexus transferatur deprehendat. Prioris modi ratio hæc est. Proposito primum vestræ sententiæ exemplo, vt tutius scribatur, duæ statim lineæ capiantur, in quibus literæ collocentur, prima tum litera in superiori versu, proxima in inferiori, rursus tertia in superiori, quarta item in inferiori alternatis vicibus reponatur, quoad tota spacia literis compleantur, mox ijs perfectis binæ aliæ sumantur lineæ, quæ pari modo literis occupentur, donec totus sensus expleatur, quo fiet, vt binæ extremæ lineæ aliquando ambæ dimidiatæ remaneant. Hæc sententia notata primũ nostris characteribus subijciatur exemplo.

TVI PRIDEM ARDENTISSIMO AMORE INCENSVS SVM, VERVM SIGNIFICATIONEM ADHVC NVLLAM DEDI, HABITA RATIONE VERECVNDIAE TVAE, ET PARENTVM, QVARE NISI AMANTI SVBVENTVM SIT, TVA VICTVS SAEVITIA COGAR VITAM DIMITTERE.

Hęc verba si ad eam formam scripto committenda sint, transposito literarum ordine tale scriptum indicabit.

t i r d m r e t s i o m r i c n u s m, e ù s g i i a i n m d u n
u p i e a d n i s m a o e n e s s u u r m i n f c t o e a h c u
l a d d h b t r t o e e e u d æ u e p r n u q a e i i m n i u u
l m e i, a i a a i n u r c n i t æ, t a e t m, u r n s a a t s b e
n u s t, u u c u s u t a o a u t m i i t r
t m i t a i t s æ i i c g r i a d m t e e.

Sed perplexius & inuolutum magis scriptum erit, si numerus versuum adhuc duplicabitur, vt quatuor primum lineis constitutis, literæ eo ordine collocentur, vt prima primi

versus initio, proxima quarti, tertia in fine primi, quarta in fine postremi, quinta deinde initio secundi versus, sexta initio tertij, septima in calce secundi, octaua demum in calce tertij disponatur, & idem postmodum ordo seruetur, vt subiecto exemplo res clarius suggeretur.

t m s r u ù i m l h t e u n e n n u i i u e u o b a d a s s i i r i
r e o c m g i u d t e d p q i u s t u m a r æ e r d n n i e n m t d
i n a e u n o c e a u i a u a b i t e a r e t r a i u e f r s o i e
u a s e s m c a l a i c æ t n t t m s s m t n n i m h t i u n m d p
u s o m r i a u u
c t u i t t a u
t i i t eacs
a æ g d e m r i i

Sic variata semper literarũ transpositione, complures inuolutos scribendi modos nanciscemur, quos poterit quisq; suo more inducere, nobis enim hæc attingere videtur satis. Fiet etiam aliter, vt eæ literæ in principio & medio tantum designato ordine, vel principio & fine tantum, vel in principio medio & fine simul collocentur: nõ tamen facile erit ad hoc significantes semper dictiones suppetere, atqui quoties id commode fieri non poterit, nõ ab re erit, tale scriptum componere, vt nullum verbum, quod aliquid significet contineat, vt alienus interpres ignoti idiomatis opinione ambiguus teneatur, quod & si suspicione non carebit, artificij tamen nequaquam admonebitur, præsertim si epistola græci, vel barbari alicuius sermonis, cuius cognitio interceptori futura non sit, sonum imitetur. Exemplum subscripti thematis subijciam, vbi significantes literæ in initio, medio, & fine collocantur.

CVM DIVTIVS INTER NEAPOLITANOS, ET HOSTES PVGNATVM ESSET, SPE OMNI SE ABDICARE COACTI, RETRO ABIERVNT.

Cheurim

Cheurim drisu trasiberu sin thimelior nieba perosil iutla nos eliteteblah orset ersip, vlogeon, astiu mes slett stepole olmin irsilesonimie asbid ica, rec ostaric tir estur oab imenr vrnot.

Occulta literarum transpositione aliter sine suspicione interpretem deludi posse.

CAPVT. III.

PROXIMVM nunc est alios occultos scribendi modos, qui quodam verborum velamēto obducti, interpretem artificiosa simulatione deludent, quod ad hanc partem videtur spectare prosequamur. Huiusmodi sunt lepida non nulla epigrammata, aliaque poetarum carmina, quæ lectores dulci quodam artificio deludunt, quæ ne quid prætercam, quod ad rem facere posse videatur apponam: nam & hæc suum dolum habent, vt cum amicis liceat suauiter inter dum sic iocari, & interpretem velata verborum imagine ambiguum detinere, quod iucunda vrbanitate non carebit. Ad hanc rem nullæ afferri certæ præceptiones possunt, sed authorum exempla satis erit afferre, vt si quis in hanc formam ludere velit, ea imitetur, potest enim sibi quisq; multiplicem sic iocandi rationem ex arbitrio consingere. In hunc modum amicus ad amicum scribendo iocatur.

En tibi mitto caput Veneris, ventremque diAnæ
Latronis caput, & posteriora canE.

Quibus versibus salutationem mitti significatur per verbum VALE, cuius scribendi literæ primæ, mediæ, & vltimę in dictionibus Veneris, diAnæ, Latronis, & canE requiruntur. Est & nonnullorum labor huiusmodi versuum capitibus literas præfigere, quæ sententiam absoluant. Talia sunt Erythreæ Sybillæ, quæ græcè de venturo Christo circumferuntur carmina, quorū sententia latinè, ijsdem nume-

ris ea ratione seruata, vtcunque fieri potuit, sic expressa est.

„ Iudicij signum tellus sudore madescet,
„ E cœlo rex adueniet per sæcla futurus,
„ Scilicet in carne præsens, vt iudicet orbem.
„ Vnde Deum cernent incredulus atq; fidelis,
„ Celsum cum sanctis, æui iam termino in ipso.
„ Sic animæ cum carne aderunt, quas iudicet ipse;
„ Cum iacet incultus densis in vepribus orbis.
„ Reijcient simulachra viri, cunctam quoq; gazam,
„ Exuret terras ignis, pontumque polumque,
„ Inquirens tetri portas effringet Auerni.
„ Sanctorum sedes, cunctæ lux libera carni
„ Tradetur: sontes æterna flamma cremabit,
„ Occultos actus retegens, tum quisq; loquetur
„ Secreta, atq; Deus reserabit pectora luci.
„ Tunc erit & luctus, stridebunt dentibus omnes,
„ Eripitur solis iubar, & chorus interit astris:
„ Soluetur cœlum, lunaris splendor obibit,
„ Deijcient colles, valles extollet ab imo.
„ Non erit in rebus hominum sublime, vel altum,
„ Iam æquantur campis montes, & cærula ponti,
„ Omnia cessabunt, tellus confracta peribit.
„ Sic pariter fontes torrentur, fluminaque igni
„ Et tuba tunc sonitum tristem demictet ab alto.
„ Orbe gemens facinus miserum, variosque labores,
„ Tartareumque Chaos monstrabit terra dehiscens.
„ Et coram hic domino Reges sistentur ad vnum.
„ Recidet è cœlo ignisque, & sulphuris amnis.

Hos versus Augustinus in libris de ciuitate Dei scriptos reliquit, quos à Flactiano clarissimo viro grecè scriptos se accepisse tradit, in quorũ capitibus ordinata singularũ literarũ

ſerie hæc verba legebantur, ἰησοῦς χριστὸς θεοῦ υἱὸς σωτήρ, quod latinè eſt IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR. Verùm in ijs latinè vtcunq; redditis, hac de cauſa (vt Auguſtinus inquit) non potuit bene is ſenſus occurrere, quod in græco verſu υ initio dictionis poſita, in latino ſeruari nequiuit, nulla eſt enim latina dictio, quæ à tali litera inciperet, & ſententiæ congrueret, pari modo de cætero ad hanc rem peccatum eſt. Horum quoq; verborum græcè primæ literæ coniunctæ ἰχθύς efficiunt, ideſt PISCIS, quo nomine myſtice Chriſtus interpretatur, qui in huius mortalitatis abyſſo, velut in aquarum profunditate, viuus, hoc eſt expers peccati eſſe potuit. Iocatur pari modo Plautus in argumentorum verſibus, dum comœdiarum titulum in eam rationem ſic exprimit AMPHITRVO.

„ Amore captus Alcumenæ Iupiter.
„ Mutauit ſe ſe in formam eius coniugis,
„ Pro patria Amphitrio dum certat cum hoſtibus,
„ Habitu Mercurius ei ſubſeruit Soſiæ,
„ Is aduenientis ſeruom, & dominum fruſtra habet,
„ Turbas vxericiet Amphitrio, atq; inuicem
„ Raptant pro mœchis, Blepharo captus arbitrer,
„ Vter ſit, non quit Amphitruo decernere,
„ Omnem rem noſcunt, geminos Alcumena enititur.

In hunc modũ itaq; literis furtim ingeſtis ſenſus occultatur. Poſſunt & alio modo ſcripti literæ occultari, vt per initia dictionum diſpergantur, quare totidem dictiones eſſe, quot literas neceſſe erit, eæ tamen quò magis rem ſeriam videbuntur innuere, eo minus ſuſpicionis habebunt, vt quando hic ſcribendi modus facili interpretationi eſt obnoxius, ſimulatione muniatur. Huiuſmodi erit, ſi mulier amanti CAVE A' FRATRE ſignificatura ſic ſcribit.

Carmina autē Vergilij erunt à Francisco recitata ante tuum Regem Eusebium.

Possunt & in eum modū deligi verba, quæ oportunas scripti literas nō primas, sed postremas, vel medias, sēper tamen vnico seruato ordine ex arbitrio cōtineant. Aliter Priapus, qui simili ferè verborū ambage sentētiam nō literis, sed syllabis celādo, sic in fures PAEDICARE se velle minans iocatur.

PEnelopes primam, DIdonis prima sequatur,
Et primam CAni, syllaba prima REmi.
Quodque fit ex illis mihi tu deprehensus in horto
Fur dabis, hac pœna culpa luenda tua est.

Est alius scribendi modus, vt cum perlegeris te laudari, vel rite ominari, easdem deinde dictiones si præposterè leges, contrarium percipies sensum. Adsunt cuiusdam versus.

Sors mala, non mala mens, fatum, non crimina vitæ,
Visere iusserunt te loca Thesiphones.
Supplicio tibi sit facilis, nec verbere multo
Tundere compellat te Dea Thesiphone.

Si autem conuersis dictionibus leges, dicet.

Thesiphone Dea te compellat tundere multo
Verbere, nec facilis sit tibi supplicio.
Thesiphones loca te iusserunt visere vitæ
Crimina, non fatum, mens mala, non mala sors.

Suppetunt in hanc rem plura exēpla, quæ ne prolixior sim, prætermittam. Sunt & alia transponendi genera, quæ quoniam obscuriora, & sine suspicione videntur, ea suis locis, quemadmodum polliciti sumus, indicabimus.

De furtiuis characterum notis effingendis.

CAPVT. IIII.

DIXIMVS de ijs scribendi modis, qui ordinis transpositione interpretem artificiose deludunt, quod ad primum membrū partitionis nostræ pertinere videbatur.

Proximum est iam illos prosequamur, qui non nisi maximo cum labore possunt interpretari. Verùm antequam de illis verba faciamus, non absurdum erit (tamet si id nemini difficile fortasse videatur) componendi, & scribendi huiusmodi characterum notas rationem tradere, quòd non tantùm efficiam, quia existimem id aliter difficile futurum, quantum vt demonstrem ad reliquas notas recte effingendas hæc ipsa, quæ nunc tradimus pręcipue desiderari, vt quod de vno characterum modo præscribimus, id & de cæteris perscriptum intelligatur: Quare exemplum in hoc simplici tantum scribendi modo præposuisse satis erit. Sribendi itaq; ratio quatuor in rebus præcipue videtur consistere, figura, contextu, proportione, & facilitate, de quibus singulatim suo ordine dicemus. Sed primum de characterum figuris, & lineamentorum ductibus dicamus. A itaq; potestatem si velimus occulta characteris figura exprimere, maiusculum græcum thita figurabitur in hunc modum ⊙, B talis character demõstrabit. Recta fiet linea, è cuius capite alia transuersa in dextrum producatur, & inferiori dimidiato minor sit, vel paulo minor, ita vt gamma inuersum videatur ⅂, C huiusmodi erit, vt Z nostrum maiusculum inuersum imitetur, hoc tamen discrimen erit, quod huic quarta linea, quemadmodum prima ducta, tertiæ cohærebit Σ. D character diuaricatis cruribus, in fastigio coniunctis depictus demonstrabit, ita vt græcæ literæ lamdæ similis sit: in cuius capite recta linea sursum ducatur, quæ sua longitudine corpori characteris adæquetur sic ƛ. E duabus lineis transuersis, & in summa cõiunctis, quarum altera sinistra crassior, altera paulo subtilior sit, tali figura Λ exprimetur. F proximus character inuersus, vt superius lineæ hiatum habeant, & inferius coniungantur, designabit hoc modo V. Pro G iustæ rotunditatis circulus describetur sic O. In aspirationis locum recta linea, quæ proximam figuram æqualiter pertrãseat, desi-

gnabitur, & superne & inferne excedat,& à tumore æqualiter vtrinq; disiungantur hoc pacto ȹ. Pro I duæ lineæ in longum ductæ, quarum capita alia transuersa coniungat, vt nihil excedat,& longitudo latitudine duplo maior sit, vt seruetur characteris decus, depingetur sic ∏. L linea recta in cuius calce alia transuersa in dextrum ducatur, vicem supplebit: sed inferior linea,quemadmodum in reliquis characteribus dictum est, superiori dimidiato minor sit ⅃. M columna, è cuius medio duæ lineæ in dextrum producantur, quarum altera deorsum, altera sursum feratur, demonstrabit hoc modo ꟸ. N munus talis figura explebit. Recta linea depingatur è cuius pede alia transuersa in dextrum à sinistro ducatur vt T inuersum esse videatur ⊥. O nostrum C inuersum exprimet Ɔ. P proxima figura duplicata indicabit, ita tamen, vt alterius fastigium alterius calcem comprehendat in hanc formam Ʒ. Q græca litera delta instar triangularis formę designabit △. Pro R nostri S inuersi figura depingetur Ƨ. Pro S nostrum D inuersum designabitur sic ᗡ. T omega græcum inuersum demonstrabit hoc modo ℧. Pro V recta linea in longum ducta depingetur,è cuius medio spacio alię duę vtrinq; ęqualiter hiantes in calce producantur huiusmodi ⅄. Pro X recta linea depingetur,è cuius fastigio altera transuersa in sinistrum producatur in hanc formam Ꞁ. Z inuersa figura, qnam I diximus indicari munere fungetur in hunc modum ⨆. Hæc sunt quę de literarum figura dicenda videbantur: Proximum est,vt de cōtextu agamus, neq; enim parũ refert literarũ contextũ obseruari,vt in eadem dictione, quæ nexũ desiderant,simul cōnectantur: Huiusmodi contextus,siue nexus,ne ignoretur,id apud nos debet intelligi,quod est vnius literæ finis cum alterius initio societas. In hunc modum erit si Λ cum V iungere velimus, N sic enim seruabitur recte contextus,eodem modo ⅂ cum Γ hoc exemplo T

ſociabitur,ita vt vnius literæ pars alterius initio detrahatur, modo id non incommode fiat. Poteſt & aliter nexus eſſe, nempe vt literarum confinia tangantur, ſic pro duobus his Π Ɔ fiet contextus huiuſmodi ΓD Quæ nexum & contextum amant, omnes characteres erunt, præter hos quatuor ⊙ O Φ Δ. Literarum proportio in figurarum partibus, prominentijs, & interuallis poſita eſt. Partes figurarum ęqua dimenſione & craſſitudine decentes eſſe debent. Prominentiæ in longitudine, quæ ſurſum & deorſum producuntur, excedens corpus literæ conſiſtunt, exceſſus hic corporis quantitatem debet æquare. Interualla conſiderantur in literarum & dictionum inter ſe diſtantijs, vt elementum ab elemento literæ interpoſitione, verbũ à verbo o literæ magnitudine iungantur. Facilitas in characteribus debet eſſe, vt eorum formæ ſimpliciſſimæ ſint, ne nimia lineamẽtorum figuratione moleſtiam ſcribenti afferant. Quòd ſi initio nouorũ characterum figuratio ſcribenti videbitur moleſta, parua conſuetudine facilitas comparabitur. Hæc in omnibus characterum figuris decenter ſeruanda ſunt, quæ potuiſſem omittere, niſi aliquid, quod ad ſcribendi exactam rationem ſpectat, prætermiſſum eſſe videretur.

De ſimplici furtiuarum literarum modo.

CAPVT. V.

VT igitur ad ſcribendi modos veniamus, in quibus figuræ permutantur, non immerito videtur initium hic etiam à ſimplicibus id genus ſcribendi modis, & facillimis ſumi debere: tum vt diſcentibus, & adhuc rudibus in hac re ingenijs commodius conſulatur, tum etiam vt inde auſpicemur, vnde reliqua huiusmodi inuenta quodamodo videntur prouenire. Huius nominis ratio, quod ſimplicem hunc ſcribendi

modum appellem, ne illud temere videatur induxiſſe, vnde ducta eſt apparet, quod ſic etiamnum rudes & in hac ſcribendi ratione parum exercitati ſcribere conſueſcant, ijſque ſcribendi modi inter id genus reliquos omnium primi occurrere ſolent. Vel aliter adhuc ſimplices dicuntur, quia ocioſarum, & inutilium literarum, vel dolorum poſitione defraudantur, nec fuco vel fallacijs conteguntur. Hæc occulta ſcribendi ratio eſt huiuſmodi. Totius primum ſcripti ſententia decernitur: mox furtiui omnes primorum elementorum characteres, quibus ſimplex ſcriptum occultemus, ſtatuuntur, vt ſua cuiq; literæ nota ſubſtituatur, tum ijs ſuppoſitijs ſubſtitutis, pro proprijs admittãtur, donec totũ id quod velimus, in hunc modum perſcribatur. Res quamuis perſpicua ſit ex ſe, exemplo tamen clarius indicabitur. Hæc itaq; verba ſtatuantur ea ſcripturæ ratione contegenda.

POST MEDIAM NOCTEM HOSTES AGGREDIMINI, ET INITE BELLVM, QVIA HODIE DVX BELLIGERANDO FORTITER CECIDIT, ECCE DEPOPVLABITVR VRBS, ET BELLI FINIS ERIT.

De dolis & fallacijs, quibus hæc ſcribendi ratio muniatur, vt ſcriptum difficilius interpretetur.

CAPVT. VI.

QVOMODO ab ijs occultè ſcribi mos ſit, qui parum ſe adhuc in excogitãdis hiſce notis exercuerint, dictum eſt, ſequitur vt non nihil de fallacijs, quibus tale ſcriptum poteſt implicari, vt tutius ſcribi poſſit, & ſæpe interpretum conatus irritetur differamus. Sed quia tales aſtus plures ferè eſſe poſſunt, quàm vt numero comprehendantur: nos aliquot ex his præcipuos attingemus, vt ijs propoſitis aliorum ingenijs nouos perquirendi anſam præbeamus. Ex his itaq; primum hoc artificio vtuntur magnates & eorum notarij, qui epiſtolas exarant, vt ſimplices has notas tenebris offundant, quominus inueſtigentur, nullis nanq; interuallis dictiones diſtingunt, ſed perpetuo contextu dictiones producunt, vt verborum fines & initia non niſi magno cum labore dirimantur, quæ res ſcriptum magis obſcurare videtur. Verùm hunc ſcribendi modum iccirco coniunctum, & continuum appellamus, quod ſcriptum coniunctim, & continuè in chartæ latitudine procedit, vt tali patet exemplo.

PERDITA SVNT BONA, MINDARVS INTERIIT, VRBS STRATA HVMI EST, ESVRIVNT TOT, QVOT SVPERFVERE VIVI PRAETEREA QVAE AGENDA SVNT CONSVLITO.

His & cognata fraus esse potest, dum versuum series non continuatur, sed interualla verborum suis terminis minime distinguantur, & alia verba cum alijs miscentur, alia interciduntur, quod ex arbitrio ea tantum ratione, quæ commodior fiet, scriptum occultabit, vt si idem scribendum sit, in hunc modum characteres disponantur.

In his etiam adiectitiæ literæ suum locum sortientur. Solent igitur ad hanc rem scribæ extra numerũ primorum elementorum superfluos sibi characteres effingere, quos serio interscribendum vel initio dictionũ, vel in fine, vel ijs medijs interserant, vt eorum ociosa adiectione interpretantium labor irritus reddatur, quare ex arte OCIOSAS & ADIECTITIAS notas appellamus, quod nõ alia ratione, quàm characterum superfluitate interiectæ decipiant, vnde etiam NVLLAE appellantur, quia nullam habent literæ potestatem, nulloq; in dictione literæ funguntur officio. Hæc scribendi ratio pluribus modis obscurior fit. Prima est, quòd talibus interiectis notis, verus literarum dictionis numerus irritatur. Altera quod sic ordinata vocalium & consonantium series (quã maximã esse necessariam inferius docebimus) auferetur. Tertia additur, quod ex crebro repetitæ vocales, & frequẽtes consonãtes existimẽtur. Hûc accedit & alius dolus ex ignoratione initij, & finis dictionis inductus, prouenit enim hoc modo, vt inter-

pres verbum ab ocioſis literis auſpicetur, & in eaſdem poſitas terminet. Ad hæc additur, quod interpres plurium literarum ſcripti, quàm in alphabeto ſunt, opinione decipiatur, poſſunt & aliæ cauſæ eſſe, quas omittimus. His itaq; rationibus ſic poteſt ſcriptum implicari, vt non maximam interpreti, vel non parum in hac arte exercitato interdum difficultatem pariat, huius traditionis hoc erit exemplum.

Ad hæc literarũ, quibus carere poſſumus detractio accedit, huiuſmodi literę ſunt Q X Z Y, ſine quibus quidlibet etiã cõmodè ſcribi poteſt. Pro Q ponatur C V, pro X primæ literę, quarũ loco illa inducta eſt, aſſumãtur C & S. Similiter pro Z duplici S S ſcribatur, pro Y noſtrum I reponatur. Sunt & alię literę, quas data opera euitabimus, vt H B D F G P V, pro quibus fugiẽdis verba etiã fugiemus, quibus notandis ea rũ vſus neceſſarius ſit, earũ vice alias dictiones, quæ tãtundẽ valeãt, adhibebimus ratio eſt: tum quia id nõ admodũ moleſtũ erit, parcius enim in ſcriptura ſolent euenire, tum etiam, vt interpreti orthographiæ modum, qui in earum poſitione obſeruabitur, vt ſcriptũ intelligi minus poſſit, adimamus. Orthographia enim facile poteſt ſenſus viam aperire. Pręterea nõ ſolũ literarũ, ſed verborũ etiam breuitas ad hoc maxime

cõmendatur, vt si alibi illud Horatianũ BREVIS ESSE LABORO, OBSCVRVS FIO, suã vim habet, hic maxime quadrare videatur, neq; solũ in verbis breuitas, sed in tota oratione amica sit, vt etiã ne dum vnica periodo, sed (si fieri possit) simplici verbo scripti sensus cõcludatur. Fiet enim, vt nullo modo in tã breui scripto characterũ potestatẽ interceptor possit experiri, & in verborũ indagatione, quę paucis illis characteribus aptari possint, ambiguus laboret, quare data opera expediet, in eũ modũ characterũ contextũ disponere, vt verborũ significatus omnino sit ambiguus, dum plura verba pari modo ad characterum figuras referri possunt. Ad hoc valebit si præter orthographiæ cõtemptũ sic perperã scribetur, vt nec numerus, nec ordo literarum, nec vera seruetur litera, cuiusmodi erit si INGNIS vel INGIS pro IGNIS scribatur, FILIPVS pro PHILIPPVS, FVROS pro FVROR, & huiusmodi alia, ita vt non orthographiæ modo, sed vulgatæ scripturæ prorsus nescius, qui scripsit existimetur: satius enim est rudẽ scribã existimari, quàm deprehenso cõsilio negligentiæ pœnas luere, huiusmodi sunt multa veterũ vocabula, quorum mos postea tẽporum successione reiectus est. Eos enim sæpenumero S pro R, vt sit in LABOS, & HONOS, VALESIVS, & FVSIVS, pro LABOR & HONOR, VALERIVS & FVRIVS vsos esse comperimus. Item T pro D, siquidẽ ALEXANTER pro ALEXANDER scribebãt, & CASSANTRA pro CASSANDRA & huiusmodi reliqua. O etiam pro V, vt in HECOBA pro HECVBA, & NOTRIX pro NVTRIX indicatur, & E in vsum pro I admisisse, vt MENERVA pro MINERVA, & LEBER pro LIBER, & alia huiusmodi multa. Huc pertinet vocaliũ & cõsonantiũ, quæ crebro scripto interueniũt, figuras duplices, triplices, & quadruplices, vel pluribus modis si libuerit formatas habere, vt modo vna, modo alia pro eadẽ figura varie vti possimus, & alienus interpres diuersarum figurarũ, pro eadẽ literæ positione decipiatur. Ad obscuritatẽ etiã id genus scripti cõfert mono

ſyllabarũ dictionũ euitatio, cuiuſmodi ſunt NOS, NON, NAM, IN, ET, VT, A', E', I, O', & alia in hunc modum verba, illa ſiquidẽ rariora ſunt, poſſunt interpretem ad cognoſcendas literarũ poteſtates non parum adiuuare. Ad hoc etiã faciet, ſi ab eiusdẽ verbi repetitione cauebimus, ne ſæpius poſitum interpretẽ ſcripti poſſit admonere, quare ad vſum verborum eandẽ vim habentiũ, quoties neceſſe ſit, confugiemus, vt ſi QVONIAM ſemel dictum eſt, poſtmodum ENIM, QVIA, NAM, NANQVE, & reliquas dictiones prioris verbi vice admittamus, & pro CITO reponamus STATIM, CONFESTIM, et ILLICO, ſic & de reliquis. Nec indecens deciſarum dictionũ aliquas notulas effingere, hinc enim & ſcribẽdi facilitas & prõptitudo, & interpretãdi difficultas cõparabitur, ſiquidem & ſcriptũ cõpendioſius erit, & interpretãti plus afferet obſcuritatis: huiuſmodi erit ſi talis nota &, quæ à nõnullis pro ET admittitur, quare eius notæ etiam vſus recipitur, ſi ETENIM, PLANETA, et AMET ſcribẽdum ſit, hoc modo &ENIM, PLAN&A et AM&, vt nõ modo initio ſed medio et fine dictionis illius vſus admittatur, ad cuius exemplar nos ſignificãdæ cuiusq; dictionis partium gratia notas poterimus comminiſci. Huic ſimile erit, ſi pro ſignificandis dictionibus, quæ crebriores eſſe ſolent, primas tantum earum notas deſignabimus, quem in vſum multarum huiuſmodi dictionum notę, quibus vti poſſumus, decernentur. In hunc modum veteres multas notas induxiſſe comperimus, vt C CAIVM, et P P PATREM PATRIAE, et SC SENATVS CONSVLTVM indicaret. Ad obſcuritatem erit, ſi vernaculi ſermonis Itali, qui ſemper in vocalem deſinit, extrema vocalis interdum expungetur, vt verbum imperfectũ maneat: huiuſmodi ſunt & reliqua, quæ ad obſtruendum ſic ſcriptum valere poſſunt. Hactenus de ſimplici ſcribendi ratione in permutatis characteribus, eiusque formis dictum eſt, nunc ad alios ſcribendi modos ſuccedamus.

De circulari scripto, cuiusmodi illud sit, & quę instrumenti descriptio, quo in scribendo vti debemus.

CAPVT. VII.

EXPOSITIS simplicibus furtiuarum notarum formis, quantum satis esse visum est, nunc aliam scribendi rationem, vt ad Rotæ ordinem scriptum disponatur, proximum est attingam. Hunc scribendi modum huius artis periti propterea quod ad Rotæ dispositionem componatur, circularem nominant, siquidem dispositis ad Rotam characteribus circularis charta ad literarũ indicium rotatur. Primum igitur antequã huius instrumenti prosequamur officium, quæ ad eius constructionem pertinent, pręscribere opereprecium videtur. Diligens itaq; artifex eiusmodi Rotam constructurus, tabulas quęrat cupreas vel aurichalceas, vtraq; enim materia facile ductilis fit, & alia quauis magis idonea, nam si ex ferro confectæ sint, ob suam duriciem aduersus malleum contumaces minime pertractari poterunt, si ex plumbo vel stanno cõtactu manus defædabunt, diuturnitatem præterea non habebunt, & facile atteruntur, si ex papyro leuissimę cuiq; iniuriæ maxime erunt obnoxiæ, quauis præterea aeris permutatione facile exacta forma cõmutabitur, quæ illis in primis est necessaria. Hæc de instrumenti materia satis: nunc qualis forma esse debeat, superest indicamus. Ex hac igitur materia duæ laminæ diligẽter cõplanatæ & exequatæ cõparẽtur, in cuius medio circini pes infigatur, vagusq; alter circumagẽdo rotundam lineam quæsita futuri instrumẽti amplitudine describat, mox circino cõtracto, adhęrente eidem puncto pede alius circulus describatur, qui tantũ à primo distet, quantũ satis fore in scribẽdis numerorũ characteribus videbitur. Rursus contracto circino ex eodem cẽtro alia circumagatur linea, tanto interuallo à superiori distans, quãtum capiendis nostrorũ elementorũ characteribus satis esse cẽsebitur: mox eodem circini hiatu, mediæ alterius laminæ puncto, altero

circini pede infixo eiusdem quantitatis circulus deſcribatur, ſub hoc deinde alter, aſtricto circino aliquanto, minor delineetur, vt in circulari ſpacio, quod intra lineam eſt, characteres aptè accõmodentur. Hoc facto laminæ partes, quę circularẽ lineam excedunt, vndiq; exactiſſime in orbicularem formã recidantur, exigua parte relicta, quæ denti indici aſſimiletur. In hanc formã minori parata lamina, intra primam contacto vtriusq; puncto includatur, tenuiſſimo deinde terebello earum puncta perforentur, tum axis eiusdem materię per trãſeat, quo minor lamina ad maioris circularẽ lineam ęquali vndiq; ſpacio coarctetur, vt parua rota verſatilis huc illuc circumagatur, & alueo maioris laminæ firmiter inhæreat, ne facile egrediatur, vt ſi circumuolueris, anguſtè potius, quàm largo hiatu ſpõte moueatur. Hoc facto vniuersũ vtriusq; circuli ambitũ in quatuor æquas partes partiemur, & applicata bis ibi regula rectas lineas ad diametrũ, quæ omnes circulos pertrãſeãt, protrahemus. Verùm vt experiamur an circuli recta facta ſit partitio, lineę ſi ſe in pũcto laminę interſecabunt, minime erratum fuiſſe admonebunt, ſingulæ deinde quartæ quinas in partes ęquales diſſecẽtur, & puncto applicata regula per omnes circulationes ducantur lineæ, ita vt vniuerſus Rotæ vtriusque ambitus in viginti partes exactiſſimè diſſecetur, & circumuoluta inferior rota, per omnes lineas adamuſſim priori reſpondeat, vt nihil eius lineæ à ſuperioribus diſtent: alioquin opera fruſtrabitur. Hoc peracto ſingulis primæ intercapedinis areis ſingulas numerorũ notas ab vno ad viginti progrediendo, & vndelibet inchoãdo collocabimus, poſtmodum inferiori circulo, qui primis areis eſt proximus, noſtræ ſic ſupponantur literæ ſeruato ordine, vt ſua cuiq; numero reddatur litera, in eum modũ vt A ſingularitatis notæ ſubijciatur, B duplicitatis, & huiuſmodi reliquæ, exempta X litera, tum quia raro nobis eſt vſui, tum etiam quia (vt Quintilianus ait) ea carere potuimus, ſi non quæſiuiſſemus,

nam si eius vsus interdum acciderit, pro ea C & S vti poterimus, in quarum locum autore Augusto eius vsus successit: Antiquitus enim pro ALEXANDER, ALECSANDER scribebatur, nos autem id postea fecimus, vt facilius ambitum partiremur, parum autem vel nihil refert, viginti ne, an vna, vel duæ & viginti sint. Mox per inferiorem rotam ignoti characteres assignatis areis, vt libuerit distribuentur, siquidem propter rotæ volubilitatem nihil interest characterem hunc ignotũ huic literæ potius, quàm illi supponamus. Hoc tamen animaduersione dignum est, vt tales notæ nusquam omnino diuersam figuram, sed ferè eandem vbiq; præseferant: huiusmodi erit, si characteres habentes hiatum ex vna parte rotæ non apponantur, hiatus enim, qui modo sursum ascendit, mox deuoluta rota, vel deorsum vel ad latus inclinabitur. Postremo vbilibet in interiori rota surrectus denticulus, vti monuimus aptabitur, vel incisio, vel tenuis punctus, vel index quoquomodo aliter designabitur, qui initium demonstret, & rectæ vel falsæ scripturæ index futurus sit. Poteris etiam, si mauis, ex aduerso ignotos characteres in immobili rota, nostras verò literas in mobili collocare, quãuis res, quemadmodum fecimus, præstare videatur: firmata enim nostrarum literarum rota, vbi quæq; litera sit, facilius notarius intelliget, & scriptum citius absoluet, alioquin oculos circumducendo magis in quærendis elemẽtis elaborabit, tametsi id etiam minimum interesse videatur. Huic deinde instrumento vbilibet manubrium supponetur, quo manibus illud aptè capi, tenerique possit, & absolutum erit instrumentũ. Id tamẽ meminisse debes, quòd duo instrumẽta eodẽ modo cõposita, & fabrefacta esse oportet, alterũ enim rei cõscio, & peregre eunti relinquetur, alterũ domi continebitur. Hactenus de instrumenti constructione, nunc vt res melius cognoscatur, & operis facilior in ære, vel ferro fiat imitatio, in pictura rem commodè exprimemus.

A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V Z

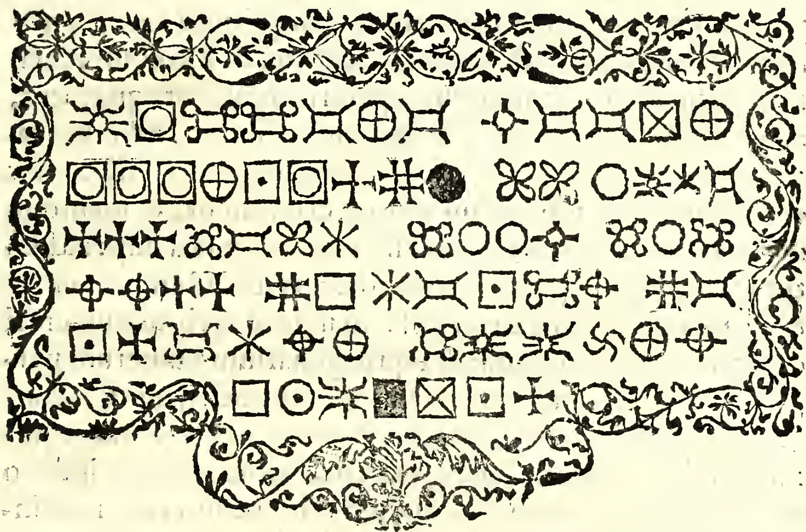
Qua ratione ad ſcribendum inſtrumento vti poſſimus.

CAPVT. VIII.

ARTIFICEM ſuperius Rotæ compoſitionem admonuimus, ſequitur nunc, vt quo modo vti conueniat, aptè indicemus. In primis itaq; ſcriptum, breuiter quod ſententiam contineat ob oculos ponatur, mox Rotæ denticulus ſub A litera, vel qualibet conſtituatur, modo id abſenti innoteſcat, litera inde neceſſaria per Rotæ ambitum requiratur, ea inuẽta charactere, quo vti deceat, ſuppoſitum indicabit, tum illum ſcriptor in tabellam ſuam referat. Aliam deinde literarum quæſiturus, Rotam à loco amoueat, vt ſpacium tantum vnum pertranſeat, & pari ratione ſuppoſitum characterem in eius locum accipiat, eumque in charta reponat, ſic & pro tertia litera tertio Rotam à loco in proximam aream conuertat, hic ſemper ordo ſeruetur, donec totum ſcriptum abſoluatur. Verùm animaduertendum eſt, ne in Rotæ reuolutione ſpacium aliquod prætereatur, vt à primo ad tertium, vel mox ad quintum veniatur, ſic enim & qui ſcribit, & qui nuncium accepturus eſt, facile decipietur. Vt verò abſens ſcriptum poſſit interpretari, indice Rotæ A ſuppoſito, vel alteri literæ, vnde notarius nuncium ſumpſerit, & debitis inde tranſitis ſpacijs, pro qualibet litera è characteris inuenti regione epiſtolam aucupabitur. Nec prætereundum eſt in læuum non minus, quàm in dextrum Rotam poſſe circumferri, modo de ordine abſens certior factus ſit: Sed ſi noſtræ elementorum figuræ in mobili Rota diſpoſitæ ſint, & ea in dextrum moueatur, idem erit ac ſi immobili eſſent, & illa retrograderetur. Sciendum tamen eſt, qui tali inſtrumento uſurus ſit, eum poſſe more ſuo bina pertranſire ſpacia, terna etiam ſi libuerit, nunc ante, nunc retro circum

ferendo Rotam, modo idem semper ordo seruetur, vt trepidationis motum octauæ sphæræ imitari videatur. Isthæc, & si videntur minimi, vt pote nullius esse momenti, tamen quia possunt discentis animum ambiguitate remorari, placuit exemplum tradere.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

An liceat experiri vtrum scribendo a Rotam peccatum sit.

CAPVT. IX.

CAETERVM non parui momenti esse existimo, nec cognitu indignum, rationẽ tradere, qua cognosci possit, an in scribendo erratũ sit, posset enim euenire, vt Rotę

circulatione, vel ſpacium aliquod prætereatur, vel repetatur, vnde in errorem deueniri neceſſe eſt, vt non modo is, qui nuncium excipiat, ſed etiam, qui ſcripſit, quid ſibi ſcriptum velit, non ſatis intelligat, quare vt ei rei obuietur, oportunum erit ſcire, quo pacto recte ſcripturo conſulendum ſit, dum in ambiguo eſt, recte ne, an perperàm ſcriptum fuerit exaratum. Res eadem apud Arithmeticos nouenario & ſeptenario numero in multiplicando, & partiendo experitur, vt ſi error cōmiſſus ſit, eo modo palàm fiat. Ratio talis erit: Characteres omnes, qui vniuerſo in ſcripto erunt poſiti, computabuntur, tum à toto numero (ſi Rota viginti areas contineat) vicena toties ſubtrahentur, quoties in illo comprehenſa ſint, tum ſi minor numerus ſupererit, is in Rota quæratur, ad quem ſi index minoris Rotæ conuerſus ſit, nihil peccatum eſſe admonebimur: alioquin eius indicio facilè lapſus deprehendetur, niſi bis aut pluries erratum ſit, & quantum de numero prius ſubtractum eſt, tantum poſtea ſuperaddatur, vt vnius numeri defectus, alterius ſuperfluitate penſetur. Res exemplo clarior fiet: Si in toto ſcripto numerati characteres ad ternarium & ſeptuagenarium numerum perueniunt, ex hoc numero vicenis ter ſubtractis, quoties continentur, tresdecim ſuperſunt, hic numerus in Rota requiratur ſi ibi conſtiterit index, nihil peccatum eſſe eius indicio demonſtrabitur, quare videndum erit, ne interior rota inde moueatur, vbi cum ſcriptum abſolueretur conſtiterat.

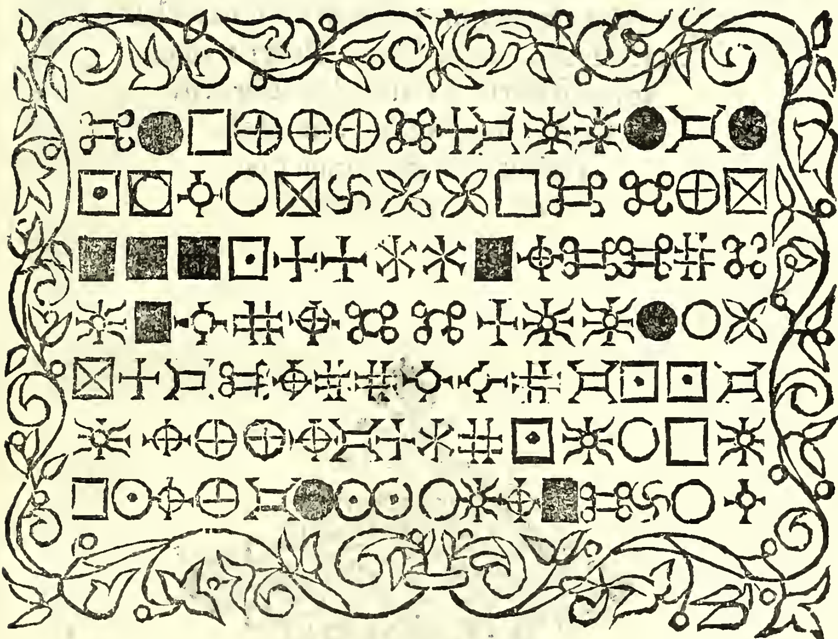
De dolis & fallacijs, quibus huiuſmodi ſcriptum Rotæ indicio indiſſolubile fieri poſſit.

CAPVT. VIII.

SED videamus nunc ecquid ſcriptum inuolucris, quemadmodum ſuperius de alio ſimplici occultè ſcribendi modo dictum eſt, occultari inuoluique poſſit, & hoc primo

in continuato ſcripto requiratur, nam ſi (quemadmodum in ſimplici ſcribendi modo dictum eſt) verborum nexus continuetur, ſenſus interpretem circa verborum fines, & initia remorabitur. Exemplum erit huiuſmodi.

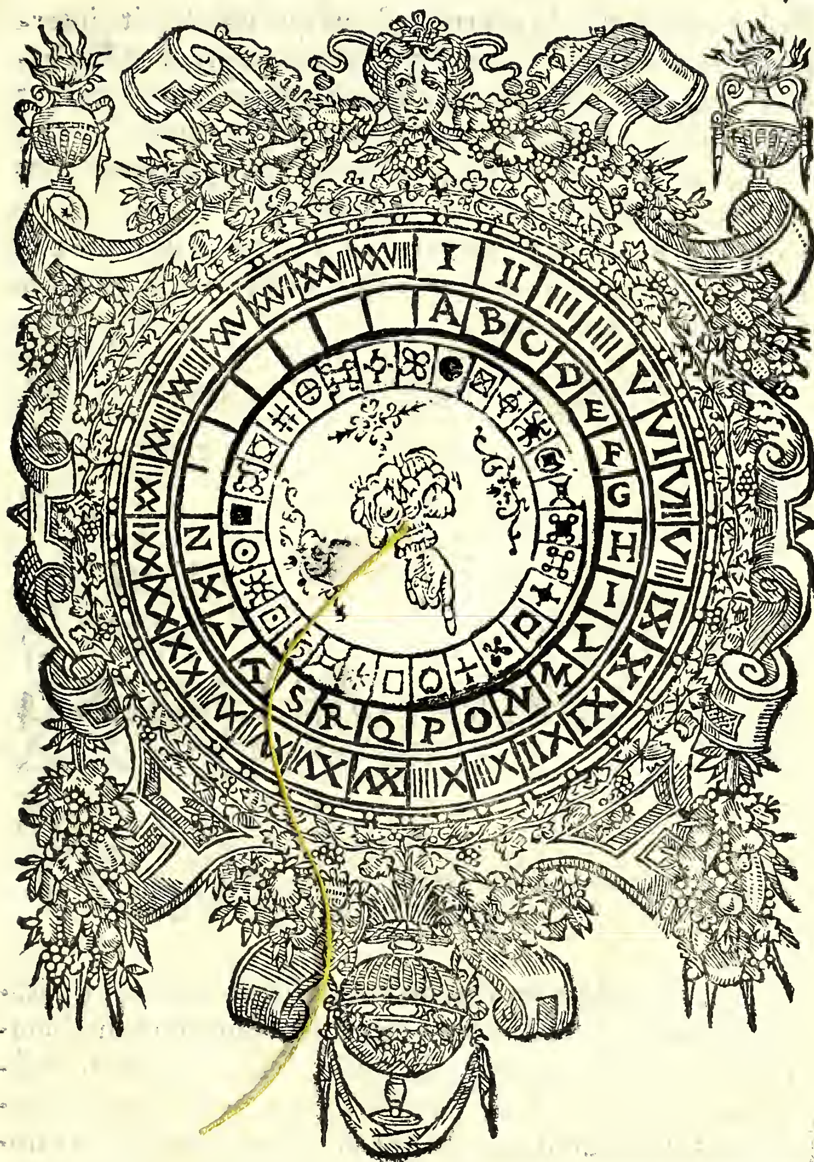
QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, ISTI PLORANT, NOSTRI NON RIDENT, QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

Secundo in vacuis, adiectitijs, & ocioſis literis quæramus. Duplici ergo ratione hoc ſcribendi modo vti poſſumus. Poſſunt enim adiectitij & ocioſi characteres vel Rotæ limbo præter neceſſarium numerum noſtrarum literarum accommodari, vt ea reuoluta illi pro vtilibus admittantur, vel aliter extra Rotam annotari, vtriusq; vſus ratio ad ſcribendum

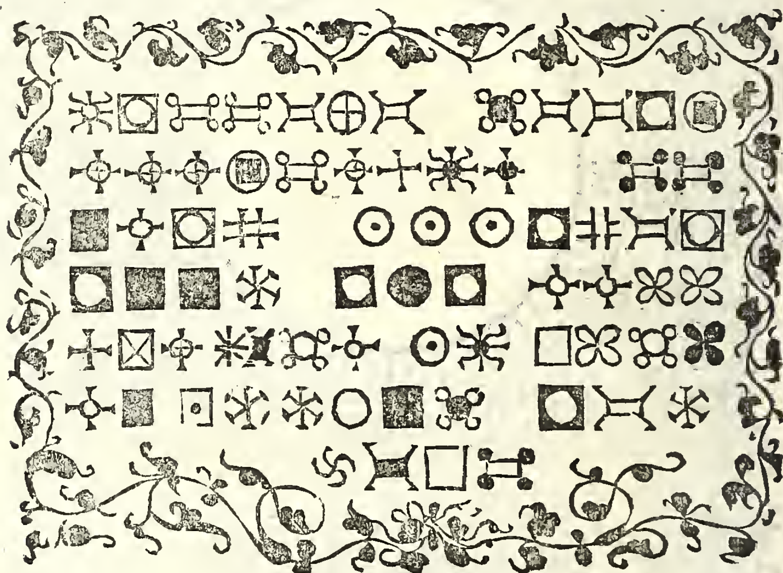
diuerſa eſt, quare primum poſt huius inſtrumenti diſcrimen, quomodo ijs in Rota diſpoſitis, poſtmodum qua ratione ali ter vti conueniat, docebimus. Compoſita itaq; inſtrumenti forma, qualē ſupra fore deſcripſimus, tot ſuperfluas in inferiori Rota ſtatuemus areas, quot præter neceſſarias ſcripto notas adijcere velimus, vt ſi octo futuræ ſint, cum noſtrarum literarum bis decem characteribus ſpacia ſint, erunt octo & viginti, tanto in ſuperiori rota relicto interuallo, in quo nihil ſit, quantum inutilibus notarum ſpacijs inferioris reſpondeat, in ea tum totidem deſignati characteres ſpacia implebunt. Poterit id ex aduerſo fieri, vt latini characteres inferius, & ignoti ſuperius deſignētur, ſeruato tamen ordine, qui dictus eſt.

A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X Z

Huius artificij tabula expressa est, ea qui vsus fuerit, interpretem rei minime conscium præter characterum obscuritatem, superfluis notarum figuris ambiguum remorabitur, vt facilius sit credere, nullo pacto, quod scriptum sit intellecturum, quàm aliqua ratione id ipsum posse percipere, eius rei formam exemplo clarius indicabimus.

HOSTIVM COPIE DEFICIVNT, TV ENIM HILARIS ESTO, IAM ABDE TIMOREM, ET ARMATO MILITE IRRVITO.

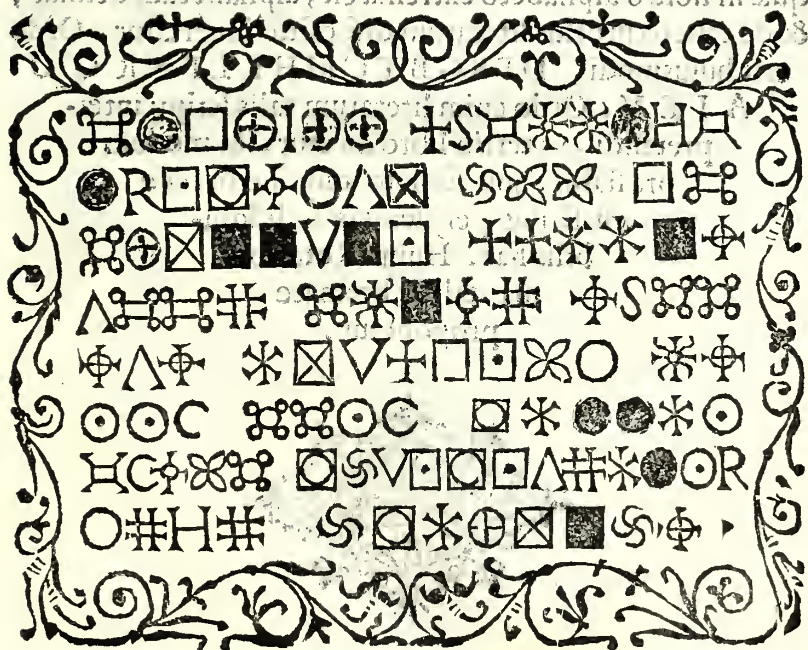
Quemadmodum vno modo hac ratione vti deceat indicauimus, altera eius vsus ratio est, vt superflui eiusdem characteres non aliter in scripto literis & syllabis passim interserantur, quàm in simplicissimo scribendi modo superius monuimus. Sciendum itaq; est obscuritatem augeri, si tales notę ijsdem figuris, quæ aliter cohærere debuerant inserantur, ex earum enim cohærentia scripti interpretationem facilius

nanci-

nanciſcimur, prætereà ſi alibi diſponantur, Rotæ reuolutione inhibebitur, quò minus, quod ſcriptum ſit intelligatur, dum interpres ocioſæ literæ poteſtatem fruſtra conatur aptare. Hûc accedit, quod in eadem characteris figura permutata poteſtate, & è conuerſo neq; conſonantium, neq; vocalium certa cognitio poteſt obſeruari, ita vt ſi idem verbum repetendum ſit, diuerſis characteribus exprimatur, eaque ratione multo laborioſius, quàm in ſimplici ſcribendi modo fiebat, ocioſorum characterum cognitionem quisq; aucupetur. His de cauſis difficilius in hac ocioſorũ characterũ poſitione interpreti ſcriptũ efficietur. Ocioſæ literæ tales erunt.

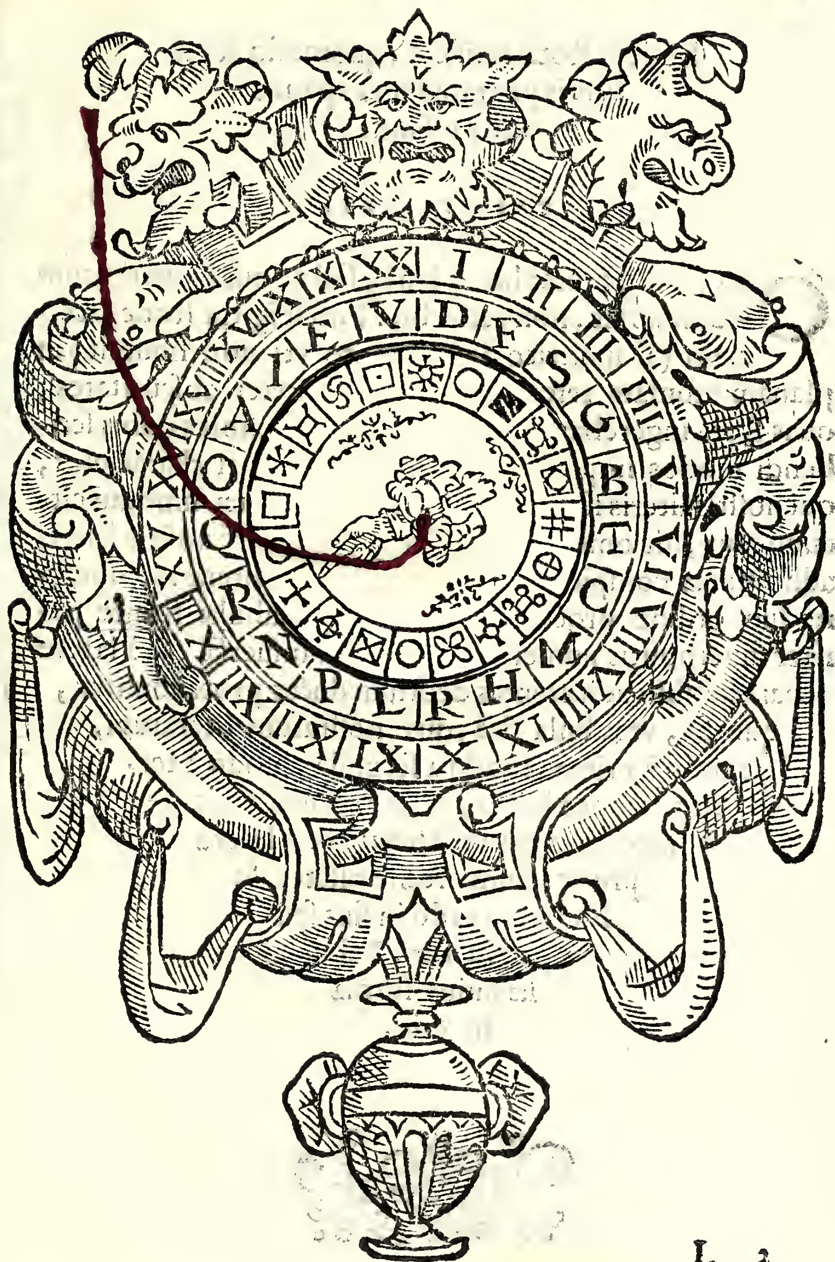
I S H R Λ V C

QVESTVS HOSTIS MAGNVS EST, ET QVESTVS NOSTER NON MINVS EST, HI PLORANT, ET HI NON RIDENT: QVID FACIENDVM EST NVNCIATO.

Nec ab re erit in Rotæ reuolutione ſpacia inæqualia pertranſire, vt ſi modo in vno charactere ad ſecundum tranſitum ſit, in alio mox ad tertium, vel quartum, inde ex arbitrio tranſeatur, poterit etiam ſi libuerit, modo à ſiniſtro latere in dextrum, modo à dextro in ſiniſtrum tranſitus variari, eadem ratione in omnibus characteribus in Rota quærēdis eſſe poterit, modo artificium abſenti amico palam fiat. Hæc vt ſuo loco videbimus ſolerti interpretum cura facile inueſtigabuntur. Sed huiuſmodi ſcripti alia ratio, quæ Oedipo, vel Apolline potius, quàm homine interprete indigebit, nec indecorum erit tam ingenioſum inuentum obſcuriori velamento obducere. Artificium tale erit: Noſtrum alphabetum in Rota diſponatur alio tamen, vt libuerit ordine, quàm vt communis vſus induxit, vt ab alia quauis litera pro prima ordinis initium ſumatur, & in aliam, quàm quæ in noſtro alphabeto extrema eſt, alphabetum deſinat, & de cætero prorſus literarum diſpoſitio inuertatur. Ordo erit huiusmodi, D F S G B T C M H R L P N R Q O A I E V. Ordo enim literarum talis ſcripti interpretandi, vt tertio libro dicetur, ibi modum præſtabit, quo ſublato omnino neceſſe eſt ſenſus perplexitas indiſſolubilis fiat. Huius Rotæ forma tali ſchœmate proponetur.

Eodem Rotæ artificio, quomodo aliter literis per tabulam expanſis vti poſſimus,

CAPVT. XI.

Omitti poterat hoc planè, ſed ne quid præteritum videri poſſit, non reticebo. Poteſt igitur Rotæ artificium (ſi ſphærico inſtrumento vti non libuerit) in planam tabulam referri, quæ tabula præter obſcuritates, quas Rota ingerebat, multiplices & perplexiores nobis ſcribendi modos importabit: Siquidem viginti characteres, qui noſtris literis ſuppoſiti, volubilis ibi Rotæ limbum circumibant, hic omnes deorſum ducti à latere noſtris literis adhærentes conſpicientur, quæ rurſus ibi literæ ſub numeris ſuo ordine procedebant, hic & in tabulæ fronte pariter ſuperpoſitis numeris in læuum tranſuerſæ, & à latere characteribus adhærentes deorſum ductæ protenduntur, quo fit, vt tabula fiat, quæ noſtrarum literarum, modo à prima, modo à ſecunda, modo à tertia ſumpto initio, & de reliquis eodem modo, numerum à fronte & à latere pro verſuum ordine oſtẽtet, & literarum ordo in ſuis ſpacijs ſeruetur. Tabulæ huius forma ſic erit.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z
	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a
	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b
	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c
	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d
	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e
	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f
	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g
	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h
	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i
	m	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l
	n	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	o	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n
	p	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o
	q	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p
	r	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q
	s	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r
	t	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s
	v	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t
	z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m	n	o	p	q	r	s	t	v

Huius ſchematis vſus taliserit: Initio prima litera ſcripti ſin gularitatis numero ſubiecta perquiretur, character deinde, qui illi è regione erit annotabitur, mox altera in ordine ſub duplicitatis numero coniuncta inquiretur, & pro ea pariter character è regione poſitus ſumetur, ſic & in tertia verborũ litera, & in reliquis fiet, quæſito charactere oppoſito in tabu-

la eiusdem ordinis,sic quartus pro quarta: donec pro vigesima litera scripti pariter ad vigesimum & nouissimum ordinem ventum sit,mox ad eundem ordinem numerorum redditus fiet,eoque modo animi sensa non aliter,quàm si Rotæ artificio scriptum sit, reponentur: tum amicus interpres eundem ordinem, quem diximus, in scribendo seruabit.

Quomodo quinq;,quatuorùe, vel tribus tantum notis quodlibet scribi possit.

CAPVT. XII.

IAM vt ad reliqua transeamus, ea nunc scribendi ratio se offert,qua solis quinq;, quatuorùe, vel tribus tantum literis quodcunq; scribi possit, quæ sua obscuritate non carebit,vt interpres vniuerso in scripto non nisi tres inspiciendo characteres omnem inuestigandi spem irritam faciat. Duplici itaq; hæc scribendi ratio fraude tegitur,notarum enim numerus & in scribendo duplicatur, & soli ijdem semper characteres cernentur. Sed quoniam locus hic subiectam tabellam videtur postulare, ideo primo illam concinnabimus. Quatuor itaq; lineis, quæ suis finibus occurrant angulis rectis quadrangula exprimatur forma, quæ in latitudinem longius ducta quinq;, in longitudinẽ breuius quatuor lineis intersecetur,vt intra tabellam viginti areæ continendis literarum notis aptè comprehendantur,vt sua vnicuiq; literę area reddatur,foris verò è regione quinq; literæ communes, seu mauis alij characteres superponantur, à latere verò quatuor, & parata erit tabella: vt inferius indicabit exemplar.

A	B	C	D	E	
a	e	i	o	s	A
b	f	l	p	t	B
c	g	m	q	v	C
d	h	n	r	x	D

Eius vſus talis erit ſcribere volenti. Scriptum ob oculos ponatur, litera deinde prima in area tabulæ vbicunq; ſit quæratur, mox è regione illius notæ ſupra, & è latere poſitæ annotentur, eo tamen ordine, vt primum literæ, quæ ſuperius, poſtmodum quę à latere repertæ ſint reponãtur, aliter enim ſcriptum fruſtrabitur, vt nec qui ſcripſerit intelligat, id fiet donec omnes ſcripti literę fuerint cõſumptę, nec inutile erit, vt ſi ſcripto dictiones nimis longæ euenient, ex arbitrio eius partes ſeiungantur. Angulares verò quatuor literę ſi vno charactere ſiue à fronte, ſiue à latere poſito diſcrimine ſignabuntur, occultius ſcriptum erit, vt interceptor rei nouitate magis ambiguus teneatur. Hoc igitur ſtatuemus exemplum.

PATRIA HOSTILI OBSIDIONE LABORAT, NEC PRIVS CIVES ARMA CAPERE VOLVNT, QVAM EXPVGNABITVR.

Dbaae bddeaa abddaeaebcacb cadaabeacaadcadac dbacba aabdad daaeb, cdb aacdbddcaecea acca ecbaeaaa ddccaa acaadbba ddbaecdacb eccdebdc ecaaccba eddbecbccd aaabcaebecdd.

Huiuſmodi itaq; ſcriptum ſi quis velit interpretari, duabus literis vna de longitudine, alterá de latitudine tabulę acceptis, in communi angulo quæſita litera vera demonſtrabitur, pari deinde modo ad cæterarum literarum inueſtigationem procedatur. Vt verò quatuor characteribus ſcribi poſſit, in tabulæ longitudine, vbi E fuerit duplex DD accommodabitur, vt ſcriptum obſcurius fiat. At ſi tribus tantum characteribus ſcribendum ſit, quadrangulus efficiatur, qui pro re ſeptena in latitudine, breuique in longitudine terna contineat ſpacia, ſupra mox ſic duplicatæ literæ diſponãtur AA, BB, CC, AB, AC, BC, CB, à latere verò ſingulares A, B, C, vel aliter vt placuerit. Sic characterum numerus

in ſcribẽdo augebitur. Huiuſmodi ſcripti perplexitate inuo lutũ Ariſtotelis de Magicis opuſculum interpretati ſumus; quod qui latine reddidit, ex induſtria hac ratione contexit, ne intelligeretur. Poteris etiam ſi mauis & aliter ijsdem tribus notis quicquid volueris ſcribere, ſed huius inſtrumenti primum exẽplum, deinde vſum explicemus. Bractea plumbea, vel aurichalcea, vel papyracea capiatur, in ea quadrangulus pariter deſignetur, per cuius longitudinem ſeptenæ lineæ pertranſeant, vt octona à fronte includantur ſpacia, quæ ſingula vnam literam capiant, latitudo verò terna contineat, duabus lineis pari magnitudine interſecata, In hunc modum paratis areis A B C à dextri lateris fronte diſponentur; hæc bractea ſupra A literam faſtigium habeat, quod vnius elementi capax ſit, tum ſingula ſpacia ſingulæ literæ complebunt, quæ vna & viginti erunt: hoc tamen ordine, vt quæ vſitatior fuerit, ad primas literas à latere poſitas propius accedat, in hunc modum i e o a u s t r l c m n f d g p h b q x z. Sic parata erit bractea.

·							
A	i	a	t	c	f	p	q
B	e	v	r	m	d	h	x
C	o	s	l	n	g	b	z

Ea ſic vti poterimus. Primo punctus in charta præponatur, vnde ſcribendi initium ſumendum ſit, is deinde bracteæ faſtigio ſupponatur, mox ſuprema chartæ linea ad ſummam tabulæ oram adæquata, quæſita litera in tabulæ arca reperietur, in cuius locum vna ex tribus notis, quæ illi è regione poſita ſit, ſubſtituatur, eaq; ſuper ſpacium imminens illi ordini, in quo litera primum fuerat annotabitur, Idque firmata tabella, ne huc, illuc feratur (hoc. n. maxi mirefert) feliciter ſuccedet, tum vno notato charactere tabula anteducta rurſus

areola

areola prominens illum occupabit, vt denuò alius pari ratione character in quæsitæ literæ eodem modo locum succedat, donec totum id quod voluerimus, chartæ commissum sit, ne verò dolus deprehendatur, characterum intercapedines oportunum erit ociosis characteribus impleri. Vt verò schædulam amicus intelligat, idem modus seruabitur. Id etiam aliter sic absq; tabella effici poterit. Circino tantum spacij tribus literis A B C assignabitur, quantum earum vnaquæque vt maximum septenas literas certas assignandas suo quoque ordine contineat, vt omnes vna & viginti sint, & quoties aliqua litera significanda sit, ea loco vni ex tribus illis literis assignato, denotabitur. Res quia minus obscura est, exemplo illam non putamus indigere.

Scribendi ratio, qua infinitis propemodum characteribus scriptum euariabitur.

CAPVT. XIII.

CONTRARIAE autem dispositionis prædicto præsens se habet scribendi modus, si ibi enim characterum numerus duplicabatur, hîc ex aduerso dimidiatus euenit: rursus ibi tres, vel quatuor characteres vniuerso in scripto conspiciebantur, hic quadringenti, quot in tabula sunt diuersi, numerari possunt, raroq́ue accidit, vt bis character vnus in scripto repetatur, dum binæ literæ singulis characteribus exprimuntur, quare admodum arduum & difficile puto, vt epistola absq́ue exemplari, quo scripta sit, aliquo pacto interpretari possit: ratio verò cum facilis erit scribenti, tum facilior interpretanti videbitur. Sed antequam scribendi modum tradamus, tabellam primò, qua scripturi sumus constituemus. Quadratum itaque tali latitudine disponatur, vt vtriusq; latera in uicenas partes possint dissecari, vnde mutuò ex aduersis partibus in se transuersæ lineæ ducantur, vt quadringenta spacia comprehendat, quibus sin-

gulis, singuli characteres includantur, inde in fronte tabulæ nostrum vnum alphabetum, alterũ verò à latere descẽdens disponatur, & parata erit tabula, cuius forma est hæc.

Tabulæ cum omnibus characteribus plena descriptio.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	V	Z	
																				A
																				B
																				C
																				D
																				E
																				F
																				G
																				H
																				I
																				L
																				M
																				N
																				O
																				P
																				Q
																				R
																				S
																				T
																				V
																				Z

Ea ſic deſignata,pro binis epiſtolę literis character in arca ta bulæ poſitus,qui priori literæ ſubijcitur,& alteri è latere occurrit accipiatur : vel ſi ita libuerit è conuerſo, vt alius character ſit,re tamen amico explorata, idq́; fiet donec tota ſen tentia perſcripta ſit. Vbi charta ſic fuerit exarata, tam erit ſcripti affectata obſcuritas,vt Delio inſigni natatore opus ſit,ne interpres in ſcripto,tanquam in mari mergatur & ſuffocetur. Sed exemplo res clarior fiet.

MVLTIS CLADIBVS VLTRO CITROQVE DATIS ET ACCEPTIS, VNIVERSA PENE CIVITAS OCCVPATA EST, RELIQVA NON SCRIBAM, SED IN CONGRESSVM NOSTRVM RESERVABO.

Amicus interpres,quemadmodum & vbiq; alias dictum eſt, eandem rationem ſeruabit, quam in ſcribendo debere eſſe pręcepimus. Sed vt id facilius eueniat,gnomonis angulus in uento characteri,cuius crura oportunas literas hinc inde ſpe ctent applicetur. Vt verò characteres,cum opus fuerit, facilius inueniantur, & moleſtæ inquiſitionis labor abſit, nos omnes,quę ſimiles ſunt ferè,eodem ordine appoſuimus:qua re eò interpres ſe conferat,quò notarum ſimilitudo traxerit,

neq; verò tam ſimiles notas effecimus, quin aliqua parte inter ſe diſſimiles clariſſimè videantur, vt nō niſi cæcus diſcrimen eſſe non videat: quare admoto per totum ordinem indice, interpres facillimè characterem inueniet. Hinc paruo cum labore ingenioſis patere poteſt ecquid tota epiſtola, quamuis bene longa, vnico charactere comprehendi poſſit, quod fiet ſi numerus toties dimidio diminutus fuerit, quoties opus ſit, vt fit in pariter pari, & in tabulam toties characteres reducantur: Quod equidem perfeciſſem, ni in immēſum opus creuiſſet, & faſtidium, in re pręſertim minus ſuperſtitioſa legentibus fuiſſem allaturus: poterit tamen eas quisque, cum libuerit componere. Huic ſimilis fit tabula gradibus formata, vt à primo gradu vbi A, vsq; ad vigeſimum, vbi Z ſit, indifferenter aſcendatur & deſcendatur, vt pariter omnis literarum combinatio poſſit euenire. Cuius rei figurā, vt minus neceſſariam prętermittendam duximus.

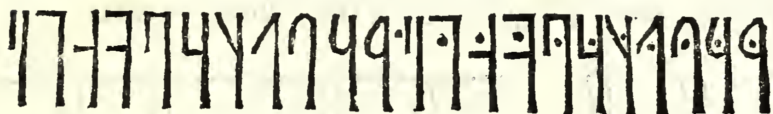
Varij ſcribēdi modi, quibus omnes ferè vulgo vti ſolent, tum alij ad idem exemplum à nobis excogitati.

CAPVT. XIIII.

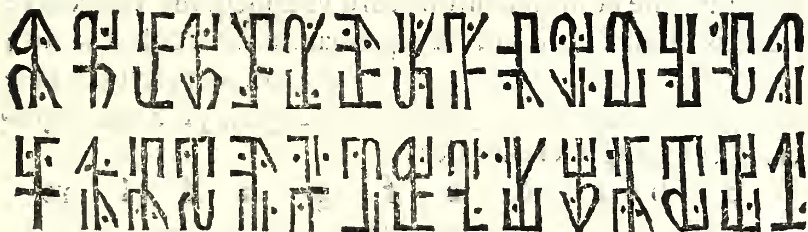
ATTENTIOREM, quæ hactenus ſcripſimus curam deſiderant, nunc quæ minori cum labore in vſum recipi poſſint, vt etiam vulgo pręter vſitatos modos aliorum demonſtratione conſulatur, ſuggeremus, ad quorum vſum quoties opus ſit, negotio moram non patiente, celeritatis, & facilitatis cauſa quilibet confugeret. Sed primùm quibus modis vulgo vti ſolet, deinde quos ad id nos induximus, referemus. In Agrippæ igitur occultæ philoſophiæ libris traditur hic breuiter numerandi modus, quem cum ad occultanda animi noſtri ſenſa oportunū exiſtimarem, hîc annectere non piguit. Character vnus multarum poterit literarum fungi poteſtate, & alter diuerſus sēper ab altero ſpectabitur, quòd

niſi quis doli fuerit conſcius, non parum in interpretando elaborabit. Scribendi modus talis erit: Characteres viginti vel plures reperiantur, qui ſi ſummo & imo, dextris & ſiniſtris erectæ virgulæ adhęreant, eandem ſemper & figuram & poteſtatem retineant, & primum in capite virgulæ depingemus, qui ſiniſtram noſtri corporis partem ſpectet, ſecundum dextram, tertium in calce virgulæ etiam ad ſiniſtrum, ſed quartum ad dextram. Nos nunc quatuor perſcribere contenti erimus, & ſubiecto exemplo rem clarius declaramus. Hi ſunt characteres.

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u x y z

Scriptũ iam ſuperiori exemplo literarũ numerũ, in quartam partẽ deducemus hoc modo: erunt ergo triginta characteres.

Alius etiam tritus eſt ſcribendi modus, quo ruſtici, mulierculæ, & pueri etiam vtuntur. Duæ per chartæ longitudinem rectæ lineæ deſignantur, mox totidem per latitudinem ad angulos rectos tranſuerſæ, & iuſtis ſpatijs diſiunctę, vt diuerſarum figurarum nouem areas conſtituat, per has omnes alphabeti noſtri literæ diſtribuantur, vt in aliquibus ternæ, in aliquibus verò binæ collocentur, & omnes vna & viginti

ſint, vel ex arbitrio, quorum ordo vel ſucceſſiuus, vel interſitus ſit, nos verò intermixtum diſpoſuimus. Figura erit huiuſmodi.

a l v	b m x	c n z
d o	e p	f q
g r	h s	i t

Tali propoſito ſchœmate, eius areæ ſingulæ iuxta faciem, quam gerent depingentur, vt exemplum indicabit.

Sed quia earum ſingulæ ternas, vel binas literas pro earum diſtributione complectuntur, earũ vnaqueq; ſuo charactere punctis diſtincta pro ordine, quemadmodum collocata ſit, deſignabitur, vt ſi in charactere prima collocetur, vnico tantum puncto diſcernatur, ſi ſecunda duplici, ſi tertia triplici. Res exemplo clarior fiet.

a b c d e f g h i l m

n o p q r s t v x z

Hunc ſcribẽdi modum chabaliſtæ, & ſacrarum literarũ ſcriptores induxerunt, & nunc in omnibus ferè rebus vulgares homines vtuntur, vt per tabernas paſſim circumferatur, ne dum inter prophana locum habeat: Eius vſus ab illis cõtra-

ctior magis obſcuratur, vt vni nomini vnicus character, ſed implicatus reſpõdere videatur, ꝙ quia ad noſtrã traditionẽ minime videtur pertinere prætermittimus. Verùm ne quid prætereã, pueris peculiarior & magis proprius ſcribendi modus talis eſt, vt obſcuritas ſolùm in vocalibus non expreſſis, ſed in p litera, tot lineis interſecta, quot occultę vocalis ordinẽ demonſtrent deſignatis: vt ſi A ſignificãda ſit, quę prima vocalis eſt, p litera vnica linea in pede interſecta huiuſmodi p deſignetur: Si E, quę ſecunda, eadem litera cõſonans duabus lineis pari modo interſecetur. Aliter verò paſſim vulgus hoc ſcriptionis exemplo vtitur, dum præpoſtero alphabeti ordine literę exprimũtur, vt quę vltima ſit, primæ poteſtatẽ habeat, & quæ illam proxime pręcedit, ſecundæ, & quæ tertia ab illa eſt, tertię, vt pro A, Z, pro B, X, pro C, V, & pro O, P reponatur. His vulgus paſſim modis vtitur, nos alios in eundem modũ adijcimus, quorũ vſum ſi amãtes, vel alij alijs in rebus in epiſtolis admittant, tutius ſibi cõſulant, vt illæ etiam interceptę, parẽtibus vel alijs potius vanæ exiſtimẽtur, quàm animi cõſilium detegãt. Tres itaq;, quatuor, vel plures, ex noſtris literis, quibus in ſcribẽdo rarius vtimur (cuiuſmodi ſunt H K Q X Y Z) inter ſyllabarum, & literarum coagmenta, & dictionum intercapedines inſerantur, vt nulla prorſus dictio vel ſyllaba ſit, quæ ocioſis literis vacet, ſic enim dictionum, verborumque ſenſus maxime perturbabitur: vt non ita facile, qui rei conſcius non ſit intelligat. Huius rei erit exemplum.

VRVNTVR MISERO PRAECORDIA, ET NISI SVBVENTVM SIT, COGOR EMORI.

huxryquntkurh mhykiſxeqzrzo phxræxkcozrhdiax hext nhixzſi kshubuzqenthxzum ſxizt cxhogzohr exmzorhix.

Huic affinis alius tutior modus eſt, vt aliquando ſcripti perplexitas ab amico ſine exẽplo ſolui poſſit, ꝙ nõ inutile erit,

cum sepæ accidat, vt quę gestentur, vel alicubi seruentur decidant, & amittantur, idque non parum obesse possit, si quando literis, quæ ad eam formam scriptæ sunt intercipiantur. Tria igitur, vel quatuor, vel plura verba quærantur, quibus notandis omnes alphabeti literæ exigantur, quæ amicus absens meminerit, vt inde diuersam omnem obscurorum characterum potestatem prima literarum elementa possint elicere, ea deinde designato in epistola loco, siue in fronte, siue in calce constitutis notis scripta committantur, tum tota epistola ad eam characterum rationem concinnetur. Potest & hoc aliter perfici, vt totum alphabetum in epistola punctorum interpositione dissimulatis dictionibus reponatur: Hic scribendi astus inter cæteros nullo modo videtur contemnendus, vt interdum nouis scribendi modis, etiam amico de ijs non admonito vti possimus.

Quomodo aliter transposito literarum ordine scriptum indissolubile fiat.

CAPVT. XV.

IAM paulatim ad eos scribendi modos ventum est, in quibus credibilius erit interpretũ curam frustrari, quàm quicquam proficere, quod tertio loco facturos huius libri initio polliciti sumus. Primum itaq; se offert, vt hoc in literarum transpositione, quæ hic aliter fiet, quam proximis dictum est capitibus exigatur. Hæc scribendi ratio sic se habet. Posita primum thematis sentẽtia, duo, vel tria, vel quatuor ex arbitrio verba deligantur, quæ medijs interuersus scripti spacijs ita supponantur, vt horũ singulę literæ epistolæ singulis æquatis interuallis occurrant, quare oportebit versuum, & literarum spacia oportunè ad rei commoditatem distincta collocari, quod si earum dictionum notæ nostræ sententiæ literis numero non respondebunt, ea verba toties repetentur,

tentur, donec possint adæquari. Si aliter enim fiet, numerorum notæ pro singulis earum literis supponentur, quæ ordinem cuiusq; literæ earum iuxta alphabeti dispositionem innuat, charta deinde in qua scribendum sit, tot punctis iustis interuallis, & se recte intuentibus distincta designabitur, quot nostram sententiam literæ complebunt, mox prima thematis litera primæ verborum, quibus scriptum occultatur, accepto numero, quota in alphabeto fuerit, respondenti punctorum ordine reponatur, vt si nostræ sententiæ prima litera sit A, vel B, verborum verò, quæ extrinsecus sumuntur prima pariter sit C, vel D, quorum altera tertio, altera quarto loco in alphabeti ordine collocatur illud A, vel B tertio ad earum rationem, vel pari modo quarto puncti loco in charta disponatur, idque fiat donec totius epistolæ verba absoluantur. Aduertendum tamen est, vt rectus in scribendo ordo seruetur, vt vna litera, vel charactere posito postmodum in numerandis literarum ordinibus inde sumatur initium, vbi nouissimus character relictus est, donec ad postremum versus punctum peruentum sit, tum relictis initio spacijs, retro vt ordinum numerus compleatur, redeundum est, hoc tamen cauebitur, vt occupata punctorum interualla prætereantur, ne iterum sumerentur. Verùm totum hoc subiecto exemplo clarius indicabitur.

POST BELLO MAXIMO ACERRIMOQVE CONFLATO, ET MVLTIS INSVLIS MARIS CAPTIS VEXATISQVE, EXTERNAS ET NOSTRAS REGIONES SVBIGERE CEPERVNT.

Hæc verba, vt in hoc modo scripto occultentur, talis sententia pro claui statuetur. CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS, cui subiungatur ALGAZEL, vt barbarum nomen, vt non ita facilè menti occurrat.

POSTBELLOMAXIMOACERRIMOQVE
castumfoderatlucretiapectu
CONFLATO,ETMVLTISINSVLISMAR
salgazel,castumfoderatlucre
ISCAPTISVEXATISQVE,EXTERNAS
tiapectusalgazelca,stumfode
ETNOSTRASREGIONESSVBIGERECE
ratlucretiapectusalgazelcas
PERVNT.
tumfod.

Poſſunt & horum verborum cuiusq; literæ numeri in clauis locum (vt dictum eſt) facilitatis cauſa ſuccedere.

P O S T B E L L O M A X I M O A C E R R I
3 1 17 18 19 11 6 13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1
M O Q V E C O N F L A T O E T M V L T I
14 5 3 18 19 13 1 10 7 1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6
S I N S V L I S M A R I S C A P T I S V E X A
13 4 5 16 1 18 10 19 3 16 5 18 9 1 14 5 3 18 19 17 1 10 7
T I S Q V E E X T E R N A S E T N O
1 21 5 10 3 1 17 18 19 11 6 13 14 5 16 1 18 10
S T R A S R E G I O N E S S V B I G E
19 3 16 5 18 9 1 14 5 3. 18. 19 17 1 10 7 1 21 5
R E C E P E R V N T.
10 3 1 17 18 19 11 6 13 4.

Tum in hanc rationem centum & vndecim punctis conſtitutis, ſic ſcriptum concinnabitur.

iapox...fl........m.s..i.o..q.
...m..a..t...t.....u....oo.ab.et
.......e..c..lc....e......l...o.
eo.m....r....n...r

Punctorum omnium ſpacia non impleuimus, vt eorum pariter & literarum rationem exemplo commodius redderemus. Hactenus enim hæc tantum verba ſcripta ſunt.

POST BELLO MAXIMO, ACERRIMOQVE CONFLATO ET

Verùm ne, quod reliquum eſt prætermittam, thema inferius integrum reponam. Ratio interpretandi. Cognito clauis themate in eandem formam amico interpreti facillime liquebit. Sed quoniam dictum eſt hanc rationem ſcripti aliter, quàm ſuperiora ſe habere, diſcrimen tale aſſignabitur, qui ibi curioſe obſeruatus, literarum ordo facile deprehendi poterat: clauis cum quo ſcriptum claudebatur, ſimul cum ſcripto erat, hîc verò aliter interpretem propè diuinum eſſe neceſſe eſt, vt rationem, qua ſcripto occultatur intelligat, aperiendi ſenſus claue tantum apud amicum ſeruata, quæ ſcriptionis formula pro clauis commutatione, ſemper commutabitur.

I a p o x a e q f l p r r u e x s i m n s n e i i o a l q a l t o m a r a
e t s i s t t t i s e u n i e b o o t a b s e t c i r s c t n e e s e e i l c
c i s o e u m m u r a l s r n o e c o p m t x t u r e g s g n n s u r.

Quomodo aliter claui vtendum ſit, ſine qua ſcriptum non poſſit aperiri.

CAPVT. XVI.

PRAEDICTO affinis eſt hic alius ſcribendi modus, qui inter cæteros alienus circumfertur, quem (quia parem aſtum præſeferre videtur) hîc ex multis vnum duxi reponendum, eſt etiam adeo inuolutus, vt quàmuis etiam furtiui ſcripti ſpecies nõ lateat, nequaquam ſit, qui proprius eius cognoſcendi modus intelligatur, fietque potius, vt quò magis eius perplexitatem quis explicare conetur, eò magis

interpretando ambiguus feratur. Scribendi ratio talis est. Tabellam primo in hanc formam parabitur: Vndecim per chartæ latitudinem sectiones accommodentur, quarum omnes elementorum characteres in duas æquas partes diuisos contineat, quorum ordo ex arbitrio disponatur, modo nullum elementum præteritum sit: modus tamen seruabitur, vt inferiores superioribus mutuò respondeant, mox horũ ex latere per vndecim sectiones totius rursus alphabeti clauis disponatur, vt literæ duæ & viginti collocentur: poterunt tamen viginti esse modo numero pares sint, vt minus necessariæ eximantur, & quibus quoquomodo carere possimus careamus, vt quemadmodum superius factum est, & hîc fiat, quod si viginti erunt, tum sectiones decem fient, poterunt & sectiones septem fieri, & literæ vna & viginti sint, vt ternas singulæ recipiant, siue binæ, siue ternæ huius alphabeti literæ sint, vel simul in eadem linea, siue superiori, siue inferiori coniungẽtur, vel quoquomodo in vtraquæ linea disponentur.

LITERAE SCRIPTI

LITERAE CLAVIS

A B	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z
C D	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x	y
E F	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v	x
G H	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t	v
I L	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s	t
M N	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r	s
O P	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q	r
Q R	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p	q
S T	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o	p
V X	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n	o
Y Z	a	b	c	d	e	f	g	h	i	l	m
	o	p	q	r	s	t	v	x	y	z	n

In hanc formam parata tabella, quæ amico cognita sit, verba extrinsecus, quę scriptum aperiant, vt in superioribus factum est, vtrinq; nota capiantur, hæc quo magis ab hominum cognitione remota fuerint, tutiorem scripto cautionem præstabunt, quare ad hoc fugienda sunt prouerbia, quæ in ore vulgi versantur, ne si furtiui scripti species cognoscatur, modus inde pariter aliquo modo cognosci possit. Huius loci est referre superioribus diebus in hunc modum missam epistolam a sciolo quodam, qui Romæ agebat, cum eius admiratione eadem hora, qua literas accepi, me fuisse interpretatũ, cuius rei causa fortasse esse potuit, quod dictum index scripti hoc erat. OMNIA VINCIT AMOR, quæ sententia prouerbij vice, nemini ferè non cognita est. Tabellæ itaq; huius, & indicis vsus sic se habet: Epistolæ verba in prima charta interpositis literarum spacijs per totum lineæ versum componãtur, sic deinde & alij versus fiant, donec omne id quod scribendũ est perficiatur, relictis tamen (vt in proximo capite admonitum est) iustis interuersus spacijs, quibus dictũ est ad eandem rationem inseri possit. In hunc modum arca simul & claue parata, ea tali ratione occludetur: Primum clauis prima litera in suo quæratur alphabeto, ea inuenta deinde scripti litera in illius sectione requiratur, pro ea tum, si superius posita sit, inferior, quæ mutuò occurrit ex aduerso, si superius inferior assumatur, ea sic chartę commissa, in alijs pari modo procedetur, donec tota epistolæ sentẽtia perfecta sit. Res exemplo clarior liquebit. Epistolæ verba sunt hæc.

BELLA FORTISSIME GESTA SVNT, ET BELLIS PARTIM COMPOSITIS, PARTIM ETIAM CONFECTIS PAX EST SEQVVTA, SED HANC FELICITATEM DVCIS MORS TVRBAVIT.

Post hæc dictum index statuatur.

CASTVM FODERAT LVCRETIA PECTVS ALGAZEL.

Illud in hunc modum ſub ſcripti verbis diſponatur.

BELLAFORTISSIMEGESTASVNTETB
castumfoderatlucretiapectus
ELLISPARTIMCOMPOSITISPARTIM
algazelcastumfoderatlucreti
ETIAMCONFECTISPAXESTSEQVVT
apectusalgazelcastumfodera
ASEDHANCFELICITATEMDVCISMO
tlucretiapectusalgazelcast
RSTVRBAVIT.
umfoderatl.

Vt vero clauis ſcripto eximatur, propoſito tabellæ indicio ſic fiet. C prima litera indicis in ſecundo ſui ordine inuenta, primam ſcripti literam, quæ B eſt, & pro ea ſuppoſitam N indicabit, tum hæc pro B obſcuræ epiſtolæ reponatur: In hunc modum totum occultè ſcriptum ex aperto elicietur: et hoc erit.

Nroop ndmhtbfntt ſxhdu fcch ve rrſtxe eufgnp rgxichogul azaint rbtzp rlaoopftl duf vda hyel dgq ltp hyiy ſynuſzdumoz rlynf plcm icfzrhum.

Modus hic quàm multiplicem ſcribendi varietatem ſuggerat, lector poterit intueri, vt nunquam ferè pro eadem litera eundem characterem poſitum agnoſcat, amicus in interpretando eundem modum (vt in multis dictum eſt) ſeruabit. Scribendi hæc ratio cum proxima hoc commune habet, quòd dicto aliunde aſſumpto, vtraque occluditur, in hoc verò differt, quòd illa proprias ſcripti literas, hæc verò non literarum poſitione, ſed ſubſtitutione etiam obſcuratur.

Modus, quo dictio vna alteram significat.

CAPVT. XVII.

SVPEREST nouissimum scribendi genus, quo scriptum præter difficultatem, qua se satis tueri possit suspicione etiam carebit, quod quarto loco polliciti sumus indicare. Hoc absoluto, nil amplius erit, quò minus huius libri expectationi pro viribus satisfecisse videamur. Quæ pars quoniam inter cæteras maximè cautionem præstat, non immerito ea nobis in hunc locum reseruata, vt recto ordine processum esse videatur: quare in arduis, maximisque rerum negotijs eius vsus præcipuè sibi locũ vendicabit, vbi scriptũ sua se obscuritate, & simulatione tuebitur. Id genus scripti, quemadmodum & aliæ res, plures sunt species, ex quibus nos aliquot, quæ præcipuæ videbuntur apponemus. Earum prima occurrit, quæ varijs fabulosisque verbis inuoluitur, quippe cùm vocabula quædam amici sibi confinxerint, tutò inuicem loquũtur, quod & si literę intercipiantur, quotquot ingenia fuerint, non solum tot applicabunt sensus, sed vnum tantum infinita quadrare faciet, & quanto subtilius inuestigabit, eò a re longius abibit. Nam de Apolline, Daphne, pharetris, corollis, & floribus enunciata, de regibus, ciuitatibus, telis, arcubus, militibus, & cladibus intelliget: eueniétque vt epistolam scriptam si quis reperiat, verbis delusus, multa, eaque loqui faciet, quæ nunq̃ scriptor putauerat. Quare antequam vlterius progrediamur, exemplum edocebimus. Apollinem itaq; Regem vocabo, Galliam Scorpionem, hostes caudam, musas pro militibus, pro decade vnitatem, & obsculari pro interficere ponam. Iccirco si scripturi erimus.

„ Scito Regem consueto itinere ad suam se conferre vr-
„ bem è Gallia longe, veritum hostium insidias ne pro-
„ datur, noscit enim eos sibi fore infestos, sceptrum nanq;

perdere,

„ perdere,ciuitatē depopulari,& omnes in sui exitum con-
„ spirare. Nonaginta milites,qui castri portam custodiunt,
„ necabuntur, eaque primo capta facile traducto exercitu
„ ac strato ponte arx capietur. Classis enim secundo vento
„ concitata, magnaque vi remigantum subibit portum.
„ capientur mulieres, & homines,& ciuitas funditus erue-
„ tur, vt nunquam erigatur. Ipse autem meo nomine ta-
„ bellarium mactato.

In talem formam conuertemus:

„ Scito Apollinem signorū ordine Leonem subire,longe à
„ Scorpione,suæ vim caudæ noscens; sensit enim alium suo
„ lauro tēpora prçcingere,& monte potiri:osculabuntur ta
„ citè nouē Musç,quç pendicibus præsunt,& facile ad fontē
„ deuenient. Vnde montē totū perābulabunt,veniet enim
„ rapacium auium turba secūda aura, sic flores,herbasq; de
„ struet,fons ita exarescet,vt verear an alius vsquam poeta
„ labra profluat. Tu verò pro me tabellionem osculator.

Quòd si forte non familiarum, & necessariarum rerum, videlicet Apollinis, fontis, musarum, vel similium meminisse intuentes faciat omnes de rei suspicione sollicitos, poterit idem ad familiares res traduci, vt minus dolum, vel fucum redoleant. Huiusmodi aliter exemplum.

„ Scito Marcelle dulcissime Fabricium Neapolim venturū
„ longe à nemoribus,grassatores & fures timentē, cū bona
„ sua hîc audiet subrepta,ancillulas amari, sic ad sorores &
„ coniugē deuenturos,multi enim superueniunt,cū facilem
„ rapinā audiēt;sic domus,cōiux, & sorores dispergētur,vt
„ nunq̃ āplius simul sint,tu meo nomine tabellariū amato.

Quotus autē erit quisq;, qui si Castalij fontis,musarū, sororū,& coniugum mentionē factam audiet,putet prçliorū,ciuitatū,& arciū expugnationes ibi recēseri? Quis enim humanorū cordiū latebras aperiat, & ea perspiciat, quæ sunt duo inuicē secreto collocuti,verbis nō exprimētibus?scio equidē

qui literas intercipient, sibi videre videri, dum talia perlegent, ibi somnia recenseri. Poterit si quis velit dictiones literarum elemento vel signo describere, dummodo absens exemplum habet, hoc scribendi modo omnes ferè huius ętatis homines vtuntur. Amantes etiam sæpe pluribus præsentibus aut historiam, aut eorũ amorem narrant, ac alienis nominibus de se & amica loquuntur, ne eorum amores deprehendantur. Paris apud Ouidium in epistola ad Helenam hoc testatum reliquit.

Ah quoties aliquem narraui potus amorem,
Ad vultus referens singula verba tuos.
Iudiciumque mei ficto sub nomine feci,
Ille ego, si nescis, verus amator eram.

& alibi.

Neue aliquis verbis odiosas afferat aures,
Quam potes ambiguis callidus abde notis.

Etiam alio vti poterimus occultandi modo adhuc vsitatissimo, cuius regula talis est. Eiusdem typi duo parentur libri, cuius alterum amicus apud se, alterum nos domi contineamus, in hoc charta aliqua ex vniuerso erit eligenda, in qua scribere volumus, eiusque numeri prius conscium amicum reddamus, vel dierum mensis, & anni, vel alterius rei numero, qua habita, vbi nostram sententiam breuiter perstrinxerimus, in statutis illius paginæ locis, ea vel similia verba repe-riemus: & tandiu paginas vel lineas permutabimus, donec totum scripto tali commutemus, quod vbi fecerimus, denuo à summo capite rem aggrediemur, & verbum eadem linea pręcedens, vel subsequens, vel numero distans aliquo accipiamus, ac denuo scribemus, alia consurget epistola, sed diuersę sententiæ. At cum sine ordine, & sine vera aliqua significatione veniet, sic eam accommodabimus. Multa inseremus verba, vt ordine aliqua significent, & vt superuacua noscatur ab amico, linea notabimus, vel signo aliquo in calce,

vel inter duas parentheſes, accentu, maiuſcula in primis litera, vel aliquo ſigno: reliqua verò verba permutare poſſumus, tempora, numerum, caſus, perſonas, & genera peruertendo & accommodando, vt congrua magis conſurgat oratio. idq; tandiu faciemus, dum totam conſarciamus. Libri, quibus vti poterimus, verborũ omnium generibus ſcateant, vti Cicerone, Plinio, Rhodigino, Ouidio & cæteris ſimilibus. Sed exemplo res fiet clarior.

„ Africam abſterreri clementia infantium audiui, fœminam
„ indignam mulceri pœna, generoſiſſimũ iracundia flagel-
„ lari, generoſitatem ſolam in periculis ſpectari. Auguſti.
„ XVI. hora VIII.

Si Plinium legimus octauo libro capite XVI. Baſileæ ex officina Frobeniana impreſſum, id reperiemus ſequentibus verbis peruertendo.

„ Vrbs eadem in ſupplices non (iratos) multorum profu-
„ git, ea alloquitur verum cuique eorum vi maxima, &
„ tuetur ſe, coacta poteſt capi.

Modus quo vna oratio ſub alia bracteis perforatis occultatur.

CAPVT. XVIII.

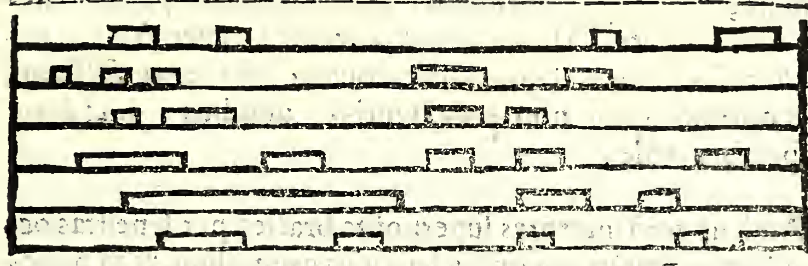
Alivm quoq; docebimus modũ ſcribendi cautiſſimum, qui nec cuiq; erit veſtigabilis, nec vidẽtem quenquam occultæ fraudis conſcium reddet, qui feneſtrata erit lamina, & interpoſitis literis, & ſyllabis & dictionibus ocioſis ſcripti partes hinc inde diſpergentur. Ratio talis erit. Duæ ex ferro, vel ex ſtanno, vel plumbo, vel membrana bracteæ comparentur, quarum magnitudo pro ſcripti quantitate eſſe poterit, quare expediet eam ad latæ chartæ magnitudinem æquari, ne ſi prolixius ſcriptum futurum ſit, eadem lamina ſæpius applicetur, eademq; sẽper ſpacij menſura inter opor-

tunas literas interſit, vtranq; altera alteri ſuppoſita,& firmi ter inhærente,ne error ſit, binis per latitudinem literis deſignabitur,inter quas iuxta corporis lineę intercapedo ſit,qui bus interuerſus ſpacijs hoc facto lamina ex arbitrio paſſim in cidatur , vt tantum inſit vacuum , quantum ad continendas ſimul oportuni ſcripti partes eſſe velimus, hoc tamen inane ſpacium ſemper (vt ſignificatum eſt) variabitur , vt modo maius,modo minus, modo literam vnam , modo ſyllabam, modo dictionem,modo eas plures capere poſſit , idque fiat, quousq; ſic tota lamina hinc inde vacuetur. Ea in hunc modum formata typographi vtuntur,dũ nigris impreſſis literis, alias rubri coloris inducunt,ne tota charta eo colore occupe tur : Vtraq; confecta lamina,altera retinebitur, altera penes amicum ſeruabitur. Scripto itaq; , quo anguſtius eſſe poterit confecto (breuitas enim furtim ſcripturo maxime conuenit) bracteę vſus talis erit . Ea papyro ſuperpoſita & firmata,per feneſtras & vacua literæ inſcribentur,dum totũ id,quod ſcribendum ſit,illis poſitum ſpacijs abſoluatur.Scriptum ſublata lamina tale erit , vt verba hinc inde diſperſa accipiantur, tum earum literarum quę caudatę,vel criſtatę fuerint,cuiusmodi ſunt p & d lineamenta ſurſum & deorſum protrahentur.Hoc peracto chartæ inania ocioſis literis, ſyllabis, & dictionibus complebuntur,ita tamen totius ſcripti neſcius fue rit,vt verba perfecta ſint, quæ, quò magis ſimulata erunt,eò vt aliud longè diuerſum dicere videantur, & eò meliora videbuntur , quò minus ſuſpicionis habebunt , quare tandiu ſcriptum delebitur & accommodabitur , dum totum perficiatur,vt congrua & continuata orationis ſtructura eſſe vide tur . Vt verò interpreti paginæ occultæ ſcriptum reddant , quatuor punctis , quæ ſignatę bracteæ finibus firmiter inhæreant , deſignentur . Sed vt exemplo res melius indicetur, noſtri ſcripti verba ſubijciamus

MILITVM INFINITVS EST EXERCITVS, AC PROPE

DIEM INIBVNT BELLVM, EXPLORATORES OMNES DEPREHENSI SVNT, CAPITE POENAS DEDERE.

Apertæ bracteæ forma hæc erit.

Commisso super eam scripto, sic epistolæ partes positis interuallis dispergentur.

Mili tu in infin i tus est exerc itus ac prope diem ini bunt be llum, ex plo rato res omnes deprehen si su nt, capite poen as de dere.

Verum impletis ociosarum literarum spacijs, in vtrunq; sic prodibit oratio, duplicis orationis ex industria exemplum apposuimus, vt commodius liqueret, quilibet ad omnia verba seruato etiam literarum nexu posse accomodari.

Gratæ Milisie tuæ fuere literæ, preserti m cum Infin i scr ip tus est ludus, quo se exercet T itus noster familiaris, ac prope modum in diem ini micus, propterea ama bunt bene illum, si is exem plo eorum, rato que modo res omnes deprehendet, at si sumunt alij rem à summo capite, eum poen itebit ill as amplius deri dere. vale.

Idem aliter etiam sic.

Honor Militiæ tuus fuit Carolus pater, nam cum infini to victus est, cum minima exercitu inuitus parte hostis fugit, ac prope vltimum diem iniurius peribit, necabunt Bere illum, atque extemplo puer Arato peribit, res omnes deprehensæ bonæ si sunt, ante Syllam, & optimo capite non pœnitentias amplius decidere sperabit. vale.

Amicus verò interpres superposita bractea per fenestras occultatam sentẽtiam conspiciet, cuius exemplum, vt in posterum seruetur, ea amota alio transcribet. Poterit & hoc aliter fieri in constituta cuiusuis libri pagina magis oportuna, eæ tantum literæ, syllabæ, & dictiones, quæ primæ occurrunt, & ad id explicandum quod voluerimus necessaria sint eligantur: quousq; tota epistolæ sentẽtia eliciatur, oleo deinde vel cera pellucida charta comparetur, ea libri folio superposita, omnia selectarũ partium emicantia spacia lineolis atramento ductis designentur, hæc tamen charta mitti poterit, quod si eam oleo vel cæra pollutam mitti nõ libeat, eius loco alia capiatur, quæ sub eam firmiter inhærente aliquo stylo ad indicandas literas comprimatur, & earum deinde signa atramento protrahantur, eam deinde interpres, vt diximus, vel oleo vel cæra pellucidam faciet, quæ supposita & firmata subiectas partes indicabit. Sic quod significatũ est agnoscetur, hoc etiam ante circino vacua primum, deinde plena spacia dimetiente efficietur, vel aliter vt commodius fieri poterit.

Abditissimus per synonima, vel paria verba scribendi modus.

CAPVT. XIX.

INTER cęteras scribendi technas, quę in vsum esse solent, nequaquam contemnendæ subtilitatis cuiusdam abbatis

Tritemij astus est, in quo absoluendo ingens ferè totum volumen simul absoluit, cuius rationem, ne quid instituto operi desit, à me prius cognitam, quàm alibi tractatam scirem, nolui prætermittere, tum quia res negligi minime digna visa est, quod ad euitandam suspicionem valeret, tum etiam quia id ipsum aliter nos & cõmodius, quàm ille sumus prosequuti, nam quemadmodum is rem in religiosę orationis formam redegit, nos in epistolæ modum magis oportunum, quod minus præterea suspicionis habebit, concinnauimus. linearum præterea, punctorum, & aliorum signorum, quæ in epistolis fieri solent, alphabeta adiecimus, vt scriptum angustius esse possit, ne semper pro litera verbum poneretur. Verùm in hoc nobis tanto breuiores esse licuit, quanto pauciores ille id genus scribẽdi modos excogitauit. Vt ad rem itaq; accedamus. Proposito seriæ epistolæ themate, cuius verba concinna tot numero sint, quot à nostro iudicio adiectis lineis, punctis, alijsque id genus signis, quæ in epistolis fieri solent, seriæ totius epistolæ literarum numero plus minus videbuntur respondere. Nostræ sententiæ nos dictiones paulo plures quinquaginta induximus, quod eum numerum satis esse existimauimus, qui cum lineis punctis, & alijs signis sexagenarium perficeret, tum cuiusq; verbi vicena tantum, vel vicena singula, vel bina & vicena synonima vel paria verba, quod literarum numerus in alphabeto satis esse videbitur componantur, neq; enim vt aliâs dictum est, multum in furtiuis scriptis circa orthographię modum laboramus, dum in hoc interdum peccandi nobis licentiam permittimus, modò maius rerum discrimen euitemus, quam etiam merito excusationem in synonimis exposcimus, si proprietas & ratio latini sermonis seruata non fuit, quod ea res parum nobis debuit facessere, tum quia id ipsum nõ facile fuerat, tum etiam quia quęrimus potius quomodo quid vtcunq; significare possimus, quàm vt per propria verba recte explicemus: ea itaq;

synonima vel paria verba in ordinem pro epistolæ concinnitate disposita in tabulas, rite præpositis à latere literarum alphabeti characteribus, vt singulę verbis paribus singulis adhæreant referentur, donec id in omnibus dictionibus absoluatur, & tota epistola suis partibus perfecta sit. Hoc facto prius religionis nostræ signum, vnde mos est scribendi initium sumi, mox principij notam, puncta, & alia non inoportuna id genus signa suis locis in epistola collocanda in vicenas pariter formas præpositis literis eadem simulatione variabimus, vt ne illa quidem ociosa sint, sed literarum potestatem furtim mutuentur. Tabulæ itaque eo ordine procedant, vt primùm religionis nostræ signa, mox principiorum notæ, tum simulatæ epistolæ verba, & inter hæc puncta, aliaque id genus disponantur, earum exemplum absoluto capite prosequemur. Sic confectis & ordine compositis tabulis scriptori in hunc modum vti conueniet, prima seriç epistolę, seu schedulæ litera in primo indice, vbi crucis signum variabitur, quæsita, quæ in eius locum figura erit posita, pro ea simulato crucis signo primum epistolæ fronte suo loco collocabitur, mox in succedentis locum eadem potestas in sequẽti tabula inuenta, cum apposito initij indice commutabitur, sic tertia in tertio tabularum ordine litera, & quarta in quarto requiretur, & scripto collocabitur, donec in hunc modum tota epistola perscripta sit. Verùm videndum est, ne duæ literæ in eadem columna requirãtur, neùe aliqua tabella omittatur, quòd vt commodius euitari possit, proderit singulis primùm seriæ epistolæ literis, mox etiam tabulis sigillatim numerorum nota apponere, quod si serij scripti literæ tabulis numerorum erunt æquales, tabellarum numero repetito epistolę literas ęquari debere. Quod si tabulę semel positæ non erunt satis, & repeti erit necesse, alia epistola in alia charta reponatur, ne suspicio sit in verbis paribus in eadem charta positis. Res vt liquidior fiat, exemplo comprobabitur

babitur. Quarè nostri propositi verba sunt hæc.

HOSTIS IN ITINERE OBVIAM FACTVS EST, CVMQ. DIV PVGNATVM ESSET, TERGA DEDIT.

Epistola, quæ verba occultabit, hæc erit.

Accepi literas tuas dilecte & charissime Pōpeie Seuerine idibus Feb. per Tiburtium tabellarium tuum, Illico percepi voluntatem tuam, equidem gratulabundus prudenter parui, præbui ea ratione tuo nomine Lelio creditori tuo mille & quinque aureos ex emptione, si quidpiam vacat, exposcito, & obtemperabo permotus suaui, iucundaque beneuolentia amicorum tuorum.
iube sim certior de tuis rebus, vt simul
congratuler vel dolorem sentiam.
Vale. Datum Neapoli. 5.
Februar. 1560.

Tuùs fidelis Baptista Porta Neapolitanus.

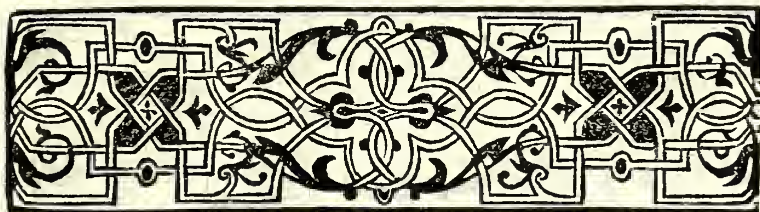

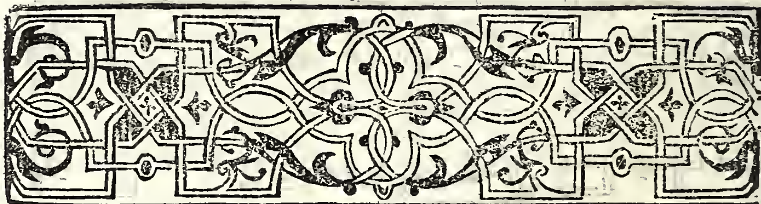
Variatæ tabellæ per numerum literarum.

1	2	3	
a	a	a	Recepi
b	b	b	Aſpexi
c	c	c	Percepi
d	d	d	Habui
e	e	e	Nactus ſum
f	f	f	Cognoui
g	g	g	Concepi
h	h	h	Perſpexi
i	i	i	Intellexi
l	l	l	Sumpſi
m	m	m	Aſſumpſi
n	n	n	Percurri
o	o	o	Suſcepi
p	p	p	Reſumpſi
q	q	q	Proſpexi
r	r	r	Vidi
s	s	s	Accepi
t	t	t	Perlegi
u	u	u	Legi
x	x	x	Reſpexi
y	y	y	Conſpexi
z	z	z	Noui

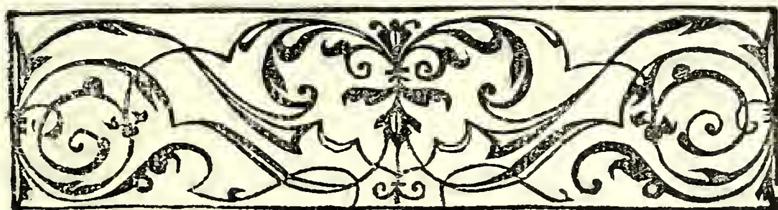

	4		5		6
a	literam	a	dulcis	a	et
b	epiſtolas	b	honorate	b	atq́; etiam
c	ſyngraphas	c	amate	c	perinde ac
d	paginam	d	ſuauis	d	&
e	paginas	e	lepide	e	idemq́ue
f	literulas	f	humane	f	ac etiam
g	ſchædulam	g	probe	g	ac
h	ſchædulas	h	ſpectate	h	atq́ue
i	epiſtoliũ	i	dilecte	i	æque ac
l	tabellam	l	magnanime	l	atq.
m	ſcripturam	m	iucunde	m	que
n	ſcriptum	n	magnifice	n	q;
o	chyrographum	o	ornate	o	q́ue
p	chartas	p	honeſte	p	q́;
q	chartulam	q	exculte	q	q.
r	chartam	r	docte	r	q́.
s	epiſtolam	s	prudens	s	&
t	literas	t	prouide	t	atq́;
u	tabellulas	u	ſincere	u	et ſimul
x	chartulas	x	manſuete	x	ſimul ac
y	tabellas	y	ingenioſe	y	ac ſimul
z	ſyngrapham	z	optime	z	ſimul et

TVAM TVAS TVVM

7		8		9	
a	Illuſtriſſime	a	Fabrici	a	Porta
b	familiariſſime	b	Vincenti	b	Penna
c	chariſſime	c	Baptiſta	c	Caracciole
d	ampliſſime	d	Federice	d	Seuere
e	feliciſſime	e	Iacobe	e	Leone
f	ſplendidiſſime	f	Petre	f	Caraffa
g	excellentiſſime	g	Alfonſe	g	Valla
h	celeberrime	h	Franciſce	h	Belle
i	clariſſime	i	Antoni	i	Seuerine
l	munificētiſſime	l	Cæſar	l	Vrſe
m	acutiſſime	m	Hieronyme	m	Benigne
n	grauiſſime	n	Pompeie	n	Capua
o	integerrime	o	Dominice	o	Profecto
p	benigniſſime	p	Scipio	p	Marate
q	clementiſſime	q	Nicolae	q	Miline
r	modeſtiſſime	r	Carole	r	Venuſine
s	eruditiſſime	s	Nute	s	Vicine
t	ſolertiſſime	t	Alberte	t	Venete
u	morigeratiſſime	u	Ioannes	u	Poeta
x	præſtantiſſime	x	Alexander	x	Senenſis
y	gratiſſime	y	Auguſtine	y	Taruiſie
z	amiciſſime	z	Ptolemæe	z	Mazzella

	10		11			12
a	pridie calendas	a	Ianuarij		a	Sempronium
b	calendis	b	Februarij		b	Tiberium
c	oƈtauo idus	c	Martij		c	Tullium
d	ſexto idus	d	Aprilis		d	Lucium
e	quinto idus	e	Maij		e	Liciſcam
f	quarto idus	f	Iunij		f	Palemonem
g	tertio idus	g	Iulij		g	Simeonem
h	pridie nonas	h	Auguſti		h	Ludouicum
i	quarto calendas	i	Febr.		i	Trebatium
l	ſexto calendas	l	Oƈtobris		l	Petreum
m	ſeptimo calẽdas	m	Nouembris	PER	m	Tyronem
n	nono calendas	n	Decembris		n	Tiburtium
o	oƈtauo calendas	o	Quintilis		o	Theſeum
p	decimo calẽdas	p	Sextilis		p	Artemidorum
q	vndecĩocalẽdas	q	Septembris		q	Haly
r	duodecĩocalẽdas	r	Iul.		r	Petronium
s	decĩo 5.calẽdas	s	Ianu.		s	Quirinum
t	idibus	t	Aug.		t	Sextum
u	tertio nonas	u	Mart.		u	Ioſephum
x	quarto nonas	x	Apri.		x	Valerium
y	decĩo 3.calẽdas	y	Mai.		y	Franconium
z	quinto calendas	z	Iun.		z	Pontanum

13		14		15	
a	tabellionem	a	.	a	ſubito
b	libertinum	b	:	b	cito
c	ſeruum	c	.˙	c	extemplo
d	ſecretum	d	:.	d	ſtatim
e	tabellarium	e	..	e	illico
f	clientem	f	.:	f	continuo
g	hoſpitem	g	::	g	confeſtim
h	libertum	h	˙.	h	mox
i	manumiſſum	i	ʔ	i	eueſtigio
l	amicum	l	;	l	ocyſſime
m	uernam	m	,	m	mature
n	cōturbernalem	n	:	n	preproperé
o	aſſiduum	o	ʔ	o	raptim
p	delatorem	p	;	p	citius
q	nuncium	q	:.	q	citiſſime
r	fidelem	r	,	r	velociter
s	domeſticum	s	..	s	feſtine
t	mancipium	t	.:	t	repente
u	miſſum	u	.	u	celeriter
x	intimum	x	.˙	x	preſto
y	conſcium	y	˙.	y	inopinate
z	beneuolum	z	::	z	ex improuiſo

TVVM

a maiuſcolis hinc incipiendum

	16		17		18
a	vidi	a	rogatum	a	certè
b	inſpexi	b	voluntatem	b	indubitanter
c	Intellexi	c	conceptum	c	nempe
d	agnoui	d	deſiderium	d	nimirum
e	conſpexi	e	mentem	e	mediusfidius
f	perſpexi	f	intentionem	f	ædepol
g	accepi	g	dictum	g	ſanè
h	hauſi	h	præceptionem	h	porrò
i	excepi	i	rogatum	i	planè
l	prouidi	l	optatum	l	profecto
m	animaduerti	m	cogitationem	m	enimuero
n	noui	n	affectionem	n	quidem
o	percepi	o	propoſitum	o	dubio procul
p	penetraui	p	intentum	p	quippe
q	perpendi	q	poſtulatum	q	verùm
r	concepi	r	animum	r	indubitate
s	inueni	s	deliberationem	s	pol
t	cognoui	t	iuſſum	t	me hercle
u	conſideraui	u	conſilium	u	equidem
x	didici	x	petitionem	x	cæterum
y	expendi	y	præceptum	y	perpol
z	habui	z	mandatum	z	clarè

TVVM TVAM

	19		20		21
a	cupidus	a	prudenter	a	obediui
b	auidus	b	vigilanter	b	obtēperaui (daui
c	optans	c	ſedulo	c	executioni man-
d	appetens	d	prouide	d	ancillatus ſum,
e	exoptans	e	perfecte	e	morigeratus sũ,
f	gliſcens	f	deliberate	f	rem pereg,
g	concupiſcens	g	ſingulariter	g	rem geſſi,
h	geſtiens	h	alacriter	h	egi rem,
i	gratulabundus	i	hilariter	i	obſecutus ſum,
l	anhelans	l	audacter	l	obediui,
m	ardens	m	integre	m	parui,
n	exardens	n	amice	n	executus ſum,
o	inflammatus	o	amanter	o	perfeci rem,
p	incenſus	p	facile	p	obediens fui,
q	exardeſcens	q	gratioſe	q	prouidi mādato,
r	præcupiens	r	attente	r	ſeruiui,
s	attendens	s	fideliter	s	inſeruiui,
t	gaudens	t	excellenter	t	obſequens fui,
u	lætus	u	optime	u	obſequētiſſimus-
x	cupidus	x	gaudenter	x	morem geſſi (fui,
y	deſiderans	y	principaliter	y	parens fui, (ti,
z	lætabundus	z	præcipue	z	obſequiũ preſti-

a dedi

	22		23		24
a	dedi	a	ea ratione	a	te iubente
b	adhibui	b	ea cauſa	b	tua cauſa
c	ſubſtitui	c	eam ob rem	c	tuo nomine
d	largitus ſum	d	proinde	d	tua gratia
e	permiſi	e	ſic	e	iuſſu tuo
f	præbui	f	quapropter	f	mandatu tuo
g	obtuli	g	ideo	g	nutu tuo
h	prætuli	h	itaq;	h	tuo obſequio
i	attuli	i	igitur	i	tuis verbis
l	abſolui	l	quamobrem	l	tuo iuſſu
m	ſolui	m	ea propter	m	tua gratia
n	retribui	n	ea de cauſa	n	tuo conſilio
o	conſignaui	o	ob eam rem	o	tuo mandatu
p	obſignaui	p	iccirco	p	tua voluntate
q	expoſui	q	propterea	q	tuo libitu
r	contribui	r	eam ob cauſam	r	te monente
s	elargitus ſum	s	quas ob res	s	te volente
t	donaui	t	quo circa	t	tuo commodo
u	porrexi	u	qua re	u	te mandante
x	conceſſi	x	ex hoc	x	tuis literis
y	miſi	y	hanc ob rem	y	tui amore
z	tribui	z	inde	z	te præcipiente

25		26		27	
a	Philippo	a	fideli	a	centum
b	Vincentio	b	amico	b	duobus centum
c	Antonio	c	ſodali	c	ſep ties mille
d	Ioanni	d	familiari	d	quatercentum
e	Fabio	e	conſorti	e	tercentum
f	Flaminio	f	collegæ	f	bis centum
g	Petro	g	ſocio	g	octies mille
h	Franciſco	h	contubernali	h	bis mille
i	Iacobo	i	amabili	i	ter mille
l	Marcello	l	beneuolo	l	quater mille
m	Mario	m	protectori	m	quinquies mille
n	Octauio	n	cuſtodi	n	quinquies cẽtum
o	Decio	o	cõſeruatori	o	duo millia
p	Ferdinando	p	domeſtico	p	ſex millia
q	Alfonſo	q	participi	q	ſeptem millia
r	Mutio	r	commenſali	r	ſexies centum
s	Simeoni	s	coniuncto	s	mille
t	Lelio	t	conſocio	t	nouies mille
u	Valerio	u	creditori	u	decies mille
x	Aurelio	x	tutori	x	vndecies mille
y	Metello	y	amiciſſimo	y	duodecies mille
z	Seleuco	z	intimo	z	tredecies mille

	28		29		30
a	decem	a	denariolos	a	ſupellectili
b	duodeuiginti	b	coronatos	b	domo
c	quadraginta	c	argẽteos dẽarios	c	venditione
d	quatuor	d	vncias	d	familia
e	quinque	e	argẽteos nũmos	e	cenſu
f	nouem	f	aureos nummos	f	patrimonio
g	ſeptem	g	obolos	g	prouentu
h	ſex	h	trientes	h	redditu
i	duo	i	nummos	i	hereditate
l	vnum	l	ſextertia	l	penſione
m	vndecim	m	talenta	m	fraternis opibus
n	duodecim	n	nummulos	n	redditibus
o	quatuordecim	o	aſſes	o	re priuata
p	quindecim	p	ſextertios	p	re paterna
q	duodetriginta	q	denarios	q	re tua
r	vndeuiginti	r	aureos denarios	r	publico prouectu
s	viginti	s	aureos	s	dotali pecunia
t	octo	t	carolenos	t	emptione
u	triginta	u	minas	u	legata pecunia
x	quinquaginta	x	libras	x	erario
y	ſeptuaginta	y	florenos	y	bonis tuis
z	octuaginta	z	numos argẽteos	z	trapezita

	31		32		33
a	::	a	aliud	a	remanens eſt
b	.	b	nouum negotium	b	remanet
c	,	c	quicquam nouum	c	reliquum eſt
d	;	d	aliqua res	d	reliquitur
e	:.	e	aliquid	e	reſtat
f	..	f	quæpiam	f	reſidet
g	.:	g	quicquam	g	reſiduum eſt
h	:	h	aliud negotium	h	reſidens eſt
i	•.	i	alia res	i	ſupereſt
l	?	l	nonnihil	l	eſt præterea
m	)	m	noua res	m	vacat
n	::	n	quæ res	n	eſt inſuper
o	,	o	aliquid noui	o	adiungitur
p	;	p	quid	p	ſuperat
q	.	q	quicquid	q	adhuc extat
r	:.	r	aliquid nouum	r	neceſſarium eſt
s	.:	s	quidpiam noui	s	deſit præterea
t	:	t	agendum aliud	t	deeſt etiam
u	•.	u	quidpiam	u	ſuper extat
x	?	x	negotium aliquod	x	etiamnum deeſt
y	..	y	aliquod negotium	y	excedit
z	)	z	aliud officium	z	ſuperadditur

a maiuſcolis incipiendum

SI

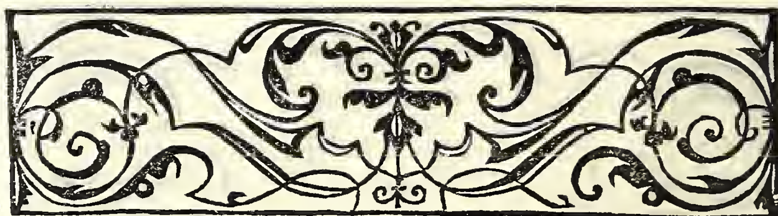
	34		35		36
a	iubeto	a	obſequar	a	laqueatus
b	dicito	b	parebo	b	inductus
c	impera	c	inſeruiam	c	coactus
d	præcipito	d	obtemperabo	d	deuinctus
e	quærito	e	morem geram	e	commotus
f	imperato	f	amicum præſtabo	f	ductus
g	iube	g	obſequiũ pręſtabo	g	adductus
h	dic	h	rem faciam	h	conſtrictus
i	quære	i	rem exequar	i	permotus
l	pete	l	perficiam	l	illaqueatus
m	petito	m	ſatisfaciam	m	irretitus
n	oſtendito	n	iuſſum exequar	n	vinctus
o	flagitato	o	vſui ero	o	aſtrictus
p	expoſce	p	ſatisfacere cõabor	p	deuinctus
q	expoſcito	q	obedire conabor	q	conſtrictus
r	poſtulato	r	inſeruire cõabor	r	captus
s	cerciorem fac	s	obtẽpare cõabor	s	motus
t	fac ut intelligã	t	obſequi conabor	t	commotus
u	rogato	u	parere conabor	u	ſubmiſſus
x	ſcribe	x	prouidebo	x	nodatus
y	roga	y	amicum geram	y	deſtrictus
z	cõmunefacito	z	prouidere cõabor	z	coarctatus

37		38		39	
a	vnica	a	et	a	oportuna
b	ſingulari	b	&	b	amabili
c	rara	c	⁊	c	ſolida
d	inſigni	d	&.	d	benigna
e	magnifica	e	nec minus	e	nobili
f	præſtanti	f	æque ac	f	perſpicua
g	præcellenti	g	perinde ac	g	dilucida
h	proba	h	atq́ue	h	æqua
i	excellenti	i	atq;	i	recta
l	ſincera	l	atq.	l	dulci
m	recta	m	nec non	m	clara
n	integra	n	eademq́;	n	generoſa
o	præſigni	o	perinde atq;	o	inſigni
p	mirifica	p	q́ue	p	conſpicua
q	pura	q	ac	q	manifeſta
r	facili	r	atque	r	eleganti
s	pia	s	veluti	s	præſtanti
t	modeſta	t	ſimul &	t	indubia
u	ſuaui	u	ſimul ac	u	iucunda
x	dulci	x	& ſimul	x	beneuola
y	fida	y	ac etiam	y	dulciſſima
z	ornata	z	ſicut	z	familiari

	40		41		42
a	humanitate	a	tua,	a	iube
b	probitate	b	animi tui,	b	facito
c	bonitate	c	morū tuorum,	c	iubeto
d	virtute	d	maiorū tuorū,	d	placeat
e	ſinceritate	e	parentū tuorū,	e	iubeat
f	vrbanitate	f	germāorū tuorū,	f	animo ſit
g	beneuolentia	g	generis tui,	g	voluntas ſit
h	comitate	h	familiæ tuæ,	h	cordi ſit
i	gratia	i	ꝓpinquorū tuorū,	i	commodum ſit
l	caritate	l	indolis tuæ,	l	animo ſedeat
m	pietate	m	patruū tuorum,	m	efficito
n	integritate	n	amicorū tuorū,	n	perficito
o	liberalitate	o	cognatorū tuorū,	o	patiatur animꝰ
p	ſocietate	p	filiorū tuorum,	p	conficito
q	largitate	q	filij tui,	q	videatur
r	magnanimitate	r	matris tuæ,	r	ferat animus
s	ęquitate	s	affinium tuorū,	s	ſinito
t	lenitate	t	patris tui,	t	fac
u	beneficentia	u	ꝓnepotū tuorū,	u	ferat mens
x	ęquabilitate	x	ſororis tuæ,	x	tibi placeat
y	modeſtia	y	natorum tuorū,	y	ferat cor
z	facilitate	z	heredum tuorū,	z	ferat deſideriū

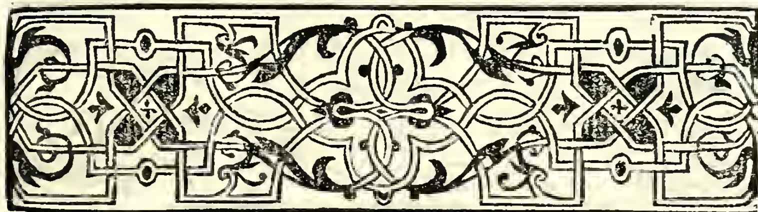

	43		44		45
a	conſcius	a	pertinentibus	a	coniunctim
b	clarior	b	filijs	b	vnà
c	apertior	c	negotijs	c	tecum
d	dilucidior	d	conſilijs	d	et ipſe
e	admonitus	e	arcanis	e	iunctim
f	commonefactus	f	ſecretis	f	amice
g	exploratus	g	domeſticis	g	nobiſcum
h	ſcientior	h	neceſſarijs	h	ego etiam
i	clarus	i	agnatis	i	ipſe etiam
l	perſpicuus	l	fratribus	l	merito
m	præclarus	m	amicis	m	ſimul
n	non obſcurus	n	familiaribus	n	familiariter
o	certus	o	parentibus	o	optimo iure
p	non nouus	p	genitoribus	p	iure
q	certior factus	q	natis	q	inuicem
r	edoctus	r	germanis	r	ſimul quoque
s	imbutus	s	ſororibus	s	ſimul vnà
t	certior	t	proximis	t	ego quoque
u	ſcientiſſimus	u	rebus	u	ipſe quoque
x	clariſſimus	x	liberis	x	affatim
y	certiſſimus	y	cogitationibus	y	legitime
z	notior	z	conſocijs	z	multum

DE TVIS

VT

a gaudeam

	46		47		48
a	gaudeam	a	doleam	a	: :
b	gaudio afficiar	b	dolore afficiar	b	.
c	læter	c	mœream	c	:
d	exulter	d	triſtitia afficiar	d	,
e	congratuler	e	triſter	e	;
f	iucunder	f	ſim in dolore	f	. .
g	lætitia afficiar	g	ſim in triſtitia	g	: .
h	voluptate fruar	h	contriſter	h	.:
i	voluptate afficiar	i	ſim in mœrore	i	•.
l	gratuler	l	mœrorem ſentiam	l	)
m	voluptate ꝑfruar	m	mœrorem patiar	m	?
n	ſolatio fruar	n	triſtitiam ſentiam	n	: :
o	ſolatio perfruar	o	affligar	o	: .
p	lætificer	p	conturber	p	:
q	cõgaudeã VEL	q	afflicter	q	;
r	ſolatio afficiar	r	condoleam	r	.:
s	lætitia fruar	s	dolorem ſentiam ,	s	.
t	lætitia perfruar	t	perturber	t	: .
u	iubilem	u	angar	u	,
x	gaudio fruar	x	doloribus afficiar	x	•.
y	iucũditate afficiar	y	mœrore afficiar	y	?
z	gaudio perfruar	z	fleam	z	)

a maiuſcolis incipiendum

R

	49		50		51
a	viue fœlix.	a	Exaratum	a	Venetijs
b	valeas.	b	Conſcrip.	b	Catanæ
c	bene ualeas.	c	Confectum	c	Romæ
d	ſoſpes ſis.	d	Deſcriptum	d	Mantuæ
e	vale.	e	Conſcriptum	e	Corcyre
f	cura valetudinē.	f	Dat.	f	Patauij
g	diu vale.	g	Perſcriptum	g	Meſſanæ
h	valetudinē cura.	h	O bſignatum	h	Panhormi
i	fœlix viue.	i	Perſcriptæ	i	Mediolani
l	valetudini cōſule.	l	Scrip.	l	Placentiæ
m	Dij te ſoſpitent.	m	Deſcrip.	m	Papiæ
n	inſerui valetudini	n	Exar.	n	Vercellis
o	valetudini inſerui	o	Perſcrip.	o	Alexandriæ
p	valeto.	p	Datæ	p	Siracuſis
q	indulge valetudi-	q	Obſignatæ	q	Leontij
r	diu valeas. (ni	r	Scriptæ	r	Caietæ
s	diu valeto.	s	Exaratæ	s	Senis
t	incolumis ſis.	t	Datum	t	Neapoli
u	bene vale.	u	Deſcriptæ	u	Salerni
x	bene valeto.	x	Obſign.	x	Capuæ
y	incolumis viue.	y	Confectæ	y	Patauij
z	multum valeas.	z	Inſcriptæ	z	Aquileiæ

	52		53		54
a	1	a	Ianuarij	a	1559
b	2	b	Februarij	b	1540
c	3	c	Martij	c	1541
d	4	d	Aprilis	d	1542
e	5	e	Iunij	e	1543
f	6	f	Maij	f	1544
g	7	g	Iulij	g	1560
h	8	h	Augusti	h	1546
i	9	i	Septembris	i	1547
l	10	l	Octobris	l	1568
m	11	m	Nouembris	m	1549
n	12	n	Decembris	n	1550
o	13	o	Sextilis	o	1551
p	14	p	Quintilis	p	1552
q	15	q	Ianuar.	q	1553
r	16	r	Februar.	r	1554
s	17	s	Mart.	s	1555
t	18	t	April.	t	1556
u	19	u	Mai.	u	1557
x	20	x	Iun.	x	1558
y	21	y	Iul.	y	1559
z	22	z	Aug.	z	1545

55		56		57	
a		a	ſocius	a	Fabricius
b		b	ſeruus	b	Pantheus
c		c	amicus	c	Ioachimus
d		d	fidelis	d	Paulus
e		e	conſcius	e	Baptiſta
f		f	dilectus	f	Scipio
g		g	familiaris	g	Bernardus
h		h	famulus	h	Cæſar
i		i	verna	i	Philippus
l	TVVS	l	amatus	l	Ambroſius
m		m	adamatus	m	Nicolaus
n		n	comes	n	Pompeius
o		o	intimus	o	Albertus
p		p	miniſter	p	Petrus
q		q	conſors	q	Hieronymus
r		r	collega	r	Dominicus
s		s	contubernalis	s	Andreas
t		t	conſanguineus	t	Antonius
u		u	frater	u	Claudius
z		x	aſſecla	x	Auguſtinus
y		y	nepos	y	Dionyſius
z		z	procurator	z	Franciſcus

	58		59		60
a	Carafa	a	Panhormitanus	a	
b	Seuerinus	b	Venetus	b	
c	Galeotus	c	Germanus	c	
d	Porta	d	Romanus	d	
e	Hercules	e	Patauinus	e	
f	Danielis	f	Veronensis	f	
g	Sforza	g	Cremonensis	g	
h	Fracastorius	h	Mantuanus	h	
i	Delphinus	i	Neapolitanus	i	
l	Balena	l	Genuensis	l	
m	Anisus	m	Suessanus	m	
n	Triuignus	n	Surrentinus	n	
o	Galeopsis	o	Perusinus	o	
p	Silenus	p	Senensis	p	
q	Sinesius	q	Bergoma	q	
r	Valla	r	Mediolanensis	r	
s	Berosius	s	Vicentinus	s	
t	Perusius	t	Placentinus	t	
u	Dilectus	u	Cordubensis	u	
x	Pyronta	x	Hispanus	x	
y	Valerius	y	Calaber	y	
z	Burghetta	z	Appulus	z	

Vt ſcriptum multiplici dolo perplexum fiat, vt & inuolucrum ſub inuolucro lateat.

CAPVT. XX.

ANTEQVAM huic materiæ extremam manum imponam, inuentum maxime vtile huc afferre non pigebit, in quo ſcriptum huiuſmodi fiet, vt non vna ſimplici, ſed multiplici doli perplexitate inuoluatur, vt ſi primus cortex, quod minime credibile eſt detractus ſit, multo maior mox de cætero labor ſuperſit. Quis autem ne primum quidem inuolucrum detrahi recte poſſe non videat? dum id vtcunque detectum eſt, adhuc maxime obſcurum recte ne an perperam cortex primus ſublatus ſit, admonere non poſſit? Inuolucra ex arbitrio complura eſſe poterunt, quæ vt recte ad occulte ſcriptum penetretur, tolli omnia neceſſe eſt, ea vel quæ à nobis tractata ſunt, vel noua, vel hæc cum illis commixta ſimul eſſe poterunt. De earum ratione nihil à nobis dici neceſſe eſt, quod enim de ſingulis præceptum eſt, idem & de coniunctis ſentire debemus: De vſu verò nihil occurrit, quod dicam amplius, niſi quod in hac multiplicis inuolucri perplexitate conſiderandum eſt, qui dolus præponi, & qui poſtponi recto ordine debeat, aliqua enim primum, aliqua poſt collocari tum oportebit, tum etiam commodius erit. Res nullo pacto commodius, quàm exemplo indicabitur. Sit igitur hoc, quod occulte ſcribendum ſit.

PVELLAM HODIE AMATAM DEFLORAVI.

Hæc ſentẽtia ſi per aliquam verborũ ſimilitudinem velanda ſit, quod in primo libro docuimus, tali ratione exprimetur.

„ Vrbem hodie variam depopulatus ſum.

Hanc rursus sententiam si per ordinem verborum certi Pliniani scripti velim occultare, in hunc modũ prodibit oratio.

,, Apparuit mihi ante felicem arborem.

Hoc ipsum tertio si alphabeto in quinque literas contracto obscurandum sit, hæ literæ apponentur.

aadbdbaaddeccaeb cccabdca aacdebba bbbacbcaacbacc aaddabdaddbacc.

Eas quarto si clauis artificio velim occludere, has literas designabo.

zntrsuyspoxpsutn tnsuoxnz qpsqnyoo zxnnsrrtyunytp qusprztuqxzzsr.

Quas si quinto verbis punctis & lineis literarum loco positis latere velim, hæc epistola concinnabitur.

Perlegi chartam tuam prudens & simul gratissime Nute Marate octauo calendas Apri. per Artemidorum domesticum tuum. Repente noui iussum tuum, quidem attendens optime perfeci rem, concessi ea de causa te præcipiente Alfonso domestico tuo mille, et duo detriginta nummulos ex bonis tuis, si Aliquid noui superadditur, scribe & iussum exequar, vinctus pia atque eleganti lenitate natorum tuorum, ferat mens sim non obscurus de tuis cogitationibus, vt ego quoq; lætificer vel afflicter, Diu valeto. Datæ Caietæ 22. April. 1557.

tuus assecla Franciscus Burghetta Vicentinus

Quę si postremo ad apertas bracteas referenda sit, in alium modum talis epistolas fiet.

ℒ Perfectus legitimusque fuit chariſſime Tamerlane tuus ordo ſcribendi. Nam prudens & doctus Simon multa laudauit, & gratiſſime legit. Nunc te Marcus Areus, & Octauius Strocaliendas aptiori laude proſequuntur per omnes artes, vt mihi Dorumus, qui domi eſt mihi, cum de tua humanitate ageret, retulit. Si penes te noui aliquid eſſe cupis, iuſſum tuum exequar, idemque attendens optime perfecteque perficiam rem. Conceſſum iam eſt eadem cauſa pro te præcium Pienio Te alfono, & Socrati domeſtico tuo, qui mihi ille, & duo alij petierunt, De tribus & quadraginta aureis nummis nihil ſcribam, cum nullos adhuc ex bonis, optimisque tuis amicis, vidimus, qui aliquid noui de his dicerent, Si ſuper his nil additur, ſcribemus etiam, vt iuſſum exequamur, Vincentius primaria quamuis, atque eleganti ſtili lenitate laudes natorum tuorum proferat, attamen quia peſſimus, nec non obſcurus autor eſt de tuis rebus, cogitabis quibus rationibus laudat, ne vt ego ſic lætificentur inimici, vel affligentur, Diu valebis tu, & omnes ſi quod dixi à te, & omnibus fuerit obſeruatum. Caius Emilius Tærentius 222 ſcripſit verſus, Aprilius autem 21559. ℒ Sed tuus Aſcentius & ſecum Nicolaus Franciſcus Burghum combuſſit & tali incendio Vincentium ſupra narratum interfecerunt, quicquid habuimus ſcripſimus. ꝭ.

Hic ordo componentis ſeruabitur, qui interpreti præpoſterus erit. Huiuſmodi non nulla amicorum ſcripta cum maxima eorum admiratione interdum ſum interpretatus, ita vt non defuerint, qui propterea me artem habere, qua malis ſpiritibus imperare cenſuerint.

De

De Clandestinis nuncijs.

CAPVT. XXI.

Non minus quàm in animi sensis occultandis, diuersis quoq; modis in mittendis recipiendisque cautè nuncijs vetustas vsa est, quibus nec ad id rudior nostra ętas etiam alios induxit: eos recensere nō pigebit, ne quid sciens pręteream, quod de eo genere vsquam meminerim: ne cum occasio postulauerit, aliorum nobis exempla suppetere possint, quare nō inoportunum erit hanc materiam tres in præcipue partes distribui, vt de literis primum, mox de tabellarijs, tertio de eorum itineribus loquamur. De literis sermo erit, quemadmodum illæ occultari consueuerint, & inscribi demonstremus, de tabellarijs verò rursus, vt de homine habitum & figuram mentiente verba faciamus: de itineribus, vt interceptorum insidiæ, quemadmodum interdum vetari possint doceamus, quarum rerum exempla, quę nobis interlegendo in veterum historijs licuit cognoscere, hoc in loco distincta in medium afferemus. Primum itaq; occurrit Theophrasti sententia, in qua is admonet, inciso viridis & adhuc virentis ligni cortice, & intus tantum euacuato, quantum literas capere possit, & postmodum alligato, illud iusti temporis lapsu, natura cum literis occlusum remanere. In hunc modum ille religiosis ex hominum industria pręceptionibus, ligno inclusis admiratos populos trahi potuisse meminit. Sed hoc ex Theophrasto potius ad rei similitudinem induxi, quàm vt ad pręsens remedium facere posse admonerem, diuturni siquidem temporis ad id successione opus esset. Potest hoc tamen recte in sicco ligno, velut abiete quilibet in hunc modum non incommode imitari, communi albo glutine rimis coalescentibus. Potest & hoc in ouo perfici, vt illud delicate acuta cultri cuspide apertum, mox apposita chartula glutine ex oui albumine, cerussa & cera cōfecto occludatur.

Idem & infracto marmore, vt partes coalescant prodesse poterit. Fiet & hoc in pomo, vt schædula intus reponatur, vt quo minus fieri possit hiatus appareat. Huc spectat Acontij factum referre, qui in sacro Dianæ templo pulcherrimo pomo inscriptis versibus legentem, & astantes, ante Cydippes puellæ pedes proiecto, & nemine id deprehendente elusit. quamuis hoc ille supra pomi corticem effecerit, in pomo verba hæc erant inscripta.

Iuro tibi sacræ per mystica sacra Dianæ
Me tibi venturam comitem, sponsamque futuram.

Visus est enim is legentē eo iusiurando cogere sibi amicam, & coniungem fore. Huic loco Polycretes fœminę astus affinis est, ea siquidem dum in Milesiorum castris patrium & solemne festum ageretur, omnibus somno, vinoque oppressis, nacta temporis oportunitatem, vt id fratribus nunciaret, sic perfecit. Diognetum Erithreorum ducem rogauit, vt sibi aliquam bellariorum partem liceret ad fratres transmittere, quo permittente, plumbeo libello in placentam coniecto mandauit ferenti, fratribus suo nomine diceret, vt eam ipsi soli comederent, quod cum ille retulisset, fratres aperta placenta, libellum, qui erat inclusus repererunt, & quod in ea scriptum erat exequuti sunt, armis per noctem hostes festo inebriatos & sine cura consopitos adorti, & voti compotes effecti. Aliter Harpagus, qui (vt Herodotus ait) literas in exenterato lepore inclusas, simulato pastoris venatu, ad Cyrum misit. Idem etiam præstabunt indumentorum latebræ, vt suspicio euitetur, & in sinu, & pedum soleis furtim gestentur, in hunc propositum Ouidius sic in arte amandi.

Conscia cum possit scriptas portare tabellas,
Quas tegat in tepido fascia lata sinu.
Cum possit solea chartas celare ligatas,
Et vincto blandas sub pede ferre notas.

Campani verò dum aliqua Pœnis nunciare quærerent, & vndique à Romanis, à quibus obſeſſi erant cuſtodiæ age-rentur, ornatum quendam virum pro transfuga miſerunt, qui occultā baltheo epiſtolam habens, ſimulata fugiendi oc caſione ad Pœnos pertulit. Alij verò aliter interioribus vaginarum inſcriptis nuncios deſtinarunt, & rem indetecto dolo indicarunt. Nec defuerunt, qui eam cautionem affixis characterum lineamentis in membris quæſiuerunt, vt Ouidius in hanc ſententiam.

Caueat hoc cuſtos, pro charta conſcia, tergum
Præbeat, inque ſuo corpore verba ferat.

Huc Iſtiæi factum pertinet, qui clandeſtinum nuncium ad Ariſtagoram miſſurus, ſerui caput deradit, & mox characterum ſtigmata impreſſit, domi retento donec capilli excreſce rent, & deinde miſſo, nulla re amplius ſignificata, niſi vt Ariſtagoræ diceret, ſibi rurſus caput deradendum, pro nuncio vſus eſt. Sunt & hac tempeſtate, qui tabellas aliquo eſculento inuolutas, cani gluciendas præbent, vt ex eius poſtmodum interfecti viſceribus nuncius exigatur, nec quicquam demum præteritur, quod eam cautionem facere poſſit. Eadem hominis cura in tabellarijs militis habitum & figuræ permutationem perquiſiuit. Huiusmodi itaque Harpagi factum occurrit: Is Herodoto autore Cyro occultum animi conſilium proditurus, cum hoc impeditis itineribus aliter non poſſet, fidiſſimo domeſtico, venatoris habitum mentito & leporem habenti, in quo exenterato tabellæ includebantur, in Perſidem perferendas tradidit. Huc vafrum Ioſippi conſilium ſpectat, cuius iuſſu internuncij cuſtodum & excubantium manus neglecti, velleribus loca contecti præteribant, vt ſi quando conſpici poſſent, canum ſimilitudinem mentirentur, quod factitatum eſt, donec eam

fraudem vigiles persenserunt, vallemq; cinxerunt. Nec satis hoc humanæ curiositati fuit, nisi etiam sibi de itineribus consuleret, ne nuncij in custodum & in interceptorum manus peruenirent, quare terrestri relicto itinere, suam etiam flumina viam præbuerunt, sed ne interim scriptū aquis posset aboleri, (Frontino autore) plumbeis lamellis inscriptis milites Saltellam amnē tranantes, ad brachia alligatis vsus est. Lucullus verò, vt idem Frontinus refert, vt Cyzicenis à Mithridate obsessis, suum aduentum indicaret, impeditis hostium præsidio faucibus, quæ modico ponte continenti iungebantur, maritimum iter quæsiuit: gregarius siquidem miles ad id destinatus, inflatis duobus vtribus insidens, vbi literæ includebantur duabus regulis inclusis, simulata marinę beluæ specie per septem millia fluminis traiectum, ducis aduentum nunciauit. Sed ne id quidem satis esse visum est, verita enim hominis solertia, ne aut dolo, aut casu aliquo nuncius intercipi possit, & veritas sponte proderetur, aut res tormentis ageretur, vt ea possit extorqueri, viam etiam in aere quæsiuit, & sagittis interdum, nonnunquam auibus tabellariorum vicarijs vsa est, vt ea aduersus interceptores per cœlum securitatem pręstaret, in eum modum, vt Herodotus ait, ab Artabazo & Timoxeno factum est, quoties alter alteri quicquam vellet nunciare, charta siquidem pedi sagittæ complicata, aptatis insuper pennis, ad constitutum locum cum sagitta mittebatur. Huc pertinet Cleonymi Lacædemoniorum regis exemplum: Hic Trezenem vrbem obsidens, ad multas vrbis partes vndique expeditos iaculatores dispositos mittere sagittas iussit, eis inscribens. VENIO, VT CIVITATEM IN LIBERTATEM ASSERAM. Vnde euenit, vt appositis scalis conscendens exercitus mœnia, ciuitatem euerteret, & diriperet. Cæsar vero audiens Ciceronem à Gallis obsessum oppugnationē ferre diutius non posse, militem misit, qui noctu epistolam iaculo alligatam

ſupra murum emitteret, quod cum is feciſſet, repertam epiſtolam cum ſagitta ad Ciceronem cuſtodes attulerunt, in ea hęc verba notabãtur. CAESAR CICERONI FIDVCIAM OPTAT, EXPECTA AVXILIVM. ſic repente Cęſar venit, & interciſa oppugnatione hoſtes reppulit. Sed vt id per aues præſtari poſſit, proderit columbas, hirundines, vel alias huiuſmodi aues domeſticas habere: hę ſiquidem alio, quoties neceſſe ſit, translatæ ſuſpenſis collo literis, vel pedibus annexis internuncię reuertuntur, & ad cognata deuolabunt, his nuncijs cum celeriter aliquid ſignificandũ erat interdũ vetuſtas vſa eſt. Hircius conſul, Frontino teſte, ad Decimum Brutum, qui Mutinæ ab Antonio obſidebatur, columbas diu tenebris incluſas, fameque affectas è propinquiori, quatenus poterat, mœnibus loco emittebat, illæ lucis & cibi auidæ altiſſimis ędificiorum partibus euolantes inſidebant, easque Brutus excipiebat, ſicq; de rebus geſtis certior fiebat, quare diſpoſito ſemper locis ijsdem cibo reuocabat eas. Hinc Plinius: Nil vallum & vigil obſidio, atq; retia amne prætenta profuere Antonio per cœlũ eunte nuncio. Ea ratione vno, eodemque die ex Olympia Aeginæ Thauroſthenis victoria ipſius parenti nunciata eſt, quamuis alij per ſpectrum effectum aſſerant, alij etiam aliter Tauroſthenem cum proficiſceretur columbam à pullis adhuc madidis & inuolucribus abduxiſſe, eamque cum viciſſet, purpura amictam remiſiſſe, quę ſumma cum feſtinatione ad pullos properans eodem die è Piſa in Aeginam aduolauit, cuius rei Aelianus autor eſt. Nec deſunt, qui id hirundinibus quæſiuerunt, vt è nidis abductas pullis relictis ad domeſtica remitterent. Aſſerunt etiam nonnulli trans mare ad ortum columbas eſſe, quæ per medios hoſtes intercluſa via nunciorũ officio fungentes, dominorum literas ſub alis breui tempore longiſſime deportent. Quod fortaſſe Iuuenalis ſenſit, cum diceret.

,, tanquam è diuerſis partibus orbis

Anxia præcipiti venisset epistola penna.
Memoriæ etiam in vetustissimis historiarum monumentis proditum est, Aegyptium regem fuisse Marrhem nomine, qui cornicem mitem ac omnino cicurem educauerat, qua pterophori, & cursoris vice, quoties aliquid nunciandum erat vtebatur, ea siquidem ceu planè rationis compos epistolam gestans, quo opus erat transuolabat, callide noscens, quo dirigendus impetus, vbi insidendum, & interdum quiescendum foret. Hæc humanum ingenium ad cauenda pericula sibi solertius quæsiuit, sed eadem ingenij calliditate, quasi suis semet telis confodiens irritatur. Oppugnante Christiano exercitu Ptolæmaidem, cum in hunc modum nunciam columbam obsessis Saladinus destinasset, hortatus vt firmo animo forent, sperata sui aduentus festinatione, ea à nostris intercepta est, contrario alligato nuncio dimissa, vnde euenit, vt desperato illi auxilio, nihil amplius expectarent, sui deditionem facerent, vt nullo modo in rebus humanis securitatem, sed fraudem esse posse existimarent. Hactenus huius voluminis materiam vtcunq; pertractauimus, nonnulla, quæ ad eam rem pertinere videbantur, fortasse ex industria omisimus, alia ad hæc referri possunt, quæ si non prouectis satis erunt, postmodum fortasse plura dabimus, siquidē hæc nunc rudibus, & omnino imperitis scripsimus, nunc ad tertium volumē transeamus.

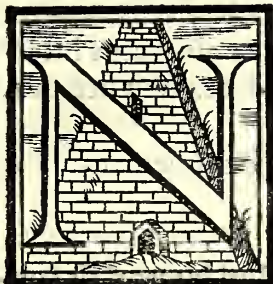
FINIS LIBRI SECVNDI.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

LIBER TERTIVS.

PROOEMIVM.

VNC ad alterã & difficillimam operis partẽ accingamur, de interprete instituendo, vt quod solum de toto opere videtur esse reliquum hoc volumine prosequamur. Sed iam audio dicet aliquis: Vnde nouus hic Apollo, vel Oedipus, qui occulta animi sensa, & enodare ænigmata profiteatur emicuit? Diuini potius, quàm humani est ingenij hominis interna perscrutari, parumq; ferè inter Deum, hominemq; distaret, si occlusas animorum cogitationes intellectus assequeretur humanus. Ingenue fateor multa esse posse furtiua scripta, quæ se interpretaturum quenquam polliceri, furorẽ ac delirium plane existimarem. Quotusenim quisq; erit, qui hoc innumeris penè dolis, ac infinita scribendi multitudine citra insaniam iactare audeat? vt si orthographiæ ratio obseruari nõ queat, latentem aliquo modo sensum possit eruere? huiusmodi erit, si quis pręter scribendi normam dictiones ex arbitrio ad significandas literas confingat, vel res per diuersa vocabula significauerit, quorum nisi interpres ab autore fuisset admonitus, nullo modo sensus haberi potuisset, quàm obscuritatem nonnullæ Ciceronis ad Atticũ epistolæ habent: id genus erit etiam si uno charactere exprimantur, & alia complura, quæ non nisi Deo opt. max. interprete, qui se intimis

animorum receſſibus inſinuat videntur indigere. Quare ijs omiſſis, ea nos tantum interpretari hoc volumine pollicemur, in quibus ratio literarum, & ſyllabarum contextus aliquo modo poſſit obſeruari, quorum complura genera eſſe poſſunt, verùm nos ex ijs, quæ crebrioris vſus, & præcipua videbuntur, etiam ſolitis perplexa inuolucris proſequemur, tum ad latinam, tum ad vernaculam linguam, quo commodius fieri poterit accommodabimus, quorum ratione cognita, lector ſimilitudine quadam ductus, reliquorum facile poſſit cognitionem aucupari. Sed antequam eorum tractationem aggrediamur, qualis abſolutus interpres eſſe debeat, & quę eum primo ſcire deceat explicemus.

Notarum interpretem qualem eſſe conueniat.

CAPVT. I.

POSCIT itaq; locus, vt boni & abſoluti interpretis conditiones doceamus; vt ſtatim cognoſcatur, qui earum omnino expers ſit, ad hoc non facile perferri, & proinde quò magis ijs erit innixus, eò dexterius & felicius in hac doctrina profecturus. In primis itaq; acutiſſimum eum natura eſſe expedit, vt ſi ingenij præſtantia multum in vniuerſis diſciplinis adferat adiumenti, in hac pręcipuè arte ſuas vires natura poſſit oſtentare, vt quod prouerbij loco vſurpatur; Quemadmodum aurum igni probatur, ſic in mathematicis diſciplinis ingenium experiri, id aptius ad hanc diſciplinam transferri videatur. Singulari præterea quadam animi calliditate, & ſolertia præditum eſſe conuenit, & omnis prorſus negligentiæ expertem, vt vafrum animum per inimicas inſidias & fraudes poſſit circumagere, dolos perſcrutari, ijs obuiare, & omni demum ingenij vigilantia aduerſos à ſe conatus amouere. Ipſa ſiquidem diſciplina non modica ingenij præſtantia videtur indigere, quapropter verè liberi & per-

perſpicacis ingenij hanc facultatem ſemper eſſe exiſtimaui, & eorum, qui ea delectantur, ſoleo præ cæteris acumen admirari, & verè ingenioſos appellare, vt ad omnes diſciplinas facile idoneos eſſe exiſtimem. Talem itaq; eum natura eſſe conuenit, arte verò nō minus inſtructum, & primum in multarum rerum, vtpote armorum, negotiorum, & militaris presertim ſcientiæ peritia verſatum, vt hoſtium, inimicorumque aſtus percallere, & euitare non incommode poſſit. Ad hæc accedet multarum linguarum peritia, earum præſertim, quæ magis in vſu eſſe ſolent, & quarum cum gentibus commercium nobis eſſe poſſit, vt cuiuſuis id genus idiomatis ille ſcriptum poſſit interpretari. Præterea orthographiæ, literarum, ſyllabarum, & contextus orationis nequaquam expertem eſſe conuenit, quod in primis ſolet eſſe neceſſarium: In orthographia loquor de exquiſita, & abſoluta ſcribendi ratione, tamet ſi non adeo orthographiæ confidendum ſit, vt non debeat experiri, vtrum illa ſit omiſſa, quod ex induſtria poſſet euenire. At ſi multas exquiſite linguas percallere nimis arduum videretur, latinis ſaltem literis ſit inſtructus, tum quod ea lingua vtcunq; adeo hac tempeſtate communis eſt, vt ferè non minus vſitata, quàm omnibus vernacula ſit, tum quod ea commodius ad cautionem admittitur. Sunt & alia fortaſſe, quorum nō ignarum eum eſſe expediat pro rerum varietate, quæ poſſent euenire. Sed ad hæc poſtremo additur peculiaris noſtri operis vſus, vt qua cura & diligentia is in ſcripti interpretatione eſſe debeat, & ſe quo pacto in opere moderetur, intelligat. Circa hæc mens & cura nequaquam oſcitantis queritur, vt obiter ſcripti dolus expendatur, ſed maxima attentio, ſummaque diligentia, vt animus ab omni cura, & cogitatione vacuus, omnibus poſtpoſitis in ea ſolum re indaganda elaboret, vt omnem conatum conſtituat: non tamen ſi res intenſiorem aliquando curam, & tempus expoſcit, continuanda attentio, & in ea mens

T

nimis anxie torquenda, nimia enim diligentia, & diuturnus mentis labor ſtuporem ingerit, vt minus poſtea ad hæc ingenium habile ſit, & nihil proficiat: Morbos præterea maxime conciliat, & maior ſæpe numero ex mentis conatis ægritudo, quàm ex corporis laboribus ſolet prouenire, vt mihi, ſi quando in perplexiores notas incidebam, interpretanti ſæpe contigit, cui toto ferè die in his conſumpto, vix ſeptima vel octaua hora præterijſſe videbatur, vt veſperam non niſi per tenebras, & luminis abſceſſum cognoſcerem, vnde interdum in longa mentis attentione, quaſi apoplexia correptus ſtupidus & immobilis, vti Diogenes fixis oculis Solem contemplans, videbar permanere: quare labor erit in aliud tempus differendus, vt res ſucceſſiuis horis commodè pro negotij oportunitate peragatur. Verùm in his doli ſpecies attendenda, niſi etenim ea cognoſcatur, fruſtra de cætero labor inſumitur, cum ignorato occultationis artificio, nullo modo rei occultæ velamentum poſſit auferri, ſumpto à Medicis exemplo, à quibus niſi morbi cauſa primum perſpecta ſit, ægro corpori fruſtra ſubuenitur. Vnde nobis etiam de doli ſpecie cognoſcenda, legitimas viſum eſt ſuis in locis hoc volumine obſeruationes tradere, ex quibus proprios agnoſcendi cuiusque doli modos interpres aucupetur: neque id contemnendum aliquo pacto duximus, in quo maiorem difficultatis partem poſitam eſſe perſpeximus. Cognita itaque velamenti ſpecie, omni animi moderatione & conatu elaborabit, vt abſtruſus omnino ſenſus reſeretur, nec prius quieſcat, quin vero è latebris dolo eruto, inimicos conatus irritauerit, vt de eo in poſterum ſibi tuto conſultum eſſe perſentiat. Locus poſtulabat, vt aliquot literarum diſcrimina ſuccederent: Sed quoniam inſtant nonnulla adhuc de interprete dicenda, ea primum proſequamur.

Quæ nouisse interpretem conueniat, antequam ad scripti interpretationem accedat.

CAPVT. II.

FVRTIVI scripti interpretandi regulas tradituro, operæpretium videtur à rudimentis, quę ad id aditum præstant, & multum conferre videntur, non tamen omnino necessaria auspicari, vt nihil, quod ad optimi interpretis institutionem spectare possit omissum esse videatur. Primùm itaque proficiet idiomatis scripti notitiam habere, diuersis enim modis omnes loquuntur, & scriptum contexunt, eadem res etenim apud Hispanos, Germanos, Italos, & alios pro locorum longinquitate, aliter, atque aliter vocitatur, vt illos hi, hos illi non intelligant, vnde non ipsa modo locutio longe alia est, verùm sæpe etiam scribendi ratio multum varia. Diuerse enim Germani, Itali, & Hispani scribunt, quemadmodum loquuntur, & pronunciant, quibus enim diuersus est sermo, pronunciatio pariter & scriptura necesse est sit diuersa. Nam si Ethrusci, Hispani, vel Germani verba pronunciant, nos qui Neapolitani sumus audita reddere velimus, quantum bone deus discriminis inter nostram & eorum prolationem esse videbitur, vt etiam sæpissime vix magno cum labore aliena verba pronunciemus, nescio quo patrij sermonis spiritu difficultatem ingerente, ita vt suus cuiq; sermo à natura largitus esse videatur. Dalmatæ V ante L syllabã inchoante, vt VLASDILAVS vnico spiritu pronunciant, quod à nobis nisi absoluta idiomatis cõditio habeatur, neq; proferri recte, neq; scribi poterit. Germani eandẽ literã V geminãt. Hispani verò in dictionũ calce sępissime S pronũciant, vt ferè eorũ verbum nõ reperias, quin ea litera occurrat. Appuli ita pronunciant, vt multorũ verborum initio S C loco I prænotent, si enim IOANNEM proferre velint, proinde proferunt, ac si

SCIOANNEM ſcriberent,& pro IRE SCIRE. Neq; ſolum exterę nationes,vt pote quas magna longinquitas diſterminat, ſed vicinæ & agnatæ ſermone,prolatione, & ſcriptura inter ſe differunt,ſic ſua cuiq; populo locutio, ſuusq; ſtruendarum ſyllabarum ordo & compoſitio eſt: Nam vt de cognatis & affinibus vocabulis loquamur,quod Itali,quemadmodum Latini AVDI dicunt, Florentini ODI, A V in O conuerſo pronunciant, Veneti verò V in L commutato: ſic & de alijs innumeris. Suntque dictiones & nomina familiaria apud multos ex parte diuerſa & corrupta. Siculi IACOBVM diminutiue IACOPELLVM, IOSEPHVM SEPPEM, & HIERONYMVM MOMMVM dicunt,& apud alias gentes huiuſmodi mille talia,quę non ſine obſcœnitate vero obliterato ſermone proferuntur: fitque ſæpenumero, vt in vno vocabulo, quod apud diuerſas nationes cõmune ſit, diuerſus ſonus pro gentium varietate reperiatur. Hęc noſter Pontanus notat,nos vt oſtenderemus pro nationum,& populorum diuerſitatibus locutiones etiam variari, ipſamque literarum poteſtatem & ordinem aliter, atq; aliter ſe habere hæc appoſuimus. Neq; ſolum id in diuerſis nationibus & populis fieri mos eſt, ſed etiam apud eosdem in diuerſis ætatibus & temporibus ſucceſſiue non ſoni modo, & ſcripturæ, ſed etiam vocabula permutentur, quare niſi etiam interpres cognito idiomate vti tum in loquendo,tum in ſcribendo poſſit, nequaquam ſcripti poterit ſenſum elicere, eo enim ignorato facillime ſcripti interpretatione fruſtrabitur. Maxime præterea profuturum cenſeo ſi eius,qui ſcripſerit,non ſolum de moribus, ſed etiam de nomine cognitio habeatur: nam ſi ſagax ingenio pollens, & in hac verſatus diſciplina ſit, paulo altius ad interpretationem exordiendum, mentis acies erigenda, & ſubtiliori via, vt mos eſt, occulti ſcripti ſenſus indagandus, at contra ſi rudis ingenij, & hebetis fuerit, cõtemptis orthographię præceptis leuiori

animo, & mente remissiori procedendum, vnde si hominis disciplinam mores, verba, nomina, & loquendi formulas illi peculiares, occultandique sensus modum omnem, etiam scribendi ingenium interpres agnoscat, non parum profuturum puto: Sæpè enim fieri solet, vt ingeniosi alicuius scriptū segnis & oscitantis existimatum interpretantis conatum facile frustretur, quemadmodum & ex aduerso, si ingeniosi & subtilis illud putemus, quod ab homine socordi, & rudi perfectum sit. Quare non parum expediet scribentis ingenium cognosci, vt facilius eruditus, an inconditus scripti sensus sit intelligatur. Si de eius nomine cognitio habeatur, suo loco requirendum, si habebitur, ex eius notis characteribus facilius de reliquo scripto notitiam venabitur. Ad hæc tractatę rei & cognitio accedit, quam & habere multum intererit, eamque poterit tum ex scribentis, tum eius ad quem scribitur negotijs, vel vtriusq; commercio nancisci, ratio est, quod cognita materia, facillime communia verba, quæ ad eam rem spectant interpres poterit conijcere, quod pro vnoquoque eorum locorum verbo ex characterum numero, similitudine, & dissimilitudine in suis locis obseruata, non multo cum labore cognoscetur: fietque interdum, vt vna agnita syllaba, ne dicam verbo, de cætero parum negotij futurum sit, nam totius inde scripti ex earum literarum proditione in alijs verbis dolus detegetur. Exempli causa si de bello res agitur, literarum numerus eius verbi, vel aliorum ad eandem rem facientium quęretur, quod si eiusmodi verbum haberi possit, in quo eadem litera geminetur, cōmodius id esse poterit, obseruato repetitæ literæ ordine, vt res certior interpretationis non frustratæ securitatem præstet, quæ geminatio si plurium literarum fuerit, eo magis proderit. Verum literarum numerus in latino scripto circa casuum flexum variandus est: In vnaquaque materia plura erunt verba communia, quæ eam quasi necessario consequuntur vt in amore.

AMOR, COR, IGNIS, FLAMMA, VRI, VITA, MORS, MISERATIO, & SAEVITIA, locum habent, & in bello MILES, DVX, IMPERATOR, CASTRA, ARMA, PVGNARE, & huiusmodi reliqua. Huc accedent & rerum desflexa vocabula, & horum vnum cognitum verbum non multo cum labore multorum postmodum verborum, & totius denique scripti notitiam reserare poterit, eoque modo præter tabularum rationem, vocalium & consonantium discretionem, & alia interpretatio laborem adimere poterit. Non parum insuper expediet, nuncium autoris, vel periti notarij manu perscriptum esse: nam si vel interceptus perperã transcriptus, vel ab aliquo, qui notandi rationem ignorauerit profectus sit, facile fiet, vt turbato scripto omnis interpretãdi via obstruatur, siquidem si characteres omissi sint, vel trãspositi, vel commutati, puncta præterea non rite disposita, vel commutata, vel relicta verborum interualla, vel eorum partes interpositis spaciis discretæ, vel alio quouis modo, dolus permutatus, interpretem is non parum perturbabit, vt interdum facile decipiat. Vt igitur rem paucis colligam, idiomatis scripti, scribentis, & eius ad quem scribitur, & materiæ da qua agitur notitiam, & emendatam scripturam ad interpretationem non parum posse adiuuare dicimus, licet ea, vt dictum est, non sint omnino necessaria, sed ad commodũ maxime conferre. Sunt & alia, quæ etiam interpretẽ præstaret agnoscere, quæ ne sermo prolixior sit omittimus.

Distincta literarum nomina, quibus sæpenumero suis oportune locis vti debemus.

CAPVT. III.

PRIMVM itaque literarum discrimina statuemus, & noua quædam ijs indita nomina declarabimus, quibus sæpe in scriptis perscrutandis vtemur, cum enim noua

essent, quæ scribenda erant, nouis etiam vocabulis appellanda esse visa sunt: hæc tamen obiter percurremus, nam de literis subtilius disputare, alterius esset facultatis & tẽporis, ne de furtiuis literarum notis interpretandis præcepta tradens, grammaticam videar profiteri. De literis tractaturi: Literam compositæ vocis partem minimam vocabimus, vt A, B, C. Nec me aliquis incuset, si literę vocabulo interdum pro elemento abutar, cum illud apud vetustissimos rei grammaticæ scriptores vsitatum videam, & indifferenter positum: Vnde dari mihi volo, vt literam & elementum, cum sæpe in dicendo res significanda occurrat, vtroq; modo dicere liceat, vt itaque, vnde digressus sum redeam: Literæ, quibus in scribendo vtimur sunt vna & viginti. A B C D E F G H I L M N O P Q R S T V X Z. Sed H potius aspirationis nota est, quàm litera. Reijcimus K à prioribus & nostris iamdudum relegatum, nam vt Diomedes ait, vti superuacua vtimur, & in scribendis tantum Kalendis vetustissimos latinos vsos comperio, eam Saulius magister primus romanis literis adiecit, vt in sono duarum literarum H & Q discretionem faceret, quod si nonnullorũ sententię fides habenda est, nullus apd nos vsus esse debet, cum in latinis dictionibus omnino careamus, quod si eam græcorum verborũ vsus interdũ admittit, eam satius est gręcis literis annotari. Q nonnulli eximunt numero literarum, eaq; de causa vtendum censent, quod sequens V ostendat, ante aliam vocalẽ in eadem syllaba positam. Græcum quoq; Y è nostris expungimus cum satis sit notarijs eius sonũ expleri per I: sonus enim vtriq; charácteri communis est. X & Z ideo ponimus, quod apud latinos illud, hoc apud vulgares frequẽtioris vsus esse solet, nos quia de vtroq; sermone verba facimus, eorum duximus meminisse debere. Sed his, cæterisque grammaticorum controuersijs, si quæ sunt reiectis, quia videntur ad suscepti operis propositũ parum pertinere, ad

explicandam nostrarum literarum partitionem veniamus. Literarum itaq; numerũ primùm in consonantes & vocales diuidimus: Vocales quinq; sunt, A, E, I, O, V, quæ sic dicuntur, quod plenam, absolutamque vocem habeant, reliquæ verò omnes consonantes ita dictæ, quod cum vocalibus sonent, ac per se nequeant voces proferre. Has rursus omnes excepta Z in semiuocales & mutas diuidemus: Semiuocales sunt septem F L M N R S X, hæ omnes à vocali incipiunt, & in se terminantur, sed vt plerisq; latinorum placuit, F muta potius, quàm semiuocalis est: id nostra parum referre iudico. Mutæ autem, quæ à se incipientes in vocales terminantur, sunt septem B C D G P Q T, & dicuntur mutæ, quod exiguam vocem habeant, & mutorum sonum videantur imitari. E semiuocalibus liquidæ sunt quatuor L M N R. sed de his hactenus. Nunc autem ad rem redeamus: Consonãtum aliquæ geminantur, aliquæ simplices ponuntur, quæ in syllabarum nexu sibi succedere possunt, hæ sunt, B C D F G L M N P R S T & Z, sed vltima in vulgari sermone geminatur. Quæ sibi non succedunt H Q X sunt. Rursus consonantium aliquæ in finibus, aliquę verò in initijs & medijs. Finales hæ B C D L M N R S T X esse cum vocalibus, reliquę reliquis locis cõstitui possunt. Aliam præterea consonantum diuisionem assignando, in duas partes diuidemus; Videlicet in frequentes & raras, harum tamen aliquæ magis & minus frequentes, sic magis & minus raræ sunt. Frequentes nominamus, quod frequentius, raras verò quod parcius in scriptis soleant euenire. Frequentes sunt C F M N, frequentiores L R S T, raræ D G H P, rarissimæ B Q X Z. Sed ne me aliquis dictis carpat, quod rarissimas eas vocauerim, quæ crebrius aliquo in scripto interueniunt, vel ex aduerso. Literas frequentiores & rariores esse dicam, vel sui natura, vel aliunde. Ex sui natura cum plerunq;, vel raro in scripto soleant occurrere. Extrinsecus

verò

verò cum aliquis continetur ſermo in epiſtola, vtpote de AMORE, vbi AFFECTVS, AFFECTIO, VAV, HEV, & ijs ſimilia repeti oportet, etenim ſi id euenit, non ex hoc F & H frequentiſſimas eſſe colligetur, ſermo enim in epiſtola contentus aliquando frequentiſſimas rariſſimas, & rariſſimas frequentiſſimas faciet. D rara eſſe ſolet, & interdum ſæpe in ſcripto repetitur, vt in

Diues Druſe dabis domibus donaria diuum.

quemadmodum T in vulgatis verſibus.

O Tite, tute tali tibi tanta tiranne tuliſti.
Et tuba terribili tonitru taratantara truſit.

Sed quoniam ſatis elementorum tractationi fortaſſe tribuimus, nunc reliqua, quæ ad commode interpretandum ſpectant proſequamur.

Simplex commutatæ figuræ modus quomodo deprehendatur.

CAPVT. IIII.

DVPLEX occultandi ſcripti genus eſſe proximo volumine indicauimus, alterum quod adhibita diligentia, & certa ratione poteſt interpretari, alterum quod Apolline ſolum ænigmatũ autore, ne dicam Deo opt. max. interprete videntur indigere. Quare hac parte intermiſſa, illam proſequamur. Rationem autem, quæ in tranſponendis characteribus conſiſtit, non eſſet inoportunum prætermittere, tum quia ijs, qui ſe ex alicuius operis præceptionibus in alijs ſcripturæ inuolucris exercuerint, facilior videtur, quàm vt demonſtratione opus ſit, tum etiam quia in libera hominum tranſponendi ſcripti voluntate minime certa ratio tradi poſſet. Verùm ne rem omnino intactam relinquamus, id ſolum admonuiſſe ſatis erit, vt primùm experiatur, an eo dolo charta contecta ſit: Characterum itaq; contextus

per omnem ordinem requiratur, modo in tertijs, modo in quartis quibusq; literis, vel alio ordine, modo à dextro in sinistrum, modo à sinistro in dextrum, modo in secunda linea, modo in tertia & quarta, vel aliter, modo in versuum initio, modo in fine (quemadmodum alio volumine suo loco significatum est) donec vnius tantum verbi notitia eruatur, quod vbi feliciter tentatum videbitur, pari ratione & ordine seruato, si eiusmodi solus sit, in cæterum procedi poterit. Hæc ad eam fraudem detegendam talis occulti scripti satis esse videntur, proximum est vt de agnoscenda simplici permutati characteris occultatione modos præbeamus. Notarum itaq; numerus, series, seu cõtextus, scripti partes discretæ, & characteres in fine collocati iudicia prebębunt. Characteres itaq; diuersi primum distincte numerabuntur, eos non plures viginti vno, vel vt summum duobus & viginti esse oportet, nam si plures sint dolus erit obscurior, & adiectitios & ociosos esse cognoscemus, minor numerus diffiniri non potest, siquidē notarius obscuritatis causa facile in scripto potest paucioribus vti literis. Ijs prętermissis, quas rariores & minus crebras esse diximus; tum literarum contextum obseruabimus, quæ pauciores characterum formę quinarium nõ excedētes, crebrius interueniant, ita vt nulla sit dictio, in qua vnus ex illis character non incidat: Scripti præterea discretio huius generis esse poterit admonere, dum scripti partes disijungũtur, vbi recte ne, an perperã illę discretę sint, finalium literarũ numerus indicabit, quas proximo capite recensuimus, nam si eiusmodi literæ scriptum terminantes plures erunt, quàm dictum est, argumentum alterius immixtę fraudis habebimus. Verùm quia characteres pauciores esse posse diximus, operæ pretium est videre, si numerus diminutus sit, quænam literæ adēptę sint, ratio itaq; hęc est. Si literę vna, & viginti sint (vt à maiori numero fiat detractio) Y fuisse sublatã agnoscemus, si viginti X, si vndeuiginti Z, si duodeuiginti Q, si decem

& ſeptem B, ſi ſexdecim G, ſic & de reliquis ſeruato literarum ordine, quas vel minus, vel magis raras appellauimus, vt altera alteri ſuccedat. Verùm ne quis interdũ fruſtra re tentata me in hoc ipſo fortaſſe vanũ appellet, hoc quemlibet admonitum volo, me de re tam implicata, præſertim autorem, qui neminem habuerim, quem ſequi potuerim, præceptiones eas tradidiſſe, quæ & plerunq; ſic ſoleant euenire, & ſic natura eſſe demonſtrentur: vnde res ex coniecturis ducenda fuit, alioquin non inficior fieri, vt interdum res aliter, quàm eæ præceptiones admonent poſſit euenire, verùm in nihilo vanum deprehendi, diuini potius, quàm humani eſſet ingenij. Hoc nolui prætermiſſum, rem de cætero plerunq; ſic ſe habere benignus lector intelligat.

Conſonantes quot modis in ſimplici permutati characteris ſcripto à vocalibus dignoſcantur.

CAPVT. V.

QVEMADMODVM igitur pueris, vt legere diſcant elementa primum dignoſci oportet, mox ſyllabas connecti, deinde verba colligi: pari ordinis ratione interpretem procedere neceſſe eſt, quare oportunum erit à præmiſſis, hoc eſt à conſonantium, & vocalium inueſtigatione ad earum poteſtatem indagandam pertranſire, vt vbinam eas inquiri oporteat oſtendam, atquia contexta & par vtriusque inueſtigandi ratio eſt, altero enim cognito, ſtatim alterum in noteſcit, ideo earum interſe diſcrimen primùm viſum eſt hoc capite compræhendere. Accurata itaq; debemus diligentia circa hæc inſiſtere, vt recte ſcrutari & ſecernere diſcamus, omnẽ enim de hac re pręceptionẽ ſuper his cõſtituimus, totaq́, noſtra hic innititur cognitio, vt ſi in his initio hallucinamur, ſtatim in ipſo limine cogamur deficere, tũ poſtmodũ errore excreſcẽte, vt de implicata interp̃tãdi rõne

omnino desperandum, vel in ea maxime elaborandum sit, error enim, qui initio fit, deterior, quàm qui in progressu esse solet, diligentius ergo interpres rem initio perpendat. Sed earum distinguendi rationes plures sunt. Nemini itaq; dubium est literarum ex notis vocalium & consonantium constare, sicque consonantes vocalibus inniti, vt literarum nexus aliter effici non possit, nam sicut membra absq; neruis nequeunt adsistere, pari modo sine vocalibus consonantes constare nõ possunt, vocales enim spiritus vim obtinent, & consonantibus sonum impertiunt, cum ergo ita socientur, si alteras nouerimus, alteras etiam statim cognosci oportebit. Prima igitur ratio est, vt toto orationis ambitu, literæ, quæ frequentissimæ occurrant videantur, quæ si numero quinq; sint obseruemus, & sic frequentes erunt, vt nulla dictio sit, in qua magis, vel minus crebro pro literarum numero reponantur, eiusmodi notas vocales esse cognoscemus. Cæterum positionis ordo erit, vt vel syllabam præcedant, vel primam literam sequantur, vel secundæ succedant, vel tertię, rarissime & ferè nunquam quartę, vt fit in ERICHTONIVS & ABSTRVSVS, quod si sermo vulgaris, & Italicus erit, nouissimos dictionum characteres, præsertim in soluta oratione, vocales esse admonebimur. Possumus & alia ratione eas literas venari: nempe si ea quæsiuerimus elementa, quæ rarissime in scripto reponuntur, quas vix tertio, vel quarto quoq; versu repetitas offendemus, eas consonantes has Q X Z esse cognoscemus, eæ enim quoties obuiauerint, vocalium sequelam nunciabunt: Hoc etiam plerunq; H præstabit, quo fiet, vt ex harum ductu, illarum sequelam nanciscamur, vel è conuerso. Tertius modus erit, vt disiunctos & singulares characteres obseruemus, qui dictionem constituant, eos enim vocales has A E I O esse necesse est, quæ quatuor erunt, vt fit in latino sermone in A' IOVE PRINCIPIVM, in E' PATRIA EXTORREM, in I SEQVERE ITA-

LIAM, & in O'VTINAM. Quartus erit, vt aduertamus an eę dē characterū formę dictiones vel inchoent, vel terminēt, eas enim proculdubio vocales esse dicemus: nunq̃ enim fit, vt dictio à geminis ijsdē cōsonātibus inchoetur, vel in easdē geminatas desinat: vt fit in VVLTVS & IIDEM, & IVDICII, & EOO, & huiusmodi alijs. Quod verò in dictione VVLTVS vtramq; VV vocalem appellamus, velim lector intelligat (vt sæpius dictum est) à nobis huius disciplinæ causa orthographiam contemni, neq; enim, quamuis alio ea litera fungatur munere, curamus propterea nomen permutare. Sed hinc germanicum idioma, & barbara alia excludi censemus, in quibus fit interdum, vt eædem consonantes dictionis initium faciant & finem. Ad hæc quinta ratio accedit, vt si in media dictione geminatas literas coniungi videbimus, inde præcedentem, & subsequentem characterem vocales esse colligamus, quod ferè nunquam decipiet, vt fit in ACCOMMODO & OCCVRRO: Infirmatur aliquando regula sequente H, L, & R, vt fit in BACCHVS, & AGGLVTINO, & ATTRITVS, sed hoc raro euenit. Poterunt tamen geminati & simul positi characteres vocales esse, quod ex præcedentibus, vel subsequentibus non erit difficile deprehendi, vt fit in CONIICIO & DEESSE, & sic literas vtrinq; positas consonantes esse deprehendemus. Hoc tamen nouissime præstabit inter duas similes characterum formas dissimilem vnā inspicere, fit etenim plerunq;, vt similes vtrinq; positæ, vocales sint, vt in MISERERE, licet interdum etiam character dissimilis interpositus vocalis sit, vt IVIMVS. Frustratur tamen etiamnum regula, fitque vt tres characteres consonantes sint, vt in INITE, hoc tamen rarius euenit. Vnde regula minime contemnenda est, tamet si incidat, vt aliquando locum non habeat, nullæ enim ferè de re aliqua præceptiones afferri possunt, quæ interdum non frustrentur, neque generalia per particularia debent infirmari, sufficit

nanque vt multo frequentius præstent, quàm decipiant: quod etiam de cætero sentiendum est.

Quot modis distinctas consonantium potestates venari possimus.

CAPVT. VI.

CONSTITVTO duplici literarum discrimine, & vocalibus à consonantibus discretis, sequitur vt distinctas earum potestates aucupemur, sed id ipsum primùm in consonantibus quæremus, tum quia consonans plerunque vocali præponi solet, quod quasi natura videtur præcedere, tum quia ex vna consonante alterius & consonantis & vocalis notitiam vt plurimum, eius natura edocente, aucupamur, quod ex vocalibus consequi non possumus, quemadmodum enim aliquam consonantem certa vocalis necessario sequitur, & posito consonantium numero poterit vnaquæque diffiniri, obseruatus enim earum literarum ordo in syllaba, non parum adiuuabit, non fiet pari modo, vt vocalis certa, consonantum, quæ præcedunt, vel subsequuntur nobis possit notitiam distinguere, vt igitur ad institutum accedamus, plures ad hanc rem poterunt præceptiones adiuuare. Primùm itaque characterum figuras obseruari conueniet, quæ frequentiores, quæque minus frequentes in scripto apponantur non ignorare, singularum repetitam positionem numero indicante, tum admisso literarum ordine, quemadmodum magis vel minus crebro solent plerunque ex sui natura scripto interuenire, singulæ figuræ distinguentur, de quibus licet superius facta sit mentio, non grauabor tamen eas literas iuxta seriem rursus apponere. Ordo igitur se habet huiusmodi. S T R L M N C F P G H D B Q Z X, quarum vnaquæque quanto præcedit, tanto frequentior est. Non inficior tamen secus posse euenire,

eaque de cauſa plures rationes afferuntur, vt ſi vna regula fruſtretur, aliæ non decipiant, & aliæ alias ſubſtentent, quare omnes, ſi erit neceſſe tentari conueniet: huius rei fidem faciunt typographi, qui ſingulorum elementorum typos pro cuiusque vſu graduatim magis & minus frequenti, plures & pauciores habent, quod eorum elementorum vſus magis & minus crebro ſoleat interuenire. Huiuſmodi præceptiones remotiores ſunt, quàm vt certa literarum cognitio haberi poſſit, nunc ad magis propinquiores proximum eſt accedere. Succedit itaque ex conſonantium numero tum in initijs, & finibus verborum, tum in ijs medijs, quæ vnaquæq; ſit cognoſcendi modus. Sed vt hoc in initijs primum exigatur, hæc erit obſeruatio. Dictionis principio, vt ſummum quatuor conſonantes cohærebunt, vt accidit in PHTHISI, PHTHONGO, SPHRAGRIDE & ſimilibus, minor numerus non perſcribitur, nam tres, duæ, & vna tantum poteſt vocalem præcedere. Si quatuor itaque vocalem antecedant, plerumque fit, vt duplicem, ideſt ſecundum & quartum locum index aſpirationis ſortiatur, nam & illa interdum poſita ſemel, alibi collocatur, vt fit in SPHRAGRIDE, ea enim interueniente, literarum numerus augetur, cum ſcripturæ nihil præter ſonum, quaſi furtim præbeat. Sed crebrius dictionum principijs tres conſonantes ſolent cohærere, quarum vt cuiusque poteſtatem venemur, hic modus obſeruabitur: Earum primam ex his vnam eſſe neceſſe eſt C P S T, harum enim conſonantium natura duas alias ſubſequi permittit, quarum altera ſi erit aſpiratio, vel prius, vel poſterius apponitur, vt in CHLAMIS, PHRASIS, THRONVS & PHTOLOMAEVS euenit, at S nullam patitur aſpirationem ſtatim ſubſequi, vt in SPHAERA, quod in eo numero nulla fuerit aspiratio, tum primam S eſſe neceſſe eſt, hæc enim ſemiuocalis patitur mutam primum

deinde liquidam subsequi,ex mutis verò vnam ex his euenire necesse est, B C G, vt SCLOPVS & STRAGES, verùm de B & G latinum exemplum non habetur ex præcipuis duobus liquidis,vt L vel R, vt SCRIBO, STRABO & id genus reliqua,è consonantibus verò hæ solæ C P T R statim recipiunt aspirationem, ratio est, quod cæterarum natura asperitatem non ferat,quod si duas consonantes verborum initia admiserit,ex his singulas primas esse oportet B C D F G P R S T, secundas verò L H R, sed earum nexus talis erit. B potest L & R admittere, vt BLASIVS & BRACHIVM. C omnes simul, vt CLARVS, CHRISIS & CREDO, D solum R accipiet, vt DRACO. F L & R, vt FLVMEN, FRANGO. Easdem G assumet, vt GLISCO & GRATIA. P omnes,vt PLVS, PHISIS, & PROBVS. R tantum H excipiet, vt RHENVS. T H & R accipiet,vt THAIS, & TRASO. S verò soli aliæ plerunq; consonantes supponuntur, vt T C F & P, vt STATVA, SCIPIO, SPHINX. De F latinum exemplum afferri nullum potest, sed eo sic vernaculi vtuntur. Solent illæ interdum & aliter connecti, vt B cum D quemadmodum est BDELLIVM, & C cum T vt CTESIAS, M cum N, vt MNESTEVS, G cum N vt GNARVS, C cum N vt CNEVS, sed huiusmodi verborum nexus & si qui sunt id genus alij rarius indicunt. De simplici consonante conuenit dicere omnes posse vocalem statim præcedere. G latinus sermo V, quæ præit vocali non patitur subsequi, quare VIDO, VERINVS, VALTERIVS, pro GVIDO, GVERINVS, & GVALTERIVS dicitur, quod in patrio sermone non seruatur. G apud latinos aspirationem non recipit, sedapud vulgares non excludit. D aspirationem nunquam patitur subsequi. De consonantibus dictiones inchoantibus satis, nunc de alijs, quæ in medijs solent occurrere. In media dictione possunt quatuor simul esse consonantes;

quod

quod euenit, vel aſpiratione, vel liquida, vt fit in ERICHTHONIVS & ABSTRVSVS. Si verò ternæ fuerint, quod crebrius euenit, primas aut has S & M ſemiuocales eſſe oportet, aut omnes mutas, quod ſi M fuerit, tum H ſequi neceſſe eſt, ſi S eas, quas neceſſario ſuccedere ſuperius diximus: idem & de mutis etiam dicendum eſt, ſed hoc erit, ſi eas conſonantes ſyllaba ſimul coire patiatur, alioquin illę erunt, quæ coniungi non poſſunt, quemadmodum B C, & ex aduerſo conſonantes, quæ intra dictionem in ſyllaba coeunt, eas eſſe cognoſcimus, quæ poſſunt & initio ſyllabam conficere. Prima igitur geminatarum conſonantium cognitio ſe offert, omnes eſſe poterunt exceptis his H Q X & Z, ſed hæc poſtrema in materno ſermone geminatur, verùm ſi geminatas alia conſonans conſequetur, illam vel alteram ex duobus liquidis L & R, vel aſpirationem eſſe oportet, vt fit in AGGLVTINO, AGGREGO, & BACCHVS. Terminare verò dictiones tres conſonantes poſſunt R B S, & R P S, vt VRBS, & STIRPS, ſed has tantũ dictiones eſſe cõperimus. Crebrius duę vt S T, N T, N S, & R S, quemadmodum fit in EST, AMANT, AMANS, & ARS, raro in P S, B S, N X, vt STIRPS, SCOBS, SPHINX. Finales verò literę ut dignoſcantur, hæ apud latinos crebriores eſſe ſolent D M N R S T, in has etiam nonnunquam deſinunt B C L X. De vocalibus nihil dicimus, nam omnes ferè dictiones in eis terminantur. In H terminantes dictiones duæ ſuppetunt latinis AH, & VAH, quæ detracto A ſuperſunt de AHA, VAHA. Vulgares tamen noſtri in vocales plerunq; dictiones terminant, finales verò conſonantes paucas habent R L T H. Poſſunt & aliæ de agnoſcendis primis, medijs, & extremis dictionum literis obſeruationes tradi, ſed eas tum breuitatis cauſa, tum etiam quia hoc ipſum grammaticæ potius, quàm noſtrę tractationis eſt, omittimus. Hæc licet non nullis leuia, & parui momenti videri

possint, tamen quia à nostro munere nequaquam abhorrere visa sunt, non duximus omittenda.

Quot modis singulas vocalium potestates aucupemur.

CAPVT. VII.

DISTINCTA in hunc modum consonantium notitia, sequitur mox vt sic vocales cognoscantur: huius rei modi aliquot afferri possunt. Primus itaque est, vt inde initium, vnde ante in consonantibus auspicemur: Si earundem figurarum repetitio obseruetur, quæ crebrius, quæque minus crebro in scripto reponantur, illæ ordine sic se habent, vt E frequentissima sit, I mox minus frequens, hac rursus rarior O, sic & hac minus frequens A, & V postea omnium rarissima. Primæ verò binæ in scripti repetitione tam quasi cognatæ sunt, vt vix possint diffiniri vtra crebrior soleat interuenire, idem & de binis alijs O & A recte affirmabitur, quod obseruatis singulis in libris dictionibus ediscitur, licet interdum res aliter contingat, nos enim de eo quod frequentius est, non quod & aliter interdum fit, loquimur. Hoc primum indicio habito, alia deinde obseruari oportebit, vt si duæ similes vocales inchoent, & terminent, vtramq; II esse cognoscamus, vt pluralitatem pronominis, quod est IS innuat, quod si verbi initio eędem figuræ sint appositæ, ambas vel I, vel V esse censebimus, vt est in VVLTVS, & IIDEM, cuius rei certitudinis succedentium mox characterum poterit obseruatio confirmare. Duplex enim OO solum in dictione OONAE (insulæ in Semptentrionali oceano positæ) reperitur. Eiusdem raritatis erit verbum inuenire, quod à triplici vocali initium sumet, hoc enim nescio an in aliquo vocabulo, quàm in eo, quod est VVVLA

reperitur. Hanc præterea vocalem esse cognosces, si eam rariorem vniuerso scripto literam sequi conspexeris, quàm Q esse admoneri possumus, illi enim semper solent succedere. Plures ad hæc coniecturæ afferri possunt, sed eas prætermittere tam parui refert, quàm conuenit breuitatem sequi, neque enim interpretanti obseruare omnia, quæ de his dicta sunt erit necessarium, siquidem nimis molestum foret ad hæc cuncta experiri, vt satius esset in ambiguitate remanere, quàm in tanto labore tam anxie torqueri, ex paucis enim huiusmodi obseruationibus, facile fiet, vt nonnullæ cognitæ literæ, cæterarum nobis (quemadmodum alibi dictum est) siue regulis cognitionem trahant, quare omnis labor circa initia versabitur. Verùm nec adeo vni regulæ ad literæ cognitionem fidendum est, vt non debeamus experiri, an ex alijs eius certitudo confirmetur, alioquin parum fuisset profuturum multas ad id præceptiones tradere, nisi visum esset commodius vnam alterius nixu substentari, & vnius certitudinem debere alterius experimento confirmari.

Quomodo traditis regulis vti conueniat, tum de eo exemplum.

CAPVT. VIII.

NVNC quemadmodum ijs regulis vti conueniat, operepretium est indicare, quod non modo superfluum non videtur, verùm etiam maxime vtile, imo verò interdũ maxime necessarium; parum enim esset quempiam pręcepta artis, & instrumenta habere, nisi eorũ etiam vsum percalleat, neq; dubiũ est eũ, qui alicuius rei futurus est artifex, si alium artificem operantem videat, multo facilius ea, quæ didicit oculorum sensu, quàm ante auditu, & mentis agitatione percepturum, cum certior rerum notitia ex oculis, quàm

aliunde haberi poſſit, nam & certiora ſunt ea, quæ per praxim, quàm quæ per præcepta, & canones tantum ediſcuntur. Sed vt ad propoſitum accedamus. Primum ex regulis, quas tradidimus, ecquid huius generis an alterius obſcure ſcriptum ſit, diligenter interpres obſeruabit, quod vbi cognitum ſit, ad hoc genus pertinere, elementa primum ſingula diſtinguet, & ſuam cuiq; characteri poteſtatem ſuppoſitis veris literarum formis ſubſtituet, quod recte ne an perperam effectum ſit, experimentum indicabit, aut etiam in eadem poteſtate integros & perfectos verborum ſenſus characteres explebunt, aut imperfectos corruptos & nihil prorſus ſignificantes reddent, quod ſi ea cura minus dextere videbitur ceſſiſſe, iudicium in artis locum ſuccedet, res coniecturis agenda, & in ijs eſt multum elaborandum, tentabitur an in paucis modo his, modo illis, nunc permutata poteſtate, nunc reſtituta res poſſit videri voto cedere. Si adhuc res animo non reſponderit, quærentur verba, in quibus vel nulli ſint ijdem characteres, vel pauciſſimi, vt aliorum mox experimentum fiat, donec poſſit videri, an ex ijs aliqui opinioni conueniant, ſi ne hoc quidem proderit, dictiones tum pauciſſimis conflatæ literis eligentur, vti quas vel vna ſolum perficiat, vel duæ, tresùe, aut ad ſummum quatuor, ſiquidem quæ huiuſmodi ſunt, inter paucas numerantur, & minor proinde labor erit ad certitudinem non multum vagari: cuius rei gratia nos tabulas confecimus, vt quoties opus ſit, ea de cauſa quilibet ad eas poſſit recurrere, ſic enim facile erit verba, ſi qua eiuſmodi ſcripto reponantur intelligi, vnde characteribus primum aliquot cognitis, non difficile quis poterit aliorum mox notitiam conſequi. Sed ſi ex aduerſo prima fronte iudicium videbitur voto ceſſiſſe, vt non obſcuro argumento ſciri poſſit, ecquid veras notarum poteſtates fuerit venatus, ex antecedentibus vel conſequentibus certitudinem nanciſcetur, nam ſi laborem euentus mi-

nime ſit fruſtratus, hoc integer & congruus verborum ſenſus indicabit, ipſa verò cognitorum characterum iunctura, reliquorum ſubiude poterit paulatim notitiam ingerere, qua in re minime labor fugiendus eſt, ſed res tandiu tentanda, modo vt diximus literarum poteſtate permutata, modo reſtituta, donec quod clauſum ſe ſponte paulatim aperiat. Verùm ad hæc non parum afferet luminis, ſi eorum, quæ circa rem ſunt, quæque prius ab interprete ſciri diximus præſtare, cognitio acceſſerit. Initio igitur antequàm ad ſcriptum veniatur, nonnulla ex coniecturis nanciſci licebit: Veluti quia de manu militis, ab exploratoribus epiſtola eſt intercepta, de re bellica inde tractatum eſſe arguetur, vnde veriſimile eſt BELLI nomen non eſſe prætermiſſum, & exinde quatuor eius verbi literas, ſiue ex quinque, ſiue ſex, ſiue pluribus ea dictio conflata ſit, non deeſſe, ſi idioma latinum eſſe cognoſcetur: nam ſi vernaculum illud ſit, proprij verbi literas perquiri oportet, atqui ad hoc ſcripti prius rationem haberi eſt neceſſe, nam ſi illud ad hoc genus pertinebit, verbum illud ſi erit, facillime poterit obuiare, ſi verò alijs dolis inuolutum ſit, maior ad inueniendum erit labor, & rem aliter, atque aliter pro ſcripti genere tentari oportebit. Sed vt dicta facilius intelligantur, exemplum adijciam: nam vt in declarationibus efficaciſſimum eſt, ita indiſciplinis ad diſcendum aptiſſimum videtur, quod ſic præcepta quaſi experimento comprobentur, multa enim inſtantia iudicio, vel ſtatim ſępe decernuntur, quàm vel difficile eſt ante caſum à magiſtro diffiniri, nedum à diſcentibus percipi. Id obſcure igitur ſcriptum erit.

Primum itaque variati characteres, quod non plures viginti conſpiciuntur, crebrior præterea quinq; characterum repetitio, quæ vocalium præbet indicium, finales etiam literæ, quę præſcriptum numerum non excedunt, diſtincta tum partium ſeries, & cætera demum, quæ ad huiuſmodi ſcriptum ſpectant, ſimplex permutati characteris genus eſſe non ambiguis admonet coniecturis, idioma verò latinum eſſe ex finalium literarum numero deprehenditur: quia verò magnates ab epiſtolis in arduis præſertim negotijs notarios ſcripturæ peritiſſimos habent, ſperandum eſt proinde orthographiæ rationem minime fuiſſe prætermiſſam: Cæterum antequam ad elementorum notitiam veniatur, tentari poteſt ex ipſa materia an aliquod recte ſcripti verbum poſſit intelligi, vt ea ratione aliqua inde literarum notitia deueniat. Quoniam itaque (vt dictum eſt) conijci poteſt de bello agi, quod epiſtola vel belli tempore, vel à milite intercepta ſit, vel alia id ratione cognoſcatur, proinde non erit admodum difficile perquirenti aliquo ſcripti loco eius verbi ſex literas inuenire, prodente hoc præſertim geminatæ literæ, quæ oportuno loco collocantur indicio, eoque modo ex ipſa materia priuſquam ex ſcripto trium primo figurarum, quaſi

certam notitiam deprehendi: nam de ijs non dum prima fronte ſatis poterit conſtare, niſi ex conſequentium poſitione certius notitia confirmatur. His itaque in vniuerſum cognitis ſupereſt rem ipſam proprius attingere, vt ſingulorum elementorum poteſtas dignoſcatur. Vocales igitur primum in medijs dictionibus, & interdum in earum finibus quæſiturus (latinus enim ſermo in terminationibus poteſt decipere) has figuras quia crebrerrimæ repetuntur Ↄ Λ Π ⊙ Ⲭ vocales eſſe conijciet. Huc accedit, quod rationibus eædem raris characteribus, quoties occurrunt videntur adhærere, nec obſtat, licet interdum etiam illis nonnullæ conſonantes proxime poſſint ſociari, nam de eo potius iudicandum eſt, quod frequentius euenit, quàm quod rarius, hoc etiam præſtat, quod proxime generatos characteres ex vtroq; latere cernuntur aſſiſtere, ſunt & alia, ſi qua ad rem ſpectant, quarum illæ inditijs prodantur, vnde colligi licet, eas non niſi vocales eſſe: cum per omnes ſimul regulas de illis opinio confirmetur. Vocalibus in hunc modum à conſonantibus diſcretis, proximum eſt ſua ſingulis munera aſſignare. Sed vt hoc in conſonantibus primum (vt dictum eſt) oportunius exigatur, duplici ratione perfici poteſt, repetitione, & plurium coniunctione, tum in extremis verborum partibus, tum etiam in ijs medijs, ſi repetitionem ſequimur, hoc modo qualemcunq; earum diſtinctionem nanciſcemur.

Φ	⅂	V	Σ	Ʒ	O	ʎ	ᗡ	ꓘ	Ꞁ	Δ	⅃	Ω	Z	Γ
B	C	D	F	G	H	L	M	N	P	Q	R	S	T	X

Poſſet tamen etiam edocente regula aliter, atq; aliter ſingulorum poteſtas diffiniri, quamuis ne ſatis quidem tantum ſit illis fidem habere, ſolet enim ſępe decipere, quemadmodū & hoc loco indicabitur: verū ne hoc ignoretur, quonam pacto aliter poſſit poteſtas variari, earum repetitio obſeruabitur,

quæq; toties indifferenter repetentur, vna pro alia sumi poterit, potior tamen semper maioris, quàm minoris frequentiæ, nisi aliter experimentum demonstret, rationem haberi conueniet, quod nobis tradendi exempli gratia, alioquin quatenus magis placet, regulæ fides habenda est. Ad huius distributionis exemplar interpres posset suam etiam aliter variare, sed eam distinctionem si vlterius progredimur, posterioribus regulis in aliquibus videbimus infirmari, exinde itaq; experimentum inituro oportunum erit primum ad faciliores obseruationes recurrere, vt si per eas satis possit proficere, maiorem laborem effugiat. Quoniam itaq; dictio est, quæ quatuor literis conflatur, quarum tres, quæ in fine collocantur, consonantes sunt, cum eiusmodi vnam tantum dictionem, quæ VRBS est agnoscamus (nam STIRPS & si totidem habet in fine consonantes, sex tamen constat literis) eam esse oportebit, quemadmodum in tabulis apud dictiones toditem literarum est videre, vnde non modo trium cõsonantium, quæ in fine sunt, notitia elicitur, I Φ Ʊ, sed etiam vocalis Ӽ quæ illas præcedit. Huc accedit, quod ex his literis prima in nona dictione consonans præit, quæ siquidẽ omnium rarissima est, Q videtur fungi potestate, quod magis verisimile est adueniente in ea dictione aliarum eiusdem verbi literarum notitia, quod vocales sint, ex quo licet affirmare, characterem, qui quinto loco ponitur, in dictione, in qua BELLI nomen ponitur, V potestatem habere, vnde etiam concludi licet, vltimum, qui hunc sequitur, non alium esse, quàm M. De prima consonante, mox per aliam geminatam in quinta dictione iudicium confirmatur, quod alioquin dubium esse posset, an L potestate fungeretur, nam certum est vocalem ibi non esse. De alia mox consonanti, B iudicium confirmatur verbo, quo BELLI nomen notatum coniecimus, in quo etiam de L notam talem I vidimus. Quod verò dictio est, quę tribus literis conflatur,

tur, quarum postremà scripto rarissima, cum semel tantum incidat succedit vocali, quam hucusq; V esse deprehendimus, dubius esse non debet nouissimam X esse, nam quę inter rarissimas est, aut H, aut Q, aut X, aut Z esse existimatur, atqui Q primum & Z è numero eximuntur, quia nunquam in fine verbi collocantur. H præterea non esse ex literarum ordine deprehendimus, ea enim potestas in fine dictionis apud latinos in verbo tantum VAH reperitur, quarum media A est, non V: Vnde superest dicere, non aliam esse, quàm X, & primam vel D, vel L, vel N, vt vna ex dictionibus tribus sit DVX, LVX, NVX: Sed quia vel cognitum est de re bellica agi, vel magis consentaneum de re magni momenti, quàm parui, credibilius erit de DVCE ibi, quàm de NVCE, vel LVCE mentionem factam esse. Vnde hactenus colligi licet harum literarum veram notitiam, quarum potestatem suppositis nostris literarum formis indicabimus.

Ꞁ	⅄	Λ	⅃	ꓘ	Δ	Ƨ	Ʊ	ɑ	T
B	D	E	L	M	Q	R	S	V	X

Ex his & huiusmodi alijs coniecturis, habita etiam de cætero, vt commodius fieri poterit consonantium notitia, & aduocatis ad hoc præsertim tabulis, cum opus erit, mox ad vocalium distinctionem transitus fiet: nec quicquam referet, non omnibus adhuc consonantibus cognitis ad vocales deuenire, ex ijs enim aliarum poterit consonantium elici coniectura, quemadmodum ex consonantibus etiam vocales cognosci posse superius demonstratum est. Vocales itaq; in hoc scripto duplici modo nancisci licet, repetitione, quod omnibus conuenit, & quod rarissimam figuram, quæ ad huc Q videtur fungi potestate, character sequitur. Sed de V satis vidimus factam fidem, non minus etiam de E posset

videri conſtitiſſe,ſed eas cum alijs proſequemur,vt etiam de illis opinio certior habeatur. Hæc igitur nota Λ quia omnium crebrerrima eſt,quod decies octies repetitur I, vel E poteſt videri, ſic & ∏ quia vna minus vice ſcriptum ingreditur, vtriuſq; non minus videtur ſibi poteſtatem vendicare vtraq; enim poteſtas plus minus ſolet frequenter occurrere, & modo hæc,modo illa (vt dictum eſt) crebrius interuenire. Mox quia ☽ ſexies conſpicitur, A poteſtatem repreſentat, poſtremo quod ⊙ & ✢ quinquies tantum recenſentur. O & V, quæ omnium rariſſimæ eſſe ſolent, poteſtatem indicant. Hoc ſingulorum characterum arguit repetitio, nouiſſimus verò quia rariſſimã figuram ſequitur, quam ad huc Q eſſe deprehendimus,etiamnũde eo quod dictum eſt,fidem magis auget,quo certius videri poteſt in verbo,vbi de BELLO fit mentio, dictionem BELLVM poſitam non BELLIS. Vnde etiam de M litera certior notitia elicitur, quæ & tali figura ⅓ deſignatur, & E vocalis, quæ per eum characterem demonſtratur, & in V poteſtate etiam alibi errorem non eſſe, & in ea dictione, quæ ſeptimo loco ab vltima locatur,ex eadem vocali initio & calce verbi poſita,mediam geminatam C eſſe colligemus,quę niſi de S nobis conſtaret,pro ea etiam poſſet haberi, ex eadem vocali in dictione duarum literarum, quæ ſexto loco ab initio ponitur,& quarto à fine reperitur, alteram figuram T neceſſario eſſe conijcimus, nam neq; S, neq; X eſſe ex ſuperioribus licet exiſtimare. Eiuſdem præterea vocalis ex cognitarum conſonantium indicio ſecunda ſe ſcripti dictio manifeſtabit, vt MEDIAM proculdubio ibi notatum eſſe intelligatur,quod vt certius videri poſſit, dictio, quæ nono ordine collocatur,accedente priorum literarum notitia,tutiorem fidem facit,vt verbum ſit,quod cauſam reddit QVIA. Sed de his vocalibus aliunde etiam poterit conſtare, vt opinio certius confirmetur. In ſeptima præterea dictione ex cognitis

characteribus facile erit asserere, secundum characterem, qui solus superest, vt verbum intelligatur, non aliam, quàm N potestatem habere, vt dictio perfecta sit INITE. Et ex huius inde cõsonantis notitia in verbo tertio loco posito primam vocalem, nihil præter O esse venari licebit, vt NOCTEM dictionem perficiat, quæ vocalis nouissima primum in ipso scripti limite prima literam de qua ibi tantum restat dubitare P esse, mox quarto loco etiam primam, non aliam, quàm H esse manifestabit. Huius rei opinionem verbum tertio loco positum, quo HODIE significatur significabit. Quid tertiodecimo loco scriptum sit, eadem ratione facillimum erit affirmare, nam vt integer verbi sensus sit, primus character non aliam, quàm F potest habere potestatem, vt FORTITER verbum innuat, cuius opinionis penultimum verbum fidem faciet, quo finis significatur. Superest demum ex toto scripto eius tantum characteris O potestatem venari, qui in quinta dictione geminatus, non alterius potestatis iudicium præbet, quàm G, vt AGGREDIMINI verbum significetur, quod in alio verbo BELLIGERANDO confirmatur, vbi neq; alia functione potest sensum perficere. Ex his omnibus coniecturis singulis characteribus licet sua munera ad exemplum subscribere, illudque ob oculos ponere, vt interpretando ad eius iudicium recurratur, sic res statim non infœliciter cedet: & se totum occulte scriptum reserabit. Experimento liquet laboris summam, vel in vnius tantum characteris notitia versari, nam ex vno cognito, plurium inde facile trahitur cognitio, & mox ex pluribus facillimum est occultas omnium potestates eruere, siquidem aliꝫ ex alijs cognoscuntur, nec minus aliarum notitia ex alijs dependet, quàm in cathena anuli, in qua mutuò connectuntur, vt si anulum quis permoueat, reliqui statim proximi moueantur, quare ad huiusmodi exemplar reliqua id genus scripta conuenit interpretari. Vnum verò illud restat dicere, quæ de hoc

scripti genere obseruationes traditę sunt, eas etiam ad sequētia in assignādis characterū potestatibus debere accōmodari.

Quomodo continuati scripti partes dirimantur.

CAPVT. IX.

SEQVITVR vt à simplici scripto ad continuatum transeamus, vt ordo secundi libri seruetur, de quo vt in proximo factum est, quemadmodum primum eius partes dirimantur tradi debere rationem oportunam videtur, nam de eo cognoscendo nihil est quod dicam; ipsi enim oculi satis hoc per se indicabunt, vt non alio magistro opus sit, nempe si scriptum nusquam, vel nullis interuallis, vel incisis membris, periodis, alijsque lineolis, sed tantum versibus seiungatur, quod si quando euenit, hoc scripti genus proculdubio esse censebitur, res clarior est, quàm vt vel exemplo videatur indigere, sed iam quot, quibusque modis dolus hic auferri possit, & scriptum detegi superest indicare. Prima ratio videtur, vt aliquæ ex his dictiones IN, ET, VT, CVM, QVIA, QVONIAM, & huiusmodi aliæ, quæ frequentius solent in scriptum ingredi, in simili plurium characterum coniunctione per totum scriptum dispersæ requirantur, eæ inuentæ & diligentius obseruatę, vt integrę includantur, quatenus similes sunt, transuersis lineolis ab alijs partibus seponentur: hoc præstabit, vt non modo eas tantum partes disiungamus, verùm etiam vt designemus proximarum dictionum confinia, eadem enim ratione, & præcedentis finis verbi, & subsequentis initia decernetur: neq; hoc tantum in huiusmodi dictionibus, quas pauciores absoluunt literæ, verùm etiam in alijs, quæ ex pluribus constant, conueniet obseruare. Ad hoc etiam faciet si duplicatam consonantem ex vno latere vocalis, ex altero consonans comitetur: quare ad hoc proximis regulis, quibus vocales à consonantibus di-

gnoſcuntur, vti oportebit: ſi illud itaq; ſic erit, inter ſimiles; quæ geminantur diuidentem lineam interponi conueniet: tamen ſi hoc etiam deciperet, ſuccedente liquida, vt ſit in AGGLVTINO, & AGGREGO, ſed hoc parcius ſolet euenire, & ſi quando fit, conſonans ex ſequenti latere comitatur, nam & ſi præcedenti adhæret, (regula nanq; decipiet) ad cautionem proderit aliarum regularum acceſſio: nam quod pluribus modis nihil diſſidentibus confirmatur, etiam ſi vna repugnet, ratum habendum eſt: hæc ratio vſum præſtabit in aſſignandis tantum dictionum principijs & finibus. Præterea ſi quatuor, quinq; ſex, vel ſeptem ſimul conſonantes ſint, certum erit inter eas eſſe verborum diſcrimina, nam non poteſt dictio in plures, quàm in tres conſonantes deſinere: vnde ſi ſeptem cohæreant conſonantes (quod rariſſimum erit) in tertium cadet diſcretio: nam à quatuor poteſt inchoari, ſed hoc rariſſime fit, vt in VRBS PHTHISIS, ſi ſex numerus dimidiabitur, vt eſt VRBS STRABONIS, licet etiam poſſet partitio in ſecundam cadere, vt in verbo AMARENT PHTHISIM, ſed ſi quinque fuerint, primum verbum prima, ſecunda, vel tertia terminabitur: ſi quatuor nihil poteſt diffiniri, nam à totidem incipi dictionem demonſtratum eſt. Sed veriſimilius erit, verborum inter eas nexum eſſe, quod eiuſmodi verbum vix alterum aut tertium erit inuenire, alioquin vel prima, vel ſecunda illud terminabitur. In plurium vocalium coniunctione, tam difficile eſt partium terminationem dare, vt nullo penè modo iudicium ſatis poſſit conſtitui, ſiquidem I vel V, quæ conſonantium ſibi poteſtatem vſurpant, crebrius repetitæ multis cum vocalibus connecti poſſunt, ita vt earum ſequela, vel vigeſimam poſſet tranſilire. Verùm ſicubi tam numeroſa vocalium coniunctio obuiauerit, præſtabit, vt earum occurſum, poſt primam ſtatim vel alteram ad ſummum tertiam cognoſcamus: quàmuis hoc modo non ſatis poſſit earum poteſtas diffiniri. Ex ſimi-

lium verò vocalium continuatione dictionum initia & fines tuto licebit deprehendere: vt si eiusmodi quatuor conspiciantur in secundam cadet partitio, vt frequentius fit in I, vt IVDICII IIDEM, parcius in O, vt EOO OONAE insulæ, in A posset etiam occurrere, sed exemplum de terminatione non suppetit. E non plures duabus esse possunt, V non plures quatuor, vna semper dictionem terminante, quare minime posset recte decerni, an in paucioribus partis discrimen debeat constitui, nam in VVVLA tres sunt in initio vocales, sed eiusmodi non est aliud verbum inuenire. Hæc sunt, quæ ad partium segregationem occurrunt posse obseruari, quæ si ad id aut parum, aut nihil ex notarij vafritia præstaret, huic difficultati poterit esse adiumento: primum duas tantum, mox tres, inde quatuor, demum plures characteres ab initio accipere, perinde ac si totidem literarum verbum futurum sit, & iuxta proximas regulas suam singulis potestatem tribuere, donec res sæpius tentata, fœliciter respondeat, vt integer verbi sensus maneat: sic & postmodum de cætero fiat, vel si hoc ad id non satis videatur esse præsidio, vel frustra laboratum sit, id proximæ rationes poterunt præstare, quàmuis quoquomodo ad eas recurrere postmodum fuisset necessarium: nam hæc ad partium tantum discrimen faciunt. Ad hoc scripti genus si per tempus licuisset, earum volumen tabularum cum alijs, quæ sunt in quarto libro editurus, quod adhuc est in manibus inchoatum, illud, si posthæc potero paulisper animum ab instantibus rerum impedimentis auocare, propediem absolutum emittam.

Quomodo continuatum ſcriptum poſſit interpretari exemplum.

CAPVT. X.

EXPOSCIT locus vt, quod in ſuperiori ſcripti genere præſtitimus circa interpretandi modum, hic etiam ſeruemus. Sed quia nonnulla de cura & diligentia, quæ in omni forma ſcripti ab interprete habenda eſt, proximo capite diffuſius pertractantur, nunc ea relinquemus, reſtat tantum enodandi id genus ſcripti exemplum tradere, nam ea, quæ ibi dicta ſunt, ad hæc etiam referuntur. Exemplum itaque quod proponitur tale eſt.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible].

Paſſim itaq; ſcriptum oculis percurrenti, quod primũ characteres, qui proximi ſunt initio ɑ ⅄ ⊥ ʊ proxime finem reponuntur, cenſendũ eſt illos dictionẽ perficere, quare oportunũ erit lineolas in ambarũ partiũ terminis, quatenus ſimiles ſunt deſignare, vt ea verba integra ab alijs ſequeſtrentur, ſimulac pręcedentibus fines, & ſubſequentibus initia tribuantur, quia verò hæ duæ conſonantes ʊ ʊ ex ſuperioribus regulis obſeruatę geminari conſpiciuntur, & nulla ex præcedenti latere vocalis comitatur, credere par eſt, in ijs medijs verborum eſſe confinia, quapropter linea oportebit interſecari. Quia rurſus ſex conſonantes ƨ ꓕ ɑ ɑ ƨ ꓕ

nulla interposita vocali se inuicem sequuntur, & ex ijs duæ geminatæ sunt, necessario vtrinq; conijcitur inter eas verborum diuisionem fieri, & mediam sectionem interutranq; geminatam cadere. Diuisis in hunc modum, quatenus licuit, per peculiares regulas scripti partibus, & lineis interpositis, superest proximas regulas ad eius interpretationem iuxta eum modum accommodare, nam quantũ ad hunc locũ res spectare videbatur pręstitimus, de cętero mox ad ea, quæ dicta sunt lectorem remittimus. Aptata igitur sua singulis characteribus potestate, sic arcanum scriptum reserabitur.

PERDITASVNTBONAMINDARVSINT
ERIITVRBSSTRATAHVMIESTESVRI
VNTTOTQVOTSVPERFVEREVIVIPR
AETEREAQVAEAGEDASVNTCON
SVLITO.

Verùm ne cui superuacaneus hic partes dirimendi labor videatur, quod ex superioribus characterum potestatem nanscisci liceat, admonendum volo, hac ratione multo melius & facilius, quàm aliter hoc scripti exemplum enodari.

Quomodo perperam scripti partes liceat deprehendere, & interpretari.

CAPVT. XI.

SVCCEDIT tertius obscuri scripti modus, vbi præter characteris permutationem, non aliud ad difficultatem, quàm male assignata verborum confinia accedunt, vt series eorum, quæ tractata sunt in secundo volumine seruetur, cuius tum deprehendendi, tum interpretandi rationes locus exposcit indicari: verùm de vtroq; pauca dicenda subueniunt, hoc itaq; scripti genus literarum, quæ verba solent inchoare,

inchoare, & terminare, de quibus huius voluminis initio dictum est, indicio prodi satis erit. Interpretando verò modus seruabitur, vt assignati primum fines, ac si non essent negligantur, vnde commodum erit epistolam omissis ijs spacijs continuatam transcribere, atq; verba perinde atq; in proximo scripto continuata possint interpretari. Quare exemplum afferre aliquod minime videtur oportunum.

Qua ratione scriptum ociosis characteribus inuolutum deprehendatur, & illi ab alijs dignoscantur.

CAPVT. XII.

SEQVITVR vt agnoscendi scriptum ociosis characteribus inuolutum, & eos characteres dignoscendi, modos præbeamus. Indicium itaq; primum finalium literarum numerus dabit: nam si plures illæ sint, quàm exiguntur, ociosos prima fronte tot ibi characteres esse argui posset, quot eum numerum excesserint. Sed huic regulę nō satis est fidendum, posset enim numerus non excedere, illis in dictionum finibus adiectis, & posset pluribus superare, quàm verborum terminationes terminarent. Posset ad huiusmodi coniecturam quoquomodo accedere, si consonantes & vocales mutuum inter se nexum non seruabunt, vt nimium distent, & longius separentur: Sed hæc difficillima erit obseruatio. Tutior tamen & facilior ratio erit, vt figurarum discrimina obseruentur, nam si illæ plures viginti, vel duabus & viginti conspicientur, numeri excessus hoc scripti genus esse indicabit. Cæterum quibus modis id genus notæ dignoscantur, superest nunc videre. Obseruabitur ergo primum, an aliqui similes characteres, se mutuo sociantes in scripto iterentur, quod fieri solet in verbis communibus, quæ sæpius repetuntur, vti ET, VT, IN, AD, CVM, NAM, QVIA, QVONIAM, & huiusmodi alijs nam si obuiauerint, obseruabitur

an intra eorum numerum aliqui medij inſerantur, quod ſi erit, interiectos proculdubio vti ocioſos & vanos deſignari, & excludi oportebit. Poteſt etiam dici, vt hęc adiectio etiam extra numerum ſimilium characterum obſeruetur, vel ante, vel poſt, nam licet interdum deciperet adiectione, & commutatione literarum, quæ fit in verbis analogis, & ethimolo gicis. Poteſt autem initio adiectione decipere, vt eſt in dictio nibus OS & HOS, ARS & MARS. Commutatione vt fit in verbis DOS & MOS, quæ ſimilia ſunt. In fine autem adiectione, vt ESSET ad ESSE, & commutatione vt AMA REM & AMARES, quod prouenit ex caſuum inflexione. Potior tamen frequentioris vſus, quàm rarioris habenda eſt ratio: ſiquidem credibilius eſt verba repetita ex illis eſſe, quorum natura eſt, vt crebrius repetantur, cuiuſmodi ſunt, quę ſu pra memorauimus, quàm ex eorũ numero, quę minus crebro ſolent incidere, cuiuſmodi ſunt hęc, quę poſſunt initio & fine adiectione decipere. Quare nec minus hęc obſeruatio pote rit vſum præſtare, nam ſicubi interdum eius cauſa lapſum ſit, ex alijs regulis poterit facile error emendari. Verùm tutior ratio eſt, vt medijs dictionibus, nam vtrunq, & hoc modo poſſet euenire, vt fieret adiectio cauſa numeri, vt fit in AMARENT & ad id, quod eſt AMARET, & aliter in MONS & FRONS, ad id, quod eſt MOS & FONS, & cõmutatio cauſa analogiæ, vt fit in FRONDIS, & FRONTIS. Alia ratio eſt, vt vocales obſeruẽtur, hoc vero fiet, ſi qui magis repetũtur characteres dignoſcantur, eos veriſimilius eſt vocales eſſe, quarũ natura eſt, vt frequẽtius ſcriptũ ineant. Ijs in hunc modũ à cę teris diſcretis, ſupererit ex cõſonantiũ geminatione ocioſos characteres venari, nã qui geminatas pręcedent cõſonantes, cum vocales nõ ſint, proculdubio erit affirmare ocioſos eſſe. Poteſt idem dici de ijs etiam, qui ſequuntur, ſed ratio deciperet in liquidis L & R, quarum notitia ſi elici poterit, nihil erit amplius, quod dubium faciat. Ad hoc etiam con-

feret, si obseruatis characteribus, qui magis frequentes obuiabunt, reliqui, qui minime primum de numero literarum eximentur, nam licet regula possit decipere, vt pro ijs ociosis consonantes minus frequentes tollantur, tum ex aliarum consonantium & vocalium notitia, in interpretando facile per coniecturam error corrigetur.

De hoc scripti genere interpretando exemplum.

CAPVT. XIII.

SED vt hæc facilius intelligantur, adhuc exemplum afferam, vt superiorem ordinem sequamur, ne quid ad materiæ obscuritatem luminis deesse videatur. Exemplum erit quod in eodem loco superiori volumine adduximus.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Hîc si characterum terminationes sequimur, decipiemur, quod ex consequentibus regulis, & experimento licebit videre: siquidem vnum tãtum ociosum deprehendemus, nam verbum, quod in hac desinat, vix vnquam est in vsu, & huiusmodi vix alterũ, aut tertium reperitur, & proinde numerus minime liqueret, quia verò cõsonantiũ, & vocalium nexum obseruare perdifficile est, eã cõiecturã omitto, quare superest

certius argumentum ex numero figurarum deprehendere, ex his igitur quod duodetriginta numerentur, liquido appa ret, octo vel decem ociosas esse, sed credibilius est octo esse, duarum enim literarum Y & Z rarissimus est vsus: in hunc modum hoc scripti genus per coniecturas licet cognoscere. Porro dignoscendi eiusmodi characteres habebitur coniectu ra primum, quod in sexta dictione, quæ eadem videtur cum ea, quæ est quarta ab vltima post similes hæc figura E, & an te alteram diuersa huiusmodi H. Vnde existimare par est vtramque ociosam esse. Octauo præterea loco characteres sunt aliquot dictioni duodecimæ à prima, & tertię ab vltima similes, iuxta quarum primam talis character est initio A prope alteram rursus initio diuersus in hunc modum X, & apud tertiam huiusmodi alius S. Vnde colligi potest eos va nos & superfluos esse, nisi verba eadem non essent, nec idem ethimon, sed dissimilitudine, quæ est cum reliquis, in calce primæ dictionis nihil potest affirmari propter casuum inflexionem, quæ variatur. Ex vocalium insuper obseruatione conijcitur in septima dictione, characterem qui sequitur primum, & alium, qui penultimus est, quod neuter vocalis esse videatur, ociosos esse, siquidem ambo geminatam sequuntur consonantem, quæ est vocalium natura, alioquin penulti ma figura potest videri esse liquida, characteres sunt F & I. In quarta etiam dictione, quod proxime geminatam consonantem vtrinq; figuræ apparent, quod vocales nō videntur, iudicare planè est, primam, quæ hæc est B superfluam esse, nam altera creditur esse liquida. Ex alijs coniecturis colligi par est, has omnes figuras in toto scripto ociosas esse E H A X S F I B.

Ijs de medio sublatis, scriptum perinde ac si character esset tantum permutatus interpretabitur.

Quomodo reliquis occultandi dolis huiuſmodi ſcripti ſit occurrendum.

CAPVT. XIIII.

VT diximus ſolent magnatum ſcribæ compendioſum ſcriptum ſic accommodare, vt perpaucæ toto ſcripto videantur, & verba quemadmodum in vna ſignificatione, ſic in alijs eædem figuræ diuerſis poteſtatibus functæ, ſibi pariter reſpondeant, huiuſmodi dolis ſic erit occurrendum. Si pauci videbuntur vniuerſo ſcripto characteres, eis frequentiſſimarum conſonantium & vocalium poteſtates aſcribantur, quibusue in ſcribendo minus carere poſſumus. Præterea ſi ambiguus erit ſenſus, literæ quæ hanc ambiguitatem parere poſſunt ſunt I & E, A & O, B Q, P F, D C, & huiuſmodi reliquæ, quas plerunque rarius & crebrius ſolere ſyllabis & dictionibus interuenire, ſuperius memorauimus, harum enim altera alterius vice fungi poteſt, vt infra patebit exemplum. Sriptum ſit tale.

Λ Ʊ   Δ Ꮬ Λ Ƨ Π ꓘ Ꮬ Ɑ   Ꮬ Λ Ƨ ꓘ Λ Ɑ

Nos ſi ſubſtitutis characteribus priorum poteſtas aſſignabitur, dicet ET QVERIMVS VERMES, at ſi Λ i, Ʊ s, Ƨ n, Π e, Ɑ t ꓘ c, poteſtas aſſignetur, dicet IS QVI NECVT VINCIT, & multum diuerſa prodibit oratio, ſic & multæ poterunt eiſdem characteribus accommodari ſententiæ. Poterit autem vera cognoſci, vbi nullus literarum incongruus ordo, vel inordinata verborum compoſitio conſpicietur. Multi ſunt quoq; doli, vt ſuperius recenſuimus, quos omittimus, cum facilius quàm ſcribi poſſit ab huius diſciplinæ parum exercitatis poſſint interpretari. Nunc ad alia tranſeamus.

De orbiculari ſimplici ſcripto, & rationes quibus deprehendi poſſit.

CAPVT. XV.

EXPOSITIS rationibus quibus permutatus character cum reliquis fraudibus, quæ inde poſſent emanare, quaſi cum tota familia tolleretur, proximum eſt, vt eorum, quæ in ſecundo volumine tractata ſunt, ſeriem proſequamur, idem in ſcripto, quod orbiculare dicitur, quia ad Rotam componitur præſtare: quapropter quemadmodum ſuperioris generis ſunt formæ primum de ſimplici, vnde & reliqua emanant, dicendum videtur. Sed ſcripti primum quomodo deprehendantur rationes & coniecturæ, oportunum erit iudicare. Primam itaque coniecturam dabit plurium ſimilium characterum ſe inuicem ſequentium concurſus, tum principio, tum in fine, tum in medijs dictionibus, quod orthographia non patitur, nam neque à geminatis conſonantibus inchoari, nec in eaſdem geminatas cadere, nec plures duabus medias habere verbum aliquod contingit, porrò trium vocalium initium in verbo tantum VVVLA reperitur. Cæterum inchoari, mediari, & finiri etiam à duabus tantum euenit, alioquin plurium concurſum ex rotæ reuolutione, & ex inde poteſtate permutata prouenire conſentaneum eſt exiſtimare. Huius rei pariter argumentum dabit plurima modo in vno verſu figurarum repetitio, modo earundem rariſſimus occurſus, vt vix interdum ad tertium, vel ad quartum verſum ſemel repetantur. Solet enim ad coniecturam accedere finalium characterum numerus ſi plures ſint, quàm ratio permittat, quæ omnia nuſquam in alio ſcripti genere ſolent euenire.

Quomodo hoc ſcripti genus interpretetur.

CAPVT. XVI.

HVIVSMODI coniecturis ſcripti genus aſſecuti, ſequitur characterum poteſtatem aucupemur. Porrò hoc ſcribendi genus, quia multo difficilius, quàm ſuperius videtur, multo etiam cautiorem, & ſagaciorem interpretem expoſcit, nihil enim hîc, ex his, quæ ibi obſeruari expediebat poterit adiuuare: ſed longè aliæ quæruntur rationes, & multum diuerſa eſt via interpretandi. Non enim hîc prius vocales & conſonantes ex repetitione proderit diſcernere, non ex conſonantium geminatione comitantium vocalium notitiam confirmare, vel liquidarum ſequelam deprehendere, non ex initijs & finibus, & verborum interpoſitionibus conſonantes & vocales dignoſcere, non ex frequentia & raritate, non denique ex alio argumento, quod in ſuperiori ſcripti genere poterat adiuuare, ſingularem licebit hic characterum notitiam venari, ſed alias coniecturas, aliaque argumenta ad id quæri conueniet, nam licet (quod non fit) characterum poteſtatem ſemel hoc modo acquiri poſſet, nec dum tamen res ſatis eſſet adiumento in tam crebra muneris permutatione, vt vix vel in longa epiſtola eadem alias poteſtas reſtituatur. Primum ergo diuerſorum characterum, qui in epiſtola ſunt, haberi numerum oportet, vt inde quantitatis noſtrarum literarum notitia eruatur, nam licet hæc coniectura poſſet fruſtrari, quia tamen rarò aliter prouenit, nullo modo eſt negligenda: quemadmodum enim character vnus plures poteſtates repræſentat, fit pariter vt totidem characteres, non plures, quàm vnius literæ poteſtatem obſoluant, eoque modo plurium functionum exceſſus, quæ modo vni characteri tribuuntur, mox plurium characterum diuerſitate, vno tantum fungente munere penſatur, nec repugnat quod ſignificantes interdum

notæ significatarum literarum numerum excedant, vel ex aduerso, vt pote si vna figura trium literarum, quę initio sunt, potestatem habeat, quemadmodum fieret in DEFICIO, & mox earum quælibet D E F vnius, vel duorum tantum characterum figuris signaretur, & aliter vt si vnus character duas habeat potestates, vt esset in primis literis verbi DEBEO, quarum quælibet tribus characteribus notaretur, siquidem in alterutris numerus diminutus, alias in alijs characteribus adimpletur. Vnde est colligere, sic ferè semper euenire, vt mutua pensatione nostrarum literarum numerus characterum quantitati respondeat. Ad hoc itaq; scripti genus, vnus primum modus afferri potest, cuius tamen nixu, tota interpretandi ratio substentatur. Initio igitur partes quæri, & seligi oportet, quas peculiari aliqua re magis conueniat notari, vt pote si vel plures ibi characteres vna similes tum initio vel fine verborum, tum in ipsis medijs concurrant, vel terminent præcedentia, & inchoent proxima, vel certè tertio, aut quarto loco, aut aliter, modo non nimium distent, aut in alias dictiones transeant repetantur, nam sic difficilior esset verbi coniectura, super quo tota interpretandi moles innitetur, vnde si initio peccatur, in toto etiam progressu errorem sequi necesse est, vt vix vllo pacto ab eo inde liceat extricari, quare verbum ad hoc facilitate aptum quærendum est, in quo inueniendo tanto cautiorem, & sagaciorem esse conuenit, quanto si in eo peccatur maior inde labor potest prouenire. Eiusmodi erit, si iuxta alphabeti seriem tot statim proximæ literæ succedant, simile seruabitur in spacijs, vt si similes distabunt, mediarum literarum numerus consideretur, & verbum quæratur, in quo literæ sint, quæ pari ordinis interuallo in alphabeto disponantur: ac similes in scripto procedunt, & tot ibi medię numerentur, quot hic dissimiles videbuntur, ea, quo pluribus constabunt literis, eo maiorem vtilitatem importabunt: nam prima fronte plurium inde

inde similium poterit haberi notitia. Verùm eiusmodi si plura fuerint, poterit ex consequentibus indicari, quod ex illis potissimum scriptum sit, hoc characterum ordo & numerus præstabunt. Sed vt res clarior fiat, de singulis subijciam exempla. Primum itaq; plurium similium initio occursus erit, vt fiet in tribus literis verborum DEFICIO, & STVDIVM, nam vtrobiq; literæ vixta alphabeti ordinem se statim sequuntur, verùm ne interutrumq; ambiguitas sit, numerus & ordo similium controuersiam dirimet, intra ipsas verò dictiones vt ONOPHRIVS, & FASTVS, in fine vt DAMNO, & PASTV, distabunt verò similes vt fieret in dictione LENO, & in verbo AVIDVS, ibi enim primum L tantum distat ab N, & rursus N ab O ordinis elementorum ratione, quantum similes inter se distarent, & hic tantum interest inter A & D, quantum inter similes in dictione LENO, vna E media collocatur, & rursus in dictione AVIDVS, duæ literæ V & I, inter easdem conspicientur. De similibus, quæ verba præcedentia terminent, & proxima inchoent figuris, exemplum erit in verbis ARS TVA, vbi quod quatuor literæ, quæ primam A sequuntur, alphabeti ordine sibi mutuo succedunt, in tali scripto similibus illæ characteribus notabuntur. Hæc sunt, quæ pro totius interpretationis fundamento primum constitui oportet, vt super eo tota interpretandi moles construatur. Initio itaq;, siue quæ assimilantur figuræ simul concurrant, siue intermissis spacijs distent, cognito ex his, quæ dicta sunt, vno, aut altero verbo sua singulis characteribus literarum potestas supernotabitur, & quoties mox illi characteres rursus obuiauerint, obseruabitur, tum superiorum notitia alphabeti series, quasi ducto filo ex ea litera sumpto initio, eousq; protrahetur, quousq; alia similis reperta sit quæq; litera in illam cadet, eius illi potestas assignabitur, eo tamen vsq; alphabeti processus progredietur, donec ad nouissimum ele-

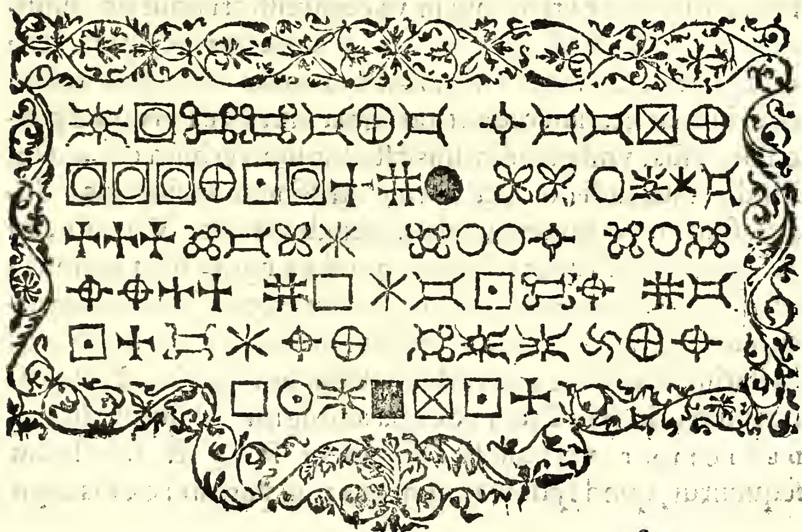
mentum peruentum ſit, tum in numerando rurſus à primo initium fiet, & idem poſtmodum ordo ſeruabitur, ſed ſi dimi nutus vſualium literarum numerus fuerit, earum potior habebitur ratio, quas credibilius erit potuiſſe prętermitti, & ex aduerſo vt pote quibus vel magis vel minus carere poſſimus: quæq; frequentiores & rariores eſſe ſoleant. In hoc tamen ſcripto nos X, magis quàm Z duximus relinquēdum, idem mox per totum ſcriptum ſeruabitur, eadem etiam cura & diligentia in cognitis alijs eiuſdem dictionum figuris erit procedendum: & ſua ſingulis ſimilibus poteſtas in hunc modum aſſignabitur, quod ſi à tergo aliæ figuræ ſimiles relictæ ſint, cum ad eius ordinis poſtremam ventum erit, diſciſſo ibi literarum filo, eo redditus fiet, vnde antea factus eſt progreſſus, & exinde facto rurſus initio ab ea litera cōuerſo tramite procedetur, donec ad nouiſſimam ſimilem veniatur, eiuſmodi totum ſcriptum erit videre, vt præter prima verba, quorum poſſit integra haberi notitia, alioquin vno, aut altero charactere incognito, quod ex caſuum inflexione proueniret, aliorum nonnulli tantum characteres ſuperpoſita poteſtate ſignentur, illo in hunc modum parato, eodem penè ordine procedetur, vt à faciliori interpretandi ratione denuo progresſus fiet. Verbum itaq; eligetur, in quo plures characteres conſpicui facti ſint, & ex cognita notarum poteſtate, & ſyllabarum nexu, reliquis ſolerti iudicij exiſtimatione ſua munera tribuentur, vt verbum ſtet, quod eſſe veriſimilius ſit, quàm quoduis aliud. Hoc effecto eadem cura in reliquo erit procedendum, nempe vt ad ſimiles ſemper eodem noſtrarum literarum tramite ductus fiat, idq; peragendum, donec totum, quod erit clauſum reſeretur. Ad hæc alia ratio accedit, quia raro euenit in ſcripto, præſertim paulo diffuſiori, vt nō idem verbum repetatur, obſeruetur an aliquod huiuſmodi cognitum ſit, vel integrum, vel ex parte, hoc autem primum ſciri poterit ex ſimilium coniectura, vtpote ſi totidem in illa

dictione similes, & idem interuallum, mox recto verborum nexu confirmari. Verùm prætermissum nolo, hæc, quæ dicta sunt nõ ad aliam, quàm ad simplicem Rotæ compositionem pertinere. Circa hæc in tali genere scripti erit interpreti diligenter attendendum, & nõ parum accurate elaborandum, nam si aut initio aut in progressu calculum deuiauerit, necesse est errorẽ sequi, perinde ac si labirinthum ingressus, fili ductum, quo regredi posset, vnde factus est aditus amiserit, ita vt quo alterius procedet, eo perplexioribus vijs implicetur, vt desperare proprius sit, quàm tot circumflexos aliquo modo posse nodos explicare.

De simplici orbiculari scripto interpretando exemplum.

CAPVT. XVII.

SED vt clarius, quæ de hoc genere scripti dicta sunt, agnoscantur, ac simul vt ordinem hactenus seruatum prosequamur, exemplum subijciam. Illud igitur tale sit.

Primum itaq;, vt quæ in obseruationibus dicta sunt, suo ordine experiamur, viginti diuersos in epistola characteres agnoscimus, vnde conijcimus è numero nostrarum literarum aut X, aut Z fuisse sublatū. Initio igitur quia tertium verbū cæteris insignius occurrit, in quo tres primum similes statim sequuntur figuræ, & mox quarta duobus interiectis spacijs illud videtur eligendum. Si per coniecturas verbum quærendum est, quod ad hos characteres, seruata trium literarum analogia, quæ sese statim initio sequuntur, & mox alterius, quæ tertio ab vltima earum loco ponitur, accommodari possit, non aliud illis notatum videbitur, quàm DEFICIVNT, DEFICIANT, vel DEFICIENT, & STVDEBVNT, vel STVDEBANT, literarum numero characteribus non repugnante, ex quibus alterutrum verum deprehensuri, ex consequentibus primum verbum scriptum agnoscimus, in altero enim non sequitur literarum nexus, quod vt palam fiat non grauabor indicare: nam si à quarta illus litera D, retrogradus literarum ordo ad aliam similem producatur, quę est in fine verbi Z, vel X potestas in illam cadet, sed ex prima clarius patet error, quàm vt demonstrari opus sit, siquidem nulla dictio est, quæ ea litera terminetur, de altera verò dici potest, etiamnum in calculis erratum esse, nam verba, quæ in eam literam cadant, rarissima sunt, & ea proinde parcissimi vsus, vnde credibilius est alterum verbum esse, quàm illud, cuius indicio ducti in rem rarissimam incidimus. Superest in eo verbo tertius character ab vltimo, V ne sit, an A potestatem habeat videre, quod ex figura licet agnoscere, siquidem ductus ad similes proximas, quæ initio sextę dictionis sunt, illegitimum literarum nexum, vt L, M, N, sibi statim succedant, vt verbum sequi non posset. Idem dicendum erit, si ea litera, de qua ambigitur E futura sit, vt DEFICIENT verbum sit. Siquidem P Q R sese statim sequuntur, quod syllabarum nexus non patitur: ex his ergo

coniecturis licet citrà controuersiam concludere, non aliud ibi verbum notari, quàm DEFICIVNT. Cognitis in hunc modum pluribus characterum formis, restabit quasi iactis fundamentis omnem interpretandi ædificationem superstruere; hic igitur modus seruabitur. Initio quia primis figuris huiusmodi per totum scriptum aliæ duæ similes occurrunt, quarum altera secunda primæ dictionis est, altera prima penultimæ, vnde diuerso tramite ad eas procedendum est, ad vnam ipsius perduci primum, deinde ad alteram progredi oportet, vt ante ad dextram, mox ad sinistram tam scripti, quam literarum ordinem flectamus, ab ea itaq; figura, quæ quarta est ab vltima cogniti verbi, literarum alphabeti ordo ad similem ducatur, quæ est in penultima, ab ea litera sumpto initio, quę fuerit assignata, M potestas in eam cadet, quare illa supernotabitur, hoc cognoto charactere eodem facto redditus, vnde ante digressio facta est, & iterum facto initio ab assignata literæ potestate (quia ad alteram conuersus alphabeti ordo perductus, illam O habere potestatem indicat) ea supernotabitur. Succedit his proxime character, cui I potestas tradita est, ad primam sibi similem, quæ dictionem, quæ præcedit proximam terminat, ducto filo alphabeti ordine retrogrado, cuius E potestatem indicabit, & pari ratione seruata, mox alia huic similis quæ nouissimæ primæ dictionis adhæret, V sibi potestatem vendicabit. Eundem ordinem sequuti, quintum characterem dictionis, quæ decima collocatur, quod illi assimilatur, cui C potestas assignatur R, & mox quartum penultimæ I esse deprehendimus. Eadem ratione tres figuras, quæ sextæ dictionis initio ponũtur HIL, & quę nono loco vltimæ sunt DE, & quę tertio ab vltimo totidem R & T, & quæ demum penultimi ordinis nouissima est, E fungi munere videbimus. Quæ figura quia superius, & multarum proinde literarum notitiam parit, eam fœcundam ex merito nuncupamus in eum

medium per penultimam eius verbi figuram, similium, quæ sequuntur poterit officium agnosci, vt primam quintæ dictionis à postrema T, mox aliam quartæ E vim habere co gnoscemus, vltima quia nullius nobis notitiam detegit, quod illi similis nulla sit, à nobis sterilis appellatur. Explorata in hunc modum multarum literarum potestate aliarum dictionum cogniti aliquot characteres conspicientur, aliorum verò non. Post hæc igitur priorem ordinem æmulabimur, vt eam dictionem eligamus, cui plures nobis figuræ conspicuæ factæ sint, vt inde faciliorem verbi coniecturam assequamur: eiusmodi verbum erit, quod sexto loco ponitur, cuius trium, qui initio sunt characterum notitia habetur, si coniecturam sequimur nullum aliud verbum ad eius literas, quàm vnum, cuius ethymon ab hilaritate prouenit, seruato literarum numero accommodari posse conspicientur. Verùm casuum inflexio circa penultimam literam ambiguitatem faciet, quæ ex quinque vocalibus potissimum debet conferi; quod ex consequentibus licebit deprehendi. Primo A non esse arguimus, quod in duas, quæ quartam ibi dictionem absoluunt, L M potestas caderet, quod est absurdum. Idem de E & O dicitur, siquidem inde easdem P Q, vel B C esse sequeretur. Ex his superesset tantum de V, & I dubitare, quia satis non videtur constare: Siquidem quod vtrinque proueniret, stare potest, vel verbum esse HI, vel TV, Sed hoc nihil obstabit, quo minus ad reliqua transitus fiat, nam eius figuræ raritas, quæ ambiquitatem parit, minus in reliquum impediet. Initium ergo progressus à nona figura, quæ tergeminam sequitur, & A retinet potestatem, fiet, ex ea primum colligo superiori ratione seruata, illi similem, quæ initio statim sequentis verbi collocatur E vim habere, mox alias duas proximæ dictionis I & M, & deinde mediam vltimæ V. Idem præstabit & alia figura, cui R mu-

nus assignatur, eius enim beneficio, primum decimi ordinis, quartam O, deinde vltimam proximæ T, postmodum conuerso ordine præcedentis vltimam M, & secundæ dictionis tertiam & quartam O P, & vltimam primi verbi, & eam quæ tertia est ab illa M & L cognoscimus habere potestatem. Restat tantum vltima, nam quæ præcedimus in ambiguo relinquimus. Eius itaque indicio tertiam dictionis, quæ quinta est ab vltima M, & vltimæ primam I, demum quintæ dictionis tertiam retrogrado ordine rursus I esse deprehendimus. Hactenus duarum dictionum beneficio multorum characterum notitiam habemus, proximum est huic ad alium verbum venire, quod vt integrum cognoscatur, vnius tantum literæ, quæ media est, potestas desideratur, eam ex coniectura supplere licebit, non enim alia, quàm A potest restitui, vt verbum integrum sit IAM. Noua huius characteris notitia quatuor similium munera detegimus, primum enim nouissimum O, mox duorum, quæ à tergo sunt S & T, & quintæ dictionis primum E vim habere comprehendimus. Hinc digressis proximum nobis videtur ad dictionem, quæ tergo inhæret, deuenire, cuius ad integram notitiam vnius tantum literæ desit potestas, quæ nouissima est, illi non aliam, quàm O potest suppleri, vt ESTO verbum sit, huius figuræ beneficio C tantum literæ notitiam colligimus, quæ secundi verbi initio collocatur. Instant præterea duæ dictiones, in quarum vtraq; vna tantum litera superest, vt cognoscatur. Sed quoniam hæc, quæ dicta sunt, satis esse videntur vt reliquum interpretetur, & imponendus finis esset, nisi ambiguitas trium characterum restaret, proinde ne quid desit ijs, quæ dicta sunt, propius videtur verbum capere, cuius indicio illorum notitia haberi possit, illud erit, quod quinto loco ponitur, integro enim verbo cognito ex structura

facile erit cognoſcere, vtrum eorum potius iudicandum ſit, hactenus enim vtrumque ſtare poſſet, vt HI pronomen ad præcedens verbum referatur, & TV ad illud, quod eſt ab eo quarto loco poſitum, ea itaque litera, quæ verbo illi deſit, quia non aliam vim, quàm N habere videri poteſt, vt ENIM aduerbium ſit: tollitur ambiguitas ex eius literæ, quæ quintam ſequitur in ſexta dictione, & duarum, quæ dictionem abſoluunt, vt ibi HILARIS nomen ſit, hic verò pronomen TV. In hunc modum maiori ſcripti parte explicata, reſtat finem imponere, in reliquum enim idem modus ſeruabitur, res enim ſatis perſpicua eſt, vt vel à quouis poſſit intelligi.

Quomodo continuati orbicularis ſcripti partes diſcernantur.

CAPVT. XVIII.

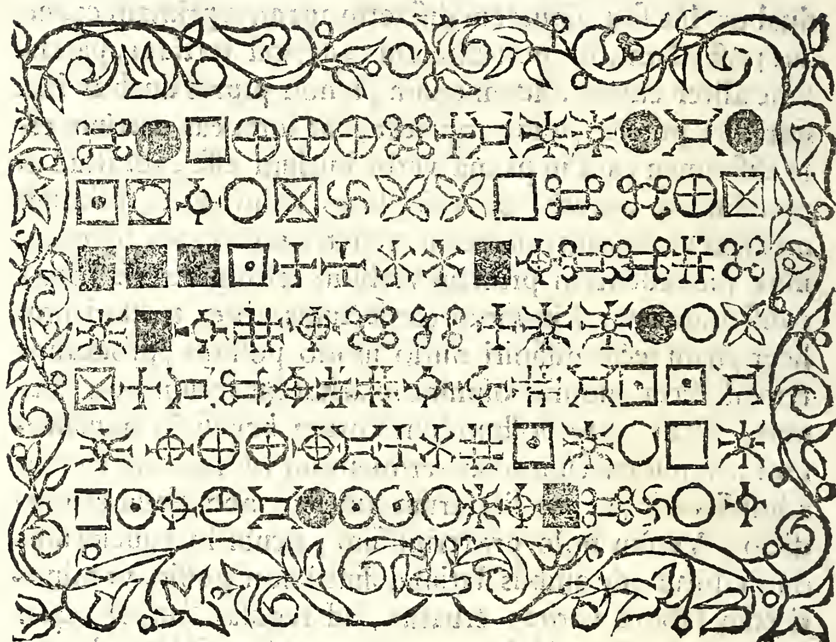
SEQVITVR vt de huius generis continuato ſcripto quemadmodum partes ſecernantur nonnihil afferamus, nam coniecturas tradere quibus illud cognoſcatur non eſt opus, ſatis enim ipſe oculorum ſenſus, vt ſuperius in ſimili forma ſcripti dictum eſt, poterit indubitatum argumentum dare. In hoc, ad ea, quæ ibi dicta ſunt, lectorem remittere ſatis commodum videri poſſet, niſi propria nonnulla, quæ ad hanc rem ſpectant prætermittere non videretur oportunum, hoc itaque primum admonebo, vt quemadmodum ibi factum eſt, pari ordine procedatur, nempe vt ſimiles interſe partes obſeruentur, habita tamen analogiæ ratione in permutatis characteribus, quibus idem videbitur ſignificari. Hoc etiam ſimilium figurarum, quæſe ſe ſtatim ſequantur obſeruatio præſtabit, præſertim ſi plures duabus

duabus illæ ſint, ſiquidem diſcretio aut ante primam cadet, aut poſt illam, aut poſt alteram, aut poſt tertiam, parciſſime aliter euenit. Idem etiam, ſi non plures duabus illæ ſint dici poterit, vnde arguetur, aut inter eas partium eſſe diſcrimen, aut in prima verbi initium eſſe, aut illud in nouiſſimam cadere. Si verò plures tribus ſint, primum mediam verborum diſcretionem fieri neceſſario colligetur, mox præcedentem primam verbum terminare erit magis conſentaneum. Eiusmodi coniecturas aliter tractari non licet, nam recte diffiniri nullo modo poſſunt, proderunt tamen, licet luminis omnino claritatem ſecum non afferant, illam certe poſtmodum eorum beneficio nanciſcemur. Siquidem cum ad experimentum ventum ſit, ſi error admiſſus erit, nexus literarum cum ſtare non poſſit erit indicio. Verùm nolo prætermiſſum, ſicubi in paucioribus dubitabitur, de quibus ſtatim diffiniri non poſſit, vt minori cum labore veritas eruatur, ad regulas ſemper, quæ magis catholicæ videbuntur, vt parcius fallant debere recurri.

De continuato orbiculari ſcripto interpretando exemplum.

CAPVT. XIX.

NVNC autem quomodo orbiculare continuatum ſcriptum interpretetur, exemplum tradere videtur oportunum, difficillimis enim in rebus nulli aut labori, aut diligentiæ parcere ſemper conſentaneum exiſtimaui. Exemplum ſit tale.

Primo tres sibi similes, qui videntur characteres etiam paulo post sequentibus verbis implicari, coniecturam nobis replicatę dictionis indubitatè pręstabit. Primę ergo initium ex scripti initio, finis verò post characterē, qui similes illas sequitur erit, vt sit penultimus ter replicatus, idq; ex sequenti diuerso characterū ordine coniicimus, erunt septem literis dictiones, lineis ergo intercidimus, vt ab alijs separemus. Pręterea, quę secundam hanc sequitur dictionē ex illius primo & secundo duplicato charactere, etiam paulo post sequenti dictioni characterum analogiam congruere videtur, initium igitur ex inuentę iam dictionis fine, finis verò ex secunda dictione, cum duę similes sequantur, lineolis ab alijs sex illas literas sequestramus. Tandem duæ similes, cum dissimili præcedenti & etiam sequenti, ter quater scripto replicari videntur, coniecturis quas sępe diximus, ab alijs eligemus, sic aliquibus iam

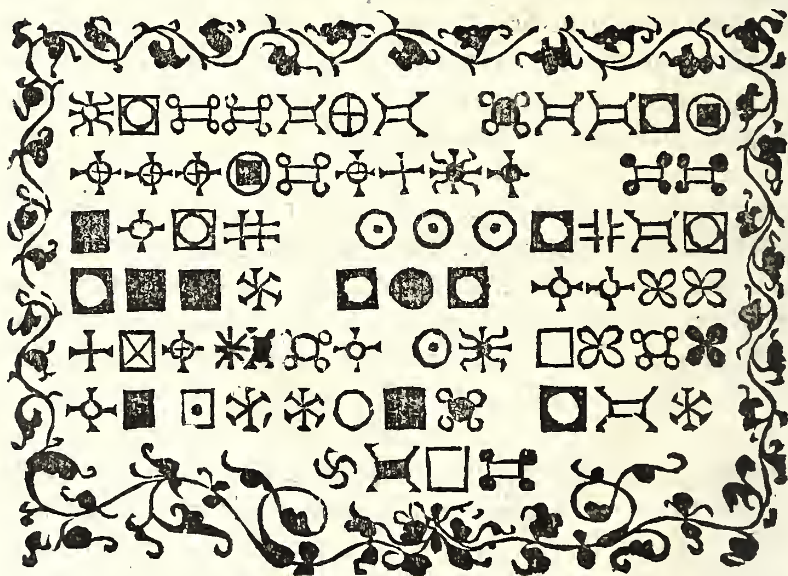
cognitis facile scriptum totum interpretabitur.

Duos esse modos orbicularis compositionis, quę pluribus, quàm alphabeti numerus exposcit characteribus implicatur, tum primus quomodo deprehendatur, & interpretetur.

CAPVT. XX.

His, quę dicta sunt, succedit auctior characterum numerus, quàm alphabetum habet, vt id etiam ad obscuritatem conueniat. Eius generis duæ formæ sunt, vt proximo volumine dictum est, altera enim est, cui id genus characteres à Rotæ dispositione accommodantur, altera in quam aliunde asportantur, vnde initio discrimen interutranque ex eorum effectu colligere est, quod prima, & si paucioribus figuris, quàm antea implicatur, nulla tamen earum munere vocabit, nec verbum aliquod pluribus, quàm exposcat ratio notabitur. Sed earum figurarum excessus rariori repetitione pensabitur: verùm si aliquo modo illas ociosas licet appellare, non alia ratione sic dicentur, quàm ex numero, quòd plures in Rota sint, quàm vsus exposcat, licet immeritò sic appellandæ sint, cum id nominis in aliam alterius generis potius cadat, quæ desides sunt, vnde falli non dedecet dicere eos, qui aliter sentiunt, qui id genus figuras primi modi ociosas, & vacuas appellarint. Sed de nomine satis. Primum igitur de prima specie, quemadmodum illa deprehendatur, mox vt interpretetur coniecturas afferemus. Figurarum ergo numerus si legitimum excesserit, hunc modum satis explorabit, quot enim vicenarium numerum transilierint, vel binarium & vicenarium vt summum, tot ibi superfluos esse colligetur. Verùm vt alterum genus ab altero internoscatur, hoc obseruatio similium partium præstabit, nam analogia in spacijs seruabitur, vt quatenus

possit obseruari, interualli similitudo sit, huius formæ scriptum esse deprehendetur. Posset idem etiam de numero characterum dici, nisi interdum casuum inflexio deciperet, non oberit tamen experiri an illo etiam hoc agnosci possit, nam si casuũ inflexione numerus variabitur, id ex consequentibus deprehendi poterit. Deprehensa scripti forma ad interpretationem superiorũ regularum vsus accesserit, perinde etiam est triginta vel quadraginta characteribus notari, ac si non pluribus, quàm oportunis scriptum esset, sic eadem seruatur characterum analogia: Id tamen interutrunq; modum erit discriminis, vt quod supra vigenarium numerum characteres excreuerint, tot retrogrado ordine distabit ab eo vera characteris potestas, in quo vti diximus debita ceciderit literæ potestas, idque in dictionibus paulo distantibus in proximis autem idem erit vsus, quem ante memorauimus. Sed hoc huius exempli experimento clarius liquebit.

Ex duodetriginta characteribus, qui dato ſcripto videntur, octo conijcimus eſſe deſides. Prima dictio vti diximus HOSTIVM dicit, T character in tertia ab hac dictione M dabit poteſtatem, ſi hinc octo literas in noſtro alphabeto ante prætermus C dabit, quæ vera erit characteris poteſtas. Vltimus character primæ dictionis M, in ſecundo verbo ſine literarum prætermiſſione ex proximitate O & P dabit. Res quia per ſe clara eſt, longioribus indulſimus verbis. Poſſet tamen ne fraus detegeretur numerus non excedere, vt cædem figuræ, quarum eſt vſus alias vacarent, ſed hoc in vtriusque ſcribentis & amici damnum verti poſſet, vt ne ille quidem, ſi nauus data opera non eſſet intelligeret, quod ſcriptum ſit, quare qui hoc ſcripti genere vtuntur, ne committant, vt quod vtriusque plurimi intereſt, amicus non intelligat hunc aſtum prætermittunt.

Quomodo aliter orbicularis compoſitionis modus ocioſis characteribus inuolutus deprehendatur & interpretetur.

CAPVT. XXI.

RESTAT huic affinis alter modus, in quo ſuperfluus literarum numerus ocioſus eſt, quod nullo literarum munere fungitur, ſed dictionibus interpoſitus literarum & ſyllabarum nexum conturbat, quarè de illo, quemadmodum eiuſmodi figurarum numerus cognoſcatur verba faciemus, mox quinam illi ſint, videbimus. Primum itaque eius rei characterum numerus coniecturam dabit, nam quot legitimo numero ſupercreuerint, tot ibi ſuperfluos eſſe arguetur: Hactenus poterit genus tantum deprehendi: verùm ſupereſt videre quid ſit, quod hanc à ſuperiori ſpecie diſcriminet. Hoc ſimilium partium obſeruatio indicabit, ſi aliqua

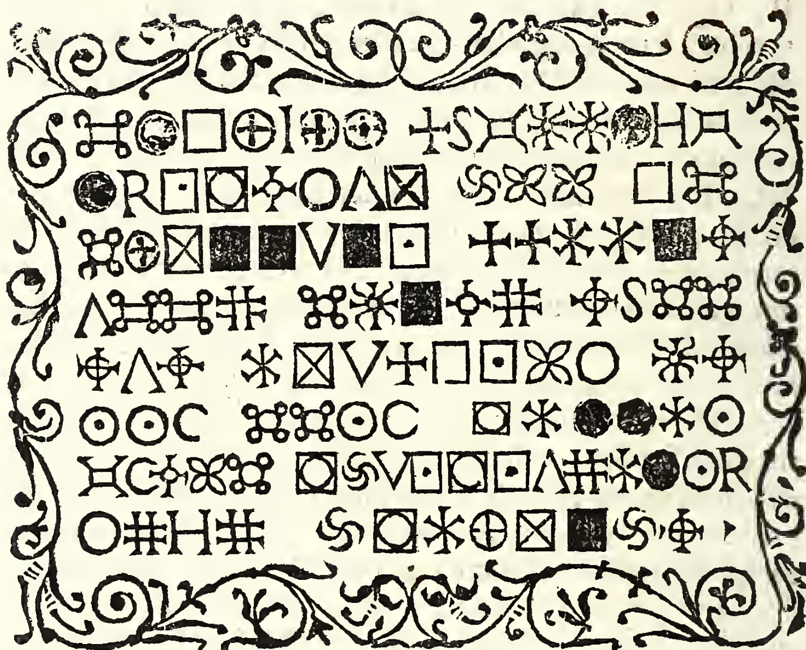
illarum analogiam in interuallis non ſeruauerit, præſtabit tamen in ea accurata vti diligentia, ne aliud verbum in eius locum ſumatur, & ſimilitudo decipiat, vel alius inflexionis caſus ſit, vnde poſſet prouenire analogię ſimilium diſcrimen. Proderit ad hoc etiam duarum vel trium figurarum ſimilium, ſicubi fuerint, quæ ſibi ſtatim, & aliarum poſtmodum, quæ ſpacijs relictis ſuccedant nexum expendere, ex priorum enim ſimilium concurſu, quæ in verbi initio ſit, & aliarum ſequela in eodem verbo ſpacijs intermiſſis, ſiue plures duabus primæ ſint, ſiue plures adhibito accurati iudicij examine deprehendi poterit, vt ille ſequi & ſtare poſſit. Alibi enim vno tanto intermiſſo ſpacio, vel duobus poterit ſimilis ſuccedere, alibi verò fortaſſe non, quòd in primis & nouiſſimis verborum characteribus facilius agnoſcetur. Sic & de pluribus, quod rem ipſam expendenti palam fiet, ſicubi igitur vel quia ſpacia plura, vel quia pauciora ſint, non videbitur recte ſcriptum ſuccedere, ocioſos ibi characteres citra ambiguum interiectos eſſe colligetur. Sed huis rei difficilior eſt obſeruatio, nam rariſſime euenit, vt quot vis relictis ſpacijs alicuius verbi nexus ſequi non poſſet, & ſupponetur certæ dictionis vel eorum characterum certa cognitio. Eius rei regulas tradere nimis laborioſum videtur, nam verba non pauciora magno oporteret volumine colligere, atqui hæc ipſa poterunt melius vrgente caſu acri interpretis iudicio decerni, quàm ante illum diffiniri, & ſatis explicari, hæc quibus in verbis huiuſmodi characteres reponantur indicabunt. Cæterum vt illi dignoſci poſſint, ſupereſt videre. Primus ergo modus hic ſeruabitur, vt ſi quod verbum ex ſimilium analogia cognouerimus, in quo characterem vnum vel plures deſides videamur deprehendiſſe, & alibi verbum ſit, quod nouiſſimo loco ſimilem illis habeat figuram, ex ijs, quæ ſuſpicionem habebunt ſingulis alphabeti ſeries ad eam vſque perducatur, quod ſi in illam poteſtas cadet, quæ ver-

bum non possit terminare, cuiusmodi sunt B, F, G, H, P, Q, Z, eam, vt dictum est absque dubio vti frustratoriam à scripto repellemus. Hoc etiam liquebit si idem alphabeti ordo ad alias duas, pluresque similes initio verbi positas extendatur, in quas literarum potestas inciderit, quarum nexus statim sequi non possit, vt puta B C, F G, P Q R, & similes. Hoc tamen fiet, si non alius præter eorum numerum, quem deprehendimus postea medius interponatur, nam sic facile fieret, vt etiam interiectis huiusmodi characteribus in illis nexus sequeretur, veluti si nullus eiusmodi character esset interpositus, licet hoc ex illis solum posset prouenire, hoc eorum numero reddente, inde colligi licebit, hunc etiam characterum numerum, qui intra illud spacium includuntur, habita tamen interualli ratione, intra maius enim spacium plures figuras interiectas esse propius erit credere, vt si duarum similium figurarum occursus in proximo verbo ea ratione P & Q potestatem susciperet, quæ verbi initio stare nullo modo possint, quia duæ, quæ præcedunt, proxime N & O connectuntur, de illis primum sit iudicium. Quare ad interualli primum distantiam earum numerus extimabitur. Quod si etiamnum de earum numero dubitetur, aliarum similium sequela poterit ambiguitatem tollere, vnde partes ad hoc oportunas præstabit elegisse, in quibus propter similium analogiam non difficile sit verba interpretari.

Proximi scripti interpretandi exemplum.

CAPVT. XXII.

POTVISSEM exemplum prætermittere, vt hic modus ad superiorũ formam deberet accommodari, ne totius illud inculcaré, quod minus videri potuisset necessarium, nisi illud rei difficultas quæsiuisset, illud tamen hoc erit.

Ex characterum itaque diuerſorum numero, qui ſeptem & viginti recenſentur, ſeptem prima fronte ſolum huiuſmodi interiectos eſſe ſcriptum indicat. Deprehendendi verò illos modus primus erit, quòd ex ſimilium, & aliorum analogia, quam cum prima dictione parem ſexta retinet, idem verbum vtrobiq; poſitum conijcitur, ſiquidem tres primæ figuræ, quę pręcedunt in vtraq; parte diſſimiles ſunt, & mox quę ſequuntur ſimiles, vnum verò analogiæ diſcrimen eſt, quod figura, quæ inter eas eſt, vtrobique inſeritur, in primo verbo poſt primam ſimilem collocatur, quæ hæc eſt I, in altera ante tertiam V, vnde illas conſentaneum eſt ocioſas eſſe, & dictiones perturbare, & proinde ex toto ſcripto repelli debere, & in marginali loco ſeruari, donec ex iſtis, quæ conſequuntur, certo licebit agnoſci deſides illas fuiſſe. Idem obſer-

obseruatur in alij tribus partibus, quarta decima, & vndeuigesima, vbi omnes ex tribus constare literis videntur, & eandem analogiæ habere rationem, dolum tamen esse in duabus vltimis; quod in decima ante similes talis figura S ponitur, in vltima verò inter eas alia conspicitur H, vnde par est credere in illis dolum latere, quominus idem verbum ter repetitum esse videatur, quare oportunum erit, illas, vt antea factum est excludere. Eadem ratione arguetur verbum octauo loco positum, cum eo, quod quintodecimo collocatur idem esse, quod non alia re vtrumq; differre videatur, quàm horum characterum interpellatione Λ C, quare cum illis paria fieri conueniet, restaret si septem sint huiusmodi characteres vnum tantum agnoscere, cuius notitiam, si per analogiam venari non possumus tentari proximum erit, an illum interuallo cognitarum partium possimus deprehendere. Si per coniecturas igitur verbum licebit eligere, quod analogia assentiente (de quibus facta est mentio) primæ & sextæ pari possit accommodari, QVESTVS vtrobique scriptum esse par erit affirmare, vnde quod nouissima prima verbi figura eadem est cum prima sextę dictionis si ducta alphabeti serie ad eam similem potestas protrahetur R in illam, non Q potestas incidet, quæ litera, quia præcedit proxime in alphabeto eam, quę prima est in verbo QVESTVS, colligi inde poterit eam, quę superest vt cognoscatur, intra illud spacium mediam collocari, eamque pari ratione par erit existimare esse, quæ in tertia dictione primam figuram sequitur D R. Sublatis in hunc modum ociosis characteribus, qui scripti interpretationem impediebant, cętera ad superiorum regularum per scriptum dissoluentur.

FINIS LIBRI TERTII.

IOAN. BAPTISTAE PORTAE NEAPOLITANI DE FVRTIVIS LITERARVM NOTIS

LIBER QVARTVS.

PROOEMIVM.

ENE habet, difficillimam operis partem absoluimus, & obscuras tum deprehendendi, tum interpretandi notas videmur modos satis tradidisse: nunc id solum videtur restare, vt labor minor sit illis, qui in hac disciplina non dum satis profecerunt, nempe tabularum vsum, & canones exponere. Quod vbi peractum erit, nil relinquitur amplius, quo minus huius operis titulo planè satisfecisse videamur, si priores libri satis probe suo officio functi sunt, & beneuolos lectorum animos hactenus promeruerunt. Harum tabularum vsus ad interpretandum non parum affert adiumenti, siquidem dictiones, in quibus vocalium & consonantium variatur positio quæsiuimus: Vnde non modo in simplici characterum permutatione inueniendi verba, quæ ad scriptum accommodentur, verùm etiam in Rotæ reuolutione habendæ similium analogiæ, vt quęrendis in verbis difficultas adimatur: Quorum nõ facile alioquin subesset recordatio. Vbi præstare conati sumus, vt pauca huiusmodi verba videantur prætermissa, & ea, quorum meminimus recto essent ordine disposita: Neque enim diffiteor aliqua potuisse prætermitti, quæ memoriæ non obuenerant: sed neq; in omnium recordatione fuit mihi admodũ elaborandũ, id nanq; nimis molestum fuisset, alioquin parũ necessarium, cui rei deesse noluimus, ne quid lectori relictum videretur, quod

ad præsentis operis vtilitatē & facilitatē spectare potuisset.

Ratio vsus tabularum simplicis permutationis.

DICTVM est suo loco in interpretando vtile esse verba primū seligere, quę ex paucioribus literis constarent, q illa inter rara numerētur: cuiusmodi sunt, quę nō pluribus, quàm qtuor literis cōflātur, paucioribus tamē vel vna absoluūtur, vt interpretādi initiū à facilioribus sumeretur, nā & verba prosequi, quę plures habent literas, & mihi multo prolixius, & molestius fuisset, & interpreti fortasse parū vtile in iudicādo. Difficile enim admodū fuisset ex multiplici verborū numero propriū verbū accōmodari, quod si quis ex similiū occasione hoc existimet necessariū, poterit ad harū exemplū suas tabulas cōficere, nā si in proximis mox tabulis eiusmodi verba recensebimus, hoc prestabitur similium analogię causa, alioquin labor prope immēsus futurus fuisset dictiones omnes annumerare, & proinde oportunius lectorē ad dictionariū remittere. Primū itaq; à singularitatis numero inchoabimus, mox ad pluralitatē ordine procedetur. Harū tabularū vsus & dictionum occursus nō minus proderit literarū aliquot potestatē ignorāti, quàm eas cognoscēti: nō diffiteor tamē cōsonantiū à vocalibus paratā habere discretionē, & priorē aliquā literarū notitiā præstare, nā hoc modo in paucioribus esset ambiguitas, & proinde minus oporteret vagari, & cōsequentiū opinio pręsentiū notitia magis firmaretur, vt certius iudiciū videri posset. Earum igitur vsus duplex erit modus, alter quē sectabitur, qui cōsonantiū & vocaliū cognitionē distinxerit, vel aliquā verbi figurā cognouerit, alter, quem sectabitur, qui nullā harū qualēcunq; notitiā haberet, sed à facilitate cōuenit inchoari. Si à cōsonantibus igitur vocales discretę sint, & restet solā distinctā singulis characteribus potestatē assignare, verba ea quęrētur, quę seruata locorū analogia vocales & cōsonātes retineant, vt si in verbo quatuor litera-

rum, prima & quarta figura cōsonantes sint, & duę medię vocales, dictio esse possit DEVS, in qua consonātes & vocales secūdū eandē analogiā cōcurrunt. In hac tamē proportione non ita facile potest verbi certitudo diffiniri, quòd eiusmodi plures possint cōsonātes & vocales variari, quemadmodū in tabulis videbitur: Quare in simili analogia, vt minus laboris sit, aliquot characterū singularē paratā habere notitiā oporteret, nam quo rarior, aut frequētior ea locorū proportio erit, per quę vocales & cōsonantes disponātur, eo certior, vel incertior erit quęsiti verbi cōiectura, vnde si vocalium, & cōsonantiū positio satis erit, vt eiusmodi analogia & ratio in vno tantū verbo reperiatur, dubitandi omnis occasio tolletur, cū eius rationis proprietas vni tantū verbo cōueniat, huiusmodi erit, si in dictione quatuor literarū prima vocalis sit, quia in eū modū vna tantū dictio reperitur VRBS, dubitatio vlterius non procedet, quoties itaq; eiusmodi verbū in scripto occurret, pręstabit illud eligi, ex quo certior cōsonātiū & vocaliū etiā primo intuitu cognitio haberi possit. Quod si nulla vocaliū & cōsonātiū discretio procedet, poterit nihilominus fieri cōiectura, licet sic illę disponātur, vt in eū modū plura verba sint, & proinde minor fuisset futura certitudo, hoc fiet ex similium cōiectura, veluti si in quatuor vnius dictionis literis prima & quarta eędē figurę sint, rursus secūda & tertia similes, vt ꝓuenit ī ESSE, ECCE, SVVS, & huiusmodi alijs dictionibus, quę insigniores, & quarū numerus quinariū vel senariū nō excederet, tū enim ad dirimēdā earū cōtrouersiā frequētium, & minus frequētiū literarū ratio vsū suppeditabit. Nos in his tabulis latini, & vulgati sermonis itali dictiones tātū reposuimus, nā idē in cęteris linguis pręstare & prolixitate nimis molestum fuisset, & parū necessarium: quod si occasio postulauerit, vt idem fiat in hispano, vel gallico alioue sermone ad horum exemplar quiuis eius idiomatis verba poterit inuenire, eaque in tabulis disponere.

TABVLA PRIMA

EX SOLIS VOCALIBVS CONSTITVTA

à è i ò

ex consonantibus non reperitur

TABVLA SECVNDA

EX DVOBVS LITERIS CONSTITVTA

Transpositio prima

prima & secunda vocalis.

ea ij

ei „io

eo

Trāspositio secūda ex cōsonātibus nō reperit

Transpositio tertia.

Prima vocalis, secunda consonans.

		id	oh	vt
ab	en	„il	os	
ac	es	in		
ad	et	is		
ah	ex	it		
„al				
an				
at				

Transpositio quarta

prima consonans, secunda vocalis.

dà	de	„li	do	„fu
„fà	„fè	ni	„lo	tu
„la	„le	si	„sò	
„ma	me			
„sa	ne			
	re			
	se			
	te			

TABVLA TERTIA

EX TRIBVS LITERIS CONSTITVTA

Transpoſitio prima
trium vocalium

aio	eia	„ iua	oua	„ vai
aue	eoo	iui	„ oue	via
aui	eua		ouo	vie
auo	eue			„ voi
				vua
				vue

Trans.ſec.ex trib.cōs. no rep.

Tranſpoſitio tertia
Prima & ſec. voc. tertia cons.

ais	eam	iam	vah
ait	eas	ijs	vim
aut	eat	ius	vir
	eis		vis
	eos		vix
	eum		vos
			vox

Trans. quarta cōuerſa pręced.
pr. & ſec. cons. tertia vocalis

„ frà	„ die	„ chi	pro
ſta	„ tre		ſto
„ trà	ſpe		

Trans. quinta
prima voc. ſec.& tert.conſon.

abs	eſt
ars	
arx	
aſt	

Trans. ſexta. con. præ.
prima,& ſec. cons. tertia voc.

,,dai	,,bei	cio	noe	cui
,,fai	beo	dij	,,poi	duo
,,gai	dea	dio		fui
,,hai	dee	fio		,,hai
,,lai	dei	,,mia		hui
,,mai	deo	,,mie		hic
,,rai	,,lei	,,mio		qua
,,ſai	mea	pia		quę
	meæ	pie		qui
	mei	pij		quo
	meo	pio		ſua
	,,neo	,,ria		ſue
	,,rea	,,rie		ſui
	,,ree	,,rij		ſuo
	rei	,,rio		tua
	,,ſei	,,ſia		tuæ
	zea	,,ſij		tui
		,,zia		tuo
		,,zie		
		,,zij		
		,,zio		

Trans. ſeptima

pr.& tert. vocalis. ſec.cons.

,,aco	edi	ibi	,,oca	vna
acu	edo	ibo	,,oda	vni
ago	egi	ida	odi	vno
ala	ego	ima	,,odo	
alæ	eme	,,ime	ora	
,,ali	emi	imo	oro	
alo	emo	ira	,,osa	
ama	,,era	ire	,,oso	
,,ame	ero	iri		
,,ami		ita		
amo		ite		

ani
ano
ara
,, ari
aro
axe
axi
das
dat
fac
fas
fax
hac
has
his
hos
lac
mas
nā
pan
par
pax
sal
sat
tam

Transp. octaua con. pr.
prima & ter. con. secun. voc.

,, deh
dem
des
det
fel
fex
hæc
hem
lex
mel
nex
per
pes
res
rex
sed
ter

bis
cis
cit
dic
hic
his
nil
nix
sic
sis
sit

bos
cor
cos
,, con
dos
hoc
hos
mos
non
nos
nox
ros

cum
cur
duc
dux
fur
lux
mus
nux
pus
sub
sum
sus

TABVLA QVARTA
EX QVATVOR LITERIS CONSTITVTA

Transpositio prima
Quatuor vocalium.

auia

ioue
ioui

veie
veio
viua
viue

		iuuo		viui
				viuo
				vuea

Tranſ.ſec.cõ.pr.q̃tuor cõs.nõ re-
Tranſ. tert. (peritur
Tres primę voc. quarta cons.

aiax	eius		oues	viam
auem	euam		ouis	vias
aues			ouum	vijs
auis				vuam
				vuas
				vuis

Trãs.quar.c.p.tres pr.cõs.quarta
Trans.quinta. (voc.nõ repitur
Duæ primę voc.ter.& quar.cons.

præ	fleo	,, eria		fluo
,, ſtai	,, ſtea	ſcio		,, grue
		,, ſtia		grui

Tranſ. ſep.
Prima voc. reliquę conſonantes

,, baia	,, beue	,, cioè	boue	,, guai
,, baie	,, deue	dici	boui	queo
,, baio	,, deui	diua	,, coua	quia
caio	leua	diuę	,, couo	
caua	leuo	diui	,, doue	
caue	meio	diuo		
caui	,, neue	,, giua		
cauo	neui	,, giui		
,, daua	ſeui	niue		
dauo		,, piua		
,, faua				
faue				
faui				

,,haue
laua
maio
naue
naui
nauo
raia
raie

Tranſp. nona.
Pr.& vlt.voc.reliquę cõſonãtes.

abba
abde
abdo
adde
addo
agna
agnæ
agni
agno
agri
agro
alba
albi
albo
alga
,,alla
,,alle
,,alli
,,allo
alma
almæ
almi
almo

ecce
ęgra
ęgre
ęgri
ęgro
,,elle
,,ello
,,enſe
erga
,,erge
ergo
erra
,,erri
,,erro
,,erta
eſca
,,eſce
,,eſci
,,eſco
,,eſſa
,,eſſe
,,eſſi
eſto

igni
illa
ille
illi
illò
immò
indi
ipſa
ipſe
ipſi
iſta
iſte
iſti

oſſa
olla
ollæ
olli
,,onda
,,onde
,,opra
orba
orbe
orbi
orbo
orca
orci
orco
,,orma
,,orme
,,orna
,,orni
orno
,,orſa

vlmo
vlta
vrbe
vrbi
,,vrla
,,vrli
,,vrlo
vrna
vrnæ
vrſa
vrſæ
vrſi
vrſo
vſſa
vſta

alta	orſa
alte	orta
alti	ortæ
alto	orto
ambo	oſſa
anna	,, oſſe
anne	oſſi
anno	,, oſſo
ante	,, otto.
ansa	
,, apre	
apri	
apro	
arca	
arcæ	
arci	
,, arco	
arcu	
argo	
,, arma	
,, armi	
armo	
,, arpa	
arra	
aſto	

Tranſ.decima. c. p.
Pr. & vl.cons.reliquę voc.

haud	beas	dijs	boas	duas
laus	bees	fiat		duos
	beat	fiet		ſuam
	beet			ſuas
	deam			ſuis
	deas			ſuos

deis

deos
deum
deus
meam
meas
meis
meos
meus
reor

suus

Transpositio vndecima
pr. sec. & quar. voc. ter. cons.

,, aita
audi
aula
aulæ
aura
ausa
auso

iano
ioci
ioco
iuba
iulo
iuno
iure
iuro

vaca
vaco
,, vada
vade
vadi
vado
vaga
vagæ
vagi
vago
vale
vana
vanæ
vani
vano
vase
,, veda
,, vede
,, vedi
,, vedo
vela

„vele
veli
velo
vena
venæ
veni
vera
veræ
veri
vero
veto
vici
vidi
„vile
vili
vina
vini
vino
viri
viro
viru
visa
viso
visu
vita
vitæ
viti
vito
voca
voco
vola
vole
„voli

volo

Tranſp. vndec. c. p.
Prima, ſec.& quar.conſ.ter.voc.

clam	fles	flos
cras	ſpes	
fias	ſtet	
flat		
ſtas		
ſtat		

Tranſ. decima tertia
Prim.ter. & quar.voc.ſec.cons.

abeo	egeo	idea	obeo
abij	egui	ideo	obij
acui	æque	ineo	ocio
acuò	equi		ocia
adeò	equo		ocij
alia	eruo		odio
alij	exeo		olea
alio	exui		olei
apio			oleo
aqua			
aquæ			
area			
areæ			
areo			
arui			
aruo			
aſia			

Tranſp. decimaquarta, c. p.
Prim.ter. quar. conſ.ſec.vocali.

dans	dent	hinc	frons	hunc
dant	mens		mons	tunc
hanc			poſt	

mars
pars

Trans. decimaquinta.
Prima & ter.voc. ſecundę cons.

abel	edas	ibam	opes	vras
abis	edes	ibas		vres
acus	edet	ibat		vris
alam	edax	ibis		
alas	epar	ibit		
ales		idem		
alis		iram		
alat		irim		
alet		iras		
amem		item		
amen		itis		
ames				
amet				
amer				
amor				
amas				
amat				
ames				
apes				
aras				
ares				

Tranſp.deci.ſex.& vltima cõ. prę.
Prima & tert. cons. ſecundæ voc.
Quia multas inſe retinent tranſpoſitiones facilioris intelligentiæ gratia, in plures partiemur.

Conſonantes & vocales ſimiles

papa	bibi	momo
rara		toto

coco.

Vocales ſimiles ſolum

,, bara	bene	bibi	bolo	fuco
,, cada	,, bere	bini	bono	luco
cama	deme	cibi	colo	luſu
caſa	fece	diti	cono	luxu
dama	fede	fidi	dolo	
,, darà	,, fele	fili	domo	
data	ferè	fini	dono	
faba	geme	,, lidi	foco	
fama	,, lece	miſi	foro	
fata	lene	niſi	homo	
gaza	,, mele	ridi	,, lodo	
lata	nece	riſi	loro	
laua	,, pece	tibi	loto	
laxa	pene	vidi	modo	
maga	,, pere		moto	
mala	pete		nodo	
nata	,, reſe		nolo	
pala	rete		noto	
,, para	ſæpe		,, poco	
rapa	ſere		polo	
rara	tedæ		pomo	
rata	telæ		pono	
,, ſala	teme		poro	
ſana	tene		roco]	
ſata			rodo	
,, tana			rogo	
			roto	
			,, ſodo	
			ſono	
			tono	

Conſonantes ſimiles. c. p.

pape	ceci	bibo	coce	bubo
rare	ceco	dido	nono	rare
rari	dedi		tota	ruri
raro			toti	tuta
			toto	tute
				tuti
				tuto

dissimiles omnes.

base	cela	bima	bona	,, buco
basi	cæli	,, cima	coce	cubo
cado	cælo	,, cime	,, coda	cudo
cane	cæno	cito	,, core	curo
cano	cæpi	,, dica	,, cori	duco
,, capi	cæra	,, dice	,, cosa	dumo
,, capo	demi	dici	,, cosi	fuco
cara	dena	dico	cote	fugo
caræ	fera	dira	coxa	fumo
cari	heri	diræ	doli	fune
caro	hero	diri	domi	fure
cato	,, meco	fico	domo	furo
dabo	,, mela	fida	,, doue	fuse
,, dame	,, melo	fide	,, dosa	fusi
date	,, meni	fila	,, dota	gula
fagi.	,, meno	,, file	dote	humi
fago	nemo	fimo	,, foce	humo
fame	nero	fine	,, fora	luca
,, fate	,, pela	fina	,, goda	luce
,, fati	,, peli	,, fino	,, gode	ludi
labe	,, pelo	libo	,, gola	ludo
lati	,, reca	lima	hora	,, lume
lato	,, reco	limæ	horæ	,, lumi
laxe	remi	limo	loca	luna
laxi	remo	nido	loci	lupa

magi
mago
mali
malo
,, mani
,, mano
naſi
naſo
nato
pace
paci
pali
palo
,, paue
,, pate
pati
,, pato
rado
rami
ranæ
rapa
rape
raræ
rari
raro
ſale
ſali
ſalo
ſanè
ſani
ſano
tace
,, taci

,, teco
,, tede
,, tela
teli
telo
,, temi

nolo
nito
pica
pico
pila
pino
pira
rigo
rima
rimæ
,, rimo
,, risa
,, rise
,, rido
ſimæ
ſimo
ſine

,, loda
,, lode
,, lodi
lora
lota
mola
molę
mora
mori
,, noce
,, noci
,, node
nodi
nola
noli
,, noma
,, nome
,, nomi
nota
notæ
noti
noto

lupo
mali
mulo
mura
mure
muri
muta
mute
muto
nubo
nuto
pura
purę
puri
puro
puta
puto
rubi
rubo
rude
ruga
ſuda
ſude
ſudi
,, ſudo
tuba
tubæ
tubo

tale
tali

,, poca
poli
poma
pomi
rode
roma
roſa
roſę
,, reſe
rota
rotæ
,, ſoda
ſola
ſoli
ſole
,, ſoma
,, ſome
ſona
zona

Ratio vſus tabularum continuati ſcripti, in quo characterum figuræ permutantur.

Erat in animo ad hanc rem ſex literarum, quæ varijs modis tranſponi poſſent, in tabulis nexum proponere, quòd is numerus potiſſimus videbatur, nam plures literas eodem modo colligere nimis moleſtum erat, vt ſolum hoc opus vel in magnum volumen excreſceret, pauciores verò parum fœcundum. Verùm hoc etiam viſum eſt ſatis laborioſum, & parum neceſſarium: nam ad ſimilium figurarum rationem multis modis poterat ſubſequi characterum nexus, vnde labor futurus fuiſſet parum vtilis inter tot literarum combinationes, quæ ſecundum ſimilium:

analogiam in ſpacijs pari modo de vera indicare procederent, quarè conſilium hoc ſatius prætermittendum duxi, quàm rem nimis moleſtam aggredi, alioquin parum vtilem, in cuius rei loco binarum dictionum tabulas proponimus, vbi modo ex duarum ſimilium figurarum poſitione altera prius verbum terminat, altera ſubſequentis initio ponitur, modo inter trium ſequelam diuiſio vel poſt primem, vel poſt ſecundam cadit. Idem ſeruabitur & in quatuor ſimilium concurſu, vt modo poſt primam, modo poſt ſecundam incidat partitio. Eas tabulas ritè & ſuo ordine diſtinximus, vt facile cuique obuiam fiat, quæ quoq; loco verborum partitio quærenda ſit, vt lector facilius intelligat. Ad hoc viſum eſt eadem ratione tabulas eorum verborũ adijcere his, quæ inſigniora viderentur, quod plures ſimiles, & varias figuras pluribus in locis, modo bis, modo ter remaneant: quarum aliæ ſtatim ſuccedunt, aliæ verò interpoſitis alijs procedunt: quæ omnia & ſi cui minus vtilia poterunt videri, quod vel rem ſic ſubſequi neceſſarium non ſit, & ſæpius aliter contingat, & inter plura eodem modo ſe habentia indicatu difficillimum ſit, quod potiſſimum debeat eligi, quia tamen ea obſeruatio ad rem pertinere viſa eſt, prætermittendam non duxi: nam ea, quæ hoc modo incerta ſe habent conſequentium regularum iudicio poterunt confirmari, vt inter plura tollatur ambiguitas.

Vocales ſolæ, quæ principio vnius, & fine alterius dictionis eſſe poſſunt.

anima	atq;
ille	etiam
dei	iouis
ego	omnis
tu	vides

Consonātes solę, quę in fine vnius & pcipio alterius esse possunt.

hoc	caput	nos	sapientes
illud	dabit	et	tenet.
ah	habet		
nil	licet		
num	manus		
non	negat		
amor	rogat		

Cum similes tres vocales erunt, & diuisio cadit apud secundam.

aucupij	iudico
iudicij	iaceo
alij	iuno
eoo	omne

Si apud primam.

tibi	ijsdem

Si quatuor vocales in medio.

Tiberij	ij
eoo	oone

Si quatuor apud primam.

tu	vuula.

Tabula notabilium dictionum, in quibus secundæ, tertiæ, quintæ & sextę duplicantur

,, abbassarsi	accurro	,, afferro
,, abbattimento	,, affatto	,, alletto
accommodo	,, effetto	appello
assessor	,, effettuato	immissum
afficco	,, errasse	accurro
afficcesco	immitto	offella
attollo		efferramenta

Tabula dictionum, in quibus secunda & tertia duplicatur, etiam consonāte sequēti.

,, abbracciamento	agglomero	efflagito
,, abbracciare	agglutino	effleo
,, abbreuiare	aggrauo	effloreo
acclino	aggredior	effrænus
accliuis	aggrego	offleo
accludo	applaudo	offringo
accreſco	applico	offriſco
accredo	approprio	oppleo
affleo	apprimè	opploro
afflo	approbus	opprimo
afflictus	attribuo	opprobrium.
affluo	,, ebbro	
affrico	eccleſia	

Si ſeptem conſonantes & apud tertiam ceciderit diuiſio.

vrbs phthiſis
ſtirps phthongus.

Si ſex conſonantes & apud ſecundam ceciderit diuiſio.

amant phthiſim
habent phthongum
ſi in medio
vrbs ſtrabonis
ſtirps ſtructuræ

Si quinq; conſonantes & apud primam.

et phthiſis
nec phthongus
amant ſtrabones
diligunt ſtructuras

Si apud tertiam.

vrbs ſtudij
ſtirps brachij

Duplices conſonantes cum duplicibus vocalibus ſequentibus.

alluuio alluuies annuus. sic & simil. dict. reperir poterũt

Ratio vsus tabularum orbicularis scripti, & earum vsus.

EXPOSCIT ratio, vt idem in orbiculari scripto, quod in simplici characterum permutatione exequamur, vt tabulas tradituri, in quibus similes figuræ huius scripti modo plures, modo pauciores varijs modis disponentur, earum nunc vsum indicemus, ne hoc ad solam mentis agitationem quis facturus facilius in errorem incidat: nam & difficile fuisset, eas dictiones memoria complecti, & lubricum in experimento labi, in quibus tabulis legitimum ordinem secuti sumus, vt primum duarum literarum verba, mox trium & inde quatuor poneremus. Rursus quemadmodum in illis variæ similes collocentur, plenissimam rationem traderemus, vt rem expendenti clarius liquebit. His adiecimus plurium literarum verba, in quibus figuræ ternæ similes inicio medio & fine simul concurrunt. Adiunximus prætere a binarum dictionum nexum, in quo figuræ, quæ priores dictiones terminant, quæq; mox sequentes inchoant assimilantur, vel eædem sunt, earum dictionum vsus in eo genere scripti adiumentum dabit, ad ea solum verba inueniendum, in quibus, vt in suo loco proximo volumine dictum est, reliqua omnis interpretatio firmabitur, & innitetur. Earum igitur vsus occasio quoties obuenerit, habebit interpres quo recurrat, vt facilior sibi aditus pateat ad interpretandum, vbi tabularum sectiones interpreti, quo loco quæque dictio quærenda sit, præfixo titulo indicabunt.

TAB. PRIMA

DICTIONVM DVARVM SIMILIVM LITERARVM.

ab de hi il tu

TAB. SECVNDA

DICTIONVM TRIVM LITERARVM.

Tranſpoſitio prima
prima & ſec. ſimilis

abi	„del	hic	tuæ
dea	dem	hij	tui
dei	des	his	tuo
deo	det	tua	tum

Tranſp. ſec.
ſec. & ter. ſimilis

ede	„ahi	„chi?
odæ	nil	

Tranſp. tert.
prima & vltima ſimilis

„che	iam	„mio	per	„pur
„gai	meo	par	pyr	ſeu

Tranſpo.quint.non reperitur, alię vſui (eſſe non poſſunt.

TAB. TERTIA

QVATVOR LITERARVM

Tranſpoſitiones.1.2.3.4. omittimus, quia inutiles.

Tranſp.5. prima & ſec. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

abbas	abeo	dedi	demi	deos	hiat
abde	deam	deis	demo	„deue	tuam
abdo	deas	dele	dena	„deui	tuas
				deus	tuba
					tube
					tuta
					tuum
					tuis
					tuus

Transſp. ſexta c. p. ter.& quar. ſimilis,cęterę diſſimiles

abde	,, fede	ſede	actu	nutu
adde	fide	,, ſode	cætu	ortu
,, arde	inde	,, ſude	fætu	potu
aude	rade	vade	fotu	ritu
,, cade	ride	,, vede	ictu	ſitu.
cede	rode	vide	motu	
vide	rude	vnde	natu	

Transſp. ſeptima omittitur.

Transſp.8. p. diſſim.reliquę ſimiles.

aſtu
eſtu.

Transſp. nona prima & vlt.ſimiles, reliquæ diſſimiles.

apud	feci	leuo	pons	vlla
baſe	fili	libo	quot	vlta
bene	fimi	lido	ſtyx	vnca
,, bere	fixi	limo	vada	vnda
beue	foci	lino	vaga	vola
bibe	funi	ludo	vana	vrna
bile	furi	lugo	veda	vrſa
bimæ	,, lago	lupo	vela	vrta
binæ	lato	olor	vena	vſta.
bonæ	lauo	oſor	vera	
bouæ	laxo	pars	viſa	
fagi	lego	plus	vita	

Tranſp. decima
2. & 3. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

dabo	tabe	idem	,, file	vili
faba	tabo	ideo	fili	vile
fabę	adeo	bili	filo	
fabi	idæa	fila	nilo	

Tranſp. vndecima, non reperitur.
Tranſp. decima ter. prima tertia & quarta ſimilis.

ritu.

Tranſp. quartadec. c. p. omittitur.
Tranſp. quintadec. pr. & 3. ſimilis, reliquæ diſſimiles.

arca	lanæ	peræ	reti	ſiue
arcæ	lena	peru	rite	viam
arco	lene	pori	,, riti	vias
,, bada	leni	poro	rota	vnam
coes	leno	pyra	rotæ	vras
coet	lino	pyre	roto	vrat
,, crea	luna	pyro	ruta	vtar
erga	meos	pura	rute	vnam
,, erge	nepa	puræ	ſæua	vras.
ergo	,, para	puri	ſæuæ	
hali	pari	puro	ſæui	
halo	paro	rate	ſæuo	
lana	,, pera	rete		

Tranſp. ſextadec. vlt. c. p.
ſec. & quar. ſimilis, reliquę diſſimiles.

hanc	diem	aper	vrat	cuma
acie	fiam	epar	vret	cunæ
acre	piam	aret	vrit	cura
ecce	pium	erat	auia	dura
agni	viam	erit	aula	,, duca

agri	ambo	orat	aura	fuga
,, ogni	immò	oret	auſa	fuma
,, ſura	iuba	luna	muſa	pura
fuſa	iura	mula	muta	puta
gula	iuua	,, mura	nuda	quia.

TAB. QVARTA

DIVERSARVM DICTIONVM

Trium ſimilium in principio dictionis.

ſtupa
ſtudium
ſtupidum
deficio
hilaris

Maiuſcolis illis literis addere poteris fines ex libitu,& multę conſurgent dictiones.

Trium ſimilium in fine dictionis.

paſtu
guſtu
faſtu
damno
,, nieghi
,, prieghi

& ſimilia

Duæ ſimiles in fine, alteræ duæ ſimiles in principio ſequentis dictionis.

ars tua
lux zachariæ
eſt vxor

Si dictionibus his diuerſa principia & fines addes, aliæ quoq; conſurgent dictiones.

Duæ ſimiles in fine altera principio alterius dictionis.

de fago — pars talis — tu zeno.
nil moror — eſt vlla
vno paruo — dux zeno

adde etiam & aliæ cōponuntur nouæ dictiones.

Vna similis in fine, duæ principio alterius dictionis.

hic dedit
illud efficit
ah illius
deum nouit
non oportet
amor statuæ
is tua
et vxor
lex zabulonis

Egenus interpres principio & dictionum fine multas addere literas poterit.

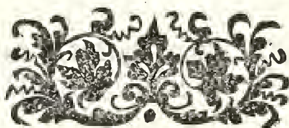
Vna similis in fine, alterius principio dictionis tres.

hic deficit
cur studes.

etiam si addes, nouas habes.

Hæc sunt, quæ hoc tempore de hac materia dici posse videbantur, atq; huiusmodi in re prodenda satis angustè scripsisse visi sumus, omnes enim, quos ad huc videre contigerit scriptores quàm angustissimè tetigerunt.

FINIS LIBRI.

Neapoli, Apud Io. Maria Scotum. 1563.

